

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2016 m. rugsėjo 14 d.
(OR. en)

10973/16

Tarpinstitucinė byla:
2016/0206 (NLE)

WTO 195
SERVICES 20
FDI 16
CDN 12

TEISĖS AKTAI IR KITI DOKUMENTAI

Dalykas: Kanados ir Europos Sąjungos bei jos valstybių narių išsamus ekonomikos ir prekybos susitarimas

KANADOS IR
EUROPOS SĄJUNGOS BEI JOS VALSTYBIŲ NARIŲ
IŠSAMUS EKONOMIKOS IR PREKYBOS SUSITARIMAS (IEPS)

KANADA

ir

EUROPOS SĄJUNGA,

BELGIJOS KARALYSTĖ,

BULGARIJOS RESPUBLIKA,

ČEKIJOS RESPUBLIKA,

DANIJOS KARALYSTĖ,

VOKIETIJOS FEDERACINĖ RESPUBLIKA,

ESTIJOS RESPUBLIKA,

AIRIJA,

GRAIKIJOS RESPUBLIKA,

ISPANIJOS KARALYSTĖ,

PRANCŪZIJOS RESPUBLIKA,

KROATIJOS RESPUBLIKA,

ITALIJOS RESPUBLIKA,

KIPRO RESPUBLIKA,

LATVIJOS RESPUBLIKA,

LIETUVOS RESPUBLIKA,

LIUKSEMBURGO DIDŽIOJI HERCOGYSTĖ,

VENGRIJA,

MALTOS RESPUBLIKA,

NYDERLANDŲ KARALYSTĖ,

AUSTRIJOS RESPUBLIKA,

LENKIJOS RESPUBLIKA,

PORTUGALIJOS RESPUBLIKA,

RUMUNIJA,

SLOVĖNIJOS RESPUBLIKA,

SLOVAKIJOS RESPUBLIKA,

SUOMIJOS RESPUBLIKA,

ŠVEDIJOS KARALYSTĖ

bei

JUNGTINĖ DIDŽIOSIOS BRITANIJOS IR ŠIAURĖS AIRIJOS KARALYSTĖ,

toliau kartu – „Šalys“,

pasiryždamos:

TOLIAU stiprinti glaudžius ekonominius ryšius ir remtis atitinkamomis savo teisėmis ir prievolėmis pagal 1994 m. balandžio 15 d. Marakeše pasirašytą *Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartį* ir kitas daugiašalio ir dvišalio bendradarbiavimo priemones;

KURTI didesnę ir saugią savo prekių ir paslaugų rinką mažindamos arba visiškai pašalindamos prekybos ir investicijų kliūtis;

NUSTATYTI aiškias, skaidrias, nuspėjamas ir abiem Šalims naudingas prekybos ir investicijų taisykles,

IR

PATVIRTINDAMOS savo tvirtą įsipareigojimą laikytis demokratijos principų ir pagrindinių teisių, kurios nustatytos 1948 m. gruodžio 10 d. Paryžiuje priimtoje *Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje*, ir sutikdamos, kad masinio naikinimo ginklų platinimas kelia didelę grėsmę tarptautiniam saugumui;

PRIPAŽINDAMOS tarptautinio saugumo, demokratijos, žmogaus teisių ir teisinės valstybės svarbą tarptautinės prekybos ir ekonominio bendradarbiavimo plėtrai;

PRIPAŽINDAMOS, kad šio Susitarimo nuostatomis Šalims paliekama jų teisė vykdyti reglamentavimo veiklą savo teritorijoje ir Šalys gali laisvai siekti teisėtų politikos tikslų, kaip antai susijusių su visuomenės sveikata, sauga, aplinkos apsauga, visuomenės dorove ir kultūrų įvairovės skatinimu bei apsauga;

PATVIRTINDAMOS savo kaip UNESCO *Konvencijos dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo*, priimtos 2005 m. spalio 20 d. Paryžiuje, šalių įsipareigojimus ir pripažindamos, kad valstybės turi teisę palaikyti, plėtoti ir įgyvendinti savo kultūros politiką, remti savo kultūros industrijas stiprindamos kultūrų raiškos įvairovę ir išlaikyti savo kultūrinį tapatumą, be kita ko, taikomomis reglamentavimo priemonėmis ir finansine parama;

PRIPAŽINDAMOS, kad šio Susitarimo nuostatomis apsaugomos investicijos ir jas darantys investuotojai ir siekiama skatinti abipusiškai naudingą verslo veiklą, nepažeidžiant Šalių teisės savo teritorijoje vykdyti reglamentavimo veiklą pagal savo viešuosius interesus;

PATVIRTINDAMOS savo įsipareigojimą skatinti darnų vystymąsi ir tarptautinės prekybos plėtrą taip, kad padėtų siekti ekonominiu, socialiniu ir aplinkos apsaugos atžvilgiais darnaus vystymosi;

RAGINDAMOS savo teritorijoje veikiančias arba savo jurisdikcijai priklausančias įmones laikytis tarptautiniu mastu pripažintų gairių ir įmonių socialinės atsakomybės principų, įskaitant EBPO rekomendacijas daugiašalėms įmonėms, taip pat laikytis geriausios atsakingo verslininkų elgesio praktikos pavyzdžių;

ĮGYVENDINDAMOS šį Susitarimą pagal atitinkamą savo darbo teisę ir aplinkos apsaugos teisę ir stiprindamos savo darbo jėgos ir aplinkos apsaugos lygį, taip pat remdamosi tarptautiniais savo įsipareigojimais darbo ir aplinkos apsaugos srityse;

PRIPAŽINDAMOS glaudų inovacijų ir prekybos ryšį ir inovacijų svarbą ekonomikos augimui ateityje ir patvirtindamos savo įsipareigojimą skatinti plėtoti bendradarbiavimą inovacijų srityje ir susijusiose mokslinių tyrimų ir plėtros, mokslo bei technologijų srityse, taip pat skatinti šioje veikloje dalyvauti svarbius viešojo ir privatačiojo sektorių subjektus,

SUSITARĖ:

PIRMAS SKYRIUS

BENDROSIOS APIBRĖŽTYS IR PRADINĖS NUOSTATOS

A SKIRSNIS

Bendrosios apibrėžtys

1.1 STRAIPSNIS

Visuotinai taikomos apibrėžtys

Šiame Susitarime, jeigu nenustatyta kitaip:

visuotinai taikomas administracinis nutarimas – administracinis nutarimas ar aiškinimas, kuris taikomas visiems subjektams ir faktinėms situacijoms, kurios iš esmės patenka į jo sritį, ir kuriuo nustatoma elgesio norma, išskyrus:

- a) sprendimus ar nutarimus, priimtus administracine ar teisminio pobūdžio tvarka ir konkrečiu atveju taikomus konkrečiam kitos Šalies subjektui, prekei ar paslaugai, arba
- b) nutarimus, kuriais nutariama dėl konkretaus veiksmo ar praktikos;

Sutartis dėl žemės ūkio – *Sutartis dėl žemės ūkio*, įtraukta į PPO steigimo sutarties 1A priedą;

žemės ūkio prekė – į Sutarties dėl žemės ūkio 1 priedą įtrauktas produktas;

Antidempingo susitarimas – *Sutartis dėl 1994 m. bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos VI straipsnio įgyvendinimo*, įtraukta į PPO steigimo sutarties 1A priedą;

IEPS ryšių centras – pagal 26.5 straipsnį (IEPS ryšių centrai) įsteigtas ryšių centras;

IEPS jungtinis komitetas – pagal 26.1 straipsnį (IEPS jungtinis komitetas) įsteigtas IEPS jungtinis komitetas;

CPC – Jungtinių Tautų statistikos biuro Statistikos leidinyje (M serija, Nr. 77, *CPC prov*, 1991) nustatytas laikinasis Svarbiausias produktų klasifikatorius;

kultūros industrijos – subjektai, kurių veiklos sritys yra:

- a) spausdintinių ar kompiuterinių knygų, žurnalų, periodinių leidinių ar laikraščių leidyba, platinimas ar pardavimas, išskyrus tuos atvejus, kai vykdoma tik minėtų prekių spausdinimo ar poligrafinio rinkimo veikla;
- b) filmų ar vaizdo įrašų gamyba, platinimas, pardavimas ar rodymas;

- c) garso ar vaizdo įrašų gamyba, platinimas, pardavimas ar rodymas;
- d) spausdintinės ar kompiuterinės muzikos leidyba, platinimas ar pardavimas arba
- e) tiesiogiai gyventojams prieinamos radijo transliacijos ir visos radijo, televizijos ir kabelinės transliacijos ir visos palydovinių programų ir transliacijų tinklų paslaugos;

muitas – muitas arba kitas mokestis, nustatytas importuojamai prekei arba dėl jos, įskaitant bet kokio pobūdžio papildomus mokesčius, nustatytus tokiai importuojamai prekei arba dėl jos, bet išskyrus:

- a) mokesčius, lygiavėčius vidaus mokesčiams, nuosekliai taikomiems pagal 2.3 straipsnį (Nacionalinis režimas);
- b) priemones, taikomas pagal GATT 1994 VI ar XIX straipsnius, Antidempingo susitarimą, Sutartį dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių, Apsaugos priemonių susitarimą ar GSS 22 straipsnį, arba
- c) rinkliavas ar kitus mokesčius, nuosekliai taikomus pagal GATT 1994 VIII straipsnį;

Muitinio vertinimo susitarimas – *Sutartis dėl 1994 m. bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos VII straipsnio įgyvendinimo*, įtraukta į PPO steigimo sutarties 1A priedą;

dienos – kalendorinės dienos, įskaitant savaitgalius ir šventines dienas;

GSS – *Susitarimas dėl ginčų sprendimo taisyklių ir tvarkos*, įtrauktas į PPO steigimo sutarties 2 priedą;

įmonė – pagal taikytiną teisę įsteigtas ar organizuotas subjektas, siekiantis arba nesiekiantis pelno, privatus arba valstybinis ar kontroliuojamas privataus asmens ar valstybės, įskaitant bendroves, patikas, ūkines bendrijas, individualias įmones, bendras įmones ar kitas asociacijas;

esamas – galiojantis šio Susitarimo įsigaliojimo dieną;

GATS – *Bendrasis susitarimas dėl prekybos paslaugomis*, įtrauktas į PPO steigimo sutarties 1B priedą;

GATT 1994 – 1994 m. *Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos*, įtrauktas į PPO steigimo sutarties 1A priedą;

Šalies prekės – vidaus produktai, kaip aiškinama GATT 1994, arba prekės pagal Šalių susitarimą, įskaitant tos Šalies kilmės prekes;

Suderinta sistema (SS) – *Suderinta prekių aprašymo ir kodavimo sistema*, įskaitant jos bendrąsias aiškinimo taisykles ir skyrių, skirsnių ir subpozicijų pastabas;

pozicija – keturių skaitmenų numeris arba SS nomenklatūroje naudojamo numerio pirmieji keturi skaitmenys;

priemonė – įstatymas, reglamentavimo nuostata, taisyklė, procedūra, sprendimas, administracinis veiksmas, reikalavimas, praktika ar bet kokios kitos formos Šalies priemonė;

pilietis – fizinis asmuo, laikomas piliečiu pagal 1.2 straipsnį, arba Šalies nuolatinis gyventojas;

turintis **kilmės** statusą – tenkinantis Protokole dėl kilmės taisyklių ir kilmės procedūrų nustatytas kilmės taisykles;

Šalys – Europos Sąjunga arba jos valstybės narės, arba Europos Sąjunga bei jos valstybės narės pagal savo atitinkamas kompetencijos sritis, nustatytas Europos Sąjungos sutartyje ir Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – ES Šalis), ir Kanada;

subjektas – fizinis asmuo arba įmonė;

Šalies subjektas – Šalies pilietis arba įmonė;

lengvatinis muitų tarifų režimas – muitų normos taikymas kilmės statusą turinčiai prekei pagal šį Susitarimą ir tarifų panaikinimo sąrašą;

Apsaugos priemonių susitarimas – *Susitarimas dėl apsaugos priemonių*, įtrauktas į PPO steigimo sutarties 1A priedą;

sanitarijos ar fitosanitarijos priemonė – *SFS sutarties* A priedo 1 dalyje nurodyta priemonė;

SKP sutartis – *Sutartis dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių*, įtraukta į PPO steigimo sutarties 1A priedą;

paslaugų teikėjas – subjektas, teikiantis arba siekiantis teikti paslaugą;

SFS sutartis – *Sutartis dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo*, įtraukta į PPO steigimo sutarties 1A priedą;

valstybės įmonė – Šaliai priklausanti arba jos kontroliuojama įmonė;

subpozicija – šešių skaitmenų numeris arba SS nomenklatūroje naudojamo numerio pirmieji šeši skaitmenys;

tarifinis klasifikavimas – prekės ar medžiagos klasifikavimas pagal SS skirsnius, pozicijas ar subpozicijas;

muitų tarifų panaikinimo sąrašas – 2-A priedas (Muitų tarifų panaikinimas);

TPK sutartis – *Sutartis dėl techninių prekybos kliūčių*, įtraukta į PPO steigimo sutarties 1A priedą;

teritorija – teritorija, kurioje taikomas šis Susitarimas, kaip nustatyta 1.3 straipsnyje;

trečioji šalis – šalis ar teritorija, nepatenkanti į šio Susitarimo geografinę taikymo sritį;

TRIPS sutartis – *Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba*, įtraukta į PPO steigimo sutarties 1C priedą;

Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės – 1969 m. gegužės 23 d. Vienoje priimta *Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės*;

PPO – Pasaulio prekybos organizacija ir

PPO steigimo sutartis – 1994 m. balandžio 15 d. *Marakešo sutartis, kuria įsteigta Pasaulio prekybos organizacija*.

1.2 STRAIPSNIS

Konkrečiai Šaliai taikomos apibrėžtys

Šiame Susitarime, jeigu nenustatyta kitaip:

pilietis –

- a) Kanados – fizinis asmuo, laikomas Kanados piliečiu pagal Kanados teisės aktus;
- b) ES Šalies – fizinis asmuo, turintis valstybės narės pilietybę, ir

centrinė valdžia –

- a) Kanados – Kanados Vyriausybė, o
- b) ES Šalies – Europos Sąjunga arba jos valstybių narių nacionalinės vyriausybės.

1.3 STRAIPSNIS

Geografinė taikymo sritis

Jeigu nenurodyta kitaip, šis Susitarimas taikomas:

- a) Kanados atveju –
 - i) Kanados sausumos teritorijai, oro erdvei, vidaus vandenims ir teritorinei jūrai;
 - ii) Kanados išskirtinei ekonominei zonai, kaip nustatyta jos vidaus teisėje, laikantis 1982 m. gruodžio 10 d. Montego Bėjuje priimtų *Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos* (UNCLOS) V dalies, ir
 - iii) Kanados žemyniniam šelfui, kaip nustatyta jos vidaus teisėje, laikantis UNCLOS VI dalies;
- b) Europos Sąjungos atveju – teritorijoms, kuriose taikoma Europos Sąjungos sutartis ir Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, pagal tose sutartyse nustatytas sąlygas. Šio Susitarimo nuostatos, susijusios su prekėmis taikomu muitų tarifų režimu, taip pat taikomos šio punkto pirmame sakinyje nenurodytoms Europos Sąjungos muitų teritorijos dalims.

B SKIRSNIS

Pradinės nuostatos

1.4 STRAIPSNIS

Laisvosios prekybos erdvės sukūrimas

Laikydamosi GATT 1994 XXIV straipsnio ir GATS V straipsnio Šalys sukuria laisvosios prekybos erdvę.

1.5 STRAIPSNIS

Ryšys su PPO steigimo sutartimi ir kitais susitarimais

Šalys patvirtina savo teises ir prievoles viena kitos atžvilgiu pagal PPO steigimo sutartį ir kitus susitarimus, kurių šalys jos yra.

1.6 STRAIPSNIS

Nuorodos į kitus susitarimus

Kai šiame Susitarime nurodomi arba nurodant į jį įtraukiami (visi ar iš dalies) kiti susitarimai ar teisiniai dokumentai, šios nuorodos taip pat aprėpia:

- a) susijusius priedus, protokolus, išnašas, aiškinamąsias pastabas ir kitus paaiškinimus bei
- b) juos pakeičiančius susitarimus, kurių šalys jos yra, arba Šalims privalomus pakeitimus, išskyrus tuos atvejus, kai darant nuorodą patvirtinamos esamos teisės.

1.7 STRAIPSNIS

Nuoroda į įstatymus

Jei Susitarime pateikiama nuoroda į įstatymus (apskritai ar nurodant konkretų aktą, reglamentavimo nuostatą ar direktyvą), jeigu nenurodyta kitaip, turimi omenyje ir galimi tų įstatymų pakeitimai.

1.8 STRAIPSNIS

Prievolių mastas

1. Kiekviena Šalis yra visapusiškai atsakinga už tai, kad būtų laikomasi visų šio Susitarimo nuostatų.

2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad būtų imtasi visų reikiamų priemonių, kad šio Susitarimo nuostatos įsigaliotų ir jų būtų laikomasi visais valdžios lygmenimis.

1.9 STRAIPSNIS

Su vandeniu susijusios teisės ir prievolės

1. Šalys pripažįsta, kad natūralios būsenos vanduo, įskaitant vandenį ežeruose, upėse, tvenkiniuose, vandeningajame sluoksnyje ir vandens baseinuose, nėra prekė ar produktas. Todėl šiam vandeniui taikomi tik Dvidešimt antras skyrius (Prekyba ir darnusis vystymasis) ir Dvidešimt ketvirtas skyrius (Prekyba ir aplinka).
2. Kiekviena Šalis turi teisę ginti ir saugoti savo gamtinius vandens išteklius. Jokia šio Susitarimo nuostata Šaliai nenustatoma prievolė leisti bet kokiais komerciniais tikslais naudoti vandenį, įskaitant jo paėmimą, išgavimą ar nukreipimą didmeniniam eksportui.
3. Jei Šalis leidžia komerciniais tikslais naudoti konkretų vandens šaltinį, ji tai daro nepažeisdama šio Susitarimo.

1.10 STRAIPSNIS

Subjektai, kurie atlieka perduotas valdžios funkcijas

Jei šiame Susitarime nenurodyta kitaip, kiekviena Šalis užtikrina, kad subjektas, kuriam Šalis bet koku valdžios sektoriaus lygmeniu perdavė reglamentavimo, administracines ar kitas valdžios funkcijas, jas atliktų laikydamasis Šalies prievolių pagal šį Susitarimą.

ANTRAS SKYRIUS

NACIONALINIS REŽIMAS IR PATEKIMAS Į PREKIŲ RINKĄ

2.1 STRAIPSNIS

Tikslas

Šalys palaipsniui liberalizuoja prekybą prekėmis pagal šio Susitarimo nuostatas, taikydamos pereinamąjį laikotarpį, kuris prasideda įsigaliojus šiam Susitarimui.

2.2 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

Šis skyrius taikomas prekybai Šalies prekėmis, kaip apibrėžta 1 skyriuje (Bendrosios apibrėžtys ir pradinės nuostatos), jeigu šiame Susitarime nenustatyta kitaip.

2.3 STRAIPSNIS

Nacionalinis režimas

1. Kiekviena Šalis kitos Šalies prekėms taiko nacionalinį režimą pagal GATT 1994 III straipsnį. Todėl GATT 1994 III straipsnis įtraukiamas į šį Susitarimą ir tampa jo dalimi.
2. Kalbant apie Kanados valdžios sektorių, išskyrus federalinio lygmens, arba Europos Sąjungos valstybės narės visų lygmenų valdžios sektorių, 1 dalis reiškia, kad režimas yra ne mažiau palankus nei to valdžios sektoriaus atitinkamai Kanados ar valstybės narės taikomas panašioms, tiesiogiai konkuruojančioms ar pakeičiamosioms prekėms.
3. Šis straipsnis netaikomas priemonėms, taip pat pratęstoms, skubiai atnaujintoms ar iš dalies pakeistoms priemonėms, susijusioms su Kanados akcizais absoliučiajam alkoholiui, kaip nurodyta Kanados nuolaidų sąrašo (V sąrašas), pridėto prie 1994 m. balandžio 15 d. *Bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos Marakešo protokolo* (toliau – Marakešo protokolas), tarifų eilutėje 2207.10.90, naudojamo gamybai pagal Akcizų akto (angl. *Excise Act, 2001*, S.C. 2002, c. 22.) nuostatas.

2.4 STRAIPSNIS

Importo muitų sumažinimas ir panaikinimas

1. Kiekviena Šalis pagal 2-A priede nustatytus muitų tarifų panaikinimo sąrašus sumažina arba panaikina muitus, taikomus kitos Šalies kilmės prekėms. Įgyvendinant šį skyrių frazė „turintis kilmės statusą“ reiškia, kad prekė yra bet kurios iš Šalių kilmės pagal Protokole dėl kilmės taisyklių ir kilmės nustatymo tvarkos nustatytas kilmės taisyklės.
2. Kiekvienai prekei taikoma bazinė muito norma, kuri pagal 1 dalį turi būti laipsniškai mažinama, yra 2-A priede nurodyta bazinė muito norma.
3. Jei prekėms turi būti taikomos muitų tarifų lengvatos, kaip nurodyta 2-A priede nustatytame muitų tarifų panaikinimo sąraše, kiekviena Šalis kitos Šalies kilmės prekėms taiko mažesnįjį muitą, gautą palyginus pagal tos Šalies sąrašą apskaičiuotą normą ir jos taikomą didžiausio palankumo režimo (DPR) normą.
4. Šaliai paprašius Šalys gali konsultuotis dėl tarpusavio importo muitų panaikinimo paspartinimo ir taikymo srities išplėtimo. IEPS jungtinio komiteto sprendimas paspartinti procedūrą ar panaikinti prekei taikomą muitą yra viršesnis nei bet kokia muito norma ar mažinimo kategorija, tai prekei nustatyta pagal 2-A priede pateiktus Šalių sąrašus, kai kiekviena Šalis tai patvirtina pagal savo taikytinas teises procedūras.

2.5 STRAIPSNIS

Apribojimas dėl sąlyginio apmokestinimo, muitų atidėjimo ir sąlyginio neapmokestinimo programų

1. Laikydamosi 2 ir 3 dalių Šalis nekompensuoja muitų, jų neatideda ar netaiko sąlyginio neapmokestinimo, jei muitai sumokėti ar mokėtini dėl kilmės statuso neturinčių prekių, importuotų į jos teritoriją taikant aiškią sąlygą, kad tos prekės arba jos identiški, lygiaverčiai ar panašūs pakaitalai yra naudojami gaminti kitoms prekėms, kurios bus eksportuotos į kitos Šalies teritoriją, taikant lengvatinį muitų tarifų režimą pagal šį Susitarimą.
2. 1 dalis netaikoma nuolatiniais ar laikiniams Šalies muitų tarifų mažinimo, sąlyginio neapmokestinimo ar atsisakymo išieškoti muitus režimams, jei prekės eksportas nėra aiški to mažinimo, sąlyginio neapmokestinimo ar atsisakymo išieškoti muitus sąlyga.
3. 1 dalis pradeda taikyti praėjus trejiems metams nuo šio Susitarimo įsigaliojimo.

2.6 STRAIPSNIS

Eksporto muitai, mokesčiai ir kitos rinkliavos

Šalis negali nustatyti arba toliau taikyti muitų, mokesčių arba kitų rinkliavų, taikomų į kitą Šalį eksportuojamoms prekėms arba su jomis susijusių, arba jokių vidaus mokesčių ir kitų rinkliavų, taikomų į kitą Šalį eksportuojamoms prekėms, jei jie viršija taikomus tokioms prekėms, skirtoms parduoti vidaus rinkoje.

2.7 STRAIPSNIS

Esamos padėties išlaikymas

1. Įsigaliojus šiam Susitarimui Šalis negali padidinti jo įsigaliojimo metu Šalių kilmės prekėms taikomų esamų muitų arba nustatyti naujus muitus.
2. Neatsižvelgdama į 1 dalį Šalis gali:
 - a) pakeisti į šį Susitarimą neįtrauktus muitų tarifus, taikomus prekėms, kurioms pagal šį Susitarimą nereikalaujama taikyti tarifų lengvatų;
 - b) padidinti vienašališkai sumažintus muitus iki 2-A priede pateiktame tos Šalies sąraše nustatyto lygio arba
 - c) toliau taikyti ar padidinti muitus, kaip leidžiama pagal šį Susitarimą ar bet koki kitą susitarimą pagal PPO steigimo sutartį.
3. Neatsižvelgiant į 1 ir 2 dalis, tik Kanada gali taikyti specialią apsaugos priemonę žemės ūkiui pagal PPO sutarties 5 straipsnį. Speciali apsaugos priemonė gali būti taikoma tik prekėms, priskirtoms eilutėms, kurios 2-A priede pateiktame Kanados sąraše pažymėtos SSG. Ši speciali apsaugos priemonė gali būti taikoma tik importui, kuriam netaikomos muitų tarifų lengvatos ir, jei importui taikoma tarifinė kvota, ribinį taikymo dydį viršijančiam importui.

2.8 STRAIPSNIS

Lengvatinio muitų tarifų režimo laikinas sustabdymas

1. Šalis, laikydamasi 2–5 dalių, gali laikinai sustabdyti lengvatinį muitų tarifų režimą, pagal šį Susitarimą taikomą prekėms, eksportuotoms arba pagamintoms kitos Šalies subjekto, jei Šalis:
 - a) po objektyvia, įtikinama ir patikrinama informacija pagrįsto tyrimo padaro išvadą, kad kitos Šalies subjektas, norėdamas pasinaudoti lengvatiniu muitų tarifų režimu pagal šį Susitarimą, sistemingai pažeidinėjo muitų teisės aktus arba
 - b) padaro išvadą, kad kita Šalis sistemingai ir nepagrįstai atsisakė pagal 6.13 straipsnio (Bendradarbiavimas) 4 dalį bendradarbiauti tiriant muitų teisės aktų pažeidimus ir Šalis, kuri prašė bendradarbiauti, remdamasi objektyvia, įtikinama ir patikrinama informacija turi pagrįstų priežasčių nuspręsti, kad kitos Šalies subjektas, norėdamas pasinaudoti lengvatiniu muitų tarifų režimu pagal šį Susitarimą, sistemingai pažeidinėjo muitų teisės aktus.
2. 1 dalyje nurodytą išvadą padariusi Šalis:
 - a) praneša apie tai kitos Šalies muitinei ir pateikia informaciją bei įrodymus, kuriais ta išvada pagrįsta;

- b) konsultuojasi su kitos Šalies valdžios institucijomis, kad rastų abipusiškai priimtina sprendimą dėl dalykų, kuriais remiantis padaryta minėta išvada, ir
 - c) tam kitos Šalies subjektui pateikia raštišką pranešimą, kuriame išdėstoma išvadą pagrindžianti informacija.
3. Jei per 30 dienų valdžios institucijos neranda abipusiai priimtino sprendimo, išvadą padariusi Šalis gali perduoti šį klausimą spręsti Jungtiniam muitinių bendradarbiavimo komitetui.
4. Jei Jungtinis muitinių bendradarbiavimo komitetas neišsprendžia klausimo per 60 dienų, išvadą padariusi Šalis gali laikinai sustabdyti lengvatinį muitų tarifų režimą, kuris pagal šį Susitarimą taikomas tai minėto kitos Šalies subjekto prekei. Laikinas sustabdymas netaikomas prekėms, kurios laikino sustabdymo įsigaliojimo dieną jau yra vežamos tranzitu iš vienos Šalies į kitą.
5. Šalis gali taikyti laikiną sustabdymą pagal 1 dalį tik laikotarpiu, lygiaverčiu poveikiui tos Šalies finansiniams interesams, padarytam padėties, dėl kurios pagal 1 dalį buvo padaryta atitinkama išvada, o tas laikotarpis nėra ilgesnis kaip 90 dienų. Jei Šalis turi objektyvia, įtikinama ir patikrinama informacija pagrįstų priežasčių manyti, kad sąlygos, dėl kurių laikinai sustabdytas režimas, nepasikeitė praėjus 90 dienų, ta Šalis gali pratęsti laikiną sustabdymą papildomam, ne ilgesniam nei 90 dienų laikotarpiui. Dėl pirmojo ir tolesnio laikino sustabdymo laikotarpių periodiškai konsultuojamasi Jungtiniame muitinių bendradarbiavimo komitete.

2.9 STRAIPSNIS

Rinkliavos ir kiti mokesčiai

1. Kaip nustatyta GATT 1994 VIII straipsnyje, Šalis nenustato ar toliau netaiko rinkliavų ar kitų mokesčių, taikomų Šalies prekių importui ar eksportui arba su jais susijusių, kurie neatitinka suteiktų paslaugų sąnaudų arba kuriais netiesiogiai apsaugomos vidaus prekės, arba fiskaliniais tikslais apmokestinamas importas ar eksportas.
2. Patikslinama, kad 1 dalis neužkerta kelio Šaliai nustatyti muitų ar kitų mokesčių, nurodytų 1.1 straipsnio (Visuotinai taikomos apibrėžtys) muto apibrėžties a–c punktuose.

2.10 STRAIPSNIS

Pakartotinai įvežtos pataisytos ar pakeistos prekės

1. Šiame straipsnyje pataisymas ar pakeitimas – tai bet koks prekės apdorojimo veiksmas, kuriuo siekiama pašalinti veikimo trūkumus ar materialinį pažeidimą, kad prekė atliktų savo pirminę funkciją, arba užtikrinti, kad ji atitiktų techninius jos naudojimo reikalavimus, jei be tų veiksmų prekės nebebūtų galima įprastai naudoti pagal jos numatytą paskirtį. Prekės pataisymams ar pakeitimams taip pat priskiriami atkūrimas ir techninė priežiūra, tačiau nepriskiriami veiksmai ar procesai, kuriais:
 - a) sunaikinamos esminės prekės savybės ar sukuriamą nauja ar komerciškai skirtinga prekė;

b) nebaigta prekė paverčiama pagaminta preke arba

c) iš esmės pakeičiama prekės funkcija.

2. Išskyrus 1 išnašoje nurodytus atvejus, Šalis netaiko muitų prekėms, nepriklausomai nuo jų kilmės, kurios pakartotinai įvežamos į jos teritoriją po laikino eksporto iš tos teritorijos į kitos Šalies teritoriją tam, kad būtų pataisytos ar pakeistos, nepriklausomai nuo to, ar toks pataisymas ar pakeitimas galėtų būti atliktas Šalies, iš kurios prekės eksportuotos pataisymui ar pakeitimui, teritorijoje^{1,2}.

3. 2 dalis netaikoma prekėms, importuotoms su užstatu, į laisvosios prekybos zonas ar turinčioms panašų statusą ir po to eksportuojamoms pataisyti ir pakartotinai neimportuojamoms su užstatu, į laisvosios prekybos zonas ar pagal panašų statusą.

¹ Toliau nurodytoms SS 89 skirsniai priskiriamoms prekėms, nepriklausomai nuo jų kilmės, kurios pakartotinai įvežamos į Kanados teritoriją iš Europos Sąjungos teritorijos ir yra užregistruotos pagal 2001 m. Kanados laivybos aktą (angl. *Canada Shipping Act*), Kanada gali, remdamasi tų prekių pataisymo ar pakeitimo verte, taikyti muto normą pagal 2-A priede (Muitų tarifų panaikinimas) pateiktą savo sąrašą: 8901.10.10, 8901.10.90, 8901.30.00, 8901.90.10, 8901.90.91, 8901.90.99, 8904.00.00, 8905.20.19, 8905.20.20, 8905.90.19, 8905.90.90, 8906.90.19, 8906.90.91, 8906.90.99.

² Europos Sąjunga šią dalį įgyvendins taikydama Reglamente (ES) Nr. 952/2013 nurodytą laikinojo išvežimo perdirbti procedūrą ir laikydamasi šios dalies nuostatų.

4. Šalis netaiko muitų prekėms, nepriklausomai nuo jų kilmės, laikinai importuojamoms iš kitos Šalies teritorijos pataisymui ar pakeitimui³.

2.11 STRAIPSNIS

Importo ir eksporto apribojimai

1. Jeigu šiame Susitarime nenustatyta kitaip, Šalis nenustato ar toliau netaiko draudimų ar apribojimų kitos Šalies prekių importui arba kitos Šalies teritorijai skirtų prekių eksportui ar pardavimui eksporto tikslais, išskyrus GATT 1994 XI straipsnyje numatytus atvejus. Todėl GATT 1994 XI straipsnis įtraukiamas į šį Susitarimą ir tampa jo dalimi.

2. Jei Šalis nustato ar toliau taiko prekių importo iš trečiosios Šalies ar eksporto į trečiąją šalį draudimą ar apribojimą, ta Šalis gali:

- a) apriboti ar uždrausti importuoti tos trečiosios šalies prekes iš kitos Šalies teritorijos arba
- b) apriboti ar uždrausti eksportuoti prekes į tą trečiąją šalį per kitos Šalies teritoriją.

³ Europos Sąjunga šią dalį įgyvendins taikydamą Reglamente (ES) Nr. 952/2013 nurodytą laikinojo įvežimo perdirbti procedūrą ir laikydamasi šios dalies nuostatų.

3. Jei Šalis nustato ar toliau taiko prekių importo iš trečiosios šalies draudimą ar apribojimą, Šalys kitos Šalies prašymu pradeda diskusijas, kad išvengtų kitos Šalies kainodaros, rinkodaros ar platinimo susitarimų netinkamo trikdymo ar iškreipymo.
4. Šis straipsnis netaikomas priemonėms, taip pat pratęstoms, skubiai atnaujintoms ar iš dalies pakeistoms priemonėms, susijusioms su:
- a) bet kokių veislių medžių rąstų eksportu. Jei Šalis nebereikalauja eksporto leidimų dėl trečiajai šaliai skirtų rąstų, ta Šalis visam laikui panaikina eksporto leidimų reikalavimą dėl kitai Šaliai skirtų rąstų;
 - b) neperdirbtos žuvies eksportu pagal taikytinus Niufaundlando ir Labradoro teisės aktus – trejus metus nuo šio Susitarimo įsigaliojimo;
 - c) Kanados akcizais absoliučiajam alkoholiui, kaip nurodyta Kanados nuolaidų sąrašo (V sąrašas), pridėto prie Marakešo protokolo, muitų tarifų eilutėje 2207.10.90, naudojamam gamybai pagal Akcizų akto (angl. *Excise Act*, 2001, S.C. 2002, c. 22.) nuostatas, ir
 - d) panaudotų transporto priemonių, neatitinkančių Kanados saugos ir aplinkos apsaugos reikalavimų, importu į Kanadą.

2.12 STRAIPSNIS

Kitos su prekyba prekėmis susijusios nuostatos

Kiekviena Šalis siekia užtikrinti, kad kitos Šalies prekes, importuotas į importuojančios Šalies teritorijos dalį ir teisėtai joje parduodamas ar siūlomas parduoti, taip pat būtų galima parduoti ar siūlyti parduoti visoje importuojančios Šalies teritorijoje.

2.13 STRAIPSNIS

Prekybos prekėmis komitetas

1. Prekybos prekėmis komiteto, įsteigto pagal 26.2 straipsnio (Specialieji komitetai) 1 dalies a punktą, funkcijos, be kitų, yra:
 - a) skatinti Šalių tarpusavio prekybą prekėmis, įskaitant konsultacijas dėl muitų tarifų panaikinimo pagal šį Susitarimą paspartinimo ir kitų tinkamų klausimų;
 - b) rekomenduoti IEPS jungtiniam komitetui keisti ar papildyti bet kokią šio Susitarimo nuostatą, susijusią su Suderinta sistema, ir
 - c) nedelsiant spręsti klausimus, susijusius su prekių vežimu per Šalių įvežimo punktus.
2. Prekybos prekėmis komitetas gali pateikti IEPS jungtiniam komitetui sprendimų dėl prekių taikomų muitų panaikinimo arba jo paspartinimo projektus.

3. Žemės ūkio komitetas, įsteigtas pagal 26.2 straipsnio (Specialieji komitetai) 1 dalies a punktą:
 - a) susirenka į posėdį per 90 dienų nuo Šalies pateikto prašymo;
 - b) sudaro sąlygas Šalims aptarti klausimus, susijusius su žemės ūkio prekėmis, kurioms taikomas šis Susitarimas, ir
 - c) perduoda Prekybos prekėmis komitetui bet kokius klausimus, kurių nepavyko išspręsti pagal b punktą.
4. Šalys pažymi, kad dėl žemės ūkio klausimų bendradarbiaujama ir keičiamasi atitinkama informacija pagal kasmetinį Kanados ir Europos Sąjungos dialogą žemės ūkio klausimais, palaikomą pagal 2008 m. liepos 14 d. pasikeistus raštus. Kai tinkama, palaikant šį dialogą žemės ūkio klausimais gali būti įgyvendinamos ir 3 dalies nuostatos.

TREČIAS SKYRIUS

PREKYBOS TEISIŲ GYNIMO PRIEMONĖS

A SKIRSNIS

Antidempingo ir kompensacinės priemonės

3.1 STRAIPSNIS

Bendrosios nuostatos dėl antidempingo ir kompensacinių priemonių

1. Šalys patvirtina savo teises ir prievoles pagal GATT 1994 VI straipsnį, Antidempingo susitarimą ir SKP sutartį.
2. Protokolas dėl kilmės taisyklių ir kilmės procedūrų antidempingo ir kompensacinėms priemonėms netaikomas.

3.2 STRAIPSNIS

Skaidrumas

1. Kiekviena Šalis taiko antidempingo ir kompensacines priemones sąžiningai ir skaidriai pagal atitinkamus PPO reikalavimus.

2. Kiekviena Šalis po to, kai nustatomos laikinosios priemonės, ir visada prieš nustatydamą galutines priemones užtikrina, kad būtų visapusiškai ir tinkamai atskleisti visi esminiai faktai, kuriais grindžiamas sprendimas, ar taikyti galutines priemones, ar ne. Tai nedaro poveikio Antidempingo susitarimo 6 straipsnio 5 daliai ir SKP sutarties 12 straipsnio 4 daliai.

3. Kiekvienai suinteresuotajai šaliai antidempingo arba kompensacinių priemonių tyrimo⁴ metu suteikiama galimybė visapusiškai ginti savo interesus, nebent tai nepagrįstai trukdytų laiku užbaigti tyrimą.

3.3 STRAIPSNIS

Viešųjų interesų apsauga ir mažesnio muto taisyklė

1. Kiekvienos Šalies institucijos, svarstydamos joms pateiktą informaciją, pagal savo Šalies teisės nuostatas sprendžia, ar antidempingo arba kompensacinio muto nustatymas prieštarautų viešiesiems interesams.

2. Apsvarsčiusios 1 dalyje minėtą informaciją Šalies institucijos gali svarstyti, ar nustatomo antidempingo arba kompensacinio muto dydis pagal tos Šalies teisės nuostatas turi lygus dempingo skirtumo arba subsidijos dydžiui, ar mažesnis.

⁴ Šiame straipsnyje **suinteresuotosios šalys** suprantamos taip, kaip apibrėžta Antidempingo susitarimo 6 straipsnio 11 dalyje ir SKP sutarties 12 straipsnio 9 dalyje.

B SKIRSNIS

Bendrosios apsaugos priemonės

3.4 STRAIPSNIS

Bendrosios nuostatos dėl bendrųjų apsaugos priemonių

1. Šalys dar kartą patvirtina savo teises ir prievoles dėl bendrųjų apsaugos priemonių pagal GATT 1994 XIX straipsnį ir Susitarimą dėl apsaugos priemonių.
2. Protokolas dėl kilmės taisyklių ir kilmės procedūrų bendrosioms apsaugos priemonėms netaikomas.

3.5 STRAIPSNIS

Skaidrumas

1. Eksportuojančios Šalies prašymu Šalis, inicijuojanti apsaugos priemonių tyrimą arba ketinanti priimti bendrąsias laikinas ar galutines apsaugos priemones, iškart pateikia:
 - a) Susitarimo dėl apsaugos priemonių 12 straipsnio 2 dalyje nurodytą informaciją PPO Apsaugos priemonių komiteto nurodytu formatu;

- b) kai tinka – savo šalies pramonės atstovų pateikto skundo neslaptą redakciją ir
 - c) viešą ataskaitą, kurioje išdėstyti nustatyti faktai ir pagrįstos išvados visais svarbiais faktiniais ir teisiniais klausimais, į kuriuos atsižvelgta per apsaugos priemonių tyrimą. Šioje viešojoje ataskaitoje pateikiama padarytos žalos priežasčių veiksnių analizė ir nurodomas metodas, pagal kurį nustatytos bendrosios apsaugos priemonės.
2. Kai teikiama informacija pagal šį straipsnį, importuojanti Šalis pasiūlo konsultuotis su eksportuojančia Šalimi, kad būtų galima aptarti pateiktą informaciją.

3.6 STRAIPSNIS

Galutinių priemonių nustatymas

1. Bendrąsias apsaugos priemones nustatanti Šalis įsipareigoja taikyti jas taip, kad tai kuo mažiau veiktų dvišalę prekybą.
2. Importuojanti Šalis pasiūlo konsultuotis su eksportuojančia Šalimi, kad būtų galima aptarti 1 dalyje nurodytą dalyką. Importuojanti Šalis nenustato priemonių, kol nepraeina 30 dienų po tos dienos, kai pasiūlyta konsultuotis.

C SKIRSNIS

Bendrosios nuostatos

3.7 STRAIPSNIS

Ginčų sprendimo tvarkos netaikymas

Šiam skyriui Dvidešimt devintas skyrius (Ginčų sprendimas) netaikomas.

KETVIRTAS SKYRIUS

PREKYBOS TECHNINĖS KLIŪTYS

4.1 STRAIPSNIS

Taikymo sritis ir apibrėžtys

1. Šis skyrius taikomas rengiant, priimant ir taikant techninius reglamentus, standartus ir atitikties vertinimo procedūras, kurie gali daryti poveikį Šalių tarpusavio prekybai prekėmis.

2. Šis skyrius netaikomas:

- a) valdžios institucijos parengtoms pirkimo specifikacijoms, taikomoms tokių institucijų gamybos arba vartojimo poreikiams tenkinti, arba
- b) sanitarijos ar fitosanitarijos priemonėms, kaip apibrėžta SFS sutarties A priede.

3. Išskyrus atvejus, kai tam tikras terminas apibrėžtas arba konkrečia reikšme vartojamas šiame Susitarime (įskaitant pagal 4.2 straipsnį į jį įtrauktas TPK sutarties nuostatas), bendrieji standartizacijos ir atitikties vertinimo procedūrų terminai jame vartojami įprasta reikšme, kaip jie apibrėžti Jungtinių Tautų sistemoje ir tarptautinių standartizacijos organizacijų, atsižvelgiant į jų vartojimo kontekstą ir į šio skyriaus dalyką bei paskirtį.

4. Šiame skyriuje daromos nuorodos į techninius reglamentus, standartus ir atitikties vertinimo procedūras apima ir jų pakeitimus bei juose nustatytų taisyklių ar taikymo produktams srities papildymus, išskyrus iš esmės nereikšmingo pobūdžio pakeitimus ir papildymus.

5. 1.8 straipsnio (Prievolių mastas) 2 dalis netaikoma į šį Susitarimą įtrauktiems TPK sutarties 3, 4, 7, 8 ir 9 straipsniams.

4.2 STRAIPSNIS

TPK sutarties įtraukimas į Susitarimą

1. Toliau išvardytos TPK sutarties nuostatos įtraukiamos į šį Susitarimą ir tampa jo dalimi:
 - a) 2 straipsnis (Centrinės valdžios institucijų atliekamas techninių reglamentų rengimas, priėmimas ir taikymas);
 - b) 3 straipsnis (Vietos valdžios institucijų ir nevyriausybinių organizacijų techninių reglamentų rengimas, priėmimas ir taikymas);
 - c) 4 straipsnis (Standartų rengimas, priėmimas ir taikymas);
 - d) 5 straipsnis (Centrinės valdžios institucijų taikomos atitikties įvertinimo procedūros);
 - e) 6 straipsnis (Centrinės valdžios institucijų atitikties įvertinimo pripažinimas), taikomas neribojant Šalies teisių ar prievolių pagal Protokolą dėl atitikties vertinimo rezultatų abipusio pripažinimo ir Protokolą dėl vaistinių preparatų gerosios gamybos praktikos atitikties ir užtikrinimo programos abipusio pripažinimo;
 - f) 7 straipsnis (Vietos valdžios institucijų taikomos atitikties įvertinimo procedūros);

- g) 8 straipsnis (Nevyriausybinių organizacijų taikomos atitikties įvertinimo procedūros)
- h) 9 straipsnis (Tarptautinės ir regioninės sistemos);
- i) 1 priedas (Terminai ir jų apibrėžimai šioje Sutartyje) ir
- j) 3 priedas (Standartų rengimo, priėmimo ir taikymo Geros praktikos kodeksas).

2. Terminas „nariai“ į šį Susitarimą įtrauktose nuostatose reiškia tą patį, ką ir pačioje TPK sutartyje.

3. TPK sutarties 3, 4, 7, 8 ir 9 straipsnių atžvilgiu Dvidešimt devintą skyrių (Ginčų sprendimas) galima taikyti tais atvejais, kai Šalis mano, kad kita Šalis nepasiekė patenkinamų rezultatų pagal tuos straipsnius ir kad tai turi labai didelį poveikį jos prekybos interesams. Šiuo požiūriu tokie rezultatai prilyginami tiems, kurie būtų gauti, jei atitinkama organizacija būtų Šalis.

4.3 STRAIPSNIS

Bendradarbiavimas

Siekdamos lengvinti tarpusavio prekybą Šalys stiprina bendradarbiavimą techninių reglamentų, standartų, metrologijos, atitikties vertinimo procedūrų, rinkos priežiūros arba stebėsenos ir reikalavimų vykdymo užtikrinimo veiklos srityse, kaip nustatyta Dvidešimt pirmame skyriuje (Bendradarbiavimas reglamentavimo srityje). Be kita ko, galima skatinti ir remti bendradarbiavimą tarp atitinkamų Šalių viešojo ar privačiojo sektorių organizacijų, atsakingų už metrologiją, standartizaciją, bandymus, sertifikavimą ir akreditavimą, rinkos priežiūros arba stebėsenos ir reikalavimų vykdymo užtikrinimo veiklą ir visų pirma skatinti Šalių akreditavimo ir atitikties vertinimo įstaigas prisidėti prie bendradarbiavimo iniciatyvų siekiant lengviau pripažinti atitikties vertinimo rezultatus.

4.4 STRAIPSNIS

Techniniai reglamentai

1. Šalys įsipareigoja bendradarbiaudamos visomis išgalėmis stengtis užtikrinti, kad jų techniniai reglamentai tarpusavyje derėtų. Šiuo tikslu, jeigu Šalis ketina parengti techninį reglamentą, kurio taikymo sritis sutaptų su kitos Šalies taikomo arba rengiamo techninio reglamento taikymo sritimi arba būtų panaši, ta kita Šalis paprašyta, kiek tik įmanoma, pateikia prašančiai Šaliai reikiamą informaciją, tyrimus ir duomenis, kuriais pagrįstas jos priimtas arba rengiamas techninis reglamentas. Šalys pripažįsta, kad gali reikėti išaiškinti, kokią sritį aprėpia konkretus prašymas, ir dėl jos susitarti ir kad konfidenciali informacija gali nebūti atskleista.

2. Šalis, parengusi techninį reglamentą, kurį laiko lygiaverčiu kitos Šalies reglamentui, kurio tikslas panašus ir kuris taikomas tokiems patiems produktams, gali prašyti kitos Šalies pripažinti tą techninį reglamentą lygiaverčiu jos techniniam reglamentui. Šalis pateikia šį prašymą raštu ir jame išsamiai išdėsto priežastis, kodėl jos techninį reglamentą reikėtų laikyti lygiaverčiu, įskaitant argumentus dėl taikymo produktams srities. Jei kita Šalis nesutinka su to techninio reglamento lygiavertiškumu, ji paprašyta turi pateikti tai Šaliai tokio savo sprendimo priežastis.

4.5 STRAIPSNIS

Atitikties vertinimas

Šalys laikosi Protokolo dėl atitikties vertinimo rezultatų abipusio pripažinimo ir Protokolo dėl vaistinių preparatų gerosios gamybos praktikos atitikties ir užtikrinimo programos abipusio pripažinimo.

4.6 STRAIPSNIS

Skaidrumas

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad pagal skaidrumo užtikrinimo procedūras rengiant jos techninius reglamentus ir atitikties vertinimo procedūras suinteresuoti Šalių subjektai galėtų pakankamai anksti prie to prisidėti, kol vis dar galima kai ką pakeisti ir atsižvelgti į pastabas, nebent kiltų arba galėtų kilti neatidėliotinų saugos, sveikatos, aplinkos apsaugos ar nacionalinio saugumo problemų. Jei konsultavimosi dėl techninių reglamentų rengimo ar atitikties vertinimo procedūrų procesas vyksta viešai, kiekviena Šalis leidžia kitos Šalies subjektams dalyvauti ne mažiau palankiomis sąlygomis negu tos, kurias ji taiko savo subjektams.
2. Šalys skatina glaudžiau bendradarbiauti savo teritorijose veikiančias standartizacijos organizacijas siekdamas, kad būtų lengviau, be kita ko, keistis informacija apie atitinkamą jų veiklą, taip pat derinti standartus remiantis bendrais interesais ir siekiant abipusiškumo tų standartizacijos organizacijų sutarta tvarka.
3. Kiekviena Šalis, PPO centriniam pranešimų registrui perdavusi savo pasiūlymus dėl techninių reglamentų ir atitikties vertinimo procedūrų, stengiasi skirti kitai Šaliai bent 60 dienų laikotarpį, kad ji galėtų pateikti savo pastabas raštu, nebent kiltų arba galėtų kilti neatidėliotinų saugos, sveikatos, aplinkos apsaugos ar nacionalinio saugumo problemų. Šalis teigiamai atsižvelgia į pagrįstą prašymą šį pastaboms teikti skirtą laikotarpį pratęsti.

4. Šalis, gavusi kitos Šalies pastabas dėl savo siūlomo techninio reglamento arba atitikties vertinimo procedūros, raštu atsako į tas pastabas prieš patvirtindama tą techninį reglamentą ar atitikties vertinimo procedūrą.
5. Kiekviena Šalis spausdinta ar elektronine forma viešai skelbia arba kitaip pateikia visuomenei savo atsakymus į gautas svarbias pastabas arba tų atsakymų santrauką ne vėliau kaip tą dieną, kai paskelbia priimtą techninį reglamentą arba atitikties vertinimo procedūrą.
6. Kiekviena Šalis kitos Šalies prašymu teikia jai informaciją apie savo priimto arba siūlomo priimti techninio reglamento ar atitikties vertinimo procedūros tikslus, teisinį pagrindą ir patvirtinimo motyvus.
7. Šalis teigiamai atsižvelgia į pagrįstą kitos Šalies prašymą, gautą iki termino, iki kurio leista teikti pastabas po to, kai perduotas siūlomas techninis reglamentas, nustatyti arba pratęsti laikotarpį nuo to techninio reglamento priėmimo iki jo taikymo pradžios dienos, nebent toks atidėjimas nepadėtų siekti užsibrėžtų teisėtų tikslų.
8. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos priimti techniniai reglamentai ir atitikties vertinimo procedūrų aprašymai būtų viešai skelbiami oficialiose interneto svetainėse.
9. Jeigu Šalis įvežimo uoste sulaiko iš kitos Šalies teritorijos importuojamą prekę dėl to, kad ji neatitinka techninio reglamento, ji nepagrįstai nedelsdama praneša importuotojui apie tos prekės sulaikymo priežastis.

4.7 STRAIPSNIS

Šio skyriaus įgyvendinimo valdymas

1. Šalys bendradarbiauja šiame skyriuje numatytais klausimais. Šalys susitaria, kad Prekybos prekėmis komitetas, įsteigtas pagal 26.2 straipsnio 1 dalies a punktą:
 - a) vadovauja šio skyriaus nuostatų įgyvendinimui;
 - b) nedelsiant sprendžia bet koki klausimą, Šalies iškeltą dėl standartų, techninių reglamentų ar atitikties vertinimo procedūrų rengimo, priėmimo arba taikymo;
 - c) Šalies prašymu koordinuoja diskusiją dėl kitos Šalies atliekamo rizikos arba pavojaus vertinimo;
 - d) skatina Šalių standartizacijos organizacijas ir atitikties vertinimo įstaigas bendradarbiauti;
 - e) kai tai abipusiškai naudinga, keičiasi informacija apie standartus, techninius reglamentus ar atitikties vertinimo procedūras, įskaitant tuos, kuriuos parengia trečiosios šalys arba tarptautinės organizacijos;
 - f) persvarsto šį skyrių atsižvelgdamas į permainas, dėl kurių susitarta PPO Techninių prekybos kliūčių komitete arba pagal TPK sutartį, ir prireikus parengia rekomendacijų dėl šio skyriaus pakeitimų svarstymo IEPS jungtiniame komitete;

g) imasi kitokių priemonių, kurios, Šalių manymu, padės joms įgyvendinti šio skyriaus nuostatas ir TPK sutartį ir palengvinti Šalių tarpusavio prekybą ir

h) apie šio skyriaus nuostatų įgyvendinimą tinkamai praneša IEPS jungtiniam komitetui.

2. Jeigu Šalims nepavyktų išspręsti klausimo, kuriam taikomos šio skyriaus nuostatos, Prekybos prekėmis komitete kurios nors Šalies prašymu IEPS jungtinis komitetas gali sudaryti techninio darbo *ad hoc* grupę, kuri nustatytų tinkamas priemones prekybai palengvinti. Jeigu Šalis nesutinka patenkinti kitos Šalies prašymo sudaryti techninio darbo grupę, ji prašoma paaiškina tokio savo sprendimo priežastis. Techninio darbo grupei vadovauja abi Šalys.

3. Šaliai paprašius informacijos kita Šalis ją pateikia spausdinta arba elektronine forma per pagrįstos trukmės laikotarpį pagal šio skyriaus nuostatas. Į kiekvieną gautą prašymą pateikti informacijos Šalis stengiasi atsakyti per 60 dienų.

PENKTAS SKYRIUS

SANITARIJOS IR FITOSANITARIJOS PRIEMONĖS

5.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

1. Šiame skyriuje vartojamų terminų apibrėžtys yra:
 - a) apibrėžtys, pateiktos SFS sutarties A priede;
 - b) Maisto kodekso komisijai vadovaujant nustatytos apibrėžtys;
 - c) Pasaulinei gyvūnų sveikatos organizacijai (OIE) vadovaujant nustatytos apibrėžtys;
 - d) pagal *Tarptautinę augalų apsaugos konvenciją* (IPPC) nustatytos apibrėžtys;
 - e) nuo konkrečių reglamentuojamų kenksmingų organizmų saugoma zona – oficialiai apibrėžta Europos Sąjungos geografinė zona, kurioje tų organizmų nėra, nepaisant jiems įsiveisti palankių sąlygų ir nepaisant to, kad jų yra kitose Europos Sąjungos teritorijos vietose, ir

f) kompetentinga Šalies institucija – 5-A priede nurodyta institucija.

2. Be to, kas numatyta 1 dalyje, tais atvejais, kai terminų apibrėžtys, nustatytos Maisto kodekso komisijos, OIE arba IPPC, nesutampa su apibrėžtimis SFS sutartyje, pasirenkamos SFS sutartyje pateiktos apibrėžtys.

5.2 STRAIPSNIS

Tikslai

Šio skyriaus tikslai:

- a) saugoti žmonių, gyvūnų ir augalų gyvybę ir sveikatą, kartu lengvinant prekybą;
- b) užtikrinti, kad dėl Šalių taikomų sanitarijos ir fitosanitarijos (SFS) priemonių nekiltų nepagrįstų kliūčių prekybai ir
- c) remti SFS sutarties įgyvendinimą.

5.3 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

Šis skyrius taikomas SFS priemonėms, kurios gali tiesiogiai ar netiesiogiai turėti įtakos Šalių tarpusavio prekybai.

5.4 STRAIPSNIS

Teisės ir prievolės

Šalys patvirtina savo teises ir prievoles, prisiimtas pagal SFS sutartį.

5.5 STRAIPSNIS

Derinimas prie regioninių sąlygų

1. Dėl gyvūnų, gyvūninių produktų ir šalutinių gyvūninių produktų:
 - a) Šalys pripažįsta skirstymo į zonas koncepciją ir nutaria taikyti ją į 5-B priedą įtrauktoms ligoms;
 - b) jeigu Šalys nuspręstų dėl regioninių sąlygų pripažinimo principų ir gairių, jos juos įtraukia į 5-C priedą;
 - c) pagal a punktą importuojanti Šalis savo sanitarijos priemonę, taikomą eksportuojančiai Šaliai, kurios teritorijoje nustatyta kuri nors iš į 5-B priedą įtrauktų ligų, pagrindžia eksportuojančios Šalies priimtu skirstymo į zonas sprendimu, jeigu įsitikina, kad tas eksportuojančios Šalies sprendimas dėl skirstymo į zonas atitinka 5-C priede Šalių nustatytus principus ir gaires ir yra pagrįstas atitinkamais tarptautiniais standartais, gairėmis ir rekomendacijomis. Importuojanti Šalis gali imtis bet kokių papildomų priemonių sau priimtinam sanitarinės apsaugos lygiui pasiekti;

- d) jeigu Šalis mano turinti specialų statusą dėl ligos, kuri neįtraukta į 5-B priedą, ji gali prašyti tą statusą pripažinti. Importuojanti Šalis gali prašyti suteikti papildomų garantijų importuojant gyvus gyvūnus, gyvūninius produktus ir šalutinius gyvūninius produktus, kaip tinka pagal sutartą importuojančios Šalies pripažintą statusą, įskaitant specialias 5-E priede nurodytas sąlygas, ir
- e) Šalys pripažįsta skirstymo į laikymo vietas koncepciją ir susitaria bendradarbiauti šiuo klausimu.

2. Dėl augalų ir augalinių produktų:

- a) nustatydamą arba toliau taikydama savo fitosanitarijos priemonę importuojanti Šalis atsižvelgia, be kita ko, į tam tikros teritorijos užkrėtimo kenksmingaisiais organizmais statusą: ar tai kenksmingaisiais organizmais neužkrėsta teritorija, kenksmingaisiais organizmais neužkrėsta gamybos vieta, kenksmingaisiais organizmais neužkrėstas gamybos objektas, teritorija, kurioje kenksmingųjų organizmų nedaug, ar saugoma zona, kurią yra nustačiusi eksportuojanti Šalis, ir
- b) jeigu Šalys nuspręstų dėl regioninių sąlygų pripažinimo principų ir gairių, jos juos įtraukia į 5-C priedą.

5.6 STRAIPSNIS

Lygiavertiškumas

1. Importuojanti Šalis pripažįsta eksportuojančios Šalies SFS priemones lygiavertėmis savo pačios priemonėms, jeigu eksportuojanti Šalis importuojančiai Šaliai objektyviai įrodo, kad jos priemonė užtikrinama importuojančiai Šaliai priimtino lygio SFS apsauga.

2. 5-D priede išdėstyti principai ir gairės, pagal kuriuos nustatomas, pripažįstamas ir palaikomas lygiavertiškumas.
3. 5-E priede nustatyta:
 - a) teritorija, kurioje importuojanti Šalis pripažįsta eksportuojančios Šalies SFS priemonę lygiaverte savo pačios priemonei, ir
 - b) teritorija, kurioje importuojanti Šalis pripažįsta, kad tenkinant nurodytą specialią sąlygą ir kartu taikant eksportuojančios Šalies SFS priemonę pasiekiamas importuojančiai Šaliai priimtinas SFS apsaugos lygis.
4. Įgyvendinant šį skyrių taikomas 1.7 straipsnis (Nuoroda į įstatymus), atsižvelgiant į šio straipsnio nuostatas, 5-D priedas ir 5-E priedo bendrosios pastabos.

5.7 STRAIPSNIS

Prekybos sąlygos

1. Importuojanti Šalis praneša apie savo bendruosius SFS importo reikalavimus, taikomus visoms prekėms. Jeigu abi Šalys kartu pripažįsta tam tikrą prekę prioritetine preke, importuojanti Šalis nustato specialius tai prekei taikomus SFS importo reikalavimus, nebent abi Šalys nuspręstų kitaip. Nustatydamos prioritetines prekes Šalys bendradarbiauja siekdamos užtikrinti, kad turimi ištekliai būtų efektyviai valdomi. Nustatyti specialūs importo reikalavimai turėtų būti taikomi visai eksportuojančios Šalies teritorijai.

2. Pagal 1 dalį importuojanti Šalis, nepagrįstai nedelsdama, pradeda reikiamą procesą siekdama nustatyti specialius tai prioritetine pripažintai prekei taikytinus SFS importo reikalavimus. Nustačiusi tokius specialius importo reikalavimus importuojanti Šalis nepagrįstai nedelsdama imasi reikiamų priemonių, kad prekyba vyktų pagal šiuos importo reikalavimus.

3. Nustatant specialius SFS importo reikalavimus eksportuojanti Šalis importuojančios Šalies prašymu:

- a) pateikia visą svarbią informaciją, kurios prašo importuojanti Šalis, ir
- b) importuojančiai Šaliai pagrįstai sudaro sąlygas atlikti tikrinimo, bandymo, audito ir kitas tinkamas procedūras.

4. Jeigu importuojanti Šalis turi įmonių arba objektų, iš kurių leidžiama importuoti tam tikras prekes, sąrašą, ji patvirtina eksportuojančios Šalies teritorijoje esančią įmonę arba objektą be išankstinio patikrinimo, jeigu:

- a) eksportuojanti Šalis prašo tokia tvarka patvirtinti jos įmonę arba objektą ir dėl to pateikia reikiamas garantijas, ir
- b) tenkinamos 5-F priede nustatytos sąlygos ir laikomasi jame nustatytų procedūrų.

5. Be to, kas numatyta 4 dalyje, importuojanti Šalis taip pat viešai skelbia savo turimus įmonių arba objektų, iš kurių leidžiama importuoti prekes, sąrašus.

6. Šalis įprastai priima reglamentuojamų prekių siuntas kiekvienos tokios prekių siuntos atskirai neįformindama muitinėje, nebent Šalys nuspręstų kitaip.
7. Importuojanti Šalis gali reikalauti iš eksportuojančios Šalies kompetentingos institucijos importuojančiai Šaliai objektyviai įrodyti, kad importo reikalavimai gali būti patenkinti arba yra tenkinami.
8. Šalys turėtų laikytis 5-G priede nurodytos procedūros dėl specialių importo reikalavimų, kurie nustatyti dėl augalų sveikatos.

5.8 STRAIPSNIS

Auditas ir tikrinimas

1. Siekdama išlaikyti pasitikėjimą, kad šio skyriaus nuostatos įgyvendinamos tinkamai, Šalis gali atlikti auditą, tikrinimą ar abi procedūras pagal visą kitos Šalies kompetentingos institucijos taikomą kontrolės programą arba jos dalį. Šalis pati padengia su auditu arba tikrinimu susijusias savo išlaidas.
2. Jeigu Šalys nuspręstų dėl to, pagal kokius principus arba gaires reikia atlikti auditą ar tikrinimą, jos juos įtraukia į 5-H priedą. Atlikdama auditą arba tikrinimą Šalis laikosi visų 5-H priede nustatytų principų ir gairių.

5.9 STRAIPSNIS

Eksporto sertifikavimas

1. Kai importuojant gyvų gyvūnų ar gyvūninių produktų siuntą reikia turėti oficialų veterinarijos sertifikatą ir jeigu importuojanti Šalis yra pripažinusi eksportuojančios Šalies SFS priemonę lygiaverte savo priemonei, taikomai dėl tokių gyvūnų arba gyvūninių produktų, tokie sertifikatai Šalių rengiami naudojant 5-I priede nustatytą pavyzdinę sveikatos patvirtinimo formą, nebent Šalys nuspręstų kitaip. Pavyzdinę patvirtinimo formą Šalys gali naudoti ir kitų produktų atvejais.
2. 5-I priede yra nustatyti eksporto sertifikavimo principai ir gairės, be kita ko, dėl elektroninio sertifikavimo, sertifikatų panaikinimo arba pakeitimo, kalbų vartojimo ir pavyzdinių patvirtinimo formų.

5.10 STRAIPSNIS

Importo patikros ir rinkliavos

1. 5-J priede yra nustatyti importo patikrų ir rinkliavų rinkimo principai ir gairės, įskaitant importo patikrų dažnumą.
2. Jeigu atliekant importo patikras nustatoma, kad netenkinami nustatyti importo reikalavimai, veiksmai, kurių imasi importuojanti Šalis, turi būti pagrįsti esamos rizikos vertinimu ir jais negalima riboti prekybos daugiau negu būtina tai Šaliai priimtinam sanitarinės arba fitosanitarinės apsaugos lygiui pasiekti.

3. Kai tik įmanoma, importuojanti Šalis reikalavimų neatitinkančios siuntos importuotojui arba jo atstovui praneša, dėl kokios priežasties reikalavimai netenkinami, ir suteikia galimybę siekti, kad toks sprendimas būtų peržiūrėtas. Jį peržiūrdama Šalis atsižvelgia į bet kokią pateiktą svarbią informaciją.

4. Norėdama padengti tikrinimų pasienyje išlaidas Šalis gali rinkti rinkliavas, kurios neturėtų būti didesnės negu būtina patirtoms išlaidoms padengti.

5.11 STRAIPSNIS

Pranešimas ir keitimasis informacija

1. Šalis nepagrįstai nedelsdama praneša kitai Šaliai apie:
 - a) svarbų dėl kenksmingųjų organizmų arba ligos nustatyto statuso pakeitimą, kaip antai į 5-B priedą įtrauktos ligos buvimą ir raidą;
 - b) nustatytą epidemiologinės reikšmės faktą dėl gyvūnų ligos, kuri yra į 5-B priedą neįtraukta arba nauja liga, ir
 - c) svarbią maisto saugos problemą dėl produkto, kuriuo Šalys prekiauja tarpusavyje.
2. Šalys stengiasi keistis informacija kitais svarbiais klausimais, įskaitant:
 - a) Šalies taikomos SFS priemonės keitimą;

- b) bet koki svarbų Šalies kompetentingos institucijos struktūros arba organizacinės tvarkos keitimą;
- c) prašomus oficialios Šalies kontrolės rezultatus ir atliktos kontrolės rezultatų ataskaitą;
- d) 5.10 straipsnyje nurodytos importo patikros rezultatus tuo atveju, jeigu siunta nebūtų priimta arba neatitiktų reikalavimų, ir
- e) prašomą rizikos analizę arba mokslinę nuomonę, kurią Šalis parengė ir kuri yra svarbi pagal šio skyriaus nuostatas.

3. Kai 1 arba 2 dalyje nurodyta informacija pagal atitinkamas taisykles pateikiama pranešime PPO centriniam pranešimų registrui arba atitinkamai tarptautinei standartus nustatančiai organizacijai, reikia laikytis tai informacijai taikomų 1 ir 2 dalyse nurodytų reikalavimų, nebent Jungtinis valdymo komitetas nutartų kitaip.

5.12 STRAIPSNIS

Techninės konsultacijos

Jeigu Šaliai kiltų rimtų nuogąstavimų dėl maisto saugos, augalų ar gyvūnų sveikatos arba kitos Šalies pasiūlytos arba taikomos SFS priemonės, ta Šalis gali kitos Šalies prašyti techninių konsultacijų. Prašoma Šalis į tokį prašymą turėtų atsakyti nepagrįstai nedelsdama. Kiekviena Šalis stengiasi pateikti informaciją, kurios reikia norint išvengti prekybos sutrikimų ir, kai tinka, priimti abiem Šalims priimtina sprendimą.

5.13 STRAIPSNIS

Neatidėliotinos SFS priemonės

1. Šalis kitai Šaliai praneša apie neatidėliotiną SFS priemonę per 24 valandas nuo savo sprendimo tą priemonę taikyti. Jeigu Šalis dėl neatidėliotinos SFS priemonės prašo techninių konsultacijų, tas technines konsultacijas būtina surengti per 10 dienų nuo pranešimo apie neatidėliotiną SFS priemonę. Techninių konsultacijų metu Šalys apsversto visą pateiktą informaciją.
2. Priimdama sprendimą dėl siuntos, kuri gabenama iš vienos Šalies į kitą tuo metu, kai patvirtinama neatidėliotina SFS priemonė, importuojanti Šalis atsižvelgia į eksportuojančios Šalies laiku jai pateiktą informaciją.

5.14 STRAIPSNIS

Jungtinis sanitarijos ir fitosanitarijos priemonių valdymo komitetas

1. Pagal 26.2 straipsnio 1 dalies d punktą įsteigtas Jungtinis sanitarijos ir fitosanitarijos priemonių valdymo komitetas (toliau – Jungtinis valdymo komitetas) sudaromas iš kiekvienos Šalies reguliavimo institucijų ir prekybininkų atstovų, atsakingų už SFS priemones.
2. Jungtinio valdymo komiteto funkcijos, be kita ko:
 - a) stebėti, kaip įgyvendinamos šio skyriaus nuostatos, svarstyti bet koki su šiuo skyriumi susijusį klausimą ir spręsti visas problemas, kurių gali kilti jį įgyvendinant;

- b) padėti nustatyti, suskirstyti pagal svarbą, tvarkyti ir spręsti klausimus;
- c) atsižvelgti į bet kokią Šalies prašymą pakeisti importo patikrų tvarką;
- d) bent kartą per metus peržiūrėti šio skyriaus priedus, ypač turint omenyje pagal šį Susitarimą konsultuojantis padarytą pažangą. Po tokios peržiūros Jungtinis valdymo komitetas gali nuspręsti iš dalies pakeisti šio skyriaus priedus. Šalys gali patvirtinti Jungtinio valdymo komiteto sprendimą pagal atitinkamas savo procedūras, reikalingas, kad įsigaliotų priimtas pakeitimas. Toks sprendimas įsigalioja abiejų Šalių sutartą datą;
- e) stebėti, kaip vykdomas d punkte nurodytas sprendimas ir taikomos tame pačiame punkte nurodytos priemonės;
- f) reguliariai diskutuojant keistis informacija apie kiekvienos Šalies reglamentavimo sistemą, įskaitant SFS priemonės pagrindimą mokslo žiniomis ir rizikos vertinimu, ir
- g) parengti ir toliau tvarkyti dokumentą, kuriame būtų aprašyta Šalių diskusijų eiga dėl jų darbo pripažįstant specialių SFS priemonių lygiavertiškumą.

3. Jungtinis valdymo komitetas, be kita ko, gali:

- a) nustatyti glaudesnio dvišalio bendradarbiavimo galimybes, įskaitant santykių stiprinimą, galbūt organizuojant ir pareigūnų mainus;

- b) kuo anksčiau aptarti svarstomos SFS priemonės keitimą arba pasiūlymą ją pakeisti;
 - c) padėti Šalims geriau susitarti dėl SFS sutarties ir skatinti Šalis bendradarbiauti SFS klausimais, kurie svarstomi daugiašaliuose forumuose, įskaitant, kai tinka, PPO Sanitarijos ir fitosanitarijos priemonių komitetą ir tarptautines standartus nustatančias organizacijas arba
 - d) pakankamai anksti nustatyti ir svarstyti SFS elementų turinčias iniciatyvas, dėl kurių būtų naudinga bendradarbiauti.
4. Jungtinis valdymo komitetas gali sudaryti Šalių atstovų ekspertų darbo grupes konkrečioms SFS klausimams spręsti.
5. Šalis gali perduoti Jungtiniam valdymo komitetui svarstyti bet kokią SFS klausimą. Jungtinis valdymo komitetas turėtų apsvarstyti tokį klausimą kuo greičiau.
6. Jeigu Jungtinis valdymo komitetas tam tikro klausimo greitai išspręsti negali, jis Šalies prašymu nedelsdamas apie tai praneša IEPS jungtiniam komitetui.
7. Jungtinis valdymo komitetas susirenka posėdžio ir sudaro savo darbo programą ne vėliau kaip per 180 dienų nuo šio Susitarimo įsigaliojimo ir nustato savo darbo tvarkos taisykles ne vėliau kaip po metų nuo šio Susitarimo įsigaliojimo, nebent Šalys nuspręstų kitaip.

8. Po įžanginio posėdžio Jungtinis valdymo komitetas vėliau posėdžiauja prireikus, paprastai kasmet. Jungtinis valdymo komitetas gali nuspręsti organizuoti posėdį kaip vaizdo konferenciją arba konferenciją telefonu, taip pat gali spręsti klausimus ne posėdžio metu, o susirašinėdamas.
9. Jungtinis valdymo komitetas kasmet pateikia savo veiklos ataskaitą ir darbo programą IEPS jungtiniam komitetui.
10. Įsigaliojus šiam Susitarimui kiekviena Šalis paskiria ir kitai Šaliai raštu praneša apie savo ryšių centrą, kuriam pavedė koordinuoti Jungtinio valdymo komiteto darbotvarkę ir padėti palaikyti ryšius SFS klausimais.

ŠEŠTAS SKYRIUS

MUITINĖS PROCEDŪRŲ IR PREKYBOS LENGVINIMAS

6.1 STRAIPSNIS

Tikslai ir principai

1. Šalys pripažįsta, kad svarbu lengvinti muitinės procedūras ir prekybą kintančioje pasaulio prekybos aplinkoje.

2. Šalys, kiek įmanoma, bendradarbiauja ir keičiasi informacija, be kita ko, apie geriausios praktikos pavyzdžius, padėdamos taikyti prekybos lengvinimo priemonės pagal šį Susitarimą ir jų laikytis.
3. Prekybos lengvinimo priemonės neturi trukdyti taikyti subjektų apsaugos priemonių, kai jomis veiksmingai užtikrinamas Šalies teisės nuostatų vykdymas ir jų laikomasi.
4. Importo, eksporto ir tranzito reikalavimai bei procedūros neturi sudaryti didesnės administracinės naštos arba daugiau prekybos kliūčių negu būtina teisėtam tikslui pasiekti.
5. Importo, eksporto ir tranzito reikalavimai ir procedūros grindžiami esamomis tarptautinėmis prekybos ir muitinės priemonėmis bei standartais, nebent tos priemonės ir standartai netiktų arba nebūtų veiksmingi siekiant užsibrėžto teisėto tikslo.

6.2 STRAIPSNIS

Skaidrumas

1. Kiekviena Šalis paskelbia arba kitaip pateikia susipažinti, taip pat elektroninėmis priemonėmis, su prekių importo arba eksporto reikalavimais susijusius savo teisės aktus, reglamentavimo nuostatas, teismų sprendimus ir administracinės politikos nuostatas.

2. Kiekviena Šalis stengiasi viešai, taip pat internete, skelbti savo siūlomas muitinės srities reglamentavimo ir administracinės politikos nuostatas ir prieš jas patvirtindama suteikti galimybę suinteresuotiems subjektams pateikti pastabų.

3. Kiekviena Šalis paskiria arba palieka veikti vieną arba daugiau ryšių centrų, į kuriuos suinteresuoti subjektai galėtų kreiptis su muitine susijusiais klausimais, ir internete skelbia informaciją apie tokių užklausų teikimo tvarką.

6.3 STRAIPSNIS

Prekių išleidimas į apyvartą

1. Siekdamos lengvinti tarpusavio prekybą ir mažinti importuotojų bei eksportuotojų išlaidas Šalys nustato arba toliau taiko supaprastintas muitinės procedūras, kad prekės būtų efektyviai išleidžiamos į apyvartą.

2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad taikant šias supaprastintas procedūras:

- a) prekes būtų galima išleisti į apyvartą per pakankamai trumpą laiką, laikant jas ne ilgiau negu būtina norint įsitikinti, kad laikomasi Šalies teisės aktų nuostatų;
- b) prekes, kiek įmanoma, įskaitant ir kontroliuojamas arba reglamentuojamas prekes, būtų galima išleisti į apyvartą iš pirmo įvežimo punkto;
- c) būtų stengiamasi prekes į apyvartą išleisti kuo greičiau, kai muitinio įforminimo reikia neatidėliotinais atvejais;

- d) importuotojui arba jo atstovui būtų leidžiama pasiimti muitinės prižiūrimas prekes dar prieš galutinai nustatant ir sumokant muitus, mokesčius ir kitas rinkliavas. Prieš išleisdama prekes į apyvartą Šalis gali iš importuotojo reikalauti suteikti pakankamai garantijų laiduojant, pateikiant užstatą ar koku nors kitu tinkamu būdu, ir
 - e) pagal Šalies teisės nuostatas būtų leidžiama taikyti supaprastintus reikalavimus dėl dokumentų įvežant kiekvienos Šalies nustatytas mažavertes prekes.
3. Kiekviena Šalis pagal savo supaprastintas procedūras gali reikalauti pateikti išsamesnės informacijos atliekant apskaitą ir tikrinimus po prekių įvežimo tinkama tvarka.
4. Kiekviena Šalis sutinka išleisti prekes į apyvartą skubos tvarka ir, kiek įmanoma ir jeigu taikoma:
- a) leidžia iš anksto elektroninėmis priemonėmis pateikti ir tvarkyti informaciją prieš fiziškai įvežant prekes, kad jas įvežus būtų galima iškart išleisti į apyvartą, jeigu jokios rizikos nustatyta arba jų tikrinti atsitiktine tvarka neketinama, ir
 - b) leidžia tam tikras prekes įforminti muitinėje ir tada, kai pateikiami tik patys būtiniausi dokumentai.
5. Kiekviena Šalis, kiek įmanoma, užtikrina, kad jos pasienio ir kitokią importo bei eksporto kontrolę vykdančios institucijos ir tarnybos tarpusavyje bendradarbiautų ir koordinuotų veiksmus lengvindamos prekybą, be kita ko, nustatydamos bendrus reikalavimus dėl visų importo ir eksporto duomenų bei dokumentų ir vienoje paskirtoje vietoje vienu metu tikrindamos siuntas fiziškai bei jų dokumentus.

6. Kiekviena Šalis, kiek įmanoma, užtikrina savo prekių importo ir eksporto reikalavimų derinimą siekdama lengvinti prekybą nepriklausomai nuo to, ar šių reikalavimų taikymą administruoja speciali tarnyba, ar tos tarnybos pavedimu tai daro muitinės administracija.

6.4 STRAIPSNIS

Muitinis įvertinimas

1. Muitinis įvertinimas, atliekamas vykdant Šalių tarpusavio prekybą, reglamentuojamas Muitinio įvertinimo susitarimu.
2. Šalys bendradarbiauja siekdamos bendro požiūrio į su muitiniu įvertinimu susijusius klausimus.

6.5 STRAIPSNIS

Prekių klasifikavimas

Prekių, kuriomis Šalys tarpusavyje prekiauja pagal šį Susitarimą, klasifikavimas nustatytas pagal atitinkamą kiekvienos Šalies muitų tarifų nomenklatūrą, atitinkančią Suderintą sistemą.

6.6 STRAIPSNIS

Rinkliavos ir mokesčiai

Kiekviena Šalis viešai skelbia informaciją apie savo muitinės administracijos nustatytas rinkliavas ir mokesčius arba kitaip leidžia susipažinti su ta informacija, taip pat elektroninėmis priemonėmis. Tai informacija, be kita ko, apie renkamas rinkliavas ir mokesčius, konkrečią priežastį, dėl kurios nustatyta tam tikra rinkliava arba mokestis, atsakingą instituciją ir kada ir kaip turi būti atliekamas mokėjimas. Prieš nustatydamą naujas ar pakeisdama esamas rinkliavas ir mokesčius Šalis būtinai viešai paskelbia šią informaciją arba kitaip leidžia su ja susipažinti.

6.7 STRAIPSNIS

Rizikos valdymas

1. Kiekviena Šalis savo tikrinimo, išleidimo į apyvartą ir tikrinimo po išleidimo į apyvartą procedūras grindžia rizikos vertinimo principais, užuot reikalavusi nuodugnai tikrinti, ar importo reikalavimus atitinka kiekviena prašoma leisti įvežti siunta.
2. Kiekviena Šalis savo importo, eksporto ir tranzito reikalavimus ir procedūras nustato ir taiko prekėms vadovaudamasi rizikos valdymo principais, o kai imasi priemonių atitikčiai užtikrinti, daugiau dėmesio skiria įtartinoms operacijoms.
3. 1 ir 2 dalimis Šaliai nedraudžiama atlikti kokybės kontrolės ir reikalavimų atitikties peržiūrų, dėl kurių gali reikėti tikrinimus atlikti nuodugnai.

6.8 STRAIPSNIS

Automatizavimas

1. Kiekviena Šalis naudoja informacines technologijas, kad jos prekių išleidimo į apyvartą procedūros būtų atliekamos greičiau, taip lengvinant prekybą, įskaitant ir prekybą tarp Šalių.
2. Kiekviena Šalis:
 - a) stengiasi elektroninėmis priemonėmis pateikti muitinės dokumentų formas, kurias privaloma naudoti importuojant arba eksportuojant prekes;
 - b) pagal savo teisės aktų nuostatas leidžia pateikti užpildytas muitinės dokumentų formas elektroniniu formatu ir
 - c) jeigu įmanoma, per savo muitinės administraciją suteikia galimybę elektroninėmis priemonėmis keisti informaciją su savo prekybininkų bendruomene.
3. Kiekviena Šalis stengiasi:
 - a) kurti naujas arba toliau naudoti esamas vieno langelio principu pagrįstas, visiškai tarpusavyje susietas sistemas, kuriose pagal muitinės ir ne muitinės teisės aktus, reglamentuojančius prekių judėjimą per sieną, privalomą informaciją reikia pateikti tik vieną kartą ir tai daroma elektroninėmis priemonėmis, ir
 - b) nustatyti reikiamus duomenų elementus ir procesus pagal Pasaulio muitinių organizacijos (PMO) duomenų modelį ir susijusias PMO rekomendacijas bei gaires.

4. Šalys stengiasi bendradarbiaudamos kurti sąveikias elektronines sistemas, be kita ko, atsižvelgdamos į PMO darbą ir taip lengvindamos savo tarpusavio prekybą.

6.9 STRAIPSNIS

Išankstiniai sprendimai

1. Kiekviena Šalis, gavusi rašytinį prašymą, priima išankstinius sprendimus dėl tarifinio klasifikavimo pagal savo teisės nuostatas.
2. Laikydamosi konfidencialumo reikalavimų kiekviena Šalis skelbia, pavyzdžiui, internete, informaciją apie išankstinius sprendimus dėl tarifinio klasifikavimo, kuri yra svarbi tarifinio klasifikavimo taisyklėms suprasti ir taikyti.
3. Siekdamos lengvinti prekybą Šalys, vykstant dvišaliam dialogui, reguliariai praneša viena kitai naujausią informaciją apie atitinkamų savo teisės aktų ir įgyvendinimo priemonių, reglamentuojančių 1 ir 2 dalyse nurodytus dalykus, pakeitimus.

6.10 STRAIPSNIS

Peržiūra ir apskundimas

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad dėl prekių importo atlikto administracinio veiksmo arba priimto oficialaus sprendimo peržiūrą būtų galima nedelsiant atlikti teisminėse, arbitražo ar administracinėse institucijose arba pagal administracines procedūras.
2. Pagal tas administracines procedūras veikianti institucija arba pareigūnas turi būti nepriklausomi nuo sprendimą priėmusio pareigūno ar įstaigos ir kompetentingi palikti galioti, pakeisti arba panaikinti nutarimą pagal savo Šalies teisės nuostatas.
3. Prieš nurodydama subjektui ginti savo teises oficialesniu arba teisminių institucijų lygmeniu kiekviena Šalis suteikia galimybę administraciniu lygmeniu pateikti skundą arba atlikti peržiūrą nepriklausomai nuo atitinkamą veiksmą iš pradžių atlikusio arba sprendimą priėmusio pareigūno ar įstaigos.
4. Kiekviena Šalis subjektui, dėl kurio priimtas išankstinis sprendimas pagal 6.9 straipsnį, suteikia iš esmės tokią pačią teisę peržiūrėti ir apskųsti muitinės administracijos nutarimus dėl išankstinių sprendimų kaip ir importuotojams savo teritorijoje.

6.11 STRAIPSNIS

Sankcijos

Kiekviena Šalis savo muitinės teisės aktų nuostatomis užtikrina, kad dėl pažeidimų taikomos sankcijos būtų proporcingos ir nediskriminuojančios ir jas taikant nebūtų nepagrįstai vilkinama procedūra.

6.12 STRAIPSNIS

Konfidencialumas

1. Kiekviena Šalis pagal savo teisės normas visiškai konfidencialia laiko visą pagal šio skyriaus nuostatas gautą informaciją, kuri yra iš esmės konfidenciali arba pateikiama konfidencialia tvarka, ir saugo tą informaciją, kad ji nebūtų atskleista taip, jog tai galėtų pakenkti ją pateikusio subjekto konkurencinei padėčiai.
2. Jeigu 1 dalyje nurodytą informaciją gavusi arba sieianti gauti Šalis ją atskleisti privalo pagal savo teisės aktus, ji apie tai praneša tą informaciją pateikusiai Šaliai arba subjektui.
3. Kiekviena Šalis užtikrina, kad pagal šio skyriaus nuostatas surinkta konfidenciali informacija nebūtų naudojama jokiais kitais tikslais, išskyrus administravimą ir muitinės nuostatų vykdymą, nebent tą konfidencialią informaciją pateikusi Šalis arba subjektas leistų tai daryti.

4. Šalis gali leisti naudoti pagal šio skyriaus nuostatas surinktą informaciją administraciniame, teisminiame arba teismo pobūdžio procese dėl muitų teisės aktų, kuriais įgyvendinamos šio skyriaus nuostatos, nesilaikymo. Apie tokį pateiktos informacijos naudojimą Šalis iš anksto praneša ją pateikusiai Šaliai arba subjektui.

6.13 STRAIPSNIS

Bendradarbiavimas

1. Šalys toliau bendradarbiauja tokiuose tarptautiniuose forumuose kaip PMO, siekdamas abipusiškai pripažintų tikslų, įskaitant PMO pasaulinės prekybos saugumo ir lengvinimo standartų sistemoje nustatytus tikslus.
2. Šalys reguliariai peržiūri susijusias tarptautines prekybos lengvinimo iniciatyvas, įskaitant Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijos ir Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos Prekybos lengvinimo rekomendacijų kompendiumą, siekdamas nustatyti, kokiose srityse bendrais veiksmais galima toliau lengvinti Šalių tarpusavio prekybą ir padėti siekti bendrų daugiašalių tikslų.
3. Šalys bendradarbiauja pagal 1997 m. gruodžio 4 d. Otavoje sudarytą *Kanados ir Europos bendrijos susitarimą dėl muitinių bendradarbiavimo ir savitarpio pagalbos muitinių veiklos srityje* (toliau – Kanados ir ES muitinių bendradarbiavimo susitarimas).

4. Pagal Kanados ir ES muitinių bendradarbiavimo susitarimą Šalys viena kitai teikia savitarpio pagalbą muitinės reikalų srityje, įskaitant su įtariamais Šalių muitinės teisės aktų pažeidimais, kaip apibrėžta tame susitarime, ir su šio Susitarimo įgyvendinimu susijusius reikalus.

6.14 STRAIPSNIS

Jungtinis muitinių bendradarbiavimo komitetas

1. Jungtinis muitinių bendradarbiavimo komitetas, įgaliotas dirbti kaip IEPS jungtinio komiteto prižiūrimas specialusis komitetas pagal 26.2 straipsnio (Specialieji komitetai) 1 dalies c punktą, užtikrina, kad būtų tinkamai taikomos šio skyriaus nuostatos ir Protokolas dėl kilmės taisyklių ir kilmės procedūrų, taip pat 20.43 straipsnis (Pasienyje taikomų priemonių aprėptis) ir 2.8 straipsnis (Laikinas lengvatinio muitų tarifų režimo sustabdymas). Jungtinis muitinių bendradarbiavimo komitetas nagrinėja dėl šių nuostatų taikymo siekiant šio Susitarimo tikslų kilusius klausimus.
2. Sprendžiant klausimus, kuriems taikomas šis Susitarimas, Jungtinis muitinių bendradarbiavimo komitetas sudaromas iš muitinės, prekybos arba kitų kompetentingų institucijų atstovų, kaip atrodo tinkama kiekvienai Šaliai.

3. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos atstovai Jungtinio muitinių bendradarbiavimo komiteto posėdžiuose būtų kompetentingi svarstyti jo darbotvarkės klausimus. Jungtinis muitinių bendradarbiavimo komitetas gali sudaryti specialias ekspertų darbo grupes, kurios susirinkusios spęstų su kilmės taisyklėmis arba kilmės procedūromis susijusius klausimus, tai yra Jungtinio muitinių bendradarbiavimo komiteto kilmės taisyklių grupę arba Jungtinio muitinių bendradarbiavimo komiteto kilmės procedūrų grupę.

4. Jungtinis muitinių bendradarbiavimo komitetas gali rengti rezoliucijas, rekomendacijas arba nuomones ir teikti sprendimų projektus IEPS jungtiniam komitetui, kai mano, kad tai reikalinga siekiant bendrų tikslų ir užtikrinant, kad sklandžiai veiktų sistemos, nustatytos šiame skyriuje ir Kilmės taisyklių ir kilmės procedūrų protokole, taip pat 20.43 straipsnyje (Pasienyje taikomų priemonių aprėptis) ir 2.8 straipsnyje (Laikinas lengvatinio muitų tarifų režimo sustabdymas).

SEPTINTAS SKYRIUS

SUBSIDIJOS

7.1 STRAIPSNIS

Subsidijos apibrėžtis

1. Šiame Susitarime **subsidija** vadinama su prekyba prekėmis susijusi priemonė, atitinkanti SKP sutarties 1 straipsnio 1 dalyje nustatytas sąlygas.

2. Šis skyrius taikomas tik konkrečiam subjektui suteiktai subsidijai, kaip apibrėžta SKP sutarties 2 straipsnyje.

7.2 STRAIPSNIS

Skaidrumas

1. Kiekviena Šalis kas dvejus metus kitai Šaliai praneša toliau nurodytus su kiekviena jos teritorijoje skirta arba toliau mokama subsidija susijusius duomenis:

- a) subsidijos teisinį pagrindą;
- b) subsidijos formą ir
- c) subsidijos sumą arba jai skirtą biudžeto asignavimą.

2. 1 dalies reikalavimas tenkinamas teikiant pranešimus PPO pagal SKP sutarties 25 straipsnio 1 dalį.

3. Šalis kitos Šalies prašymu nedelsdama pateikia informaciją ir atsako į klausimus dėl konkrečių valstybės paramos prekybai paslaugomis jos teritorijoje atvejų.

7.3 STRAIPSNIS

Konsultacijos dėl subsidijų ir valstybės paramos
ne žemės ūkio ir žuvininkystės, o kituose sektoriuose

1. Jeigu Šalis mano, kad kitos Šalies skirta subsidija arba konkrečiu atveju su prekyba paslaugomis susijusi valstybės parama kenkia arba gali pakenkti jos interesams, ji gali dėl to išreikšti savo susirūpinimą kitai Šaliai ir prašyti surengti konsultacijas tuo klausimu. Atsakančioji Šalis visapusiškai ir palankiai atsižvelgia į jos prašymą.
2. Konsultacijų metu Šalis gali prašyti papildomos informacijos apie kitos Šalies skirtą subsidiją arba konkrečiu atveju su prekyba paslaugomis susijusią valstybės paramą, įskaitant politikos tikslą, kurio ja siekiama, jos sumą ir bet kokias priemones, kuriomis ribojamas galimas iškreipiamasis poveikis prekybai.
3. Atsakančioji Šalis, remdamasi šiomis konsultacijomis, stengiasi panaikinti arba kiek įmanoma sumažinti bet kokią subsidijos arba konkrečiu atveju skirtos su prekyba paslaugomis susijusios valstybės paramos neigiamą poveikį prašančiosios Šalies interesams.
4. Šis straipsnis netaikomas su žemės ūkio prekėmis ir žuvininkystės produktais susijusioms subsidijoms ir nedaro poveikio 7.4 ir 7.5 straipsniams.

7.4 STRAIPSNIS

Konsultacijos dėl subsidijų, susijusių su žemės ūkio prekėmis ir žuvininkystės produktais

1. Šalys turi bendrą tikslą kartu dirbti, kad susitartų:
 - a) toliau gerinti daugiašalę prekybos žemės ūkio prekėmis tvarką ir taisykles PPO ir
 - b) padėti rengti visuotinę daugiašalę rezoliuciją dėl žuvininkystės subsidijų.
2. Jeigu Šalis mano, kad kitos Šalies skirta subsidija ar valstybės parama kenkia ar gali pakenkti jos interesams dėl žemės ūkio prekių arba žuvininkystės produktų, ji gali dėl to išreikšti savo susirūpinimą kitai Šaliai ir prašyti surengti konsultacijas tuo klausimu.
3. Atsakančioji Šalis visapusiškai ir palankiai atsižvelgia į jos prašymą ir visomis išgalėmis stengiasi panaikinti arba kiek įmanoma sumažinti skirtos subsidijos arba valstybės paramos neigiamą poveikį prašančiosios Šalies interesams dėl žemės ūkio prekių ir žuvininkystės produktų.

7.5 STRAIPSNIS

Žemės ūkio prekių eksporto subsidijos

1. Šiame straipsnyje:

- a) **eksporto subsidija** suprantama taip, kaip šis terminas apibrėžtas Sutarties dėl žemės ūkio 1 straipsnio e punkte, ir
- b) **visiškas muito tarifo panaikinimas** ten, kur nustatytos tarifinės kvotos, reiškia pagal kvotą arba viršijant kvotą taikomo muito tarifo panaikinimą.

2. Šalis nenustato ar toliau netaiko eksporto subsidijos už žemės ūkio prekę, kuri eksportuojama į kitos Šalies teritoriją arba yra į ją eksportuojamo produkto sudėtyje po to, kai kita Šalis iškart arba po pereinamojo laikotarpio visiškai panaikina tai žemės ūkio prekei taikomą muito tarifą pagal 2-A priedą (Muitų tarifų panaikinimas), taip pat pagal savo muitų tarifų panaikinimo sąrašus.

7.6 STRAIPSNIS

Konfidencialumas

Teikdama informaciją pagal šio skyriaus nuostatas Šalis neprivalo atskleisti konfidencialios informacijos.

7.7 STRAIPSNIS

Netaikymas subsidijoms ir valstybės paramai
audiovizualinėms paslaugoms ir kultūros industrijoms

Jokios šio Susitarimo nuostatos netaikomos subsidijoms ir valstybės paramai audiovizualinėms paslaugoms Europos Sąjungoje ir kultūros industrijoms Kanadoje.

7.8 STRAIPSNIS

Ryšys su PPO steigimo sutartimi

Šalys dar kartą patvirtina savo teises ir prievoles pagal GATT 1994 VI straipsnį, SKP sutartį ir Sutartį dėl žemės ūkio.

7.9 STRAIPSNIS

Ginčų sprendimas

Šio skyriaus 7.3 ir 7.4 straipsniams šio Susitarimo ginčų sprendimo nuostatos netaikomos.

AŠTUNTAS SKYRIUS

INVESTICIJOS

A SKIRSNIS

Apibrėžtys ir taikymo sritis

8.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

veikla, vykdoma atliekant valdžios funkcijas – nekomerciniais tikslais arba nekonkuruojant su vienu arba daugiau ekonominės veiklos vykdytojų vykdoma veikla;

orlaivių remonto ir techninės priežiūros paslaugos – veikla, susijusi su orlaiviu ar jo dalimi ir vykdoma jo nenaudojant, kuriai nepriskiriama vadinamoji einamoji techninė priežiūra;

oro uostų eksploatavimo paslaugos – oro uosto infrastruktūros, įskaitant terminalus, kilimo ir tūpimo takus, riedėjimo takus ir peronus, stovėjimo įrenginius ir oro uosto vidaus transportavimo sistemas, eksploatavimas ar valdymas už užmokestį ar pagal sutartį. Patikslinama, kad oro uostų eksploatavimo paslaugoms nepriskiriamas oro uostų ar oro uostų sklypų valdymas nuosavybės teise ar investavimas į juos, ar bet kokios direktorių valdybos funkcijos. Oro uostų eksploatavimo paslaugoms taip pat nepriskiriamos oro navigacijos paslaugos;

areštas – ginčo šalies nuosavybės areštas, kad būtų apsaugota ar užtikrinta galimybė patenkinti pretenziją;

kompiuterinės rezervavimo sistemos paslaugos – paslaugos, teikiamos naudojant kompiuterines sistemas, kuriose yra informacija apie oro vežėjo tvarkaraščius, laisvas vietas, bilietų kainas bei taisykles ir per kurias galima rezervuoti vietas ar išrašyti bilietus;

konfidenciali ar saugoma informacija yra:

- a) konfidenciali verslo informacija arba
- b) informacija, saugoma nuo atskleidimo visuomenei;
 - i) jei kalbama apie atsakovo informaciją – pagal atsakovo teisę;
 - ii) jei kalbama apie kitą informaciją – pagal įstatymus ar taisykles, kuriuos Ginčų sprendimo kolegija nusprendė esant taikytinai tokios informacijos atskleidimui;

investicija pagal šį Susitarimą – Šalies atžvilgiu – tai investicija:

- a) jos teritorijoje;
- b) atlikta pagal investavimo metu taikytiną teisę;
- c) tiesiogiai ar netiesiogiai nuosavybės teise priklausanti kitos Šalies investuotojui ar jo tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojama ir

d) esanti šio Susitarimo įsigaliojimo dieną arba atlikta ar įsigyta vėliau;

ginčo šalis – procesą pagal F skirsnį pradedantis investuotojas arba atsakovas. Įgyvendinant F skirsnį ir nedarant poveikio 8.14 straipsniui investuotojas nėra suprantamas kaip Šalis;

ginčo šalys – investuotojas ir atsakovas;

draudimas – nurodymas uždrausti ar apriboti veiksmą;

įmonė – įmonė, kaip apibrėžta 1.1 straipsnyje (Visuotinai taikomos apibrėžtys) ir įmonės filialas ar atstovybė;

antžeminės paslaugos – už užmokestį ar pagal sutartį teikiamos šios paslaugos: antžeminės administravimo ir priežiūros, įskaitant krovinių kontrolę ir ryšius; keleivių aptarnavimo; bagažo tvarkymo; krovinių ir pašto tvarkymo; perone teikiamos ir orlaivių priežiūros paslaugos; degalų ir tepalų tvarkymo; orlaivių einamosios techninės priežiūros, skrydžių vykdymo ir įgulų administravimo; antžeminio transporto ar aprūpinimo maistu ir gėrimais paslaugos. Antžeminėms paslaugoms nepriskiriamos apsaugos paslaugos ar centralizuotos oro uosto infrastruktūros, pvz., bagažo tvarkymo sistemų, ledo šalinimo įrenginių, degalų skirstymo sistemų ar oro uosto vidaus transporto sistemų, eksploatavimas ar valdymas;

ICSID –Tarptautinis investicinių ginčų sprendimo centras;

ICSID papildomų sąlygų taisyklės – *Taisyklės, kuriomis reglamentuojamos Tarptautinio investicinių ginčų sprendimo centro sekretoriato procesinių veiksmų administravimo papildomos sąlygos;*

ICSID konvencija – 1965 m. kovo 18 d. Vašingtone priimta *Konvencija dėl valstybių ir kitų valstybių fizinių bei juridinių asmenų investicinių ginčų sprendimo*;

intelektinės nuosavybės teisės – autorių teisės ir gretutinės teisės, prekių ženklo teisės, geografinių nuorodų teisės, pramoninio dizaino teisės, patento teisės, integralinių mikroschemų topografijos teisės, su konfidencialios informacijos apsauga susijusios teisės ir augalo veislės teisinė apsauga; taip pat, jei atitinkamai nustatyta Šalies teisėje, naudingo modelio teisės. IEPS jungtinis komitetas, priimdamas atitinkamą sprendimą, gali papildyti šią apibrėžtį kitų kategorijų intelektine nuosavybe;

investicija – tiesiogiai ar netiesiogiai investuotojui nuosavybės teise priklausantis ar jo tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojamas bet koks turtas, kuriam būdingi investicijos bruožai, įskaitant tam tikrą trukmę ir kitus bruožus, kaip antai įsipareigojimą skirti kapitalo ar kitų išteklių, tikėjimąsi gauti naudos ar pelno, arba rizikos prisiėmimą. Investicija, be kita ko, gali būti:

- a) įmonė;
- b) akcinis kapitalas, akcijos ar kitų formų dalyvavimas įmonės kapitalo valdyme;
- c) obligacijos, skoliniai įsipareigojimai ir kitos įmonės skolos priemonės;
- d) paskola įmonei;
- e) bet kokio kito pobūdžio įmonės dalis;

- f) dalis, susijusi su:
- i) koncesija, suteikta pagal Šalies teisę arba sutartį, įskaitant koncesijas žvalgyti, kultivuoti, išgauti ar naudoti gamtos išteklius;
 - ii) sutartimi dėl visiško įrengimo, statybos, gamybos ar dalijimosi pajamomis arba
 - iii) kitomis panašiomis sutartimis;
- g) intelektinės nuosavybės teisės;
- h) kitas materialusis ar nematerialusis kilnojamasis turtas arba nekilnojamasis turtas ir susijusios teisės;
- i) mokėjimo reikalavimai arba vykdymo pagal sutartį reikalavimai.

Patikslinama, kad **mokėjimo reikalavimams** nepriskiriami:

- a) mokėjimo reikalavimai, susiję tik su komercinėmis sutartimis dėl Šalies teritorijoje esančio fizinio asmens ar įmonės prekių ar paslaugų pardavimo kitos Šalies teritorijoje esančiam fiziniam asmeniui ar įmonei;
- b) tokių sutarčių vidaus finansavimas arba
- c) bet kokie įsakymai, teismo sprendimai ar arbitražo sprendimai, susiję su a ar b papunkčiu.

Investuota grąža laikoma investicija. Bet koks turto investavimo ar reinvestavimo formos pakeitimas neturi poveikio jo priskyrimui investicijoms;

investuotojas – Šalis, Šalies fizinis asmuo ar įmonė, išskyrus filialus ar atstovybes, ketinantys investuoti, investuojantys ar investavę kitos Šalies teritorijoje;

šioje apibrėžtyje **Šalies įmonė** –

- a) įmonė, įsteigta ar organizuota pagal tos Šalies įstatymus ir pagrindinę verslo veiklą vykdanči tos Šalies teritorijoje, arba
- b) įmonė, įsteigta ar organizuota pagal tos Šalies įstatymus ir tiesiogiai ar netiesiogiai nuosavybės teise priklausanti tos Šalies fiziniam asmeniui arba a punkte nurodytai įmonei, arba tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojama tokio fizinio asmens ar įmonės;

vietoje įsteigta įmonė – juridinis asmuo, įsteigtas ar organizuotas pagal atsakovo įstatymus, tiesiogiai ar netiesiogiai nuosavybės teise priklausantis kitos Šalies investuotojui ar jo tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojamas;

fizinis asmuo:

- a) Kanados atveju – fizinis asmuo, kuris yra Kanados pilietis arba nuolatinis gyventojas, ir

- b) ES Šalies atveju – fizinis asmuo, kuris yra vienos iš Europos Sąjungos valstybių narių pilietis pagal atitinkamus jų įstatymus, o Latvijos atveju – taip pat fizinis asmuo, kuris nuolat gyvena Latvijos Respublikoje, bet nėra Latvijos Respublikos ar bet kokios kitos valstybės pilietis, tačiau pagal Latvijos Respublikos įstatymus ir kitas reglamentavimo nuostatas turi teisę gauti nepiliečio pasą.

Kanados ir vienos iš Europos Sąjungos valstybių narių pilietybes turintis fizinis asmuo laikomas tik tos Šalies, kurios pilietybė yra jo pagrindinė ir faktinė, fiziniu asmeniu.

Fizinis asmuo, turintis vienos iš Europos Sąjungos valstybių narių arba Kanados pilietybę, bet nuolat gyvenantis kitoje Šalyje, laikomas tik tos Šalies, kurios pilietis jis yra, fiziniu asmeniu;

Niujorko konvencija – *Jungtinių Tautų konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo*, priimta Niujorke 1958 m. birželio 10 d.;

nedalyvaujanti ginčo Šalis – Kanada, jei atsakovė yra Europos Sąjunga ar Sąjungos valstybė narė, arba Europos Sąjunga, jei atsakovė yra Kanada;

atsakovas – Kanada arba, Europos Sąjungos atveju, Sąjungos valstybė narė arba Europos Sąjunga, kaip nustatyta 8.21 straipsnyje;

grąža – visos sumos, gautos dėl investavimo ar reinvestavimo, įskaitant pelną, honorarus ir palūkanas ar kitas rinkliavas ir mokėjimus natūra;

oro transporto paslaugų pardavimas ir rinkodara – atitinkamam oro vežėjui suteiktos galimybės laisvai parduoti savo oro transporto paslaugas ir vykdyti jų rinkodarą, įskaitant visus jos aspektus, kaip antai rinkos tyrimus, reklamą ir platinimą, tačiau neįskaitant oro transporto paslaugų kainodaros ar taikytinų sąlygų;

trečiosios šalies finansavimas – fizinio ar juridinio asmens, kuris nėra ginčo šalis, pagal susitarimą su ginčo šalimi suteiktas finansavimas, skirtas visoms ar daliai proceso išlaidų padengti dovana ar dotacija, arba už atlygį, priklausantį nuo ginčo sprendimo rezultato;

Ginčų sprendimo kolegija – pagal 8.27 straipsnį įsteigta kolegija;

UNCITRAL arbitražo taisyklės – Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisijos arbitražo taisyklės ir

UNCITRAL skaidrumo taisyklės – *UNCITRAL taisyklės dėl sutartimis grindžiamo investuotojų ir valstybių arbitražo skaidrumo.*

8.2 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

1. Šis skyrius taikomas priemonėms, kurias Šalis nustato arba toliau taiko savo teritorijoje⁵ ir kurios yra susijusios su:

- a) kitos Šalies investuotoju,
- b) investicija pagal šį Susitarimą ir
- c) bet kokia investicija jos teritorijoje, kai kalbama apie 8.5 straipsnį.

⁵ Patikslinama, kad šiame skyriuje nustatytos prievolės taikomos išskirtinėms ekonominėms zonoms ir žemyniniams šelfams, kaip nustatyta 1982 m. gruodžio 10 d. Montego Bėjuje priimtoje *Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijoje*:
a) Kanados – kaip nustatyta 1.3 straipsnio (Geografinė taikymo sritis) a punkte ir
b) kuriems taikoma Europos Sąjungos sutartis ir Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, kaip nustatyta 1.3 straipsnio (Geografinė taikymo sritis) b punkte.

2. Kalbant apie investicijų pagal šį Susitarimą steigimą ar įsigijimą⁶, B ir C skirsniai netaikomi priemonėms, susijusioms su:

- a) oro transporto paslaugomis ar susijusiomis pagalbinėmis oro transporto paslaugomis ir kitomis paslaugomis, teikiamomis oro transportu⁷, išskyrus:
 - i) orlaivių remonto ir techninės priežiūros paslaugas;
 - ii) oro transporto paslaugų pardavimą ir rinkodarą;
 - iii) kompiuterinės rezervavimo sistemos (KRS) paslaugas;
 - iv) antžemines paslaugas;
 - v) oro uostų eksploatavimo paslaugas arba
- b) veikla, vykdoma atliekant valdžios funkcijas.

3. ES Šalies atveju B ir C skirsniai netaikomi su audiovizualinėmis paslaugomis susijusioms priemonėms. Kanados atveju B ir C skirsniai netaikomi su kultūros industrijomis susijusioms priemonėms.

⁶ Patikslinama, kad Šalis gali toliau taikyti priemones investicijų pagal šį Susitarimą steigimui ar įsigijimui, taip pat po įsteigimo ar įsigijimo.

⁷ Tai yra paslaugos, teikiamos naudojant orlaivį specialiai veiklai tam tikruose sektoriuose, pvz., žemės ūkio, statybos, fotografijos, žvalgymo, kartografijos, miškininkystės, stebėjimo ir patruliavimo arba reklamos, jei šią specialią veiklą vykdo asmuo, atsakingas už orlaivio eksploatavimą.

4. Investuotojai gali teikti pretenzijas pagal šį skyrių tik laikydamiesi 8.18 straipsnio ir F skirsnyje nustatytų procedūrų. Pretenzijoms dėl B skirsnyje nustatytų prievolių F skirsnis netaikomas. Pretenzijoms pagal C skirsnį dėl investicijų pagal šį Susitarimą steigimo ar įsigijimo F skirsnis netaikomas. D skirsnis taikomas tik investicijoms pagal šį Susitarimą ir investuotojams jų investicijų pagal šį Susitarimą atžvilgiu.

5. Šis skyrius neturi poveikio Šalių teisėms ir prievolėms pagal *Kanados ir Europos bendrijos bei jos valstybių narių oro susisiekimo susitarimą*, priimtą 2009 m. gruodžio 17 d. Briuselyje ir 2009 m. gruodžio 18 d. Otavoje.

8.3 STRAIPSNIS

Ryšys su kitais skyriais

1. Šis skyrius netaikomas Šalies nustatytoms ar toliau taikomoms priemonėms, jei tos priemonės taikomos investuotojams ar jų investicijoms, kuriems taikomas Tryliktas skyrius (Finansinės paslaugos).

2. Šalies reikalavimas, kad kitos Šalies paslaugų teikėjas, norintis teikti paslaugą Šalies teritorijoje, pateiktų užstatą ar kitos formos finansinę garantiją, savaime nereiškia, kad šis skyrius tampa taikytinas Šalies nustatytoms ar toliau taikomoms priemonėms, susijusioms su šios paslaugos teikimu per sieną. Šis skyrius taikomas Šalies nustatytoms ar toliau taikomoms priemonėms, susijusioms su pateiktu užstatu ar finansine garantija, jei tas užstatas ar finansinė garantija yra investicija pagal šį Susitarimą.

B SKIRSNIS

Investicijų steigimas

8.4 STRAIPSNIS

Patekimas į rinką

1. Šalis kitos Šalies investuotojų patekimui į rinką jiems įsisteigiant visoje savo teritorijoje ar nacionalinio, provincijų, teritorijų, regionų ar vietos valdžios lygmens teritorijoje nenustato ar toliau netaiko priemonių, kuriomis:

a) apribojami:

- i) įmonių, galinčių vykdyti konkrečią ekonominę veiklą, skaičius, nustatant kiekybines kvotas, monopolius, išimtinę teisę turinčius paslaugų teikėjus ar ekonominių poreikių analizės reikalavimą;
- ii) bendra sandorių arba turto vertė, nustatant kiekybines kvotas arba ekonominių poreikių analizės reikalavimą;
- iii) bendras operacijų skaičius arba bendra produkcijos apimtis, išreikšti nustatytais kiekio vienetais, nustatant kvotas arba ekonominių poreikių analizės reikalavimą⁸;

⁸ 1 dalies a punkto i, ii ir iii papunkčiai netaikomi priemonėms, kurių imamasi žemės ūkio prekių gamybai apriboti.

- iv) užsienio kapitalo dalis, nustatant procentais išreikštą didžiausią leidžiamą užsienio akcijų dalį, arba bendra individualios arba bendros užsienio investicijos vertė, arba
 - v) fizinių asmenų, kurie gali būti įdarbinti konkrečiame sektoriuje arba kuriuos įmonė gali įdarbinti ir kurie yra reikalingi ekonominei veiklai vykdyti ir tiesiogiai susiję su jos vykdymu, bendras skaičius, nustatant kiekybines kvotas arba ekonominių poreikių analizės reikalavimą, arba
- b) nustatomi apribojimai ar reikalavimai dėl konkrečių rūšių juridinių asmenų ar bendrųjų įmonių, per kurias įmonė gali vykdyti ekonominę veiklą.
2. Patikslinama, kad toliau nurodytos priemonės tenkina 1 dalies nuostatas:
- a) priemonės, susijusios su skirstymo zonomis ir planavimo reglamentavimo nuostatomis dėl žemės sklypų vystymo ar naudojimo, arba kitos lygiavertės priemonės;
 - b) priemonės, kuriomis reikalaujama atskirti infrastruktūros nuosavybės teises nuo ta infrastruktūra tiekiamų prekių ar teikiamų paslaugų nuosavybės teisių, siekiant užtikrinti sąžiningą konkurenciją, pvz., energetikos, transporto ir telekomunikacijų srityse;
 - c) priemonės, kuriomis ribojama nuosavybės teisių koncentracija, siekiant užtikrinti sąžiningą konkurenciją;
 - d) priemonės, kuriomis užtikrinamas gamtos išteklių ir aplinkos išsaugojimas ir apsauga, įskaitant apribojimus dėl koncesijų teikimo, jų skaičiaus bei taikymo srities ir moratoriumus ar draudimus;

- e) priemonės, kuriomis dėl techninių ar fizinių apribojimų, pvz., susijusių su telekomunikacijų spektru ir dažniais, ribojamas leidimų skaičius, arba
- f) priemonės, kuriomis reikalaujama, kad tam tikra procentinė dalis įmonės akcininkų, savininkų, partnerių ar direktorių turėtų tam tikrą kvalifikaciją ar turėtų teisę vykdyti tam tikrą profesinę veiklą, pvz., teisininkų ar apskaitininkų.

8.5 STRAIPSNIS

Veiksmingumo reikalavimai

1. Šalis dėl investicijų steigimo, įsigijimo, plėtros, vykdymo, veikimo ir valdymo savo teritorijoje nenustato toliau nurodytų reikalavimų ar neužtikrina jų ar įsipareigojimų ar pasižadėjimų vykdymo dėl:
 - a) nustatyto prekių ar paslaugų kiekio ar procentinės dalies eksporto;
 - b) nustatyto vidaus turinio masto ar procentinės dalies pasiekimo;
 - c) jos teritorijoje pagamintų prekių ar teikiamų paslaugų įsigijimo, naudojimo ar pirmenybės, arba prekių ar paslaugų įsigijimo iš fizinių asmenų ar įmonių jos teritorijoje;
 - d) importo apimties ar vertės susiejimo su eksporto apimtimi ar verte arba užsienio valiutos įplaukų suma, susijusia su ta investicija;

- e) investicijos generuojamų prekių ar paslaugų pardavimo jos teritorijoje apribojimo, susiejant pardavimą su jos eksporto apimtimi ar verte arba užsienio valiutos pajamomis;
- f) technologijų, gamybos proceso ar kitų nuosavybės teisėmis saugomų žinių perdavimo fiziniams asmenims ar įmonėms jos teritorijoje arba
- g) investicijos generuojamų prekių ar paslaugų tiekimo ar teikimo iš Šalies teritorijos tik į konkrečią regioninę ar pasaulinę rinką.

2. Šalis nenustato sąlygų įgyti vienkartinį ar tęstinį pranašumą, teikiamą investicijų steigimo, įsigijimo, plėtros, valdymo, vykdymo ar veikimo savo teritorijoje, susijusių su bet koku iš toliau išvardytų reikalavimų:

- a) pasiekti nustatytą vidaus turinio mastą ar procentinę dalį;
- b) įsigyti, naudoti ar teikti pirmenybę jos teritorijoje pagamintoms prekėms, arba įsigyti prekes iš gamintojo jos teritorijoje;
- c) susieti importo apimtį ar vertę su eksporto apimtimi ar verte arba užsienio valiutos įplaukų suma, susijusia su ta investicija, arba
- d) apriboti investicijos generuojamų prekių ar paslaugų pardavimą jos teritorijoje, susiejant pardavimą su jos eksporto apimtimi ar verte arba užsienio valiutos pajamomis.

3. 2 dalimi Šaliai neužkertamas kelias nustatyti sąlygų įgyti vienkartinį ar tęstinį pranašumą, teikiamą investicijos jos teritorijoje, susijusių su atitiktimi reikalavimui vykdyti gamybą, teikti paslaugą, mokyti ar įdarbinti darbuotojus, statyti ar plėsti konkrečius įrenginius ar vykdyti mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą jos teritorijoje.
4. 1 dalies f punktas netaikomas, jei reikalavimas, įsipareigojimas ar pasižadėjimas nustatomi teismo, administracinės institucijos ar konkurencijos institucijos, siekiant atitaistyti konkurencijos įstatymų pažeidimą.
5. Toliau nurodytos nuostatos netaikomos:
- a) 1 dalies a, b ir c punktai ir 2 dalies a ir b punktai – prekėms ar paslaugoms taikomiems kvalifikaciniais reikalavimams, norint įtraukti jas į eksporto skatinimo ir užsienio pagalbos programas;
 - b) šis straipsnis – viešiesiems pirkimams, kai Šalis perka prekes ar paslaugas valstybės reikmėms ir nesiekdama jų perparduoti komerciniais tikslais arba panaudoti prekėms tiekti ar paslaugoms teikti komercinėje prekyboje, nepaisant to, ar tas pirkimas yra viešasis pirkimas pagal šį Susitarimą, kaip apibrėžta 19.2 straipsnyje (Taikymo sritis ir aprėptis), ar ne.
6. Patikslinama, kad 2 dalies a ir b punktai netaikomi reikalavimams, kuriuos importuojanti Šalis nustato dėl prekių turinio, kad prekės tenkintų lengvatinių muitų tarifų ar lengvatinių kvotų taikymo sąlygas.
7. Šis straipsnis nedaro poveikio Šalies įsipareigojimams Pasaulio prekybos organizacijai.

C SKIRSNIS

Nediskriminacinis režimas

8.6 STRAIPSNIS

Nacionalinis režimas

1. Kiekviena Šalis kitos Šalies investuotojams ir investicijoms pagal šį Susitarimą taiko režimą, ne mažiau palankų nei panašiose situacijose tos Šalies taikomas savo investuotojams ir jų investicijoms dėl jų investicijų steigimo, įsigijimo, plėtros, vykdymo, veikimo, valdymo, palaikymo, naudojimo ar naudojimosi jomis, jų pardavimo ar kitokio perdavimo jos teritorijoje.
2. Kai kalbama apie Kanados valdžios sektorių, išskyrus federalinio lygmens, Šalies pagal 1 dalį taikomas režimas yra režimas, ne mažiau palankus nei didžiausio palankumo režimas, kurį panašiose situacijose tas valdžios sektorius taiko savo teritorijoje Kanados investuotojams ir jų investicijoms.
3. Kai kalbama apie Europos Sąjungos valstybių narių visų lygmenų valdžios sektorių, Šalies pagal 1 dalį taikomas režimas yra režimas, ne mažiau palankus nei didžiausio palankumo režimas, kurį panašiose situacijose tas valdžios sektorius taiko savo teritorijoje ES investuotojams ir jų investicijoms.

8.7 STRAIPSNIS

Didžiausio palankumo režimas

1. Kiekviena Šalis kitos Šalies investuotojams ir investicijoms pagal šį Susitarimą taiko režimą, ne mažiau palankų nei panašiose situacijose tos Šalies taikomas trečiosios šalies investuotojams ir jų investicijoms dėl jų investicijų steigimo, įsigijimo, plėtros, vykdymo, veikimo, valdymo, palaikymo, naudojimo ar naudojimosi jomis, jų pardavimo ar kitokio perdavimo savo teritorijoje.
2. Patikslinama, kad kalbant apie Kanados valdžios sektorių, išskyrus federalinio lygmens, arba Europos Sąjungos valstybių narių visų lygmenų valdžios sektorių, Šalies pagal 1 dalį taikomas režimas yra režimas, kurį panašiose situacijose tas valdžios sektorius taiko savo teritorijoje trečiosios šalies investuotojams ar jų investicijoms.
3. 1 dalis netaikoma Šalies nustatytam režimui, pagal kurį tam tikra tvarka, įskaitant procedūras ar susitarimus su trečiąja šalimi, pripažįstamas bandymų ir analizės paslaugų ir paslaugų teikėjų akreditavimas, remonto ir techninės priežiūros paslaugų ir paslaugų teikėjų akreditavimas ir šių akredituotų paslaugų ir paslaugų teikėjų kvalifikacijos, veiklos rezultatų ar atliktų darbų sertifikavimas.

4. Patikslinama, kad 1 ir 2 dalyse nurodytas režimas neapima investuotojų ir valstybių ginčų dėl investicijų sprendimo procedūrų, nustatytų kitose tarptautinėse investicijų sutartyse ir kituose prekybos susitarimuose. Esminės prievolės pagal kitas tarptautines investicijų sutartis ir kitus prekybos susitarimus savaime nėra laikomos režimu ir todėl jomis negali būti pažeidžiamas šis straipsnis, jei nėra Šalies pagal tas prievoles priimtų ar toliau taikomų priemonių.

8.8 STRAIPSNIS

Vyresnioji vadovybė ir direktorių valdybos

Šalis nereikalauja, kad tos Šalies įmonės, kurios taip pat yra investicijos pagal šį Susitarimą, skirtų eiti vyresniosios vadovybės ar direktorių valdybos pareigų kokios nors konkrečios pilietybės fizinius asmenis.

D SKIRSNIS

Investicijų apsauga

8.9 STRAIPSNIS

Investicijos ir reglamentavimo priemonės

1. Įgyvendindamos šį skyrių Šalys dar kartą patvirtina savo teisę savo teritorijoje vykdyti reglamentavimo veiklą taip, kad galėtų siekti teisėtų politikos tikslų, kaip antai susijusių su visuomenės sveikatos apsauga, sauga, aplinkos apsauga, visuomenės dorove ir kultūrų įvairovės skatinimu bei apsauga.

2. Patikslinama, kad vien tai, kad Šalis imasi reglamentavimo veiklos, taip pat keisdama savo įstatymus, taip, kad neigiamai paveikiama investicija ar daromas poveikis investuotojo lūkesčiams, taip pat susijusiems su pelnu, nereiškia, kad pažeista prievolė pagal šį skirsnį.
3. Patikslinama, kad Šalies sprendimas nesuteikti, neatnaujinti ar toliau netaikyti subsidijos:
- a) nesant konkrečių įstatymuose ar sutartyje nustatytų įsipareigojimų suteikti, atnaujinti ar toliau taikyti tą subsidiją arba
 - b) laikantis sąlygų, nustatytų dėl subsidijos suteikimo, atnaujinimo ar tolesnio taikymo,
- nėra šio skirsnio nuostatų pažeidimas.
4. Patikslinama, kad nė viena šio skirsnio nuostata Šaliai neužkertamas kelias nutraukti subsidijos⁹ skyrimą ar pareikalauti ją atlyginti, jei tokia priemonė būtina Šalių tarpusavio tarptautinėms prievolėms įgyvendinti arba jei taip nurodė kompetentingas teismas, administracinė institucija ar kita kompetentinga institucija¹⁰, arba nereikalaujama, kad Šalis tai kompensuotų investuotojui.

⁹ Europos Sąjungos atveju subsidijoms taip pat priskiriama valstybės pagalba, kaip apibrėžta jos teisėje.

¹⁰ Europos Sąjungos atveju kompetentinga institucija yra Europos Komisija, remiantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 108 straipsniu.

8.10 STRAIPSNIS

Investuotojams ir investicijoms pagal šį Susitarimą taikomas režimas

1. Kiekviena Šalis kitos Šalies investicijoms pagal šį Susitarimą ir investuotojams jų investicijų pagal šį Susitarimą atžvilgiu savo teritorijoje taiko sąžiningą ir teisingą režimą bei užtikrina visišką apsaugą ir saugumą, kaip nustatyta 2–7 dalyse.
2. Laikoma, kad Šalis pažeidė 1 dalyje minėto sąžiningo ir teisingo režimo prievolę, jei viena ar keliomis priemonėmis:
 - a) atsisakoma vykdyti teisingumą baudžiamosiose, civilinėse ar administracinėse bylose;
 - b) iš esmės pažeidžiamas tinkamas teisinis procesas teisminėse ir administracinėse bylose, įskaitant esminį skaidrumo pažeidimą;
 - c) savivaliaujama;
 - d) dėl akivaizdžiai neteisėtų priežasčių, pvz., dėl lyties, rasės ar religijos, vykdoma tikslinė diskriminacija;
 - e) su investuotojais užgauliai elgiamasi, įskaitant prievartą, spaudimo darymą ir priekabiavimą, arba
 - f) pažeidžiami kiti sąžiningo ir teisingo režimo aspektai, nustatyti Šalių pagal šio straipsnio 3 dalį.

3. Šalys reguliariai arba vienai iš Šalių paprašius peržiūri prievolės taikyti sąžiningą ir teisingą režimą turinį. Pagal 26.2 straipsnio (Specialieji komitetai) 1 dalies b punktą įsteigtas Paslaugų ir investicijų komitetas gali parengti susijusių rekomendacijų ir pateikti jas IEPS jungtiniam komitetui, kad šis priimtų atitinkamą sprendimą.
4. Taikydama minėto sąžiningo ir teisingo režimo prievolę Ginčų sprendimo kolegija gali atsižvelgti į tai, ar Šalis pateikė investuotojui konkrečios informacijos, kad paskatintų jį investuoti pagal šį Susitarimą ir taip davė pagrindo teisėtam lūkesčiui, kuriuo remdamasis investuotojas nusprendė, ar jam investuoti pagal šį Susitarimą ar tęsti tokią investiciją, o vėliau šią informaciją paneigė.
5. Patikslinama, kad visiška apsauga ir saugumas susiję su Šalies prievole dėl investuotojų ir investicijų pagal šį Susitarimą fizinio saugumo.
6. Patikslinama, kad kitos šio Susitarimo nuostatos ar kito tarptautinio susitarimo pažeidimas savaime nereiškia, kad pažeidžiamas šis straipsnis.
7. Patikslinama, kad tai, kad priemone pažeidžiama vidaus teisė, savaime nereiškia, kad pažeidžiamas šis straipsnis. Norėdama įsitikinti, kad priemone pažeidžiamas šis straipsnis, Ginčų sprendimo kolegija privalo atsižvelgti į tai, ar Šalis veikė nesuderinamai su 1 dalyje nustatytomis prievolėmis.

8.11 STRAIPSNIS

Nuostolių kompensavimas

Neatsižvelgdama į 8.15 straipsnio 5 dalies b punktą kiekviena Šalis kitos Šalies investuotojams, patiriantiems nuostolių dėl savo investicijų pagal šį Susitarimą dėl ginkluoto konflikto, pilietinių neramumų, nepaprastosios padėties ar gaivalinės nelaimės pirmosios Šalies teritorijoje, gali taikyti režimą, susijusį su restitucija, žalos atlyginimu, kompensavimu ar kitu atsiskaitymu, ne mažiau palankų, nei ta Šalis taiko savo investuotojams ar trečiosios šalies investuotojams, priklausomai nuo to, kuris iš jų palankesnis atitinkamam investuotojui.

8.12 STRAIPSNIS

Ekspropriacija

1. Šalis nei tiesiogiai, nei netiesiogiai, tai yra taikydama priemones, kurios faktiškai turi nacionalizacijos ar ekspropriacijos (toliau – ekspropriacija) poveikį, nenacionalizuoja ar neeksproprijuoja investicijos pagal šį Susitarimą, išskyrus šiuos atvejus:

- a) dėl viešojo poreikio;
- b) tinkama teisine tvarka;
- c) nediskriminuodama ir
- d) greitai, tinkamai ir veiksmingai sumokėdama kompensaciją.

Patikslinama, kad ši dalis aiškinamas pagal 8-A priedą.

2. 1 dalyje nurodyta kompensacija yra lygi sąžiningai investicijos rinkos vertei prieš pat ekspropriaciją ar, jei ekspropriacija numatoma, kai apie ją sužinoma, priklausomai nuo to, kuri data ankstesnė. Nustatant sąžiningą rinkos vertę atsižvelgiama į vertę veiklos tęstinumo sąlygomis, turto vertę, įskaitant kilnojamojo turto deklaruotą mokestinę vertę, ir, jei reikia, kitus tinkamus kriterijus.
3. Kompensacija taip pat apima palūkanas, apskaičiuotas pagal įprastą komercinę normą nuo ekspropriacijos datos iki mokėjimo datos ir, kad investuotojas galėtų ja veiksmingai pasinaudoti, nedelsiant sumokama ir paruošiama pervedimui į šalį, nurodytą investuotojo, valiuta šalies, kurios pilietis yra investuotojas, arba bet kokia laisvai konvertuojama, investuotojui priimtina valiuta.
4. Paveiktas investuotojas turi teisę, kad jo pretenzija būtų sparčiai išnagrinėta pagal eksproprijuojančios Šalies teisę, o investicija – įvertinta tos Šalies teisminės ar kitos nepriklausomos institucijos, remiantis šiame straipsnyje nustatytais principais.
5. Šis straipsnis netaikomas privalomų licencijų, suteikiamų dėl intelektualinės nuosavybės teisių, išdavimui, jei jos išduodamos laikantis TRIPS sutarties.
6. Patikslinama, kad intelektualinės nuosavybės teisių panaikinimas, ribojimas ar įgijimas nėra ekspropriacija, jei užtikrinama šių priemonių atitiktis TRIPS sutarčiai ir Dvidešimtam skyriui (Intelektinė nuosavybė). Be to, jei nustatoma, kad šios priemonės neatitinka TRIPS sutarties ar Dvidešimto skyriaus (Intelektinė nuosavybė), tai nereiškia, kad įvyko ekspropriacija.

8.13 STRAIPSNIS

Pervedimai

1. Kiekviena Šalis leidžia daryti bet kokius pervedimus, susijusius su investicija pagal šį Susitarimą, be apribojimų ar delsimo ir laisvai konvertuojama valiuta, taikant pervedimo dieną taikytiną rinkos valiutos kursą. Šiems pervedimams priskiriama:
 - a) kapitalo papildymai, pvz., pagrindinė lėšų dalis ir papildomos lėšos investicijai tęsti, plėtoti ar didinti;
 - b) pelnas, dividendai, palūkanos, kapitalo prieaugis, honorarai, valdymo mokesčiai, techninės pagalbos ir kiti mokesčiai ar kitokio pavidalo investicijų pagal šį Susitarimą generuojama grąža ar sumos;
 - c) pajamos, gautos pardavus ar likvidavus visą investiciją pagal šį Susitarimą ar jos dalį;
 - d) mokėjimai pagal sutartis, kurias yra sudaręs investuotojas arba kurios sudarytos su investicija pagal šį Susitarimą, įskaitant mokėjimus pagal paskolos susitarimus;
 - e) mokėjimai pagal 8.11 ir 8.12 straipsnius;
 - f) užsienio darbuotojų, kurių darbas susijęs su investicija, darbo užmokestis ir kitas atlyginimas ir

g) žalos atlyginimo mokėjimai pagal sprendimą pagal F skirsnį.

2. Šalis nereikalauja, kad jos investuotojai pervestų pajamas, įplaukas, pelną ar kitas sumas, gautas iš investicijų kitos Šalies teritorijoje ar priskirtinas joms, ar nebaudžia jų už šių lėšų nepervedimą.

3. Jokia šio straipsnio nuostata Šaliai neužkertamas kelias sąžiningai ir nediskriminuojant ar užslėptai neribojant pervedimų taikyti savo įstatymų, susijusių su:

- a) bankrotu, nemokumu arba kreditorių teisių apsauga;
- b) vertybinių popierių išleidimu ar prekyba jais;
- c) nusikalstama ar baudžiamąja veika;
- d) pervedimų finansine atskaitomybe ar apskaita, kai būtina padėti teisėtvarkos arba finansų priežiūros institucijoms, ir
- e) teismine tvarka priimtų sprendimų vykdymu.

8.14 STRAIPSNIS

Subrogacija

Jeigu Šalis ar Šalies tarpininkas atlieka mokėjimą pagal laidavimą, garantiją ar draudimo sutartį, sudarytą dėl investicijos, kurią tos Šalies investuotojas padarė kitos Šalies teritorijoje, kita Šalis pripažįsta, kad pirmoji Šalis ar jos tarpininkas bet kokiomis aplinkybėmis tos investicijos atžvilgiu turi tokias pat teises, kaip tas investuotojas. Tomis teisėmis gali naudotis Šalis arba Šalies tarpininkas ar investuotojas, jei Šalis ar Šalies tarpininkas tai leidžia.

E SKIRSNIS

Išlygos ir išimtys

8.15 STRAIPSNIS

Išlygos ir išimtys

1. 8.4–8.8 straipsniai netaikomi:
 - a) esamoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, kurias Šalis toliau taiko:
 - i) Europos Sąjungos lygmeniu, kaip nustatyta I priedo Europos Sąjungos sąraše;

- ii) nacionalinės valdžios lygmeniu, kaip nustatyta I priedo atitinkamos Šalies sąraše;
 - iii) provincijų, teritorijų ar regionų valdžios lygmeniu, kaip nustatyta I priedo atitinkamos Šalies sąraše, arba
 - iv) vietos valdžios lygmeniu;
- b) pratęstoms ar skubiai atnaujintoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, nurodytoms a punkte, arba
- c) iš dalies pakeistoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, nurodytoms a punkte, tiek, kiek pakeitimas nesumažina priemonių atitikties 8.4–8.8 straipsniams prieš pat pakeitimą.
2. 8.4–8.8 straipsniai netaikomi priemonėms, kurias Šalis nustato ar toliau taiko dėl II priedo jos sąraše nurodytų sektorių, subsektorių ar veiklos.
3. Nepažeisdama 8.10 ir 8.12 straipsnių Šalis po šio Susitarimo įsigaliojimo nenustato priemonės (-ių), numatytos (-ų) II priedo jos sąraše, kuria (-omis) būtų tiesiogiai ar netiesiogiai reikalaujama, kad kitos Šalies investuotojas dėl savo pilietybės parduotų ar kitaip perleistų investiciją, esamą tuo metu, kai priemonė (-ės) įsigalioja.

4. Dėl intelektinės nuosavybės teisių Šalis gali nukrypti nuo 8.5 straipsnio 1 dalies f punkto ir 8.6 bei 8.7 straipsnių, jei tai leidžiama pagal TRIPS sutartį ir bet kokius jos pakeitimus, galiojančius abiejose Šalyse, ir leidimus netaikyti TRIPS sutarties, priimtus pagal PPO steigimo sutarties IX straipsnį.

5. 8.4, 8.6, 8.7 ir 8.8 straipsniai netaikomi:

- a) Šalies viešiesiems pirkimams, kai Šalis perka prekes ar paslaugas valstybės reikmėms ir nesiekdama jų perparduoti komerciniais tikslais arba panaudoti prekėms tiekti ar paslaugoms teikti komercinėje prekyboje, nepaisant to, ar tas pirkimas yra viešasis pirkimas pagal šį Susitarimą, kaip apibrėžta 19.2 straipsnyje (Taikymo sritis ir aprėptis), ar ne, arba
- b) Šalies subsidijoms ar valstybės paramai, susijusiai su prekyba paslaugomis.

8.16 STRAIPSNIS

Atsisakymas taikyti palankias nuostatas

Šalis gali atsisakyti taikyti šio skyriaus palankias nuostatas kitos Šalies investuotojui, kuris yra tos Šalies įmonė, ir to investuotojo investicijoms, jei:

- a) įmonė nuosavybės teise priklauso trečiosios šalies investuotojui ar yra jo kontroliuojama ir

- b) nuostatas atsisakanti taikyti Šalis nustato ar toliau taiko priemones dėl tos trečiosios šalies:
 - i) susijusias su tarptautinės taikos ir saugumo palaikymu, ir
 - ii) kuriomis draudžiama vykdyti sandorius su įmone ar kurios būtų pažeistos ar apeitos, jei įmonei ar jos investicijoms būtų pritaikytos palankios šio skyriaus nuostatos.

8.17 STRAIPSNIS

Kiti reikalavimai

Neatsižvelgdama į 8.6 ir 8.7 straipsnius Šalis gali reikalauti kitos Šalies investuotojo ar jo investicijos pagal šį Susitarimą pateikti įprastos informacijos apie tą investiciją tik informaciniais ar statistiniais tikslais, jei šie reikalavimai pagrįsti ir nesukelia nelygiavertės naštos. Šalis saugo konfidencialią ar saugomą informaciją nuo bet kokio atskleidimo, dėl kurio būtų pažeista investuotojo ar investicijos pagal šį Susitarimą konkurencinė padėtis. Šia dalimi Šaliai neužkertamas kelias kitais būdais, teisingai ir sąžiningai taikant savo įstatymus gauti ar atskleisti informaciją.

F SKIRSNIS

Investuotojų ir valstybių ginčų dėl investicijų sprendimas

8.18 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

1. Nepažeisdamas Šalių teisių ir prievolių pagal Dvidešimt devintą skyrių (Ginčų sprendimas) Šalies investuotojas gali pateikti pagal šį skirsnį sudarytai Ginčų sprendimo kolegijai pretenziją, kad kita Šalis pažeidė prievolę pagal:

- a) C skirsnį – dėl jo investicijos pagal šį Susitarimą plėtros, vykdymo, veikimo, valdymo, palaikymo, naudojimo ar naudojimosi ja, jos pardavimo ar kitokio perdavimo, arba
- b) D skirsnį,

jei investuotojas teigia dėl įtariamo pažeidimo patyręs nuostolių ar žalos.

2. Pretenzijos pagal 1 dalies a punktą dėl investicijos pagal šį Susitarimą plėtros gali būti teikiamos tik dėl priemonės aspektų, susijusių su esama investicijos pagal šį Susitarimą verslo veikla, kai investuotojas dėl to patyrė nuostolių ar žalos, susijusių su investicija pagal šį Susitarimą.

3. Patikslinama, kad investuotojas negali teikti pretenzijų pagal šį skirsnį, jei investuojant klaidinamai pateikta ar slėpta informacija, imtasi korupcinės ar kitos veiklos, kuria piktnaudžiauta procesu.
4. Pretenzija dėl Šalies skolos restruktūrizavimo gali būti teikiama pagal šį skirsnį tik laikantis 8-B priedo.
5. Pagal šį skirsnį sudaryta Ginčų sprendimo kolegija nepriima sprendimų dėl pretenzijų, kurioms netaikomas šis straipsnis.

8.19 STRAIPSNIS

Konsultacijos

1. Kiek įmanoma, ginčai turėtų būti išsprendžiami taikiai. Taikus sprendimas gali būti pasiektas bet kuriuo metu, net ir pateikus pretenziją pagal 8.23 straipsnį. Konsultacijos surengiamos per 60 dienų nuo prašymo jas pradėti pagal 4 dalį, nebent ginčo šalys susitartų kitaip.
2. Nebent ginčo šalys susitartų kitaip, konsultacijos vyksta:
 - a) Otavoje, jei ginčijamos Kanados priemonės;
 - b) Briuselyje, jei tarp ginčijamų priemonių yra Europos Sąjungos priemonė, arba

c) Europos Sąjungos valstybės narės sostinėje, jei ginčijamos tik tos valstybės narės priemonės.

3. Ginčo šalys gali konsultuotis per vaizdo konferencijas ar, kai tinkama, kitomis priemonėmis, pavyzdžiui, tais atvejais, kai investuotojas yra mažoji ar vidutinė įmonė.

4. Investuotojas pateikia kitai Šaliai prašymą pradėti konsultacijas ir jame nurodo:

a) investuotojo vardą, pavardę arba pavadinimą ir adresą ir, jei prašymas teikiamas vietoje įsteigtos įmonės vardu, tos įmonės pavadinimą, adresą ir įsteigimo vietą;

b) jei investuotojų yra daugiau, kiekvieno investuotojo vardą, pavardę ar pavadinimą ir adresą, ir, jei yra daugiau nei viena vietoje įsteigta įmonė, kiekvienos vietoje įsteigtos įmonės pavadinimą, adresą ir įsteigimo vietą;

c) šio Susitarimo nuostatas, kurios, kaip įtariama, pažeistos;

d) pretenzijos teisinį ir faktinį pagrindą, taip pat ginčijamas priemonės, ir

e) prašomą teisių gynimo priemonę ir apskaičiuotą atlygintinos žalos sumą.

Prašyme pradėti konsultacijas pateikiama įrodymų, kad investuotojas yra kitos Šalies investuotojas, kad jam nuosavybės teise priklauso investicija arba jis ją kontroliuoja, įskaitant, jei taikytina, tai, kad jam nuosavybės teise priklauso vietoje įsteigta įmonė, kurios vardu teikiamas prašymas, arba kad jis ją kontroliuoja.

5. Prašymui pradėti konsultacijas taikomi reikalavimai, nustatyti 4 dalyje, patenkinami pakankamai konkrečiai, kad atsakovas galėtų veiksmingai dalyvauti konsultacijose ir parengti savo gynybą.
6. Prašymas pradėti konsultacijas turi būti pateiktas per:
- a) trejus metus nuo datos, kurią investuotojas arba, jei taikytina, vietoje įsteigta įmonė pirmą kartą sužinojo arba turėjo sužinoti apie įtariamą pažeidimą ir apie tai, kad investuotojas arba, jei taikytina, vietoje įsteigta įmonė dėl to patyrė nuostolių ar žalos, arba
 - b) dvejus metus nuo tada, kai investuotojas arba, jei taikytina, vietoje įsteigta įmonė nutraukė pretenzijų nagrinėjimo ar kitus procesus ginčų nagrinėjimo kolegijoje arba teisme pagal Šalies teisę, arba kai šie procesai pasibaigė ir bet koku atveju ne vėliau kaip per 10 metų nuo datos, kurią investuotojas arba, jei taikytina, vietoje įsteigta įmonė pirmą kartą sužinojo arba turėjo sužinoti apie įtariamą pažeidimą ir apie tai, kad investuotojas arba, jei taikytina, vietoje įsteigta įmonė dėl to patyrė nuostolių ar žalos.
7. Prašymas pradėti konsultacijas dėl įtariamo Europos Sąjungos arba Europos Sąjungos valstybės narės padaryto pažeidimo siunčiamas Europos Sąjungai.
8. Jei investuotojas nepateikia pretenzijos pagal 8.23 straipsnį per 18 mėnesių nuo prašymo pradėti konsultacijas pateikimo, laikoma, kad investuotojas atsiėmė savo prašymą pradėti konsultacijas ir, jei taikytina, prašymą nustatyti atsakovą ir nebegali pagal šį skirsnį pateikti pretenzijos dėl tų pačių priemonių. Šis laikotarpis gali būti pratęstas ginčo šalių sutarimu.

8.20 STRAIPSNIS

Tarpininkavimas

1. Ginčo šalys gali bet kuriuo metu susitarti pasinaudoti tarpininkavimo procedūra.
2. Tarpininkavimo pasirinkimas neturi poveikio ginčo šalių teisei pozicijai ar teisėms pagal šį skyrį ir vykdomas pagal ginčo šalių sutartas taisykles, įskaitant, jei taikytina, Paslaugų ir investicijų komiteto pagal 8.44 straipsnio 3 dalies c punktą priimtas tarpininkavimo taisykles.
3. Tarpininkas paskiriamas ginčo šalių sutarimu. Ginčo šalys taip pat gali prašyti, kad tarpininką paskirtų ICSID generalinis sekretorius.
4. Ginčo šalys stengiasi išspręsti ginčą per 60 dienų nuo tarpininko paskyrimo.
5. Jei ginčo šalys susitaria pasinaudoti tarpininkavimo procedūra, 8.19 straipsnio 6 ir 8 dalys netaikomos nuo to ginčų šalių sprendimo datos iki datos, kai kuri nors iš jų nusprendžia procedūrą baigti. Ginčo šalies sprendimas baigti tarpininkavimo procedūrą raštu perduodamas tarpininkui ir kitai ginčo šaliai.

8.21 STRAIPSNIS

Atsakovo nustatymas ginčiuose su Europos Sąjunga ar jos valstybėmis narėmis

1. Jei ginčas neišsprendžiamas per 90 dienų nuo prašymo pradėti konsultacijas pateikimo, prašymas susijęs su įtarimu, kad Europos Sąjunga arba Europos Sąjungos valstybė narė pažeidė šį Susitarimą ir investuotojas ketina pateikti pretenziją pagal 8.23 straipsnį, investuotojas pateikia Europos Sąjungai pranešimą, kuriame prašo nustatyti atsakovą.
2. Pagal 1 dalį pateiktame pranešime nurodoma, dėl kurių priemonių investuotojas ketina pateikti pretenziją.
3. Nustačiusi atsakovą Europos Sąjunga praneša investuotojui, ar juo laikoma Europos Sąjunga, ar Europos Sąjungos valstybė narė.
4. Jei investuotojui apie tai nepranešama per 50 dienų nuo pranešimo, kuriame prašoma nustatyti atsakovą, pateikimo, laikoma, kad:
 - a) jei pranešime nurodytos priemonės yra tik Europos Sąjungos valstybės narės priemonės, atsakovė yra ta valstybė narė;
 - b) jei pranešime nurodytos priemonės yra Europos Sąjungos priemonės, atsakovė yra Europos Sąjunga.

5. Investuotojas gali pateikti pretenziją pagal 8.23 straipsnį, remdamasis pagal 3 dalį nustatytu atsakovu ir, jei apie jį investuotojui nepranešta, taikant 4 dalį nustatyto atsakovo.

6. Jei atsakovė pagal 3 ar 4 dalį yra Europos Sąjunga ar Europos Sąjungos valstybė narė, nei Europos Sąjunga, nei Europos Sąjungos valstybė narė negali nuspręsti dėl pretenzijos nepriimtino ar Ginčų sprendimo kolegijos nepakankamos jurisdikcijos ar kitaip prieštarauti pretenzijai ar sprendimui, remdamasi tuo, kad atsakovas nebuvo tinkamai nustatytas pagal 3 dalį arba buvo nustatytas taikant 4 dalį.

7. Ginčų sprendimo kolegija privalo remtis pagal 3 dalį nustatyto atsakovo ir, jei apie jį investuotojui nepranešta, taikant 4 dalį nustatyto atsakovo.

8.22 STRAIPSNIS

Pretenzijos pateikimo Ginčų sprendimo kolegijai procedūriniai ir kiti reikalavimai

1. Investuotojas gali pateikti pretenziją pagal 8.23 straipsnį, tik jei investuotojas:
 - a) pateikdamas pretenziją pateikia atsakovui savo sutikimą, kad ginčą išspręstų Ginčų sprendimo kolegija, kaip nustatyta šiame skirsnyje;
 - b) laukia bent 180 dienų nuo prašymo pradėti konsultacijas ir, jei taikytina, bent 90 dienų nuo prašymo nustatyti atsakovą pateikimo;

- c) patenkino prašymo nustatyti atsakovą reikalavimus;
- d) patenkino prašymo pradėti konsultacijas reikalavimus;
- e) savo pretenzijoje nenurodė kitų priemonių, nei nurodyta jo prašyme pradėti konsultacijas;
- f) atsisako tęsti ar nutraukia esamus procesus, pradėtus ginčų sprendimo kolegijose ar teismuose pagal vidaus ar tarptautinę teisę dėl priemonės, kuria, kaip įtariama, atliekamas pažeidimas, nurodytas jo pateiktoje pretenzijoje, ir
- g) atsisako savo teisės pateikti ginčų sprendimo kolegijoms ar teismams pretenzijas pagal vidaus ar tarptautinę teisę dėl priemonės, kuria, kaip įtariama, atliekamas pažeidimas, nurodytas jo pateiktoje pretenzijoje.

2. Jei pagal 8.23 straipsnį pateiktoje pretenzijoje reikalaujama atlyginti nuostolius ar žalą vietoje įsteigtai įmonei ar jos daliai, kuri tiesiogiai ar netiesiogiai nuosavybės teise priklauso investuotojui arba kurią jis tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuoja, 1 dalies f ir g punktuose nustatyti reikalavimai taikomi ir investuotojui, ir vietoje įsteigtaai įmonei.

3. 1 dalies f ir g punktų ir 2 dalies reikalavimai vietoje įsteigtaai įmonei netaikomi, jei atsakovas ar investuotojo priimančioji valstybė atėmė iš investuotojo vietoje įsteigtos įmonės kontrolę ar kitaip užkirto kelią vietoje įsteigtaai įmonei patenkinti tuos reikalavimus.

4. Atsakovo prašymu Ginčų sprendimo kolegija gali atsisakyti jurisdikcijos, jei investuotojas arba, jei taikytina, vietoje įsteigta įmonė netenkina bet kurių iš 1 ir 2 dalyse nustatytų reikalavimų.

5. Pagal 1 dalies g punktą arba, kaip taikytina, 2 dalį pareikštas teisių atsisakymas nustoja galioti:

- a) jei Ginčų sprendimo kolegija atsisako priimti pretenziją dėl 1 ar 2 dalyje nustatytų reikalavimų netenkinimo arba kitų procedūrinių ar su jurisdikcija susijusių priežasčių;
- b) jei Ginčų sprendimo kolegija atmeta pretenziją pagal 8.32 ar 8.33 straipsnius arba
- c) jei investuotojas per 12 mėnesių nuo Ginčų sprendimo kolegijos padalinio sudarymo atsiima savo pretenziją, remdamasis pagal 8.23 straipsnio 2 dalį taikytinomis taisyklėmis.

8.23 STRAIPSNIS

Pretenzijos pateikimas Ginčų sprendimo kolegijai

1. Jei ginčas neišspręstas konsultuojantis, pretenziją pagal šį skirsnį gali pateikti:

- a) Šalies investuotojas savo vardu arba
- b) kitos Šalies investuotojas jam tiesiogiai ar netiesiogiai nuosavybės teise priklausančios arba jo tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojamos vietoje įsteigtos įmonės vardu.

2. Pretenziją galima pateikti pagal šias taisykles:

- a) ICSID konvenciją ir Arbitražo darbo tvarkos taisykles;
- b) ICSID papildomų sąlygų taisykles, jei netenkinamos proceso pagal a dalį sąlygos;
- c) UNCITRAL arbitražo taisykles arba
- d) bet kokias kitas ginčo šalių sutartas taisykles.

3. Jei investuotojas pasiūlo tam tikras taisykles pagal 2 dalies d punktą, atsakovas į investuotojo pasiūlymą atsako per 20 dienų nuo pasiūlymo gavimo. Jei per 30 dienų nuo pasiūlymo gavimo ginčo šalys nesusitaria dėl tokių taisyklių, investuotojas gali pateikti pretenziją pagal 2 dalies a, b ar c punkte nurodytas taisykles.

4. Patikslinama, kad pagal 1 dalies b punktą pateikiama pretenzija turi tenkinti ICSID konvencijos 25 straipsnio 1 dalies reikalavimus.

5. Teikdamas pretenziją investuotojas gali pasiūlyti, kad ją nagrinėtų vienas Ginčų sprendimo kolegijos narys. Atsakovas šį prašymą palankiai apsversto, ypač jei investuotojas yra mažoji arba vidutinė įmonė arba jei prašoma kompensacija ar atlygintina žala yra palyginti nedidelė.

6. Pagal 2 dalį taikytinos taisyklės yra taisyklės, galiojančios pretenzijos (-ų) pateikimo Ginčų sprendimo kolegijai pagal šį skirsnį dieną, taikant konkrečias šiame skirsnyje nustatytas taisykles ir papildant jas pagal 8.44 straipsnio 3 dalies b punktą priimtomis taisyklėmis.
7. Pretenzija pagal šį skirsnį laikoma pateikta ginčui išspręsti, kai:
- a) ICSID generalinis sekretorius gauna prašymą pagal ICSID konvencijos 36 straipsnio 1 dalį;
 - b) ICSID sekretoriatas gauna prašymą pagal ICSID papildomų sąlygų taisyklių C priedo 2 straipsnį;
 - c) atsakovas gauna pranešimą pagal UNCITRAL arbitražo taisyklių 3 straipsnį arba
 - d) atsakovas gauna prašymą arba pranešimą dėl proceso inicijavimo, kaip nustatyta taisyklėse, sutartose pagal 2 dalies d punktą.
8. Kiekviena Šalis praneša kitai Šaliai apie vietą, kur pagal šį skirsnį investuotojai turi pateikti pranešimus ir kitus dokumentus. Kiekviena Šalis užtikrina, kad ši informacija būtų paskelbta viešai.

8.24 STRAIPSNIS

Procesas pagal kitus tarptautinius susitarimus

Pateikus pretenziją pagal šį skirsnį ir kitą tarptautinį susitarimą, jei:

- a) už tą patį dalyką gali būti kompensuota du kartus arba
- b) kita tarptautinė pretenzija gali turėti didelį poveikį sprendimui dėl pagal šį skirsnį pateiktos pretenzijos,

Ginčų sprendimo kolegija, išklausiusi ginčo šalių, kuo greičiau sustabdo procesą ar kitaip užtikrina, kad į pagal kitą tarptautinį susitarimą pradėtą procesą būtų atsižvelgta jos nutarime, potvarkyje ar sprendime.

8.25 STRAIPSNIS

Sutikimas dėl ginčo sprendimo Ginčų sprendimo kolegijoje

1. Atsakovas sutinka, kad ginčą išspręstų Ginčų sprendimo kolegija, kaip nustatyta šiame skirsnyje.

2. Sutikimas pagal 1 dalį ir pretenzijos pateikimas Ginčų sprendimo kolegijai pagal šį skirsnį laikomi tenkinančiais reikalavimus, nustatytus:

- a) ICSID konvencijos 25 straipsnyje ir ICSID papildomų sąlygų taisyklių C sąrašo II skyriuje dėl raštiško ginčo šalių sutikimo ir
- b) Niujorko konvencijos II straipsnį dėl raštiško sutikimo.

8.26 STRAIPSNIS

Trečiosios šalies finansavimas

- 1. Jei trečioji šalis suteikia finansavimą, jį gaunanti ginčo šalis atskleidžia kitai ginčo šaliai ir Ginčų sprendimo kolegijai jį suteikiančiosios trečiosios šalies vardą, pavardę ar pavadinimą ir adresą.
- 2. Ši informacija atskleidžiama pateikiant pretenziją arba, jei finansavimo susitarimas sudaromas ar dovana ar dotacija suteikiama jau pateikus pretenziją, nedelsiant po to, kai sudaromas toks susitarimas ar suteikiama dovana ar dotacija.

8.27 STRAIPSNIS

Ginčų sprendimo kolegijos sudarymas

- 1. Pagal šį skirsnį įsteigta Ginčų sprendimo kolegija sprendžia dėl pretenzijų, pateiktų pagal 8.23 straipsnį.

2. Įsigaliojus šiam Susitarimui IEPS jungtinis komitetas paskiria penkiolika Ginčų sprendimo kolegijos narių. Penki iš Ginčų sprendimo kolegijos narių yra Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai, penki – Kanados piliečiai¹¹ ir likę penki – trečiųjų šalių piliečiai.
3. IEPS jungtinis komitetas gali nuspręsti padidinti ar sumažinti Ginčų sprendimo kolegijos narių skaičių trijų kartotinais. Papildomi nariai paskiriami tuo pačiu principu, kaip nustatyta 2 dalyje.
4. Ginčų sprendimo kolegijos nariai yra tinkamai kvalifikuoti, kaip reikalaujama jų atitinkamose šalyse norint būti paskirtam eiti teisėjo pareigas, arba yra pripažintos kompetencijos teisininkai. Jie turi turėti įrodomų viešosios tarptautinės teisės žinių. Pageidautina, kad jie visų pirma turėtų tarptautinės investicijų teisės, tarptautinės prekybos teisės ir ginčų, susijusių su tarptautiniais investicijų ar tarptautiniais prekybos susitarimais, žinių.
5. Pagal šį skirsnį Ginčų sprendimo kolegijos nariai skiriami penkerių metų kadencijai, kurią galima vieną kartą atnaujinti. Vis dėlto, septynių iš 15 asmenų, paskirtų iš karto po šio Susitarimo įsigaliojimo ir atrinktų burtų kelių, kadencija yra šešeri metai. Atsiradus laisvai vietai, į ją paskiriamas naujas narys. Asmuo, paskirtas pakeisti Ginčų sprendimo kolegijos narį, kurio kadencija nepasibaigė, pareigas eina iki to nario kadencijos pabaigos. Paprastai Ginčų sprendimo kolegijos narys, einantis pareigas tos kolegijos padalinyje tuo metu, kai jo kadencija baigiasi, gali toliau eiti pareigas padalinyje, kol priimamas galutinis sprendimas.

¹¹ Kiekviena Šalis gali pasiūlyti vietoje šių narių paskirti ne daugiau kaip penkis bet kokios kitos pilietybės Ginčų sprendimo kolegijos narius. Tokiu atveju šie Ginčų sprendimo kolegijos nariai laikomi juos pagal šį straipsnį pasiūliusios Šalies piliečiais.

6. Ginčų sprendimo kolegija nagrinėja bylas padaliniais po tris kolegijos narius, kurių vienas yra Europos Sąjungos valstybės narės pilietis, vienas – Kanados pilietis ir likęs – trečiosios šalies pilietis. Padaliniui pirmininkauja tas Ginčų sprendimo kolegijos narys, kuris yra trečiosios šalies pilietis.
7. Per 90 dienų nuo pretenzijos pateikimo pagal 8.23 straipsnį Ginčų sprendimo kolegijos pirmininkas, vadovaudamasis rotacija, paskiria tos kolegijos narius eiti pareigas kolegijos padalinyje, kuris nagrinės bylą, užtikrindamas, kad padaliniai būtų sudaromi atsitiktine tvarka ir nenuspėjamai, o visiems Ginčų sprendimo kolegijos nariams būtų suteikiamos lygios galimybės eiti pareigas.
8. Ginčų sprendimo kolegijos pirmininkas ir jo pavaduotojas yra atsakingi už organizacinius klausimus ir paskiriami dvejų metų kadencijai, atrenkant juos burtų keliu iš Ginčų sprendimo kolegijos narių, kurie yra trečiųjų šalių piliečiai, sąrašo. Jie eina pareigas rotacijos principu ir atrenkami burtų keliu IEPS jungtinio komiteto pirmininko. Pirmininkui nesant jį pakeičia pavaduotojas.
9. Neatsižvelgdamos į 6 dalį ginčo šalys gali susitarti, kad bylą nagrinėtų vienas Ginčų sprendimo kolegijos narys, paskiriamas atsitiktine tvarka iš trečiųjų šalių piliečių. Atsakovas ieškovo prašymą, kad bylą nagrinėtų vienas Ginčų sprendimo kolegijos narys, palankiai apsversto, ypač jei ieškovas yra mažoji arba vidutinė įmonė arba jei prašoma kompensacija ar atlygintina žala yra palyginti nedidelė. Prašymas pateikiamas prieš sudarant Ginčų sprendimo kolegijos padalinį.
10. Ginčų sprendimo kolegija gali pati parengti savo darbo tvarkos taisykles.

11. Ginčų sprendimo kolegijos nariai užtikrina, kad jie galės ir gebės vykdyti šiame skirsnyje numatytas funkcijas.
12. Siekiant užtikrinti Ginčų sprendimo kolegijos narių galimybę vykdyti funkcijas, jiems mokamas mėnesinis honoraras, kurį nustatys IEPS jungtinis komitetas.
13. 12 dalyje nurodytus honorarus po lygiai moka abi Šalys į ICSID sekretoriato tvarkomą sąskaitą. Jei viena Šalis nesumoka šio honoraro, kita Šalis gali pasirinkti, ar mokėti. Šalies pradelstos sumos sumokamos taikant tinkamas palūkanas.
14. Jei IEPS jungtinis komitetas nepriima sprendimo pagal 15 dalį, Ginčų sprendimo kolegijos narių, einančių pareigas padalinyje, sudarytame pretenzijai nagrinėti, honorarai ir išlaidos, išskyrus 12 dalyje nurodytus honorarus, nustatomi pagal ICSID konvencijos administracinių ir finansinių taisyklių, galiojančių pretenzijos pateikimo dieną, 14 taisyklės 1 dalį ir Ginčų sprendimo kolegijos paskirstomi ginčo šalims pagal 8.39 straipsnio 5 dalį.
15. IEPS jungtinis komitetas gali nuspręsti pakeisti minėtą honorarą ir kitus honorarus bei išlaidas nuolatiniu atlyginimu ir nustatyti taikytinas nuostatas ir sąlygas.
16. ICSID sekretoriatas atlieka Ginčų sprendimo kolegijos sekretoriato funkcijas ir tinkamai jai padeda.

17. Jei IEPS jungtinis komitetas nepaskiria reikiamų asmenų pagal 2 dalį per 90 dienų nuo pretenzijos pateikimo ginčui išspręsti, ICSID generalinis sekretorius bet kurios iš ginčo šalių prašymu įsteigia padalinį, sudarytą iš trijų Ginčų sprendimo kolegijos narių, nebent ginčo šalys sutarė, kad būtų nagrinės vienas kolegijos narys. ICSID generalinis sekretorius šiuos asmenis paskiria atsitiktine tvarka pasirinkdamas esamus kandidatus. ICSID generalinis sekretorius pirmininku negali skirti Kanados ar Europos Sąjungos valstybės narės piliečio, nebent ginčo šalys sutartų kitaip.

8.28 STRAIPSNIS

Apeliacinė ginčų sprendimo kolegija

1. Įsteigiama Apeliacinė ginčų sprendimo kolegija, kuri peržiūri pagal šį skirsnį priimtus sprendimus.
2. Apeliacinė ginčų sprendimo kolegija gali patvirtinti, pakeisti ar panaikinti Ginčų sprendimo kolegijos sprendimą, remdamasi:
 - a) klaidomis taikant ar aiškinant taikytiną teisę;
 - b) aiškiomis faktų supratimo klaidomis, įskaitant atitinkamos vidaus teisės supratimą;
 - c) ICSID konvencijos 52 straipsnio 1 dalies a–e punktuose nurodytomis priežastimis, jei jos nepaminėtos a ir b punktuose.

3. Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos nariai paskiriami IEPS jungtinio komiteto sprendimu tuo pat metu, kai priimamas 7 dalyje nurodytas sprendimas.
4. Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos nariai tenkina 8.27 straipsnio 4 dalyje nustatytus reikalavimus ir laikosi 8.30 straipsnio.
5. Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos padalinį apeliacijai nagrinėti sudaro trys atsitiktine tvarka paskirti Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos nariai.
6. Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos procesui taikomi 8.36 ir 8.38 straipsniai.
7. IEPS jungtinis komitetas nedelsdamas priima sprendimą, kuriuo sutvarkomi toliau nurodyti Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos veikimo administraciniai ir organizaciniai aspektai:
 - a) administracinė pagalba;
 - b) apeliacijų inicijavimo ir nagrinėjimo procedūros ir, jei tinkama, klausimų perdavimo atgal Ginčų sprendimo kolegijai, kad būtų pakoreguotas sprendimas, procedūros;
 - c) atsilaisvinsiu Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos ir Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos padalinio, sudaryto bylai nagrinėti, vietų užpildymo procedūros;
 - d) Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos narių atlyginimas;
 - e) nuostatos dėl apeliacijų sąnaudų;

- f) Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos narių skaičius ir
 - g) bet kokie kiti dalykai, kuriuos jis mano esant svarbiais, kad Apeliacinė ginčų sprendimo kolegija veiktų efektyviai.
8. Paslaugų ir investicijų komitetas periodiškai apsversto Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos veikimą ir gali pateikti rekomendacijų IEPS jungtiniam komitetui. IEPS jungtinis komitetas gali, jei reikia, patikslinti 7 dalyje nurodytą sprendimą.
9. Nusprendus dėl 7 dalyje nurodytų dalykų:
- a) ginčo šalis per 90 dienų nuo sprendimo priėmimo pagal šį skirsnį gali pateikti dėl jo apeliaciją Apeliacinei ginčų sprendimo kolegijai;
 - b) ginčo šalis nesiekia peržiūrėti, atidėti, panaikinti ar patikslinti pagal šį skirsnį priimtą sprendimą ar pradėti bet kokią kitą panašią procedūrą dėl jo;
 - c) pagal 8.39 straipsnį priimtas sprendimas nelaikomas galutiniu ir nesiimama jokių veiksmų jo vykdymui užtikrinti, kol:
 - i) nepraeina 90 dienų nuo Ginčų sprendimo kolegijos sprendimo paskelbimo ir per tą laiką dėl jo nepateikiama apeliacija;
 - ii) pateikta apeliacija neatmetama ar neatsiimama arba

- iii) nepraeina 90 dienų nuo Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos sprendimo paskelbimo ir per tą laiką Apeliacinė ginčų sprendimo kolegija neperdavė klausimo atgal Ginčų sprendimo kolegijai;
- d) Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos galutinis sprendimas laikomas galutiniu sprendimu pagal 8.41 straipsnį ir
- e) 8.41 straipsnio 3 dalis netaikoma.

8.29 STRAIPSNIS

Daugiašalės investicinių ginčų sprendimo kolegijos įsteigimas ir apeliacijų teikimo tvarkos nustatymas

Šalys su kitais prekybos partneriais svarsto galimybes įsteigti daugiašalę investicinių ginčų sprendimo kolegiją ir nustatyti atitinkamų apeliacijų teikimo tvarką. Nustačius tokią daugiašalę tvarką IEPS jungtinis komitetas priima sprendimą, kuriuo nurodoma, kad investiciniai ginčai pagal šį skirsnį bus sprendžiami taikant tą daugiašalę tvarką, ir parengia tinkamas pereinamojo laikotarpio nuostatas.

8.30 STRAIPSNIS

Etikos normos

1. Ginčų sprendimo kolegijos nariai yra nepriklausomi. Jie nėra susiję su jokia vyriausybe¹². Jie taip pat nevykdo jokių organizacijų ar vyriausybių nurodymų, susijusių su ginčo klausimais. Jie nedalyvauja svarstant bet kokius ginčus, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai sukeltų interesų konfliktą. Jie laikosi Tarptautinės advokatų asociacijos gairių dėl interesų konflikto tarptautinio arbitražo srityje arba bet kokių papildomų taisyklių, priimtų pagal 8.44 straipsnio 2 dalį. Be to, paskyrus juos nariais jie negali būti patarėjais ar šalies paskirtais ekspertais ar liudytojais jokiuose pradėtuose ar naujuose investiciniuose ginčiuose pagal šį ar kitus tarptautinius susitarimus.
2. Jei ginčo šalis mano, kad Ginčų sprendimo kolegijos narys patiria interesų konfliktą, ji gali paraginti Tarptautinio Teisingumo Teismo pirmininką priimti sprendimą dėl prieštaravimo tokio nario paskyrimui. Pranešimas dėl prieštaravimo išsiunčiamas Tarptautinio Teisingumo Teismo pirmininkui per 15 dienų nuo dienos, kai ginčo šaliai pranešta apie Ginčų sprendimo kolegijos padalinio sudarymą, arba per 15 dienų nuo dienos, kai ji sužinojo atitinkamus faktus, jei šie faktai sudarant padalinį nebūtų galėję paaiškėti. Pranešime dėl prieštaravimo nurodomos prieštaravimo priežastys.

¹² Patikslinama, kad tai, kad asmuo gauna atlyginimą iš vyriausybės, savaime nereiškia, kad jis netenkina reikalavimų.

3. Jei per 15 dienų nuo pranešimo dėl prieštaravimo pateikimo dienos tas Ginčų sprendimo kolegijos narys neatsistatydina iš jos padalinio, Tarptautinio Teisingumo Teismo pirmininkas gali, gavęs ginčo šalių pareiškimus ir suteikęs Ginčų sprendimo kolegijos nariui galimybę pateikti pastabų, priimti sprendimą dėl prieštaravimo. Tarptautinio Teisingumo Teismo pirmininkas stengiasi priimti sprendimą ir pranešti apie jį ginčo šalims ir kitiems padalinio nariams per 45 dienas nuo pranešimo dėl prieštaravimo gavimo. Ginčų sprendimo kolegijos narį pašalinus ar jam atsistatydinus atsilaisvinusi vieta nedelsiant užpildoma.

4. Ginčų sprendimo kolegijos pirmininkui pateikus pagrįstą rekomendaciją arba bendra Šalių iniciatyva IEPS jungtinis komitetas gali savo sprendimu pašalinti Ginčų sprendimo kolegijos narį, jei jo elgesys neatitinka 1 dalyje nustatytų prievolių ir yra nesuderinamas su tolesne naryste Ginčų sprendimo kolegijoje.

8.31 STRAIPSNIS

Taikytina teisė ir aiškinimo nuostatos

1. Pagal šį skirsnį įsteigta Ginčų sprendimo kolegija, priimdama savo sprendimus, taiko šį Susitarimą, aiškinamą pagal *Vienos konvenciją dėl tarptautinių sutarčių teisės* ir kitas Šalių tarpusavio santykiams taikomas tarptautinės teisės taisykles ir principus.

2. Ginčų sprendimo kolegija neturi jurisdikcijos spręsti dėl priemonės, kuria, kaip įtariama, pažeidžiamas šis Susitarimas, teisėtumo pagal Šalies vidaus teisę. Patikslinama, kad sprendama, ar priemonė atitinka šį Susitarimą, Ginčų sprendimo kolegija gali, kaip tinkama, faktiškai atsižvelgti į Šalies vidaus teisę. Tai darydama Ginčų sprendimo kolegija vadovaujasi vyraujančiu vidaus teisės aiškinimu, suformuluotu tos Šalies teismų ar valdžios institucijų, ir bet kokia Ginčų sprendimo kolegijos tos vidaus teisės interpretacija nėra privaloma tos Šalies teismams ar valdžios institucijoms.

3. Kilus dideliame susirūpinimui dėl aiškinimo, kai jis gali turėti poveikio investicijoms, Paslaugų ir investicijų komitetas, remdamasis 8.44 straipsnio 3 dalies a punktu, gali pasiūlyti IEPS jungtiniam komitetui priimti šio Susitarimo nuostatų aiškinimus. IEPS jungtinio komiteto priimtas aiškinimas pagal šį skirsnį įsteigtai Ginčų sprendimo kolegijai yra privalomas. IEPS jungtinis komitetas gali nuspręsti, kad aiškinimas tampa privalomas nuo tam tikros datos.

8.32 STRAIPSNIS

Akivaizdžiai teisinio pagrindo neturinčios pretenzijos

1. Ne vėliau kaip per 30 dienų nuo Ginčų sprendimo kolegijos padalinio sudarymo ir bet kuriuo atveju iki pirmo jo posėdžio atsakovas gali pretenzijai paprieštarauti ir pareikšti, kad ji akivaizdžiai neturi teisinio pagrindo.
2. Prieštarauti pagal 1 dalį negalima, jei atsakovas jau pateikė prieštaravimą pagal 8.33 straipsnį.

3. Atsakovas kuo tiksliau išdėsto prieštaravimo pagrindą.
4. Gavusi prieštaravimą pagal šį straipsnį Ginčų sprendimo kolegija sustabdo procesą dėl esmės ir nustato prieštaravimo nagrinėjimo grafiką, atitinkantį jos kitų preliminarinių klausimų nagrinėjimo grafiką.
5. Ginčų sprendimo kolegija, suteikusi ginčo šalims galimybę pateikti pastabų, per pirmą posėdį arba nedelsdama vėliau priima nutarimą ar sprendimą, kuriame nurodo jo pagrindą. Tai darydama Ginčų sprendimo kolegija vadovaujasi prielaida, kad įtariamais faktai yra teisingi.
6. Šiuo straipsniu nedaromas poveikis Ginčų sprendimo kolegijos įgaliojimams kaip preliminarų klausimą nagrinėti kitus prieštaravimus arba atsakovo teisei procedūros metu pareikšti prieštaravimą, kad pretenzija neturi teisinio pagrindo.

8.33 STRAIPSNIS

Teisiniu požiūriu nepagrįstos pretenzijos

1. Nedarant poveikio Ginčų sprendimo kolegijos įgaliojimams kaip preliminarų klausimą nagrinėti kitus prieštaravimus ar atsakovo teisei tinkamu laiku pareikšti tokius prieštaravimus, Ginčų sprendimo kolegija kaip preliminarų klausimą nagrinėja bet kokį atsakovo prieštaravimą, kad reikalavimas ar bet kokia jo dalis, pateikti pagal 8.23 straipsnį, teisiniu požiūriu nėra pretenzija, dėl kurios pagal šį skirsnį sprendimas gali būti priimtas ieškovo naudai, net darant prielaidą, kad joje nurodyti įtariamais faktai yra teisingi, ir priima atitinkamą sprendimą dėl šio preliminaraus klausimo.

2. Prieštaravimas pagal 1 dalį Ginčų sprendimo kolegijai pateikiamas ne vėliau negu tą dieną, kai ji nurodo atsakovui pateikti savo priešinį pareiškimą.
3. Jei prieštaravimas pateikiamas pagal 8.32 straipsnį, Ginčų sprendimo kolegija, atsižvelgdama į to prieštaravimo aplinkybes, gali šiame straipsnyje nustatyta tvarka atsisakyti nagrinėti pagal 1 dalį pateiktą prieštaravimą.
4. Gavusi prieštaravimą pagal 1 dalį ir, jei tinkama, priėmusi nutarimą pagal 3 dalį, Ginčų sprendimo kolegija sustabdo bet kokius procesus dėl esmės, sudaro prieštaravimo nagrinėjimo grafiką, atitinkantį jau sudarytus kitų preliminarinių klausimų nagrinėjimo grafikus, ir priima nutarimą ar sprendimą dėl prieštaravimo, kuriame nurodo jo pagrindą.

8.34 STRAIPSNIS

Laikinosios apsaugos priemonės

Ginčų sprendimo kolegija gali nustatyti laikinasias apsaugos priemones, kad apgintų ginčo šalies teises arba užtikrintų, kad Ginčų sprendimo kolegijos jurisdikcija būtų visiškai veiksminga, pavyzdžiui, potvarkį apsaugoti ginčo šalies turimus ar kontroliuojamus įrodymus arba Ginčų sprendimo kolegijos jurisdikciją. Ginčų sprendimo kolegija nenurodo vykdyti turto arešto ar uždrausti taikyti priemones, kuria, kaip įtariama, pažeidžiamos nuostatos, kaip nustatyta 8.23 straipsnyje. Šiame straipsnyje potvarkis taip pat gali būti rekomendacija.

8.35 STRAIPSNIS

Pretenzijos atsisakymas

Jei pateikęs pretenziją pagal šį skirsnį investuotojas nesiima jokių kitų procesinių veiksmų 180 dienų iš eilės arba kitą ginčo šalių susitartą laikotarpį, laikoma, kad jis atsiėmė pretenziją ir nutraukė procesą. Atsakovo prašymu Ginčų sprendimo kolegija, pateikusi pranešimą ginčo šalims, atitinkamame savo potvarkyje užfiksuoja šį atsisakymą. Priėmus šį potvarkį Ginčų sprendimo kolegija netenka savo įgaliojimų.

8.36 STRAIPSNIS

Proceso skaidrumas

1. Procesui pagal šį skirsnį taikomos UNCITRAL skaidrumo taisyklės su šiuo skyriumi padarytais pakeitimais.
2. Prašymas pradėti konsultacijas, prašymas nustatyti atsakovą, pranešimas apie nustatytą atsakovą, sutikimas pradėti tarpininkavimo procedūras, pranešimas apie ketinimą prieštarauti Ginčų sprendimo kolegijos nario paskyrimui, nutarimas dėl prieštaravimo Ginčų sprendimo kolegijos nario paskyrimui ir prašymas sujungti pretenzijas įtraukiami į sąrašą dokumentų, kurie turi būti skelbiami viešai pagal UNCITRAL skaidrumo taisyklių 3 straipsnio 1 dalį.

3. Daiktiniai įrodymai įtraukiami į sąrašą dokumentų, kurie turi būti skelbiami viešai pagal UNCITRAL skaidrumo taisyklių 3 straipsnio 2 dalį.
4. Neatsižvelgdamos į UNCITRAL skaidrumo taisyklių 2 straipsnį, prieš Ginčų sprendimo kolegijos sudarymą Kanada ar Europos Sąjunga laiku viešai paskelbia atitinkamus 2 dalyje nurodytus dokumentus, iš kurių pašalinta konfidenciali ar saugoma informacija. Minėti dokumentai gali būti viešai skelbiami perduodant juos saugykloi.
5. Posėdžiai vyksta viešai. Pasikonsultavusi su ginčo šalimis Ginčų sprendimo kolegija sudaro tinkamas logistines sąlygas, kad visuomenė galėtų dalyvauti šiuose posėdžiuose. Jei Ginčų sprendimo kolegija nusprendžia, kad reikia apsaugoti konfidencialią ar saugomą informaciją, ji sudaro tinkamas sąlygas surengti atitinkamą dalį posėdžio neviešai.
6. Ne viena šio skyriaus nuostata nereikalaujama, kad atsakovas neatskleistų viešai informacijos, kurią jis privalo atskleisti pagal jo įstatymus. Atsakovas šiuos įstatymus turėtų taikyti atsižvelgdamas į tai, kad informacija, kuri laikoma konfidencialia ar saugoma, turėtų būti apsaugota.

8.37 STRAIPSNIS

Dalijimasis informacija

1. Vykstant procesui pagal šį skirsnį ginčo šalis savo nuožiūra gali atskleisti kitiems su procesu susijusiems subjektams, įskaitant liudytojus ir ekspertus, pilnas dokumentų versijas. Vis dėlto ginčo šalis užtikrina, kad šie subjektai saugotų tuose dokumentuose paliktą konfidencialią ar saugomą informaciją.
2. Šiuo Susitarimu atsakovui nedraudžiama vykstant procesui pagal šį skirsnį savo nuožiūra atskleisti atitinkamai Europos Sąjungos, Europos Sąjungos valstybių narių ar subnacionalinės valdžios institucijų pareigūnams pilnų dokumentų versijų. Vis dėlto atsakovas užtikrina, kad šie pareigūnai saugotų tuose dokumentuose paliktą konfidencialią ar saugomą informaciją.

8.38 STRAIPSNIS

Nedalyvaujanti ginčo Šalis

1. Per 30 dienų nuo gavimo arba nedelsdamas po to, kai ginčas, susijęs su konfidencialia ar saugoma informacija, išsprendžiamas, atsakovas pateikia nedalyvaujančiai ginčo Šaliai:
 - a) prašymą pradėti konsultacijas, prašymą nustatyti atsakovą, pranešimą apie nustatytą atsakovą, pagal 8.23 straipsnį teikiamą pretenziją, prašymą sujungti pretenzijas ir bet kokius prie šių dokumentų pridėtus dokumentus;

b) paprašius:

- i) rašytinius pareiškimus, priešieškinius, aprašus, prašymus ir kitą ginčo šalies Ginčų sprendimo kolegijai pateiktą informaciją;
- ii) Ginčų sprendimo kolegijai pagal UNCITRAL skaidrumo taisyklių 4 straipsnį pateiktus rašytinius pareiškimus;
- iii) Ginčų sprendimo kolegijos posėdžių protokolus ar stenogramas, jei yra, ir
- iv) Ginčų sprendimo kolegijos potvarkius, sprendimus ir nutarimus, ir

c) paprašius ir nedalyvaujančios ginčo Šalies sąskaita – visus ar dalį įrodymų, kurie buvo pateikti Ginčų sprendimo kolegijai, nebent šie įrodymai prieinami viešai.

2. Pasikonsultavusi su ginčo šalimis Ginčų sprendimo kolegija gali paprašyti nedalyvaujančios ginčo Šalies žodžiu arba raštu pateikti pareiškimus dėl šio Susitarimo aiškinimo klausimų. Nedalyvaujanti ginčo Šalis gali dalyvauti pagal šį skirsnį rengiamuose posėdžiuose.

3. Jei informacijos dėl pagal 2 dalį pateikto prašymo nepateikiama, Ginčų sprendimo kolegija iš to išvadų nedaro.

4. Ginčų sprendimo kolegija užtikrina, kad ginčo šalims būtų sudarytos tinkamos galimybės pateikti savo pastabas dėl šio Susitarimo Šalies, kuri yra nedalyvaujanti ginčo Šalis, pateiktos informacijos.

8.39 STRAIPSNIS

Galutinis sprendimas

1. Jei Ginčų sprendimo kolegijos galutinis sprendimas priimamas atsakovo nenaudai, Ginčų sprendimo kolegija gali nurodyti kartu ar atskirai tik:
 - a) atlyginti piniginę žalą su taikytinomis palūkanomis;
 - b) grąžinti nuosavybę – tokiu atveju sprendime nurodoma, kad atsakovas gali atlyginti piniginę žalą, atitinkančią sąžiningą nuosavybės rinkos vertę prieš pat ekspropriaciją ar kai apie ją sužinota, priklausomai nuo to, kuri data ankstesnė, su taikytinomis palūkanomis vietoje grąžinimo, kaip nustatyta pagal 8.12 straipsnį.
2. Laikantis 1–5 dalių, jei pretenzija pateikiama pagal 8.23 straipsnio 1 dalies b punktą:
 - a) sprendime atlyginti piniginę žalą su taikytinomis palūkanomis nurodoma, kad lėšos sumokamos vietoje įsteigtai įmonei;
 - b) sprendime grąžinti nuosavybę nurodoma, kad ji grąžinama vietoje įsteigtai įmonei;
 - c) sprendime dėl sąnaudų investuotojo naudai nurodoma, kad jos sumokamos investuotojui, ir

d) sprendime nurodoma, kad juo nepažeidžiama subjekto, jei jis neatsisakė teisių pagal 8.22 straipsnį, teisė į piniginės žalos atlyginimą ar nuosavybės grąžinimą pagal Šalies teisę.

3. Piniginės žalos atlyginimo suma nėra didesnė nei investuotojo arba, jei taikytina, vietoje įsteigtos įmonės patirtas nuostolis, iš jo atėmus bet kokią jau gautą žalos atlyginimą ar kompensaciją. Apskaičiuodama piniginę žalą Ginčų sprendimo kolegija taip pat atsižvelgia į nuosavybės grąžinimą ar priemonės panaikinimą ar pakeitimą ir atitinkamai sumažina atlyginimą.

4. Ginčų sprendimo kolegija baudinių nuostolių neskiria.

5. Ginčų sprendimo kolegija nurodo pralaimėjusiajai ginčo šaliai padengti visas proceso sąnaudas. Išimtiniais atvejais Ginčų sprendimo kolegija gali padalyti sąnaudas ginčo šalims, jei nusprendžia, kad konkrečios pretenzijos aplinkybės tai pateisina. Kitas pagrįstas sąnaudas, įskaitant teisinio atstovavimo ir pagalbos išlaidas, padengia pralaimėjusioji šalis, nebent Ginčų sprendimo kolegija nusprendžia, kad to konkrečios pretenzijos aplinkybės nepateisina. Jei tik atskiros pretenzijų dalys įvertintos palankiai, padengtinios sąnaudos koreguojamos proporcingai tų dalių mastui.

6. IEPS jungtinis komitetas svarsto priimti papildomas taisykles, skirtas sumažinti ieškovams, kurie yra fiziniai asmenys ar mažosios ir vidutinės įmonės, tenkančią finansinę naštą. Šiose papildomose taisyklėse gali būti visų pirma atsižvelgiama į šių ieškovų finansinius išteklius ir prašomos kompensacijos sumą.

7. Ginčų sprendimo kolegija ir ginčo šalys deda visas pastangas užtikrinti, kad ginčas būtų sprendžiamas be reikalo nedelsiant. Ginčų sprendimo kolegija galutinį sprendimą paskelbia per 24 mėnesius nuo dienos, kai pagal 8.23 straipsnį pateikta pretenzija. Jei Ginčų sprendimo kolegijai galutiniam sprendimui paskelbti reikia daugiau laiko, ji nurodo ginčo šalims šio delsimo priežastis.

8.40 STRAIPSNIS

Nuostolių atlyginimas ar kitos kompensacijos

Atsakovas apsigynimo, prieštaravimo, teisės į atlyginimą ar panašiais tikslais negali teigti (o Ginčų sprendimo kolegija – tokio teiginio priimti), kad investuotojui arba, jei taikytina, vietoje įsteigta įmonei buvo ar bus atlyginti nuostoliai ar skirta kita kompensacija pagal draudimo ar garantijų sutartį dėl visų ar dalies nuostolių, kuriuos reikalaujama atlyginti pagal šį skirsnį pradėtose ginčo procedūrose.

8.41 STRAIPSNIS

Sprendimų vykdymo užtikrinimas

1. Pagal šį skirsnį paskelbtas sprendimas ginčo šalims tuo konkrečiu atveju yra privalomas.
2. Ginčo šalis nedelsdama pripažįsta sprendimą ir jį vykdo, laikydamasi 3 dalies.

3. Ginčo šalis nereikalauja, kad galutinis sprendimas būtų vykdomas:
- a) jei galutinis sprendimas priimamas pagal ICSID konvenciją:
 - i) nepraėjus 120 dienų nuo sprendimo priėmimo dienos ir jei nė viena ginčo šalis nepareikalavo sprendimo peržiūrėti ar panaikinti, arba
 - ii) jei sprendimo vykdymas atidėtas ir nepabaigta peržiūros ar panaikinimo procedūra;
 - b) jei galutinis sprendimas priimtas pagal ICSID papildomų sąlygų taisykles ar UNCITRAL arbitražo taisykles arba bet kokias kitas taisykles, taikytinas pagal 8.23 straipsnio 2 dalies d punktą:
 - i) nepraėjus 90 dienų nuo sprendimo priėmimo dienos ir jei nė viena ginčo šalis nepradėjo sprendimo peržiūros, vykdymo atidėjimo ar panaikinimo procedūros, arba
 - ii) jei sprendimo vykdymas atidėtas ir teismas atmetė ar priėmė paraišką dėl sprendimo peržiūros, vykdymo atidėjimo ar panaikinimo, ir daugiau sprendimas neginčijamas.
4. Sprendimo vykdymas reglamentuojamas įstatymais, susijusiais su teismų ar kitų sprendimų vykdymu, ir galiojančiais ten, kur jį prašoma vykdyti.
5. Pagal šį skirsnį priimtas galutinis sprendimas yra arbitražo sprendimas, laikomas susijusiu su pretenzijomis, kylančiomis dėl prekybinių santykių arba sandorio, kaip atitinkamai nustatyta Niujorko konvencijos I straipsnyje.

6. Patikslinama, kad pateikus pretenziją pagal 8.23 straipsnio 2 dalies a punktą pagal šį skirsnį paskelbtas galutinis sprendimas laikomas sprendimu pagal ICSID konvencijos IV skyriaus 6 skirsnį.

8.42 STRAIPSNIS

Šalių vaidmuo

1. Šalis neteikia tarptautinių pretenzijų dėl pagal 8.23 straipsnį pateiktos pretenzijos, nebent kita Šalis nevykdo ar nesilaiko dėl to ginčo priimto sprendimo.
2. 1 dalis neužkerta kelio galimybei pasinaudoti ginčų sprendimo procedūromis pagal Dvidešimt devintą skyrių (Ginčų sprendimas) dėl visuotinai taikomų priemonių, net jei tomis priemonėmis, kaip įtariama, pažeistas šis Susitarimas konkrečios investicijos atžvilgiu, o dėl tos investicijos pagal 8.23 straipsnį pateikta pretenzija, nedarant poveikio 8.38 straipsniui.
3. 1 dalimi netrukdoma neformaliai keistis informacija vien tam, kad būtų lengviau išspręsti ginčą.

8.43 STRAIPSNIS

Sujungimas

1. Jei dviejų ar daugiau pretenzijų, atskirai pateiktų pagal 8.23 straipsnį, teisinis ar faktinis dalykas sutampa ir jos pateiktos dėl tų pačių įvykių ar aplinkybių, viena ginčo šalis arba ginčo šalys kartu gali prašyti, kad pagal šį straipsnį būtų įsteigtas atskiras Ginčų sprendimo kolegijos padalinys ir kad jis priimtų potvarkį dėl sujungimo (toliau – prašymas sujungti pretenzijas).
2. Ginčo šalis, prašanti sujungti pretenzijas, iš pradžių pateikia pranešimą kitoms ginčo šalims, kurias ji prašo įtraukti į atitinkamą potvarkį.
3. Jei ginčo šalys, kurioms pranešta pagal 2 dalį, susitaria dėl prašymo sujungti pretenzijas, jos gali pateikti jungtinį prašymą įsteigti atskirą Ginčų sprendimo kolegijos padalinį ir sujungti pretenzijas pagal šį straipsnį. Jei ginčo šalys, kurioms pranešta pagal 2 dalį, nesusitaria dėl prašymo sujungti pretenzijas per 30 dienų nuo to pranešimo, viena ginčo šalis gali pateikti prašymą įsteigti atskirą Ginčų sprendimo kolegijos padalinį ir sujungti pretenzijas pagal šį straipsnį.
4. Šis prašymas pateikiamas raštu Ginčų sprendimo kolegijos pirmininkui ir visoms ginčo šalims, kurias prašoma įtraukti į sujungimo potvarkį, ir jame nurodoma:
 - a) ginčo šalių, kurias prašoma įtraukti į potvarkį, vardai, pavardės ar pavadinimai ir adresai,

b) pretenzijos ar jų dalys, kurias prašoma įtraukti į potvarkį, ir

c) prašomo potvarkio pagrindas.

5. Norint pateikti prašymą sujungti pretenzijas, susijusį su daugiau nei vienu atsakovu, visi atsakovai turi su juo sutikti.

6. Procesui pagal šį straipsnį taikytinos taisyklės nustatomos taip:

a) jei visos pretenzijos, kurias norima sujungti, pateiktos ginčui išspręsti pagal tas pačias taisykles, remiantis 8.23 straipsniu, taikomos tos taisyklės;

b) kai pretenzijos, kurias norima sujungti, pateiktos ginčui išspręsti ne pagal tas pačias taisykles:

i) investuotojai gali kartu susitarti dėl taisyklių pagal 8.23 straipsnio 2 dalį arba

ii) jei per 30 dienų nuo tada, kai Ginčų sprendimo kolegijos pirmininkas gavo prašymą sujungti pretenzijas, investuotojai nesusitaria, taikomos UNCITRAL arbitražo taisyklės.

7. Ginčų sprendimo kolegijos pirmininkas, gavęs prašymą sujungti pretenzijas ir remdamasis 8.27 straipsnio 7 dalies reikalavimais, sudaro naują Ginčų sprendimo kolegijos padalinį (toliau – sujungtų pretenzijų padalinys), kuris priiima kai kurių ar visų pretenzijų, nurodytų jungtiniame prašyme sujungti pretenzijas, dalinę ar visą jurisdikciją.

8. Jei, išklausęs ginčo šalis, sujungtų pretenzijų padalinys įsitikina, kad pretenzijų, pateiktų pagal 8.23 straipsnį, teisinis ar faktinis dalykas sutampa ir jos pateiktos dėl tų pačių įvykių ar aplinkybių ir jas sujungti būtų naudinga norint jas sąžiningai ir veiksmingai išspręsti bei taip pat priimti nuoseklius sprendimus, Ginčų sprendimo kolegijos sujungtų pretenzijų padalinys gali potvarkiu prisiimti kai kurių ar visų pretenzijų visą ar dalinę jurisdikciją.

9. Jei Ginčų sprendimo kolegijos sujungtų pretenzijų padalinys prisiima jurisdikciją pagal 8 dalį, investuotojas, pateikęs pretenziją pagal 8.23 straipsnį, kurio pretenzija nebuvo sujungta, gali raštu prašyti Ginčų sprendimo kolegijos būti įtrauktas į atitinkamą potvarkį, jei jo prašymas tenkina 4 dalyje nustatytus reikalavimus. Ginčų sprendimo kolegijos sujungtų pretenzijų padalinys patenkina tokį prašymą, jei jis atitinka 8 dalies sąlygas ir jei jį patenkinus nebus sukelta nepagrįsta našta ar nesąžiningai elgiamasi ginčo šalių atžvilgiu arba nepagrįstai apsunkinamas procesas. Prieš priimdamas atitinkamą potvarkį Ginčų sprendimo kolegijos sujungtų pretenzijų padalinys konsultuojasi su ginčo šalimis.

10. Ginčo šalies prašymu pagal šį straipsnį įsteigtas Ginčų sprendimo kolegijos sujungtų pretenzijų padalinys, kol nepriimtas sprendimas pagal 8 dalį, gali nurodyti atidėti pagal 8.27 straipsnio 7 dalį įsteigto Ginčų sprendimo kolegijos padalinio procesą, nebent ši kolegija jau jį pabaigė.

11. Pagal 8.27 straipsnio 7 dalį įsteigtas Ginčų sprendimo kolegijos padalinys atsisako savo jurisdikcijos, susijusios su pretenzijomis ar jų dalimis, kurių jurisdikciją prisiėmė pagal šį straipsnį įsteigtas Ginčų sprendimo kolegijos sujungtų pretenzijų padalinys.

12. Pagal šį straipsnį įsteigto Ginčų sprendimo kolegijos sujungtų pretenzijų padalinio sprendimas dėl pretenzijų ar jų dalių, kurių jurisdikciją jis prisiėmė, tų pretenzijų ar jų dalių atžvilgiu yra privalomas Ginčų sprendimo kolegijos padaliniui, įsteigtam pagal 8.27 straipsnio 7 dalį.

13. Investuotojas gali atsiimti pagal šį skirsnį pateiktą pretenziją, įtrauktą į sujungimo procesą, ir ši pretenzija nebeteikiama pagal 8.23 straipsnį. Jei tai atliekama ne vėliau kaip per 15 dienų nuo pranešimo apie sujungimą gavimo, ankstesnis pretenzijos pateikimas neužkerta kelio investuotojui naudoti kitus nei šiame skirsnyje numatytus ginčų sprendimo būdus.

14. Investuotojo prašymu Ginčų sprendimo kolegijos sujungtų pretenzijų padalinys gali imtis priemonių, kurių, jo nuomone, reikia to investuotojo konfidencialiai ar saugomai informacijai apsaugoti nuo kitų investuotojų. Pavyzdžiui, kitiems investuotojams gali būti pateikiamos dokumentų, kuriuose yra konfidencialios ar saugomos informacijos, nepilnos versijos arba posėdžio dalys rengiamos neviešai.

8.44 STRAIPSNIS

Paslaugų ir investicijų komitetas

1. Paslaugų ir investicijų komitetas sudaro sąlygas Šalims konsultuotis dėl klausimų, susijusių su šiuo skyriumi, įskaitant:

a) sunkumus, kurie gali kilti įgyvendinant šį skyrių;

b) galimus šio skyriaus patobulinimus, visų pirma atsižvelgdamas patirtį ir įvykius, susijusius su kitais tarptautiniais forumais ir kitais Šalių susitarimais.

2. Šalims sutarus ir įgyvendinus savo atitinkamus vidaus reikalavimus ir procedūras, Paslaugų ir investicijų komitetas priima Ginčų sprendimo kolegijos narių elgesio kodeksą, kuris taikomas sprendžiant dėl šio skyriaus kylančius ginčus ir kuriuo galima pakeisti ar papildyti taikomas taisykles, įtraukiant kitas temas, kaip antai:

a) informacijos atskleidimo prievoles;

b) Ginčų sprendimo kolegijos narių nepriklausomumą ir nešališkumą ir

c) konfidencialumą.

Šalys deda visas pastangas, kad elgesio kodeksas būtų priimtas ne vėliau kaip pirmą šio Susitarimo laikino taikymo ar įsigaliojimo dieną ir bet kuriuo atveju – ne vėliau kaip per dvejus metus nuo tos dienos.

3. Šalims sutarus ir galutinai įgyvendinus jų atitinkamus vidaus reikalavimus ir procedūras, Paslaugų ir investicijų komitetas gali:

a) rekomenduoti IEPS jungtiniam komitetui priimti šio Susitarimo aiškinimus pagal 8.31 straipsnio 3 dalį;

- b) priimti ir iš dalies keisti taisyklės, kuriomis papildomos taikytinos ginčų sprendimo taisyklės, ir iš dalies keisti taikytinas skaidrumo taisyklės. Šios taisyklės ir pakeitimai pagal šį skirsnį įsteigta Ginčų sprendimo kolegijai yra privalomi;
- c) priimti tarpininkavimo, kuriuo ginčo šalys gali pasinaudoti pagal 8.20 straipsnį, taisyklės;
- d) rekomenduoti IEPS jungtiniam komitetui priimti bet kokius kitus sąžiningo ir teisingo režimo taikymo prievolės papildymus pagal 8.10 straipsnio 3 dalį ir
- e) teikti IEPS jungtiniam komitetui rekomendacijas dėl Apeliacinės ginčų sprendimo kolegijos veikimo pagal 8.28 straipsnio 8 dalį.

8.45 STRAIPSNIS

Taikymo išimtys

Šio skirsnio ir Dvidešimt devinto skyriaus (Ginčų sprendimas) ginčų sprendimo nuostatos netaikomos 8-C priede nurodytiems dalykams.

DEVINTAS SKYRIUS

PREKYBA PASLAUGOMIS PER SIENĄ

9.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

orlaivių remonto ir techninės priežiūros paslaugos – veikla, susijusi su orlaiviu ar jo dalimi ir vykdoma jo nenaudojant, kuriai nepriskiriama vadinamoji einamoji techninė priežiūra;

oro uostų eksploatavimo paslaugos – oro uosto infrastruktūros, įskaitant terminalus, kilimo ir tūpimo takus, riedėjimo takus ir peronus, stovėjimo įrenginius ir oro uosto vidaus transportavimo sistemas, eksploatavimas ar valdymas už užmokestį ar pagal sutartį. Patikslinama, kad oro uosto eksploatavimo paslaugoms nepriskiriamas oro uostų ar oro uostų sklypų valdymas nuosavybės teise ar investavimas į juos, ar bet kokios direktorių valdybos funkcijos. Oro uostų eksploatavimo paslaugoms taip pat nepriskiriamos oro navigacijos paslaugos;

kompiuterinės rezervavimo sistemos paslaugos – paslaugos, teikiamos panaudojant kompiuterines sistemas, kuriose yra informacija apie oro vežėjo tvarkaraščius, laisvas vietas, bilietų kainas bei taisykles ir per kurias galima rezervuoti vietas ar gauti bilietus;

prekyba paslaugomis per sieną arba **paslaugų teikimas per sieną** yra paslaugų teikimas:

- a) iš vienos Šalies teritorijos į kitos Šalies teritoriją arba
- b) vienos Šalies teritorijoje kitos Šalies paslaugos vartotojui;

tačiau išskyrus kitos Šalies subjekto vykdomą paslaugos teikimą Šalies teritorijoje;

antžeminės paslaugos – už užmokestį ar pagal sutartį teikiamos šios paslaugos: antžeminės administravimo ir priežiūros paslaugos, įskaitant krovinių kontrolę ir ryšius; keleivių aptarnavimo; bagažo tvarkymo; krovinių ir pašto tvarkymo; perone teikiamos ir orlaivių priežiūros paslaugos; degalų ir tepalų tvarkymo; orlaivių einamosios techninės priežiūros, skrydžių vykdymo ir įgulų administravimo; antžeminio transporto ar aprūpinimo maistu ir gėrimais. Antžeminėms paslaugoms nepriskiriamos apsaugos paslaugos ar centralizuotos oro uosto infrastruktūros, pvz., bagažo tvarkymo sistemų, ledo šalinimo įrenginių, degalų skirstymo sistemų ar oro uosto vidaus transporto sistemų, eksploatavimas ar valdymas;

oro transporto paslaugos pardavimas ir rinkodara – atitinkamam oro vežėjui suteiktos galimybės laisvai parduoti savo oro transporto paslaugas ir vykdyti jų rinkodarą, įskaitant visus jos aspektus, kaip antai rinkos tyrimai, reklama ir platinimas, tačiau neįskaitant oro transporto paslaugų kainodaros ar taikytinų sąlygų, ir

paslauga, teikiama atliekant valdžios funkcijas – paslauga, kuri teikiama nekomerciniais tikslais ir nekonkuruojant su vienu arba keliais paslaugų teikėjais.

9.2 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

1. Šis skyrius taikomas Šalies nustatytoms ar toliau taikomoms priemonėms, turinčioms poveikio prekybai paslaugomis per sieną, kurią vykdo kitos Šalies paslaugos teikėjas, įskaitant priemones, turinčias poveikio:

- a) paslaugos sukūrimui, platinimui, rinkodarai, pardavimui ir pristatymui;
- b) paslaugos įsigijimui, naudojimui ar mokėjimui už ją ir
- c) galimybei teikiant paslaugą gauti paslaugas, kurių reikia, kad būtų galima teikti paslaugas visuomenei apskritai, ir jomis naudotis.

2. Šis skyrius netaikomas priemonėms, turinčioms poveikio:

- a) paslaugoms, teikiamoms atliekant valdžios funkcijas;
- b) Europos Sąjungos atveju – audiovizualinėms paslaugoms;
- c) Kanados atveju – kultūros industrijoms;
- d) finansinėms paslaugoms, kaip apibrėžta 13.1 straipsnyje (Apibrėžtys);

- e) oro transporto paslaugoms, susijusioms pagalbinėmis oro transporto paslaugoms ir kitoms paslaugoms, teikiamoms oro transportu¹³, išskyrus:
 - i) orlaivių remonto ir techninės priežiūros paslaugas;
 - ii) oro transporto paslaugų pardavimą ir rinkodarą;
 - iii) kompiuterinės rezervavimo sistemos (KRS) paslaugas;
 - iv) antžemines paslaugas;
 - v) oro uostų eksploatavimo paslaugas;
- f) Šalies viešiesiems pirkimams, kai Šalis perka prekes ar paslaugas valstybės reikmėms ir nesiekdama jų perparduoti komerciniais tikslais arba panaudoti prekėms tiekti ar paslaugoms teikti komercinėje prekyboje, nepaisant to, ar tas pirkimas yra viešasis pirkimas pagal šį Susitarimą, kaip apibrėžta 19.2 straipsnio (Taikymo sritis ir aprėptis) 2 dalyje, ar ne, arba
- g) Šalies subsidijoms ar kitai valstybės paramai, susijusiai su prekyba paslaugomis per sieną.

¹³ Tai yra paslaugos, teikiamos, kai orlaivis naudojamos specialiai veiklai tam tikruose sektoriuose, pvz., žemės ūkio, statybos, fotografijos, žvalgymo, kartografijos, miškininkystės, stebėjimo ir patruliavimo arba reklamos, jei ši speciali veikla vykdoma asmens, atsakingo už orlaivio eksploatavimą.

3. Šis skyrius neturi poveikio Šalių teisėms ir prievolėms pagal *Kanados ir Europos bendrijos bei jos valstybių narių oro susisiekimo susitarimą*, priimtą 2009 m. gruodžio 17 d. Briuselyje ir 2009 m. gruodžio 18 d. Otavoje.

4. Šiuo skyriumi Šaliai nenustatoma prievolių, susijusių su kitos Šalies piliečiais, norinčiais patekti į darbo rinką, arba nuolatiniu darbu jos teritorijoje, o tokiems piliečiams nesuteikiama teisių, susijusių su tokiu patekimu ar užimtumu.

9.3 STRAIPSNIS

Nacionalinis režimas

1. Kiekviena Šalis kitos Šalies paslaugų teikėjams ir paslaugoms taiko režimą, ne mažiau palankų nei panašiose situacijose jos taikomas savo paslaugų teikėjams ir paslaugoms.

2. Patikslinama, kad Kanados valdžios sektoriaus, išskyrus federalinį lygmenį, atžvilgiu arba Europos Sąjungos valstybės narės visų lygmenų valdžios sektoriaus atžvilgiu Šalies pagal 1 dalį taikomas režimas yra režimas, ne mažiau palankus nei didžiausio palankumo režimas, kurį panašiose situacijose tas valdžios sektorius taiko savo paslaugų teikėjams ir paslaugoms.

9.4 STRAIPSNIS

Kiti reikalavimai

9.3 straipsniu Šaliai neužkertamas kelias nustatyti ar toliau taikyti priemonės, kuriomis nustatomi kiti su paslaugos teikimu susiję reikalavimai, su sąlyga, kad tie reikalavimai nebūtų taikomi šališkai ar nepagrįstai diskriminuojant. Šiomis priemonės gali būti nustatomi reikalavimai:

- a) registruotis, gauti licenciją, sertifikatą ar leidimą teikti paslaugą arba su konkrečia profesija susiję narystės reikalavimai, kaip antai reikalavimas priklausyti profesinei organizacijai arba dalyvauti profesinių organizacijų narių kolektyvinio kompensavimo fonduose;
- b) kad paslaugos teikėjas turėtų atstovą vietoje paslaugai teikti arba vietos adresą;
- c) kalbėti nacionaline kalba arba turėti vairuotojo pažymėjimą, arba
- d) kad paslaugos teikėjas:
 - i) pateiktų užstatą ar kitos formos finansinę garantiją;
 - ii) atidarytų patikos sąskaitą arba prisidėtų prie jos;
 - iii) turėtų konkrečios rūšies ir dydžio draudimą;

- iv) pateiktų kitų panašių garantijų arba
- v) sudarytų sąlygas susipažinti su įrašais.

9.5 STRAIPSNIS

Didžiausio palankumo režimas

1. Kiekviena Šalis kitos Šalies paslaugų teikėjams ir paslaugoms taiko režimą, ne mažiau palankų nei panašiose situacijose jos taikomas trečiosios šalies paslaugų teikėjams ir paslaugoms.
2. Patikslinama, kad Kanados valdžios sektoriaus, išskyrus federalinį lygmenį, atžvilgiu arba Europos Sąjungos valstybės narės visų lygmenų valdžios sektoriaus atžvilgiu Šalies pagal 1 dalį taikomas režimas yra režimas, kurį panašiose situacijose tas valdžios sektorius taiko savo teritorijoje trečiosios šalies paslaugoms ar paslaugų teikėjams.
3. 1 dalis netaikoma Šalies pagal esamą ar būsimą priemonę nustatytam režimui, pagal kurį tam tikra tvarka, įskaitant procedūras ar susitarimus su trečiąja šalimi, turi būti pripažįstamas bandymų ir analizės paslaugų ir paslaugų teikėjų akreditavimas, remonto ir techninės priežiūros paslaugų ir paslaugų teikėjų akreditavimas ir šių akredituotų paslaugų ir paslaugų teikėjų kvalifikacijos, veiklos rezultatų ar atliktų darbų sertifikavimas.

9.6 STRAIPSNIS

Patekimas į rinką

Šalis visoje savo teritorijoje ar nacionalinio, provincijų, teritorijų, regionų ar vietos valdžios lygmens teritorijoje nenustato ar toliau netaiko priemonių, kuriomis apribojami:

- a) paslaugų teikėjų skaičius, nustatant kiekybines kvotas, monopolius, išimtinę teisę turinčius paslaugų teikėjus arba ekonominių poreikių analizės reikalavimą;
- b) bendra paslaugų sandorių arba turto vertė, nustatant kiekybines kvotas arba ekonominių poreikių analizės reikalavimą, arba
- c) bendras paslaugų operacijų skaičius arba bendra paslaugų produkcijos apimtis, išreikšti nustatytais kiekio vienetais, nustatant kvotas arba ekonominių poreikių analizės reikalavimą.

9.7 STRAIPSNIS

Išlygos

1. 9.3, 9.5 ir 9.6 straipsniai netaikomi:
 - a) esamoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, kurias Šalis toliau taiko:
 - i) Europos Sąjungos lygmeniu, kaip nustatyta I priedo Europos Sąjungos sąraše;
 - ii) nacionalinės valdžios lygmeniu, kaip nustatyta I priedo atitinkamos Šalies sąraše;
 - iii) provincijų, teritorijų ar regionų valdžios lygmeniu, kaip nustatyta I priedo atitinkamos Šalies sąraše, arba
 - iv) vietos valdžios lygmeniu;
 - b) pratęstoms ar skubiai atnaujintoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, nurodytoms a punkte, arba
 - c) iš dalies pakeistoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, nurodytoms a punkte, tiek, kiek pakeitimas nesumažina priemonių atitikties 9.3, 9.5 ir 9.6 straipsniams prieš pat pakeitimą.

2. 9.3, 9.5 ir 9.6 straipsniai netaikomi priemonėms, kurias Šalis nustato ar toliau taiko dėl II priedo jos sąraše nurodytų sektorių, subsektorių ar veiklos.

9.8 STRAIPSNIS

Atsisakymas taikyti palankias nuostatas

Šalis gali atsisakyti taikyti šio skyriaus palankias nuostatas kitos Šalies paslaugos teikėjui, kuris yra tos Šalies įmonė, ir to paslaugos teikėjo paslaugoms, jei:

- a) įmonė nuosavybės teise priklauso trečiosios šalies paslaugos teikėjui ar yra jo kontroliuojama ir
- b) nuostatas atsisakanti taikyti Šalis nustato ar toliau taiko priemones dėl tos trečiosios šalies:
 - i) susijusias su tarptautinės taikos ir saugumo palaikymu ir
 - ii) kuriomis draudžiama vykdyti sandorius su įmone ar kurios būtų pažeistos ar apeitos, jei įmonei būtų pritaikytos palankios šio skyriaus nuostatos.

DEŠIMTAS SKYRIUS

LAIKINAS FIZINIŲ ASMENŲ ATVYKIMAS IR BUVIMAS VERSLO REIKALAIS

10.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

sutartinių paslaugų teikėjai – fiziniai asmenys, įdarbinti vienos iš Šalių įmonės, neįsisteigusios kitos Šalies teritorijoje ir sudariusios *bona fide* sutartį (ne per agentūrą, kaip apibrėžta CPC 872) teikti kitos Šalies vartotojui paslaugą, jei paslaugos teikimo sutarties sąlygoms įvykdyti yra būtina, kad tos įmonės darbuotojai laikinai būtų kitos Šalies teritorijoje;

įmonė – įmonė, kaip apibrėžta 8.1 straipsnyje (Apibrėžtys);

nepriklausomi specialistai – fiziniai asmenys, teikiantys paslaugą ir įsisteigę kaip savarankiškai dirbantys asmenys Šalies teritorijoje, bet neįsisteigę kitos Šalies teritorijoje, sudarę *bona fide* sutartį (ne per agentūrą, kaip apibrėžta CPC 872) teikti kitos Šalies vartotojui paslaugą, jei paslaugos teikimo sutarties sąlygoms įvykdyti yra būtina, kad tie fiziniai asmenys laikinai būtų kitos Šalies teritorijoje;

pagrindinis personalas – investicijų reikalais atvykę verslo svečiai, investuotojai arba bendrovės viduje perkeliami asmenys:

- a) **investicijų reikalais atvykę verslo svečiai** – vadovaujamasias arba specialistų pareigas einantys fiziniai asmenys, atsakingi už įmonės įsteigimą, tačiau nevykdantys tiesioginių operacijų su gyventojais ir negaunantys atlygio iš priimančiosios Šalies teritorijoje esančio šaltinio;
- b) **investuotojai** – fiziniai asmenys, kurie, eidami priežiūros ar vykdomąsias pareigas, įsteigia ar plėtoja investiciją arba prižiūri jos veiklą ir yra, kaip fiziniai asmenys ar juos įdarbinanti įmonė, dėl tos investicijos įsipareigoję skirti nemažą kapitalą arba yra beprisiimą tokių įsipareigojimų, ir
- c) **bendrovės viduje perkeliami asmenys** – bent vienus metus Šalies įmonės įdarbinti arba Šalies įmonės partneriais esantys fiziniai asmenys, kurie yra laikinai perkeliami į įmonę (kuri gali būti Šalies įmonės patrunuojamoji įmonė, filialas ar pagrindinė bendrovė) kitos Šalies teritorijoje. Tokie fiziniai asmenys turi priklausyti vienai iš šių kategorijų:
 - i) **vadovaujantysis personalas** – vadovaujamasias pareigas įmonėje einantys fiziniai asmenys, kurie:
 - A) visų pirma vadovauja įmonės valdymui arba vadovauja įmonei ar jos skyriui ar padaliniui ir

B) turi plačius įgaliojimus priimti sprendimus, pvz., gali asmeniškai priimti ir atleisti darbuotojus ar imtis kitų su darbuotojais susijusių veiksmų (pvz., dėl paaukštinimo ar leidimo išeiti atostogų), ir

I) iš esmės tik bendrai prižiūrimi ar vadovaujami aukštesnio lygmens vadovų, direktorių valdybos ar įmonės akcininkų arba lygiaverčių subjektų, arba

II) prižiūri ir kontroliuoja kitų priežiūros, profesines ar vadovaujamasias pareigas einančių darbuotojų veiklą ir turi veiksmų laisvę dėl kasdienės įmonės veiklos, arba

ii) **specialistai** – fiziniai asmenys, kurie dirba įmonėje ir turi:

A) specializuotų žinių apie įmonės produktus ar paslaugas ir jų taikymą tarptautinėse rinkose arba

B) aukštesnio lygio praktinės patirties arba žinių apie įmonės procesus ir procedūras, pvz., gamybą, mokslinių tyrimų įrangą, technologijas ar valdymą.

Vertindamos tokią praktinę patirtį arba žinias Šalys atsižvelgs į neįprastus gebėjimus, kurie skiriasi nuo paprastai būdingų konkrečioje pramonės šakoje dirbantiems asmenims ir kurių neįmanoma nesudėtingai ir greitai perduoti kitiems fiziniams asmenims. Tokie gebėjimai turėtų būti įgyti kartu su konkrečia akademine kvalifikacija ar sukaupus daug darbo įmonėje patirties; arba

iii) **absolventai stažuotojai** – fiziniai asmenys, kurie:

A) turi aukštąjį išsilavinimą ir

B) laikinai perkeliama į įmonę kitos Šalies teritorijoje karjeros tikslais arba mokytis verslo būdų ar metodų, ir

verslo reikalais atvykstantys fiziniai asmenys – pagrindinis personalas, sutartinių paslaugų teikėjai, nepriklausomi specialistai arba trumpalaikiai verslo svečiai, kurie yra Šalies piliečiai.

10.2 STRAIPSNIS

Tikslai ir taikymo sritis

1. Šiame skyriuje atsižvelgiama į lengvatinių prekybos režimą, kurį Šalys taiko viena kitai, ir bendrą tikslą lengvinti prekybą paslaugomis ir investicijas, leidžiant verslo reikalais atvykstantiems fiziniams asmenims laikinai atvykti ir būti Šalių teritorijose bei užtikrinant šio proceso skaidrumą.
2. Šis skyrius taikomas Šalies nustatytoms ar toliau taikomoms priemonėms, susijusioms su pagrindinio personalo, sutartinių paslaugų teikėjų, nepriklausomų specialistų ir trumpalaikių verslo svečių laikinu atvykimu ir buvimu jos teritorijoje. Šis skyrius netaikomas priemonėms, kurios turi poveikio Šalyje įsidarbinti siekiantiems fiziniams asmenims, taip pat priemonėms, susijusioms su pilietybe, nuolatine gyvenamąja vieta ar nuolatiniu darbu.

3. Nė viena šio skyriaus nuostata Šaliai neužkertamas kelias taikyti fizinių asmenų atvykimą ar laikiną buvimą jos teritorijoje reglamentuojančių priemonių, įskaitant priemones, kurios reikalingos jos sienų vientisumui apsaugoti ir tvarkingam fizinių asmenų judėjimui per sienas užtikrinti, jeigu tokios priemonės taikomos taip, kad neišnyktų ir nesumažėtų nauda, kurią bet kuri Šalis įgyja pagal šio skyriaus nuostatas. Vien tai, kad tam tikros šalies fiziniai asmenys privalo turėti vizą, nereiškia, kad šiuo skyriumi teikiama nauda išnyksta ar sumažėja.
4. Nuostatoms, dėl kurių pagal šį skyrių neprisiimta įsipareigojimų, toliau taikomi visi kiti Šalių įstatymų reikalavimai dėl atvykimo ir buvimo, įskaitant reikalavimus dėl buvimo laikotarpio.
5. Neatsižvelgiant į šio skyriaus nuostatas, toliau taikomi visi Šalių įstatymų reikalavimai dėl užimtumo ir socialinės apsaugos priemonių, įskaitant minimalų darbo užmokestį ir kolektyvines sutartis dėl darbo užmokesčio reglamentuojančias nuostatas.
6. Šis skyrius netaikomas tais atvejais, kai laikinai atvykus ir būnant Šalies teritorijoje ketinama trukdyti ar kitaip turėti įtakos arba trukdoma ar kitaip turima įtakos darbuotojų ar vadovybės ginčų ar derybų rezultatams arba fizinių asmenų, kurie dalyvauja tokiuose ginčiuose ar derybose, įdarbinimui.

10.3 STRAIPSNIS

Bendrosios prievolės

1. Kaip numatyta šiame skyriuje, kiekviena Šalis leidžia verslo reikalais laikinai atvykti kitos Šalies fiziniams asmenims, besilaikantiems Šalies imigracijos priemonių, taikomų laikinam atvykimui.
2. Kiekviena Šalis savo priemones, susijusias su šio skyriaus nuostatomis, taiko laikydamasi 10.2 straipsnio 1 dalies ir visų pirma taip, kad išvengtų netinkamo prekybos prekėmis ar paslaugomis arba investicijų pagal šį Susitarimą trikdymo ar gaišinimo.
3. Kiekviena Šalis užtikrina, kad bet kokios rinkliavos už laikino atvykimo tvarkymą būtų pagrįstos ir atitiktų patirtas išlaidas.

10.4 STRAIPSNIS

Informacijos teikimas

1. Be to, kas numatyta Dvidešimt septintame skyriuje (Skaidrumas), ir pripažįstant, kad informacijos apie laikiną atvykimą skaidrumas svarbus Šalims, kiekviena Šalis ne vėliau kaip per 180 dienų nuo šio Susitarimo įsigaliojimo kitai Šaliai pateikia aiškinamąją medžiagą apie laikino atvykimo pagal šį skyrį reikalavimus, kad kitos Šalies verslininkai galėtų su šiais reikalavimais susipažinti.

2. Jei Šalis renka ir saugo duomenis, susijusius su laikinu atvykimu ir suskirstytus pagal verslininkų kategorijas pagal šį skyrį, ji pateikia tuos duomenis kitai Šaliai paprašius, laikydamasi savo įstatymų, susijusių su privatumu ir duomenų apsauga.

10.5 STRAIPSNIS

Ryšių centrai

1. Šalys įsteigia šiuos ryšių centrus:

a) Kanados atveju šiuos ryšius palaiko:

Kanados pilietybės ir imigracijos departamento
Imigracijos skyriaus
Laikinių gyventojų politikos poskyrio
Direktorius,

b) Europos Sąjungos atveju šiuos ryšius palaiko:

Europos Komisijos
Prekybos generalinio direktorato
Generalinis direktorius;

c) Europos Sąjungos valstybių narių atveju šiuos ryšius palaiko 10-A priede išvardyti ryšių centrai arba jų veiklos tęsėjai.

2. Kanados ir Europos Sąjungos bei, jei reikia, Europos Sąjungos valstybių narių ryšių centrai keičiasi informacija pagal 10.4 straipsnį ir jų atstovai susitinka, jei reikia aptarti su šiuo skyriumi susijusius klausimus, kaip antai dėl:

- a) šio skyriaus įgyvendinimo ir administravimo, įskaitant Šalių taikomą leidimų laikinai atvykti suteikimo praktiką;
- b) bendrų kriterijų formavimo ir tvirtinimo bei nuostatų aiškinimo šiam skyriui įgyvendinti;
- c) priemonių dar labiau palengvinti verslininkų laikiną atvykimą ir
- d) su šiuo skyriumi susijusių IEPS jungtinio komiteto rekomendacijų.

10.6 STRAIPSNIS

Kituose skyriuose nustatytos prievolės

1. Šiuo Susitarimu Šaliai nenustatoma prievolių dėl jos imigracijos priemonių, išskyrus kaip konkrečiai nurodyta šiame skyriuje ir Dvidešimt septintame skyriuje (Skaidrumas).

2. Nedarant poveikio jokiame sprendime leisti pagal šį skyrį laikinai atvykti kitos Šalies fiziniams asmenims ir pagal tą leidimą nustatytai leidžiamai buvimo Šalyje trukmei:

- a) 9.3 straipsnis (Nacionalinis režimas) ir 9.6 straipsnis (Patekimas į rinką), laikantis 9.4 straipsnio (Kiti reikalavimai) ir 9.2 straipsnio (Taikymo sritis), bet išskyrus 9.2 straipsnio 2 dalies d punktą, įtraukiami į šį skyrį, tampa jo dalimi ir taikomi režimui, kuris taikomas kitos Šalies teritorijoje laikinai verslo reikalais esantiems fiziniams asmenims, priskiriamiems prie šių kategorijų:
 - i) pagrindinis personalas ir
 - ii) sutartinių paslaugų teikėjai ir nepriklausomi specialistai – visuose 10-E priede išvardytuose sektoriuose, ir
- b) 9.5 straipsnis (Didžiausio palankumo režimas), laikantis 9.4 straipsnio (Kiti reikalavimai) ir 9.2 straipsnio (Taikymo sritis), bet išskyrus 9.2 straipsnio 2 dalies d punktą, įtraukiamas į šį skyrį, tampa jo dalimi ir taikomas režimui, kuris taikomas kitos Šalies teritorijoje laikinai verslo reikalais esantiems fiziniams asmenims, priskiriamiems prie šių kategorijų:
 - i) pagrindinis personalas, sutartinių paslaugų teikėjai ir nepriklausomi specialistai ir
 - ii) trumpalaikiai verslo svečiai, kaip nustatyta 10.9 straipsnyje.

3. Patikslinama, kad 2 dalis taikoma režimui, kuris taikomas kitos Šalies teritorijoje laikinai verslo reikalais esantiems fiziniams asmenims, priskiriamiems prie atitinkamų kategorijų ir teikiantiems finansines paslaugas, kaip apibrėžta Trylikto skyriaus (Finansinės paslaugos) 13.1 straipsnyje (Apibrėžtys). 2 dalis netaikoma priemonėms, susijusioms su leidimo laikinai atvykti suteikimu Šalies arba trečiosios šalies fiziniams asmenims.

4. Jei Šalis savo I, II ar III prieduose pateiktuose sąrašuose nustatė išlygą, ši išlyga taip pat yra išlyga dėl 2 dalies tiek, kiek išlygoje nustatyta ar leista priemonė turi poveikio režimui, kuris taikomas kitos Šalies teritorijoje laikinai verslo reikalais esantiems fiziniams asmenims.

10.7 STRAIPSNIS

Pagrindinis personalas

1. Kiekviena Šalis, laikydamosi 10-B priede išvardytų išlygų ir išimčių, leidžia kitos Šalies pagrindiniam personalui laikinai atvykti ir būti savo teritorijoje.

2. Jokia Šalis nenustato ar toliau netaiko apribojimų dėl kitos Šalies pagrindinio personalo, kuriam leista laikinai atvykti, bendro skaičiaus, nustatydamą kiekybinius apribojimus arba ekonominių poreikių analizės reikalavimą.

3. Kiekviena Šalis leidžia laikinai, investicijų reikalais atvykti verslo svečiams, nereikalaudama darbo leidimo ar netaikydama kitos panašios paskirties išankstinio patvirtinimo procedūros.

4. Kiekviena Šalis leidžia laikinai įdarbinti savo teritorijoje kitos Šalies bendrovės viduje perkeliamus asmenis ir investuotojus.
5. Pagrindiniam personalui leidžiama išbūti:
- a) bendrovės viduje perkeliamiems asmenims (specialistams ir vadovaujančiajam personalui): trejus metus arba sutarties galiojimo laikotarpį (trumpesnį iš šių dviejų), kurį galima pratęsti iki 18 mėnesių Šalies, suteikiančios leidimą laikinai atvykti ir būti, nuožiūra¹⁴;
 - b) bendrovės viduje perkeliamiems asmenims (absolventams stažuotojams): vienus metus ar sutarties galiojimo laikotarpį (trumpesnį iš šių dviejų);
 - c) investuotojams: vienus metus su galimybe pratęsti Šalies, suteikiančios leidimą laikinai atvykti ir būti, nuožiūra;
 - d) investicijų reikalais atvykstantiems verslo svečiams: 90 dienų per bet kurį šešių mėnesių laikotarpį¹⁵.

¹⁴ Į buvimo Šalies teritorijoje trukmę, leidžiamą pagal šį skyrių, neatsižvelgiama teikiant prašymą suteikti Europos Sąjungos valstybės narės pilietybę.

¹⁵ Šia nuostata nepažeidžiamos teisės, suteiktos Kanadai pagal Europos Sąjungos valstybių narių dvišales bevizio režimo programas.

10.8 STRAIPSNIS

Sutartinių paslaugų teikėjai ir nepriklausomi specialistai

1. Remdamasi 10-E priedu kiekviena Šalis leidžia kitos Šalies sutartinių paslaugų teikėjams laikinai atvykti ir būti jos teritorijoje, jei laikomasi šių sąlygų:

- a) fiziniai asmenys paslaugas turi teikti laikinai kaip įmonės, turinčios ne ilgesnės nei 12 mėnesių trukmės paslaugų teikimo sutartį, darbuotojai. Jei paslaugų teikimo sutartis ilgesnė nei 12 mėnesių, šiame skyriuje nustatyti įsipareigojimai taikomi tik 12-ai pirmųjų sutarties mėnesių;
- b) į kitos Šalies teritoriją atvykstantys fiziniai asmenys turi teikti tas paslaugas kaip įmonės, teikiančios paslaugas bent vienus metus iki prašymo leisti atvykti į tos Šalies teritoriją pateikimo, darbuotojai ir prašymo pateikimo dieną turi turėti bent trejų metų profesinės patirties¹⁶ su sutartimi susijusiame veiklos sektoriuje;

¹⁶ Profesinė patirtis turi būti įgyta sulaukus pilnametystės.

- c) į kitos Šalies teritoriją atvykstantys fiziniai asmenys privalo turėti:
- i) universitetinį išsilavinimą arba kvalifikaciją, įrodančią reikiamo lygio žinias¹⁷, ir
 - ii) profesinę kvalifikaciją, jei ji reikalinga veiklai vykdyti pagal Šalies, kurioje teikiama paslauga, įstatymus ar kitus reikalavimus;
- d) būdami kitos Šalies teritorijoje fiziniai asmenys negali gauti kito atlyginimo už paslaugų teikimą, išskyrus mokamą įmonės, kurioje sutartinių paslaugų teikėjai yra įdarbinti būdami kitos Šalies teritorijoje;
- e) laikinas atvykimas ir buvimas pagal šį straipsnį yra susiję tik su konkrečios paslaugos, kuri sudaro sutarties dalyką, teikimu. Jei reikia, atitinkama valdžios institucija, kaip apibrėžta 11.1 straipsnyje (Apibrėžtys), pagal abipusio pripažinimo susitarimą (APS) arba kitais būdais gali suteikti teisę vartoti Šalies, kurioje teikiama paslauga, profesinės veiklos pavadinimus, ir
- f) paslaugų teikimo sutartis turi atitikti Šalies, kurioje vykdoma sutartis, įstatymus ir kitus teisinius reikalavimus¹⁸.

¹⁷ Jei universitetinį išsilavinimą ar kvalifikaciją asmuo įgijo ne toje Šalyje, kurioje teikiama paslauga, Šalis gali įvertinti atitiktį jos teritorijoje reikalaujamam universitetiniam išsilavinimui. Vertindamos šią atitiktį Šalys taiko 10-C priedą ir laikosi 10-E priede nustatytų išlygų.

¹⁸ Patikslinama, kad fizinis asmuo turi būti įmonės įdarbintas paslaugų sutarčiai, dėl kurios prašoma leidimo laikinai atvykti, įvykdyti.

2. Remdamasi 10-E priedu kiekviena Šalis leidžia kitos Šalies nepriklausomiems specialistams laikinai atvykti ir būti jos teritorijoje, jei laikomasi šių sąlygų:

- a) fiziniai asmenys paslaugas turi teikti laikinai kaip kitoje Šalyje įsisteigę savarankiškai dirbantys asmenys ir turėti ne ilgesnės nei 12 mėnesių trukmės paslaugų teikimo sutartį. Jei paslaugų teikimo sutartis ilgesnė nei 12 mėnesių, šiame skyriuje nustatyti įsipareigojimai taikomi tik 12-ai pirmųjų sutarties mėnesių;
- b) į kitos Šalies teritoriją atvykstantys fiziniai asmenys prašymo leisti atvykti į kitą Šalį pateikimo dieną turi turėti bent šešerių metų profesinės patirties su sutartimi susijusiame veiklos sektoriuje;
- c) į kitos Šalies teritoriją atvykstantys fiziniai asmenys privalo turėti:
 - i) universitetinį išsilavinimą arba kvalifikaciją, įrodančią reikiamo lygio žinias¹⁹, ir
 - ii) profesinę kvalifikaciją, jei ji reikalinga veiklai vykdyti pagal Šalies, kurioje teikiama paslauga, įstatymus ar kitus reikalavimus;

¹⁹ Jei universitetinį išsilavinimą ar kvalifikaciją asmuo įgijo ne toje Šalyje, kurioje teikiama paslauga, Šalis gali įvertinti atitiktį jos teritorijoje reikalaujamam universitetiniam išsilavinimui. Vertindamos šią atitiktį Šalys taiko 10-C priedą ir laikosi 10-E priede nustatytų išlygų.

- d) laikinas atvykimas ir buvimas pagal šio straipsnio nuostatas yra susiję tik su konkrečios paslaugos, kuri sudaro sutarties dalyką, teikimu. Jei reikia, atitinkama valdžios institucija, kaip apibrėžta 11.1 straipsnyje (Apibrėžtys), pagal APS arba kitais būdais gali suteikti teisę vartoti Šalies, kurioje teikiama paslauga, profesinės veiklos pavadinimus, ir
- e) paslaugų teikimo sutartis turi atitikti Šalies, kurioje vykdoma sutartis, įstatymus ir kitus teisinius reikalavimus.

3. Jeigu 10-E priede nenurodyta kitaip, Šalis nenustato ar toliau netaiko apribojimų kitos Šalies sutartinių paslaugų teikėjų ir nepriklausomų specialistų, kuriems leista laikinai atvykti, bendram skaičiui, nustatydamą kiekybinius apribojimus arba ekonominių poreikių analizės reikalavimą.

4. Sutartinių paslaugų teikėjai ar nepriklausomi specialistai negali išbūti Šalies teritorijoje iš viso ilgiau nei 12 mėnesių, su galimybe pratęsti Šalies nuožiūra, per bet kurį 24 mėnesių laikotarpį arba sutarties trukmės laikotarpį (trumpesnįjį iš šių dviejų).

10.9 STRAIPSNIS

Trumpalaikiai verslo svečiai

1. Remdamasi 10-B priedu kiekviena Šalis leidžia kitos Šalies trumpalaikiams verslo svečiams laikinai atvykti ir būti jos teritorijoje, kad jie galėtų vykdyti 10-D priede išvardytą rūšių veiklą, jei tie trumpalaikiai verslo svečiai:

- a) neparduoda prekių ar paslaugų gyventojams;

- b) savo vardu negauna jokio atlyginimo iš Šalyje, kurioje jie laikinai yra, esančio šaltinio ir
 - c) neteikia paslaugų pagal sutartį, sudarytą tarp įmonės, neįsteigusios komercinio padalinio Šalies, kurioje verslo reikalais trumpam atvykstantis asmuo laikinai yra, teritorijoje ir toje teritorijoje esančio vartotojo, išskyrus kaip nustatyta 10-D priede.
2. Kiekviena Šalis leidžia laikinai atvykti trumpalaikiams verslo svečiams, nereikalaudama darbo leidimo ar netaikydama kitos, panašios paskirties išankstinio patvirtinimo procedūros.
3. Trumpalaikiai verslo svečiai gali būti Šalies teritorijoje ne ilgiau kaip 90 dienų per bet kurią šešių mėnesių laikotarpį²⁰.

10.10 STRAIPSNIS

Įsipareigojimų peržiūra

Per penkerius metus nuo šio Susitarimo įsigaliojimo Šalys apsvarsto galimybes atnaujinti atitinkamus savo įsipareigojimus pagal 10.7–10.9 straipsnius.

²⁰ Šia nuostata nepažeidžiamos teisės, suteiktos pagal Europos Sąjungos valstybių narių dvišales bevizio režimo programas.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

PROFESINIŲ KVALIFIKACIJŲ ABIPUSIS PRIPAŽINIMAS

11.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

jurisdikcija – Kanados teritorija ir kiekviena jos provincija ir teritorija arba kiekvienos Europos Sąjungos valstybės narės teritorija, jei šis Susitarimas toms teritorijoms taikomas pagal 1.3 straipsnį (Geografinė taikymo sritis);

derybose dalyvaujantis subjektas – Šalies subjektas ar organas, turintis teisę ar įgaliojimą vesti derybas dėl profesinės kvalifikacijos abipusio pripažinimo susitarimų (APS);

profesinė patirtis – faktinio ir teisėto paslaugos teikimo patirtis;

profesinė kvalifikacija – kvalifikacija, kurią patvirtina oficialios kvalifikacijos ir (arba) profesinės patirties įrodymas;

atitinkama valdžios institucija – valdžios institucija ar organas, remiantis teisės aktu, reglamentavimo ar administracinėmis nuostatomis paskirti pripažinti kvalifikaciją ir leisti verstis profesine veikla tam tikroje jurisdikcijoje, ir

reglamentuojama profesinė veikla – paslauga, kuriai teikti, įskaitant atitinkamo profesinio pavadinimo ar nuorodos vartojimą, turi būti įgyta konkreti kvalifikacija, kaip nustatyta teisės aktuose ir reglamentavimo ar administracinėse nuostatose.

11.2 STRAIPSNIS

Tikslai ir taikymo sritis

1. Šiuo skyriumi nustatoma sistema, kuria sudaromos sąlygos taikyti sąžiningą, skaidrų ir nuoseklų Šalių profesinės kvalifikacijos abipusio pripažinimo režimą, ir bendrosios derybų dėl APS sąlygos.
2. Šis skyrius taikomas profesinei veiklai, reglamentuojamai kiekvienoje Šalyje, taip pat visose ar kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse narėse ir visose ar kai kuriose Kanados provincijose ir teritorijose.
3. Šalis pripažįsta profesinę kvalifikaciją taip, kad nediskriminuotų paslaugos teikėjų, taikydama savo leidimų, licencijų ar sertifikatų išdavimo kriterijus, ar užslėptai neribotų prekybos paslaugomis.
4. Pagal šį skyrių priimti APS taikomi visos Europos Sąjungos ir visos Kanados teritorijoje.

11.3 STRAIPSNIS

Derybos dėl APS

1. Kiekviena Šalis skatina savo atitinkamas valdžios institucijas ar profesinius organus, kaip tinkama, rengti ir teikti Profesinių kvalifikacijų abipusio pripažinimo jungtiniam komitetui (toliau – APS komitetas), įsteigtam pagal 26.2 straipsnio 1 dalies b punktą, bendras rekomendacijas dėl siūlomų APS.
2. Rekomendacijose įvertinama galima APS vertė, remiantis įvairiais kriterijais, kaip antai jau pasiektas rinkos atvirumo lygis, pramonės poreikiai ir verslo galimybės, pavyzdžiui, kiek specialistų konkretus APS galėtų būti naudingas, kiti sektoriuje taikomi APS ir numatoma ekonominės ir verslo plėtros nauda. Be to, rekomendacijose įvertinamas Šalių licencijavimo ar kvalifikavimo režimų suderinamumas ir numatoma derybų dėl APS kryptis.
3. Per pagrįstos trukmės laikotarpį APS komitetas išnagrinėja rekomendacijas, kad užtikrintų jų atitiktį šio skyriaus reikalavimams. Jei reikalavimai tenkinami, APS komitetas nurodo reikiamus derybų veiksmus ir kiekviena Šalis apie juos praneša savo atitinkamoms valdžios institucijoms.
4. Po to derybose dalyvaujantys subjektai veda derybas ir pateikia APS teksto projektą APS komitetui.
5. APS komitetas išnagrinėja APS projektą, kad užtikrintų jo atitiktį šiam Susitarimui.

6. Jei APS komitetas nusprendžia, kad APS atitinka šį Susitarimą, tas komitetas APS priima savo sprendimu, kuris įsigalioja kiekvienai Šaliai pranešus APS komitetui, kad atitinkami jų vidaus reikalavimai yra patenkinti. Kiekvienai Šaliai pranešus APS komitetui apie tai, sprendimas Šalims tampa privalomas.

11.4 STRAIPSNIS

Pripažinimas

1. Pripažinus profesinę kvalifikaciją atitinkamu APS, paslaugos teikėjas įgyja teisę verstis profesine veikla priimančiojoje jurisdikcijoje, laikydamasis APS nustatytų sąlygų.
2. Jei Šalies paslaugos teikėjo profesinė kvalifikacija yra pripažinta kitos Šalies pagal APS, priimančiosios jurisdikcijos atitinkamos valdžios institucijos tam paslaugos teikėjui taiko režimą, ne mažiau palankų nei panašiose situacijose taikomas panašiam paslaugos teikėjui, kurio profesinė kvalifikacija sertifikuota ar patvirtinta tos Šalies jurisdikcijoje.
3. Pripažinimui pagal APS negali būti nustatomos šios sąlygos:
 - a) kad paslaugos teikėjas tenkintų pilietybės ar bet kokios formos rezidavimo reikalavimus, arba

- b) kad paslaugos teikėjo išsilavinimas, patirtis ar išsimokslinimas būtų įgyti tos Šalies jurisdikcijoje.

11.5 STRAIPSNIS

Profesinių kvalifikacijų abipusio pripažinimo jungtinis komitetas

APS komitetas, atsakingas už 11.3 straipsnio įgyvendinimą:

- a) sudaromas iš Kanados ir Europos Sąjungos atstovų, neatstovaujančių atitinkamoms valdžios institucijoms ar profesiniams organams, minėtiems 11.3 straipsnio 1 dalyje; komitetui pirmininkaujama taip pat bendrai. Atstovų sąrašas patvirtinamas pasikeičiant laiškais;
- b) surengia posėdį per vienus metus nuo šio Susitarimo įsigaliojimo ir susitinka vėliau, kai prireikia arba kaip nusprendžiama;
- c) nustato savo darbo tvarkos taisykles;
- d) sudaro sąlygas keisti informacija apie įstatymus, reglamentavimo nuostatas, politiką ir praktiką, susijusią su reglamentuojamos profesinės veiklos leidimų, licencijų ar sertifikatų išdavimo kriterijais;

- e) viešai skelbia informaciją apie derybas dėl APS ir jų įgyvendinimą;
- f) atsiskaito IEPS jungtiniam komitetui dėl derybų dėl APS pažangos ir jų įgyvendinimo ir
- g) kai tinkama, teikia informacijos ir papildoma gaires, kaip nustatyta 11-A priede.

11.6 STRAIPSNIS

Derybų dėl APS ir jų sudarymo gairės

Siekdamos abipusio kvalifikacijos pripažinimo Šalys 11-A priede išdėsto neprivalomas derybų dėl APS ir jų sudarymo gaires.

11.7 STRAIPSNIS

Ryšių centrai

Kiekviena Šalis įsteigia vieną ar kelis ryšių centrus šiam skyriui administruoti.

DVYLIKTRAS SKYRIUS

ŠALIŲ VIDAUS REGLAMENTAVIMO NUOSTATOS

12.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

leidimas – leidimas subjektui teikti paslaugą ar imtis bet kokios kitos ekonominės veiklos;

kompetentinga institucija – leidimą suteikianti Šalies valdžios sektoriaus įstaiga ar nevyriausybinė įstaiga, besinaudojanti Šalies valdžios sektoriaus perduotais įgaliojimais;

licencijų išdavimo procedūros – administracinės ar procedūrinės taisyklės, įskaitant licencijos pakeitimo ar atnaujinimo taisykles, kurių būtina laikytis, kad būtų galima įrodyti atitiktį licencijų išdavimo reikalavimams;

licencijų išdavimo reikalavimai – esminiai reikalavimai, išskyrus kvalifikacinius, kurių būtina laikytis, kad būtų galima gauti leidimą, jį pakeisti ar atnaujinti;

kvalifikacijos patvirtinimo procedūros – administracinės ar procedūrinės taisyklės, kurių būtina laikytis, kad būtų galima įrodyti atitiktį kvalifikaciniams reikalavimams, ir

kvalifikaciniai reikalavimai – su kompetencija susiję esminiai reikalavimai, kurių būtina laikytis, kad būtų galima gauti leidimą, jį pakeisti ar atnaujinti.

12.2 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

1. Šis skyrius taikomas priemonėms, kurias Šalis nustato arba toliau taiko ir kurios susijusios su licencijų išdavimo reikalavimais, licencijų išdavimo procedūromis, kvalifikaciniais reikalavimais ir kvalifikacijos patvirtinimo procedūromis, kurios turi poveikio:
 - a) paslaugų teikimui per sieną, kaip apibrėžta 9.1 straipsnyje (Apibrėžtys);
 - b) paslaugų teikimui ar bet kokios kitos ekonominės veiklos vykdymui per komercinį padalinį kitos Šalies teritorijoje, taip pat įsteigus tokį komercinį padalinį, ir
 - c) paslaugos teikimui per kitos Šalies fizinius asmenis, esančius Šalies teritorijoje pagal 10.6 straipsnio (Kituose skyriuose nustatytos prievolės) 2 dalį.

2. Šis skyrius netaikomas licencijų išdavimo reikalavimams, licencijų išdavimo procedūroms, kvalifikaciniais reikalavimams ir kvalifikacijos patvirtinimo procedūroms:

- a) pagal esamas Susitarimo neatitinkančias priemones, kurias Šalis toliau taiko, kaip nustatyta I priede pateiktame jos sąraše, arba
- b) susijusioms su vienu iš šių sektorių ar šių rūšių veikla:
 - i) Kanados atveju – kultūros industrijomis ir, kaip nustatyta II priede pateiktame jos sąraše, socialinėmis paslaugomis, čiabuvių reikalais, mažumų reikalais, lošimo ir lažybų paslaugomis, vandens rinkimu, valymu ir paskirstymu, ir
 - ii) ES šalies atveju – audiovizualinėmis paslaugomis ir, kaip nustatyta II priede pateiktame jos sąraše, švietimo ir socialinėmis paslaugomis, lošimo ir lažybų paslaugomis²¹, vandens rinkimu, valymu ir paskirstymu.

12.3 STRAIPSNIS

Licencijų išdavimo reikalavimai ir procedūros bei kvalifikaciniai reikalavimai ir kvalifikacijos patvirtinimo procedūros

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos priimami ar toliau taikomi licencijų išdavimo reikalavimai, kvalifikaciniai reikalavimai, licencijų išdavimo procedūros ar kvalifikacijos patvirtinimo procedūros būtų pagrįsti kriterijais, kurie neleistų kompetentingai institucijai šališkai naudotis savo vertinimo įgaliojimais.

²¹ Išskyrus Maltą.

2. 1 dalyje nurodyti kriterijai turi būti:

a) aiškūs ir skaidrūs,

b) objektyvūs ir

c) iš anksto nustatyti ir viešai prieinami.

3. Šalys pripažįsta, kad ministrams įstatymais suteikti įgaliojimai priimti sprendimus dėl leidimo suteikimo remiantis visuomenės interesais nėra nesuderinami su 2 dalies c punktu, jei jais naudojamosi nuosekliai laikantys taikytinos teisės nuostatos tikslo ir nešališkai, ir kad naudojimasis tokiais įgaliojimais apskritai nėra nesuderinamas su šiuo Susitarimu.

4. 3 dalis netaikoma licencijų išdavimo reikalavimams ar kvalifikaciniams reikalavimams, susijusiems su specialistų paslaugomis.

5. Kiekviena Šalis užtikrina, kad leidimai būtų suteikiami nedelsiant, kompetentingai institucijai nusprendus, kad leidimo išdavimo sąlygos patenkintos, ir įsigaliotų nepagrįstai nedelsiant, remiantis juose nustatytomis sąlygomis.

6. Kiekvienoje Šalyje turi veikti arba būti įsteigtos teisminės, arbitražo ar administracinės institucijos (arba turi būti toliau taikomos ar nustatytos atitinkamos procedūros), į kurias paveiktas investuotojas, kaip apibrėžta 8.1 straipsnyje (Apibrėžtys), arba paveiktas paslaugų teikėjas, kaip apibrėžta 1.1 straipsnyje (Visuotinai taikomos apibrėžtys), galėtų kreiptis siekdamas, kad nedelsiant būtų persvarstyti jam poveikio turėję atitinkami administraciniai sprendimai, turintys poveikio paslaugos teikimui ar bet kokios kitos ekonominės veiklos vykdymui, ir, kai pagrįstai reikia, taikomos teisių gynimo priemonės. Jeigu šios procedūros nėra atsietos nuo atitinkamą administracinį sprendimą priimančios institucijos, kiekviena Šalis užtikrina, kad pagal tas procedūras būtų numatyta objektyvios ir nešališkos peržiūros galimybė.
7. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos priimamos ar toliau taikomos licencijų išdavimo ar kvalifikacijos patvirtinimo procedūros būtų kuo paprastesnės ir kad dėl jų nebūtų nepagrįstai apsunkinamas ar vilkinamas paslaugų teikimas ar bet kokios kitos ekonominės veiklos vykdymas.
8. Leidimo išdavimo rinkliava, kurią subjektui gali tekti sumokėti pateikus paraišką, turi būti pagrįsta, atitikti patirtas išlaidas ir savaime neriboti paslaugos teikimo ar bet kokios kitos ekonominės veiklos vykdymo.
9. Leidimo išdavimo rinkliavos neapima aukcionų, gamtos išteklių naudojimo, honorarų, konkurso mokesčių ar kitų nediskriminacinių priemonių, kuriomis suteikiamos koncesijos, arba pagal įgaliojimus skirtų įnašų už universaliųjų paslaugų teikimą.
10. Kiekviena Šalis užtikrina, kad kompetentingų institucijų taikomos licencijų išdavimo ar kvalifikacijos patvirtinimo procedūros ir priimami sprendimai, susiję su leidimų išdavimo procesu, būtų nešališki visų pareiškėjų atžvilgiu. Kompetentingos institucijos sprendimus turėtų priimti būdamos nepriklausomos ir visų pirma – neatskaitingos jokiai paslaugų ar bet kokios kitos ekonominės veiklos, kurioms reikia leidimo, teikėjui ar vykdytojui.

11. Jeigu paraišką dėl patvirtinimo pareiškėjas turi pateikti per konkretų terminą, tas terminas turi būti pagrįstas. Paraišką kompetentinga institucija pradeda tvarkyti nepagrįstai nedelsdama. Jei įmanoma, elektroninėmis priemonėmis teikiamos paraiškos priimamos panašiomis sąlygomis kaip popierinės paraiškos.
12. Jei tinkama, vietoj dokumentų originalų turėtų būti leidžiama pateikti patvirtintas jų kopijas.
13. Kiekviena Šalis užtikrina, kad po to, kai pateikiama visa paraiška, ji būtų išnagrinėta ir galutinis sprendimas dėl jos priimtas per pagrįstos trukmės laikotarpį. Kiekviena Šalis turėtų nustatyti laikotarpį, per kurį paprastai paraiška turi būti baigta tvarkyti.
14. Pareiškėjo prašymu Šalies kompetentingos institucijos, nepagrįstai nedelsdamos, pateikia informaciją apie tai, kaip tvarkoma jo paraiška.
15. Jei paraiška laikoma nevisiškai užpildyta, Šalies kompetentinga institucija per pagrįstos trukmės laikotarpį praneša apie tai pareiškėjui, nurodo papildomą informaciją, kurios reikia paraiškai visiškai užpildyti, ir suteikia pareiškėjui galimybę ištaisyti trūkumus.
16. Jei Šalies kompetentinga institucija paraišką atmeta, ji apie tai pareiškėjui praneša raštu ir nepagrįstai nedelsdama. Pareiškėjo prašymu Šalies kompetentingos institucijos taip pat praneša jam apie paraiškos atmetimo priežastis ir sprendimo ginčijimo ar peržiūros terminą. Pareiškėjui turėtų būti leista per pagrįstos trukmės laikotarpį dar kartą pateikti paraišką.

TRYLIKTAJAS SKYRIUS

FINANSINĖS PASLAUGOS

13.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

Šalies finansinių paslaugų teikėjas, veikiantis per sieną – Šalies subjektas, teikiantis finansines paslaugas Šalies teritorijoje ir norintis teikti arba teikiantis tas finansines paslaugas per sieną;

finansinių paslaugų teikimas per sieną arba **prekyba finansinėmis paslaugomis per sieną** – finansinės paslaugos teikimas:

- a) iš vienos Šalies teritorijos į kitos Šalies teritoriją arba
- b) vienos Šalies teritorijoje tos Šalies subjekto kitos Šalies subjektui,

išskyrus Šalies teritorijoje esančios investicijos toje teritorijoje teikiamą paslaugą;

finansų įstaiga – paslaugų teikėjas, vykdamas vieną ar daugiau operacijų, kurios pagal šį straipsnį priskiriamos prie finansinių paslaugų, jei teikdamas tas paslaugas tas teikėjas yra reguliuojamas ar prižiūrimas kaip finansų įstaiga pagal Šalies, kurios teritorijoje jis yra, teisę, įskaitant to finansinių paslaugų teikėjo filialus Šalies teritorijoje, kurių pagrindinės buveinės yra kitos Šalies teritorijoje;

kitos Šalies finansų įstaiga – finansų įstaiga, įskaitant filialus, esanti Šalies teritorijoje ir kontroliuojama kitos Šalies subjekto;

finansinė paslauga – finansinio pobūdžio paslauga, įskaitant draudimo ir su draudimu susijusias paslaugas, bankų ir kitas finansines paslaugas (išskyrus draudimą) ir su finansinio pobūdžio paslauga susijusios arba pagalbinės paslaugos. Prie finansinių paslaugų priskiriama tokia veikla:

- a) draudimas ir su draudimu susijusios paslaugos
 - i) tiesioginis draudimas (įskaitant bendrąjį draudimą):
 - A) gyvybės arba
 - B) ne gyvybės;
 - ii) perdraudimas ir retrocesija;
 - iii) draudimo tarpininkavimas, kaip antai brokerio paslaugos ir atstovavimas, arba

iv) su draudimu susijusios pagalbinės paslaugos, pavyzdžiui, konsultavimas, aktuario paslaugos, rizikos vertinimas ir žalos sureguliuavimo paslaugos, ir

b) bankų ir kitos finansinės paslaugos (išskyrus draudimą):

i) indėlių ir kitų grąžintinų lėšų priėmimas iš gyventojų;

ii) visų rūšių skolinimas, įskaitant vartojimo kreditus, hipotekos kreditus, faktoringą ir komercinių sandorių finansavimą;

iii) finansinė nuoma;

iv) visos mokėjimo ir pinigų pervedimo paslaugos, įskaitant kredito, mokėjimo ir debeto korteles, kelionės čekius ir vekselius;

v) garantijos ir finansiniai įsipareigojimai;

vi) prekyba savo arba klientų sąskaita biržoje, nebiržinėje rinkoje ar kitaip šiomis priemonėmis:

A) pinigų rinkos priemonėmis (čekiais, vekseliais, indėlių sertifikatais ir kt.);

B) užsienio valiuta;

C) išvestiniais produktais, įskaitant ateities sandorius ir pasirinkimo sandorius;

- D) valiutų kurso ir palūkanų normų priemonėmis, įskaitant tokius produktus kaip pasikeitimo sandoriai ir išankstiniai susitarimai dėl palūkanų normų;
- E) perleidžiamaisiais vertybiniais popieriais arba
- F) kitais apyvartiniais dokumentais ir finansiniu turtu, įskaitant tauriųjų metalų lydinius;
- vii) dalyvavimas leidžiant visų rūšių vertybinius popierius, įskaitant vertybinių popierių platinimo garantavimą ir agento paslaugas (viešai ar neviešai) platinant vertybinius popierius, ir su tokiu vertybinių popierių leidimu susijusių paslaugų teikimas;
- viii) tarpininkavimas pinigų rinkoje;
- ix) turto valdymas, kaip antai grynujų pinigų arba portfelio valdymas, visų formų kolektyvinių investicijų valdymas, pensijų fondų valdymas, saugojimas, depozitoriumo ir patikos fondų paslaugos;
- x) atsiskaitymo už finansinį turtą, įskaitant vertybinius popierius, išvestinių finansinių priemonių produktus ir kitas perleidžiamąsias priemones, ir jo tarpuskaitos paslaugos;
- xi) finansinės informacijos teikimas ir perdavimas bei finansinių duomenų tvarkymas ir susijusi programinė įranga arba
- xii) konsultavimo, tarpininkavimo ir kitos pagalbinės finansinės paslaugos, susijusios su veikla, išvardyta i–xi punktuose, įskaitant informaciją apie kreditus ir jos analizę, investicijų ir investicinių portfelių tyrimus bei konsultacijas dėl jų, konsultacijas dėl įsigijimų ir įmonių pertvarkymo bei strategijos;

finansinių paslaugų teikėjas – Šalies subjektas, teikiantis finansines paslaugas tos Šalies teritorijoje, išskyrus viešuosius subjektus;

investicija – investicija, kaip apibrėžta 8.1 straipsnyje (Apibrėžtys), išskyrus tai, kad įgyvendinant šį skyrių tame straipsnyje nurodytų paskolų ir skolos priemonių atžvilgiu:

- a) finansų įstaigai suteikta paskola ar jos išduota skolos priemonė yra laikoma investicija į tą finansų įstaigą tik su sąlyga, kad Šalies, kurios teritorijoje ta finansų įstaiga yra, ji laikoma reguliuojamuoju kapitalu, ir
- b) finansų įstaigos suteikta paskola ar jai priklausanti skolos priemonė, išskyrus finansų įstaigai suteiktas paskolas ar jos išduotas skolos priemones, minėtas a punkte, investicija nelaikomos;

patikslinama, kad:

- c) jei paskolai ar skolos priemonei netaikomas šis skyrius, jai taikomas Aštuntas skyrius (Investicijos), ir
- d) finansinių paslaugų teikėjo, veikiančio per sieną, suteikta paskola ar jam priklausanti skolos priemonė, išskyrus finansų įstaigai išduotas paskolas ar jos išduotas skolos priemones, laikoma investicija pagal Aštuntą skyrių (Investicijos), jei ta paskola ar skolos priemonė atitinka 8.1 straipsnyje (Apibrėžtys) nustatytus investicijos kriterijus;

investuotojas – investuotojas, kaip apibrėžta 8.1 straipsnyje (Apibrėžtys);

nauja finansinė paslauga – finansinė paslauga, neteikiama vienos Šalies teritorijoje, bet teikiama kitos Šalies teritorijoje, susijusi su naujoviškais finansinių paslaugų teikimo būdais ar finansinio produkto, kuris neparduodamas Šalies teritorijoje, pardavimu;

Šalies subjektas – Šalies subjektas, kaip apibrėžta 1.1 straipsnyje (Visuotinai taikomos apibrėžtys); patikslinama, kad trečiosios šalies įmonės filialai neįtraukiami;

viešasis subjektas:

- a) Šalies vyriausybė, centrinis bankas arba pinigų politiką vykdanči institucija arba Šaliai nuosavybės teise priklausančias arba jos kontroliuojamas subjektas, kurio pagrindinė veikla – atlikti valdžios sektoriaus pavestas funkcijas, arba kuris savo veikla siekia valdžios sektoriaus nustatytų tikslų, neįskaitant subjektų, kurių pagrindinė veikla – teikti finansines paslaugas komercinėmis sąlygomis, arba
- b) privatus subjektas tuo atveju, kai jis atlieka įprastines centrinio banko ar pinigų politiką vykdančios institucijos funkcijas, ir

savireguliacinė organizacija – nevyriausybė organizacija, įskaitant vertybinių popierių ar būsimų sandorių biržą ar rinką, tarpuskaitos agentūras ar bet kurią kitą organizaciją ar asociaciją, kuri veikia kaip savarankiška ar įgaliota finansinių paslaugų teikėjų ar finansų įstaigų reguliacinė ar priežiūros institucija.

13.2 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

1. Šis skyrius taikomas priemonėms, kurias Šalis nustato arba toliau taiko ir kurios susijusios su:
 - a) kitos Šalies finansų įstaigomis;
 - b) kitos Šalies investuotojais ir jų investicijomis į finansų įstaigas Šalies teritorijoje ir
 - c) prekyba finansinėmis paslaugomis per sieną.
2. Patikslinama, kad Aštunto skyriaus (Investicijos) nuostatos taikomos:
 - a) priemonėms, susijusioms su Šalies investuotojais ir jų investicijomis į finansinių paslaugų teikėjus, kurie nėra finansų įstaigos, ir
 - b) priemonėms, išskyrus su finansinių paslaugų teikimu susijusias priemones, susijusias su Šalies investuotojais ar jų investicijomis į finansų įstaigą.
3. 8.10 straipsnis (Investuotojams ir investicijoms pagal šį Susitarimą taikomas režimas), 8.11 straipsnis (Nuostolių kompensavimas), 8.12 straipsnis (Ekspropriacija), 8.13 straipsnis (Pervedimai), 8.14 straipsnis (Subrogacija), 8.16 straipsnis (Atsisakymas taikyti palankias nuostatas) ir 8.17 straipsnis (Kiti reikalavimai) įtraukiami į šį skyrį ir tampa jo dalimi.

4. Aštunto skyriaus (Investuotojų ir valstybių ginčų dėl investicijų sprendimas) F skirsnis įtraukiamas į šį skyrių ir tampa jo dalimi tik dėl pretenzijų, kad Šalis pažeidė 13.3 ar 13.4 straipsnį dėl finansų įstaigų ar investicijų į finansų įstaigas plėtros, vykdymo, veikimo, valdymo, palaikymo, naudojimo ar naudojimosi jomis, jų pardavimo ar kitokio perdavimo, arba 8.10 straipsnį (Investuotojams ir investicijoms pagal šį Susitarimą taikomas režimas), 8.11 straipsnį (Nuostolių kompensavimas), 8.12 straipsnį (Ekspropriacija), 8.13 straipsnį (Pervedimai) ar 8.16 straipsnį (Atsisakymas taikyti palankias nuostatas).

5. Šis skyrius netaikomas priemonėms, kurias Šalis nustato arba toliau taiko ir kurios susijusios su:

- a) veikla ar paslaugomis, kurios yra valstybinės senatvės pensijos plano ar įstatymais nustatytos socialinės apsaugos sistemos dalis, arba
- b) Šalies vardu vykdoma veikla ar teikiamomis paslaugomis, kai naudojama Šalies, įskaitant jos viešuosius subjektus, suteikta garantija ar finansiniai ištekliai,

tačiau šis skyrius taikomas tik jeigu Šalis leidžia savo finansų įstaigoms vykdyti a arba b punkte nurodytą veiklą ar a ar b punkte nurodytas paslaugas konkuruojant su viešaisiais subjektais ar finansų įstaigomis.

6. Dvyliktas skyrius (Šalių vidaus reglamentavimo nuostatos) įtraukiamas į šį skyrių ir tampa jo dalimi. Patikslinama, kad 12.3 straipsnis (Licencijų išdavimo reikalavimai ir procedūros bei kvalifikaciniai reikalavimai ir kvalifikacijos patvirtinimo procedūros) taikomas tada, kai Šalių finansų priežiūros institucijos naudoja įstatymais suteiktais įgaliojimais.

7. Pagal 6 dalį į šį skyrių įtraukto Dvylikto skyriaus (Šalių vidaus reglamentavimo nuostatos) nuostatos netaikomos licencijų išdavimo reikalavimams ir procedūroms, kvalifikaciniais reikalavimams ar kvalifikacijos patvirtinimo procedūroms:

- a) pagal Susitarimo neatitinkančias priemones, kurias Kanada toliau taiko, kaip nustatyta III-A priede pateiktame jos sąraše,
- b) pagal Susitarimo neatitinkančias priemones, kurias Europos Sąjunga toliau taiko, kaip nustatyta I priede pateiktame jos sąraše, jei tokios priemonės susijusios su finansinėmis paslaugomis, ir
- c) kaip nustatyta 12.2 straipsnio (Taikymo sritis) 2 dalies b punkte, jei tokia priemonė susijusi su finansinėmis paslaugomis.

13.3 STRAIPSNIS

Nacionalinis režimas

- 1. 8.6 straipsnis (Nacionalinis režimas) įtraukiamas į šį skyrių, tampa jo dalimi ir taikomas kitos Šalies finansų įstaigoms ir investuotojams bei jų investicijoms į finansų įstaigas taikomam režimui.
- 2. Režimas, Šalies taikomas savo investuotojams ir jų investicijoms pagal 8.6 straipsnį (Nacionalinis režimas), yra režimas, kurį ta Šalis taiko savo finansų įstaigoms ir savo investuotojų investicijoms į finansų įstaigas.

13.4 STRAIPSNIS

Didžiausio palankumo režimas

1. 8.7 straipsnis (Didžiausio palankumo režimas) įtraukiamas į šį skyrių, tampa jo dalimi ir taikomas kitos Šalies finansų įstaigoms ir investuotojams bei jų investicijoms į finansų įstaigas taikomam režimui.
2. Režimas, Šalies taikomas trečiosios šalies investuotojams ir jų investicijoms pagal 8.7 straipsnio (Didžiausio palankumo režimas) 1 ir 2 dalis, yra režimas, kurį ta Šalis taiko trečiosios šalies finansų įstaigoms ir trečiosios šalies investuotojų investicijoms į finansų įstaigas.

13.5 STRAIPSNIS

Prudencinių priemonių pripažinimas

1. Šalis, taikydama priemones, kurioms taikomas šis skyrius, gali pripažinti trečiosios šalies prudencines priemones. Pripažinimas gali būti:
 - a) nustatytas vienašališkai;
 - b) pasiektas suderinus nuostatas ar kitais būdais, arba

c) pagrįstas sutartimi ar susitarimu su trečiąja šalimi.

2. Pripažindama prudencines priemones Šalis suteikia kitai Šaliai tinkamų galimybių įrodyti, kad yra aplinkybių, kuriomis yra arba bus imamasi lygiaverčių reglamentavimo, priežiūros, reglamentavimo įgyvendinimo ir, jei tinkama, procedūrinių priemonių dėl Šalių dalijimosi informacija.

3. Jei Šalis pripažįsta prudencines priemones pagal 1 dalies c punktą, 2 dalyje apibūdintomis aplinkybėmis Šalis suteikia kitai Šaliai tinkamų galimybių derėtis dėl prisijungimo prie sutarties ar susitarimo arba derėtis dėl palyginamos sutarties ar susitarimo.

13.6 STRAIPSNIS

Pateikimas į rinką

1. Šalis kitos Šalies finansų įstaigoms ar pateikimui į rinką kitos Šalies investuotojams įsteigiant finansų įstaigas visoje savo teritorijoje ar nacionalinio, provincijų, teritorijų, regionų ar vietos valdžios lygmens teritorijoje nenustato ar toliau netaiko priemonių, kuriomis:

a) apribojami:

i) finansų įstaigų skaičius, nustatant kiekybines kvotas, monopolius, išimtinę teisę turinčius paslaugų teikėjus arba ekonominių poreikių analizės reikalavimą;

- ii) bendra finansinių paslaugų sandorių arba turto vertė, nustatant kiekybines kvotas arba ekonominių poreikių analizės reikalavimą,
 - iii) bendras finansinių paslaugų operacijų skaičius arba bendra finansinių paslaugų produkcijos apimtis, išreikšti nustatytais kiekybiniais vienetais, nustatant kvotas arba ekonominių poreikių analizės reikalavimą;
 - iv) užsienio kapitalo dalis, nustatant procentais išreikštą didžiausią leidžiamą užsienio kapitalo dalį finansų įstaigų kapitale, arba bendra individualios arba bendros užsienio investicijos į finansų įstaigas vertė, arba
 - v) bendras fizinių asmenų, kurie gali būti įdarbinti tam tikrame finansinių paslaugų sektoriuje arba kuriuos gali įdarbinti finansų įstaiga ir kurie yra būtini tam tikrai finansinei paslaugai teikti bei tiesiogiai su ja susiję, skaičius, nustatant kiekybines kvotas ar ekonominių poreikių analizės reikalavimą, arba
- b) nustatomi apribojimai ar reikalavimai dėl konkrečių rūšių juridinių asmenų ar bendrųjų įmonių, per kurias finansų įstaigos gali vykdyti ekonominę veiklą.
2. 8.4 straipsnio (Patekimas į rinką) 2 dalis įtraukiama į šį straipsnį ir tampa jo dalimi.

3. Patikslinama, kad:

- a) suteikdama leidimą steigti arba plėsti komercinį padalinį, Šalis gali taikyti tam tikras nuostatas, sąlygas ir procedūras, jeigu jomis nepažeidžiama Šalies prievolė pagal 1 dalį ir jos atitinka kitas šio skyriaus nuostatas, ir
- b) šiuo straipsniu Šaliai neužkertamas kelias reikalauti, kad finansų įstaigos tam tikras finansines paslaugas teiktų per atskirus juridinius asmenis, jei pagal Šalies teisę visų finansų įstaigos teikiamų finansinių paslaugų negali teikti vienas subjektas.

13.7 STRAIPSNIS

Finansinių paslaugų teikimas per sieną

- 1. 9.3 straipsnis (Nacionalinis režimas), 9.4 straipsnis (Kiti reikalavimai) ir 9.6 straipsnis (Patekimas į rinką) įtraukiami į šį skyrių, tampa jo dalimi ir taikomi režimui, kuris taikomas paslaugų teikėjams, teikiantiems 13-A priede nurodytas finansines paslaugas per sieną.
- 2. Režimas, Šalies taikomas savo paslaugų teikėjams ir paslaugoms pagal 9.3 straipsnio (Nacionalinis režimas) 2 dalį, yra režimas, kurį ta Šalis taiko savo finansinių paslaugų teikėjams ir finansinėms paslaugoms.

3. Priemonės, kurių Šalis nenustato ar toliau netaiko kitos Šalies paslaugų teikėjams ir paslaugoms pagal 9.6 straipsnį (Pateikimas į rinką), yra priemonės, susijusios su kitos Šalies finansinių paslaugų teikėjais, teikiančiais finansines paslaugas per sieną.
4. 9.5 straipsnis (Didžiausio palankumo režimas) įtraukiamas į šį skyrį, tampa jo dalimi ir taikomas kitos Šalies finansinių paslaugų teikėjams, veikiantiems per sieną, taikomam režimui.
5. Režimas, Šalies taikomas trečiosios šalies paslaugų teikėjams ir paslaugoms pagal 9.5 straipsnį (Didžiausio palankumo režimas), yra režimas, kurį ta Šalis taiko trečiosios šalies finansinių paslaugų teikėjams ir trečiosios šalies finansinėms paslaugoms.
6. Kiekviena Šalis leidžia savo teritorijoje esantiems subjektams ir bet kur esantiems savo piliečiams įsigyti finansines paslaugas iš kitos Šalies finansinių paslaugų teikėjų, veikiančių per sieną ir esančių kitos Šalies teritorijoje. Šia prievole nereikalaujama, kad Šalis leistų tokiems paslaugų teikėjams vykdyti veiklą ar siūlyti paslaugas tos Šalies teritorijoje. Kiekviena Šalis, remdamasi 1 dalimi, gali nustatyti veiklos vykdymo ir paslaugų siūlymo apibrėžtis šio straipsnio reikmėms.
7. Dėl 13-A priede nurodytų finansinių paslaugų kiekviena Šalis leidžia kitos Šalies finansinių paslaugų teikėjams, veikiantiems per sieną, kai reikia, pateikus prašymą ar pranešimą atitinkamai reguliavimo institucijai, teikti finansines paslaugas naujoviškai arba parduoti finansinius produktus, kurie neparduodami Šalies teritorijoje, jei pirmoji Šalis panašiose situacijose leidžia savo finansinių paslaugų teikėjams teikti tokias paslaugas arba parduoti tokius produktus, remdamasi savo teisės nuostatomis.

13.8 STRAIPSNIS

Vyresnioji vadovybė ir direktorių valdybos

Šalis nereikalauja, kad kitos Šalies finansų įstaigos skirtų eiti vyresniosios vadovybės ar direktorių valdybos pareigų kokios nors konkrečios pilietybės fizinius asmenis.

13.9 STRAIPSNIS

Veiksmingumo reikalavimai

1. Šalys veda derybas dėl veiksmingumo reikalavimų, kaip antai nustatytų 8.5 straipsnyje (Veiksmingumo reikalavimai), taisyklių, taikytinų investicijoms į finansų įstaigas.
2. Jei praėjus trejiems metams nuo šio Susitarimo įsigaliojimo Šalys nebus susitarusios dėl minėtų taisyklių, Šalies prašymu 8.5 straipsnis (Veiksmingumo reikalavimai) bus įtrauktas į ši skyrių, taps jo dalimi ir bus taikomas investicijoms į finansų įstaigas. Šioms reikmėms terminas investicija 8.5 straipsnyje (Veiksmingumo reikalavimai) yra investicija į finansų įstaigą jos teritorijoje.

3. Per 180 dienų nuo sėkmingai užbaigtų Šalių derybų dėl veiksmingumo reikalavimų taisyklių pagal 1 dalį arba po Šalies prašymo įtraukti 8.5 straipsnį (Veiksmingumo reikalavimai) į šį skyrį pagal 2 dalį kiekviena Šalis gali atitinkamai iš dalies pakeisti savo sąrašą. Pakeitimai turi apsiriboti esamų priemonių, neatitinkančių šiame skyriuje nustatytos veiksmingumo reikalavimų prievolės, išlygų sąrašais: Kanados atveju – III priedo Kanados sąrašo A skirsnyje pateiktu Kanados sąrašu, o Europos Sąjungos atveju – I priede pateiktu Europos Sąjungos sąrašu. Dėl veiksmingumo reikalavimų taisyklių, suderėtų pagal 1 dalį arba 8.5 straipsnio (Veiksmingumo reikalavimai), įtraukto į šį skyrį pagal 2 dalį, tokioms priemonėms taikoma 13.10 straipsnio 1 dalis.

13.10 STRAIPSNIS

Išlygos ir išimtys

1. 13.3, 13.4, 13.6 ir 13.8 straipsniai netaikomi:
 - a) esamoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, kurias Šalis toliau taiko:
 - i) Europos Sąjungos lygmeniu, kaip nustatyta I priedo Europos Sąjungos sąraše;
 - ii) nacionalinio valdžios sektoriaus lygmeniu, kaip Kanados nustatyta III priede pateikto jos sąrašo A skirsnyje arba Europos Sąjungos nustatyta I priede pateiktame jos sąraše;

iii) provincijų, teritorijų ar regionų valdžios sektoriaus lygmeniu, kaip Kanados nustatyta III priede pateikto jos sąrašo A skirsnyje arba Europos Sąjungos nustatyta I priede pateiktame jos sąraše, arba

iv) vietos valdžios lygmeniu;

b) pratęstoms ar skubiai atnaujintoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, nurodytoms a punkte, arba

c) iš dalies pakeistoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, nurodytoms a punkte, jei pakeitimas nesumažina priemonių atitikties 13.3, 13.4, 13.6 ar 13.8 straipsniui prieš pat pakeitimą.

2. 13.7 straipsnis netaikomas:

a) esamoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, kurias Šalis toliau taiko:

i) Europos Sąjungos lygmeniu, kaip nustatyta I priedo Europos Sąjungos sąraše;

ii) nacionalinio valdžios sektoriaus lygmeniu, kaip Kanados nustatyta III priede pateikto jos sąrašo A skirsnyje arba Europos Sąjungos nustatyta I priede pateiktame jos sąraše;

iii) provincijų, teritorijų ar regionų valdžios sektoriaus lygmeniu, kaip Kanados nustatyta III priede pateikto jos sąrašo A skirsnyje arba Europos Sąjungos nustatyta I priede pateiktame jos sąraše, arba

iv) vietos valdžios lygmeniu;

b) pratęstoms ar skubiai atnaujintoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, nurodytoms a punkte, arba

c) iš dalies pakeistoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, nurodytoms a punkte, jei tas pakeitimas nesumažina priemonių (kokios jos buvo įsigaliojant šiam Susitarimui) atitikties 13.7 straipsniui.

3. 13.3, 13.4, 13.6, 13.7 ir 13.8 straipsniai netaikomi priemonėms, kurias Kanada nustato ar toliau taiko finansinėms paslaugoms, kaip nustatyta III priede pateikto jos sąrašo B skirsnyje, arba priemonėms, kurias Europos Sąjunga nustato ar toliau taiko finansinėms paslaugoms, kaip nustatyta II priede pateiktame jos sąrašė.

4. Jei Šalis savo sąrašė, pateiktame I ar II priede, nustato išlygą dėl 8.4 straipsnio (Patekimas į rinką), 8.5 straipsnio (Veiksmingumo reikalavimai), 8.6 straipsnio (Nacionalinis režimas), 8.7 straipsnio (Didžiausio palankumo režimas), 8.8 straipsnio (Vyresnioji vadovybė ir direktorių valdybos), 9.3 straipsnio (Nacionalinis režimas), 9.5 straipsnio (Didžiausio palankumo režimas) ar 9.6 straipsnio (Patekimas į rinką), ta išlyga taip pat yra išlyga dėl 13.3, 13.4, 13.6, 13.7 ar 13.8 straipsnio ar bet kokių veiksmingumo reikalavimų taisyklių, suderėtų pagal 13.9 straipsnio 1 dalį arba įtrauktų į šį skyrių pagal 13.9 straipsnio 2 dalį, jei išlygoje nurodytai priemonei, sektoriui, subsektoriui ar veiklai taikomas šis skyrius.

5. Šalis po šio Susitarimo įsigaliojimo dienos nenustato priemonės (-ių), numatytos (-ų) III priede pateikto Kanados sąrašo B skirsnyje ar II priede pateiktame Europos Sąjungos sąrašė, kuriomis būtų tiesiogiai ar netiesiogiai reikalaujama, kad kitos Šalies investuotojas dėl savo pilietybės parduotų ar kitaip perleistų investiciją, egzistuojančią tuo metu, kai ta (tos) priemonė (-s) įsigalioja.

6. Dėl intelektinės nuosavybės teisių Šalis gali nukrypti nuo 13.3 ir 13.4 straipsnių ir bet kokios technologijų perdavimo taisyklės, susijusios su veiksmingumo reikalavimais, suderėtos pagal 13.9 straipsnio 1 dalį arba įtrauktos į šį skyrių pagal 13.9 straipsnio 2 dalį, jei nukrypti leidžiama pagal TRIPS sutartį, įskaitant leidimus netaikyti TRIPS sutarties, priimtus pagal PPO steigimo sutarties IX straipsnį.

7. 13.3, 13.4, 13.6, 13.7, 13.8 ir 13.9 straipsniai netaikomi:

- a) Šalies viešiesiems pirkimams, kai Šalis perka prekes ar paslaugas valstybės reikmėms ir nesiekdama jų perparduoti komerciniais tikslais arba panaudoti prekėms tiekti ar paslaugoms teikti komercinėje prekyboje, nepaisant to, ar tas pirkimas yra viešasis pirkimas pagal šį Susitarimą, kaip apibrėžta 19.2 straipsnyje (Taikymo sritis ir aprėptis), ar ne, arba
- b) Šalies subsidijoms ar valstybės paramai, susijusiai su prekyba paslaugomis.

13.11 STRAIPSNIS

Veiksmingas ir skaidrus reglamentavimas

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad visos visuotinai taikomos priemonės, kurioms taikomas šis skyrius, būtų administruojamos tinkamai, objektyviai ir nešališkai.

2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos įstatymai, reglamentavimo nuostatos, procedūros ir visuotinai taikomi administraciniai nutarimai bet koku klausimu, kuriam taikomas šis skyrius, būtų nedelsiant paskelbiami viešai arba pateikiami taip, kad suinteresuoti subjektai ir kita Šalis galėtų su jais susipažinti. Kiek įmanoma, kiekviena Šalis:

- a) iš anksto paskelbia apie bet kokią savo siūlomą priimtą priemonę;
- b) suinteresuotiems subjektams ir kitai Šaliai pagrįstai suteikia galimybę pateikti pastabų dėl tokių siūlomų priemonių ir
- c) užtikrina, kad galutinio priemonių paskelbimo datą ir datą, nuo kurios jos įsigalioja, skirtų pagrįstos trukmės laikotarpis.

Įgyvendinant šį skyrių šiais reikalavimais pakeičiami 27.1 straipsnio (Skelbimas) reikalavimai.

3. Kiekviena Šalis nustato arba toliau taiko tinkamas priemones, skirtas atsakyti į suinteresuotų subjektų užklausas dėl visuotinai taikomų priemonių, kurioms taikomas šis skyrius.

4. Reglamentavimo institucija per pagrįstos trukmės laikotarpį priima administracinį sprendimą dėl kitos Šalies investuotojų į finansų įstaigas, finansinių paslaugų teikėjų, veikiančių per sieną, ar finansų įstaigų visiškai užpildytų paraiškų, susijusių su finansinių paslaugų teikimu, o tas laikotarpis grindžiamas paraiškų sudėtingumu ir įprastu nustatytu paraiškų nagrinėjimo terminu. Kanados atveju šis pagrįstos trukmės laikotarpis yra 120 dienų. Reglamentavimo institucija nedelsdama praneša pareiškėjui apie sprendimą. Jei dėl praktinių priežasčių sprendimo neįmanoma priimti per pagrįstos trukmės laikotarpį, reguliavimo institucija nedelsdama praneša apie tai pareiškėjui ir stengiasi priimti sprendimą kuo greičiau. Patikslinama, kad paraiška nelaikoma visiškai užpildyta, kol neįvyko visi būtini posėdžiai, o reguliavimo institucija negavo visos reikiamos informacijos.

13.12 STRAIPSNIS

Savireguliacinio organizacijos

Jei Šalis reikalauja, kad kitos Šalies finansų įstaigos ar finansinių paslaugų teikėjai, veikiantys per sieną, norėdami teikti finansinę paslaugą tos Šalies teritorijoje arba į ją, būtų savireguliacinio organizacijos nariai, dalyvautų jos veikloje ar turėtų galimybę joje dalyvauti, arba jei teikiant finansinę paslaugą per savireguliacinio organizaciją suteikiama privilegijų ar privalumų, to reikalaujanti Šalis užtikrina, kad tokia savireguliacinio organizacija laikytųsi šio skyriaus prievolių.

13.13 STRAIPSNIS

Mokėjimo ir tarpuskaitos sistemos

Pagal nacionalinio režimo taikymo sąlygas kiekviena Šalis leidžia savo teritorijoje įsisteigusiems kitos Šalies finansinių paslaugų teikėjams naudotis Šalies ar subjekto, atliekančio Šalies jam perduotas valdžios funkcijas, valdomomis mokėjimo ir tarpuskaitos sistemomis ir valstybinio finansavimo bei refinansavimo priemonėmis, prieinamomis vykdant įprastinę veiklą. Šiuo straipsniu nesuteikiama galimybė naudotis Šalies paskutinio skoliniojo priemonėmis.

13.14 STRAIPSNIS

Naujos finansinės paslaugos

1. Kiekviena Šalis kitos Šalies finansų įstaigai leidžia teikti bet kokią naują finansinę paslaugą, kurią pirmoji Šalis panašiose situacijose, vadovaudamasi savo teise, leistų teikti savo finansų įstaigoms, jei reikia, pateikus prašymą ar pranešimą atitinkamai reguliavimo institucijai.
2. Šalis gali nustatyti institucinę ir juridinę naujos paslaugos teikimo formą ir reikalauti leidimo tai paslaugai teikti. Jei tokio leidimo reikia, sprendimas yra priimamas per pagrįstos trukmės laikotarpį, o atsisakyti išduoti leidimą galima tik dėl prudencinių priežasčių.

3. Šiuo straipsniu Šalies finansų įstaigoms neužkertamas kelias kreiptis į kitą Šalį, kad ji svarstytų leidimą teikti finansų paslaugas, kurios neteikiamos kurios nors iš Šalių teritorijoje. Tokiam kreipimuisi taikoma priimančiosios Šalies teisė, o šio straipsnio prievolės netaikomos.

13.15 STRAIPSNIS

Informacijos perdavimas ir tvarkymas

1. Kiekviena Šalis leidžia kitos Šalies finansų įstaigoms arba finansinių paslaugų teikėjams, veikiantiems per sieną, į jos teritoriją ir iš tos teritorijos perduoti informaciją elektronine ar kitokia forma duomenims tvarkyti, jei finansų įstaigoms ar finansinių paslaugų teikėjams, veikiantiems per sieną, prireikia tokio duomenų tvarkymo įprastinei veiklai vykdyti.
2. Kiekviena Šalis toliau taiko tinkamas privatumo apsaugos priemones, visų pirma susijusias su asmens informacijos perdavimu. Jei perduodant finansinę informaciją įtraukiama ir asmens informacija, tai vykdoma laikantis teisės aktų, kuriais reglamentuojama asmens informacijos apsauga pirminės Šalies, iš kurios ta informacija perduodama, teritorijoje.

13.16 STRAIPSNIS

Prudencinė išlyga

1. Šiuo Susitarimu Šaliai neužkertamas kelias nustatyti ar toliau taikyti pagrįstas prudencines priemones, įskaitant skirtas:
 - a) apsaugoti investuotojus, indėlininkus, draudėjus ar subjektus, kurių atžvilgiu finansų įstaiga, finansinių paslaugų teikėjas, veikiantis per sieną, ar kitas finansinių paslaugų teikėjas yra prisiėmę patikėtinio pareigą;
 - b) finansų įstaigos, finansinių paslaugų teikėjo, veikiančio per sieną, ar kito finansinių paslaugų teikėjo saugumui, patikimumui, sąžiningumui ar finansinei atsakomybei užtikrinti, arba
 - c) Šalies finansų sistemos vientisumui ir stabilumui užtikrinti.
2. Nepažeisdama kitų prudencinių priemonių, taikomų prekybai finansinėmis paslaugomis per sieną, Šalis gali reikalauti, kad kitos Šalies finansinių paslaugų teikėjai, veikiantys per sieną, ir finansinės priemonės būtų registruojami.
3. Laikydamosi 13.3 ir 13.4 straipsnių Šalis dėl prudencinių priežasčių gali uždrausti konkrečią finansinę paslaugą ar veiklą. Toks draudimas negali būti taikomas visoms finansinėms paslaugos ar visam finansinių paslaugų subsektoriui, pvz., bankų.

13.17 STRAIPSNIS

Specialios išimtys

1. Šis Susitarimas netaikomas priemonėms, kurių viešieji subjektai imasi vykdydami pinigų ar valiutos kurso politiką. Ši dalis neturi poveikio Šalies prievolėms pagal 8.5 straipsnį (Veiksmingumo reikalavimai), 8.13 straipsnį (Pavedimai) ar 13.9 straipsnį.
2. Šiuo Susitarimu nereikalaujama, kad Šalis pateiktų ar leistų gauti informaciją, susijusią su atskirų vartotojų, finansinių paslaugų teikėjų, veikiančių per sieną, finansų įstaigų reikalais ir sąskaitomis, ar bet kokią kitą konfidencialią informaciją, kurios atskleidimas trukdytų konkrečioms reglamentavimo, priežiūros arba teisėsaugos veiksmams ar kitaip prieštarautų visuomenės interesams, ar pakenktų konkrečių įmonių teisėtiems komerciniams interesams.

13.18 STRAIPSNIS

Finansinių paslaugų komitetas

1. Finansinių paslaugų komitetą, įsteigtą pagal 26.2 straipsnio (Specialieji komitetai) 1 dalies f punktą, sudaro valdžios institucijų, atsakingų už finansinių paslaugų politiką, atstovai, išmanantys sritį, kuriai taikomas šis skyrius. Kanados atveju atstovas komitete yra Kanados finansų departamento arba jo veiklos tęsėjo pareigūnas.
2. Finansinių paslaugų komitetas sprendimus priima bendru sutarimu.

3. Finansinių paslaugų komitetas posėdžius rengia kasmet arba kaip nusprendžia ir:
 - a) prižiūri šio skyriaus įgyvendinimą;
 - b) palaiko dialogą finansinių paslaugų sektoriaus reguliavimo klausimais, siekdamas, kad Šalys geriau išmanytų viena kitos reguliavimo sistemas ir bendradarbiautų rengdamos tarptautinius standartus, kaip paaiškinta 13-C priede pateiktame Susitarime dėl dialogo finansinių paslaugų sektoriaus reguliavimo klausimais, ir
 - c) įgyvendina 13.21 straipsnį.

13.19 STRAIPSNIS

Konsultacijos

1. Šalis gali prašyti pradėti konsultacijas su kita Šalimi dėl bet kokio dėl šio Susitarimo kylančio klausimo, turinčio poveikio finansinėms paslaugoms. Kita Šalis palankiai apsvarsto tokį prašymą.
2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad vykstant konsultacijoms pagal 1 dalį jos delegacijoje būtų pareigūnų, tinkamai išmanančių sritį, kuriai taikomas šis skyrius. Kanados atveju tai yra Kanados finansų departamento arba jo veiklos tęsėjo pareigūnai.

13.20 STRAIPSNIS

Ginčų sprendimas

1. Dėl šio skyriaus kylantys ginčai sprendžiami taikant Dvidešimt devintą skyrių (Ginčų sprendimas) su pakeitimais, padarytais šiuo straipsniu.
2. Jei Šalys nesusitaria dėl arbitražo kolegijos, įsteigiamos ginčui dėl šio skyriaus spręsti, sudėties, taikomas 29.7 straipsnis (Arbitražo kolegijos sudėtis). Vis dėlto bet kokia nuoroda į arbitrų sąrašą, sudarytą pagal 29.8 straipsnį (Arbitrų sąrašas), suprantama kaip nuoroda į arbitrų sąrašą, sudarytą pagal šį straipsnį.
3. IEPS jungtinis komitetas gali sudaryti bent 15 asmenų, pasirinktų dėl jų objektyvumo, patikimumo ir sveikos nuovokos ir norinčių bei galinčių būti arbitrais, sąrašą. Sąrašą sudaro trys dalys: po vieną kiekvienos Šalies sąrašą ir vienas asmenų, kurie nėra nė vienos Šalies piliečiai, sąrašas, kuriame išvardyti kandidatai į pirmininkus. Į kiekvieną sąrašo dalį įtraukiami bent penki asmenys. IEPS jungtinis komitetas gali bet kada peržiūrėti šį sąrašą ir užtikrina, kad jis atitiktų šio straipsnio nuostatas.
4. Į sąrašą įtraukti arbitrai turi turėti finansinių paslaugų teisės ar reguliavimo žinių ar patirties arba jų taikymo praktikos, ir į šią sritį taip pat gali būti įtrauktas finansinių paslaugų teikėjų veiklos reguliavimas. Arbitražo kolegijos pirmininkai taip pat turi turėti patarėjo, kolegijos nario ar arbitro patirties, įgytos ginčų sprendimo procesuose. Arbitrai yra nepriklausomi, dalyvauja kaip individualūs asmenys ir nevykdo jokios organizacijos ar vyriausybės nurodymų. Jie laikosi 29-B priede pateikto Elgesio kodekso (toliau – Elgesio kodeksas).

5. Jei arbitražo kolegija nusprendžia, kad priemonė neatitinka šio Susitarimo ir turi poveikio:
- a) finansinių paslaugų sektoriui ir bet kokiam kitam sektoriui, Šalis ieškovė gali nustoti taikyti finansinių paslaugų sektoriui palankias nuostatas, kurių poveikis lygiavertis Šalies finansinių paslaugų sektoriuje taikomos priemonės poveikiui, arba
 - b) tik kitiems sektoriams, išskyrus finansinių paslaugų sektorių, Šalis ieškovė nenustoja taikyti finansinių paslaugų sektoriui palankių nuostatų.

13.21 STRAIPSNIS

Ginčai dėl investicijų, susiję su finansinėmis paslaugomis

1. Aštunto skyriaus (Investuotojų ir valstybių ginčų dėl investicijų sprendimas) F skirsnis su pakeitimais, padarytais šiuo straipsniu ir 13-B priedu, taikomas:
- a) ginčams dėl investicijų, susijusiems su priemonėmis, kurioms taikomas šis skyrius, kai investuotojas teigia, kad Šalis pažeidė 8.10 straipsnį (Investuotojams ir investicijoms pagal šį Susitarimą taikomas režimas), 8.11 straipsnį (Nuostolių kompensavimas), 8.12 straipsnį (Ekspropriacija), 8.13 straipsnį (Pervedimai), 8.16 straipsnį (Atsisakymas taikyti palankias nuostatas), 13.3 ar 13.4 straipsnius, arba
 - b) ginčams dėl investicijų, pradėtiems pagal Aštunto skyriaus (Investuotojų ir valstybių ginčų dėl investicijų sprendimas) F skirsnį, kai taikoma 13.16 straipsnio 1 dalis.

2. Jei ginčas dėl investicijų keliamas pagal 1 dalies a punktą arba jei atsakovas per 60 dienų nuo pretenzijos pateikimo Ginčų sprendimo kolegijai pagal 8.23 straipsnį (Pretenzijos pateikimas Ginčų sprendimo kolegijai) paprašo taikyti 13.16 straipsnio 1 dalį, Ginčų sprendimo kolegijos padalinys sudaromas pagal 8.27 straipsnio (Ginčų sprendimo kolegijos sudarymas) 7 dalį iš sąrašo, parengto pagal 13.20 straipsnio 3 dalį. Jei atsakovas per 60 dienų nuo pretenzijos pateikimo paprašo taikyti 13.16 straipsnio 1 dalį, o ginčas dėl investicijų nėra ginčas pagal 1 dalies a punktą, taikytinas Ginčų sprendimo kolegijos padalinio sudarymo pagal 8.27 straipsnio (Ginčų sprendimo kolegijos sudarymas) 7 dalį terminas pradedamas skaičiuoti nuo datos, kai atsakovas paprašo taikyti 13.16 straipsnio 1 dalį. Jei IEPS jungtinis komitetas nepaskyrė asmenų pagal 8.27 straipsnio (Ginčų sprendimo kolegijos sudarymas) 2 dalį per 8.27 straipsnio (Ginčų sprendimo kolegijos sudarymas) 17 dalyje nustatytą laikotarpį, bet kuri iš ginčo šalių gali prašyti Tarptautinio investicinių ginčų sprendimo centro (ICSID) generalinio sekretoriaus atrinkti Ginčų sprendimo kolegijos narius iš pagal 13.20 straipsnį sudaryto sąrašo. Jei pretenzijos pateikimo pagal 8.23 straipsnį (Pretenzijos pateikimas Ginčų sprendimo kolegijai) dieną 13.20 straipsnyje nurodytas sąrašas dar nesudarytas, ICSID generalinis sekretorius atrenka Ginčų sprendimo kolegijos narius iš asmenų, kuriuos viena ar abi Šalys pasiūlė pagal 13.20 straipsnį.

3. Atsakovas gali raštu kreiptis į Finansinių paslaugų komitetą, kad šis nuspręstų, ar ir, jei taip, kokių mastu išimtis pagal 13.16 straipsnio 1 dalį yra pagrįsta gynybos priemonė atsakant į pretenziją. Kreipiamasi ne vėliau negu tą dieną, kai Ginčų sprendimo kolegija nurodo atsakovui pateikti savo priešinį pareiškimą. Jei atsakovas kreipiasi į Finansinių paslaugų komitetą pagal šią dalį, Aštunto skyriaus (Investuotojų ir valstybių ginčų dėl investicijų sprendimas) F skirsnyje nurodyti laikotarpiai ar procesai sustabdomi.

4. Finansinių paslaugų komitetas ar IEPS jungtinis komitetas, gavę kreipimąsi pagal 3 dalį, gali bendrai nutarti, ar ir, jei taip, kokių mastu išimtis pagal 13.16 straipsnio 1 dalį yra pagrįsta gynybos priemonė atsakant į pretenziją. Finansinių paslaugų komitetas ar IEPS jungtinis komitetas perduoda bendro nutarimo kopiją investuotojui ir Ginčų sprendimo kolegijai, jei ji sudaryta. Jei bendrame nutarime nustatoma, kad 13.16 straipsnio 1 dalis yra pagrįsta gynybos priemonė atsakant į visas pretenzijos dalis, investuotojas laikomas atsiėmusiu savo pretenziją ir procesas nutraukiamas pagal 8.35 straipsnį (Pretenzijos atsisakymas). Jei bendrame nutarime nustatoma, kad 13.16 straipsnio 1 dalis yra pagrįsta gynybos priemonė atsakant tik į kai kurias pretenzijos dalis, dėl šių dalių tas bendras nutarimas Ginčų sprendimo kolegijai privalomas. Tuomet laikotarpių ar procedūrų sustabdymas pagal 3 dalį nebegalioja ir investuotojas gali tęsti procesą dėl likusių pretenzijos dalių.

5. Jei per tris mėnesius nuo kreipimosi į Finansinių paslaugų komitetą IEPS jungtinis komitetas nepriima bendro nutarimo, laikotarpių ar procedūrų sustabdymas pagal 3 dalį nebegalioja ir investuotojas gali tęsti procesą dėl likusių pretenzijos dalių.

6. Atsakovo prašymu Ginčų sprendimo kolegija gali priimti preliminarų sprendimą, ar ir kokių mastu 13.16 straipsnio 1 dalis yra pagrįsta gynybos priemonė atsakant į pretenziją. Tai, kad atsakovas tokio prašymo nepateikia, nedaro poveikio jo teisei vėlesniu proceso etapu teigti, kad 13.16 straipsnio 1 dalis yra pagrįsta gynybos priemonė. Ginčų sprendimo kolegija nedaro neigiamų išvadų dėl to, kad Finansinių paslaugų komitetas ar IEPS jungtinis komitetas nesutarė dėl bendro nutarimo pagal 13-B priedą.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

TARPTAUTINIO JŪRŲ TRANSPORTO PASLAUGOS

14.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

muitinio įforminimo paslaugos arba **muitinės brokerių paslaugos** – už užmokestį arba pagal sutartį atliekamos muitinės procedūros, susijusios su krovinių importu, eksportu arba tranzitu, nepriklausomai nuo to, ar šios paslaugos yra pagrindinė, ar papildoma paslaugos teikėjo veikla;

konteinerių stoties ir saugyklos paslaugos – konteinerių laikymas, pildymas, ištuštinimas ar remontas ir jų parengimas išsiųsti uostų teritorijose ar sausumoje;

vežimas „nuo durų iki durų“ arba daugiarūšio transporto operacijos – krovinio vežimas su vienu bendru transporto dokumentu, naudojant daugiau nei vienos rūšies transportą, įskaitant gabenimo jūra etapą;

pervežimo paslaugos – tarptautinių krovinių, įskaitant kontenerius, palaidus birius krovinius ir sausuosius ar skystuosius krovinius, pirminis ir tolesnis gabenimas tarp Šalies teritorijoje esančių uostų. Patikslinama, kad Kanados atveju pervežimo paslaugos gali apimti vežimą tarp jūros ir vidaus vandens kelių, kai vidaus vandens keliams taikoma Muitinės akte (angl. *Customs Act*, R.S.C. 1985, c. 1(2nd Supp.)) nustatyta apibrėžtis;

tarptautinis kroviny – kroviny, gabenamas jūrų laivais iš vienos Šalies uosto į kitos Šalies uostą arba trečiosios šalies uostą, arba iš vienos Europos Sąjungos valstybės narės uosto į kitos Europos Sąjungos valstybės narės uostą;

tarptautinio jūrų transporto paslaugos – keleivių ar krovinių vežimas jūrų laivais iš vienos Šalies uosto į kitos Šalies uostą arba trečiosios šalies uostą, arba iš vienos Europos Sąjungos valstybės narės uosto į kitos Europos Sąjungos valstybės narės uostą ir tiesioginis sutarčių su kitų transporto paslaugų teikėjais sudarymas, siekiant ne teikti, o tik užtikrinti vežimo „nuo durų iki durų“ arba daugiarūšio transporto operacijų paslaugas;

tarptautinio jūrų transporto paslaugų teikėjai:

- a) Šalies įmonės, kaip apibrėžta 1.1 straipsnyje (Visuotinai taikomos apibrėžtys), ir tokių subjektų filialai arba
- b) trečiosios šalies įmonės, kaip apibrėžta 1.1 straipsnyje (Visuotinai taikomos apibrėžtys), nuosavybės teise priklausančios Šalies piliečiams arba jų kontroliuojamos, jei jų laivai įregistruoti laikantis tos Šalies teisės aktų ir plaukioja su tos Šalies vėliava, arba

- c) trečiosios šalies įmonių filialai, vykdantys didelę ekonominės veiklos dalį Šalies teritorijoje ir teikiantys tarptautinio jūrų transporto paslaugas. Patikslinama, kad tokiems filialams Aštuntas skyrius (Investicijos) netaikomas;

jūrų transporto tarpininko paslaugos – agentų veikla atitinkamoje geografinėje teritorijoje, susijusi su atstovavimu vienos laivybos linijos arba laivybos bendrovės ar kelių laivybos linijų arba laivybos bendrovių verslo interesams toliau nurodytais tikslais:

- a) rūpintis jūrų transporto ir susijusių paslaugų rinkodara ir jas parduoti nuo kainos nustatymo iki sąskaitos faktūros išrašymo, bendrovių vardu išduoti važtaraščius, pirkti ir perparduoti reikiamas susijusias paslaugas, rengti dokumentus ir teikti verslo informaciją, ir
- b) bendrovių vardu organizuoti laivų įplaukimą į uostą arba, prireikus, krovinių kontrolės perėmimą;

pagalbinės jūrų transporto paslaugos – jūrų krovinių tvarkymo paslaugos, muitinio įforminimo paslaugos, konteinerių stoties ir saugyklos paslaugos, jūrų transporto agentūros paslaugos, jūrų krovinių siuntimo paslaugos ir laikymo bei sandėliavimo paslaugos;

jūrų krovinių tvarkymo paslaugos – atlikimas, organizavimas ir priežiūra:

- a) krovinių pakrovimo į laivą arba iškrovimo iš jo;
- b) krovinių pritvirtinimo arba atlaisvinimo ir

c) krovinių priėmimo ar pristatymo ir saugojimo prieš vežimą arba po iškrovimo;

kai šias operacijas vykdo krovimo ar terminalų operatorių bendrovės, tačiau neįskaitant dokų darbininkų darbo, jei jis organizuojamas atskirai nuo krovimo ar terminalų operatorių bendrovių;

jūrų krovinių siuntimo paslaugos – krovinių tvarkymas ir stebėjimas siuntėjų vardu, teikiant šias paslaugas kaip dalį transporto ir susijusių paslaugų, krovinių konsolidavimo ir pakavimo, dokumentų parengimo ir verslo informacijos teikimo paslaugų paketo;

laikymo ir sandėliavimo paslaugos – užšaldytų ar atšaldytų prekių laikymo paslaugos, skysčių ar dujų laikymo paslaugos ir kitokios laikymo ar sandėliavimo paslaugos.

14.2 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

1. Šis skyrius taikomas priemonėms, kurias Šalis nustato arba toliau taiko ir kurios susijusios su tarptautinio jūrų transporto paslaugų teikimu²². Patikslinama, kad šioms priemonėms, kai taikytina, taip pat taikomas Aštuntas skyrius (Investicijos) ir Devintas skyrius (Prekyba paslaugomis per sieną).

²² Šis skyrius netaikomas žvejybos laivams, kaip apibrėžta pagal Šalies teisę.

2. Patikslinama, kad be to, kas numatyta 8.6 straipsnio (Nacionalinis režimas), 8.7 straipsnio (Didžiausio palankumo režimas), 9.3 straipsnio (Nacionalinis režimas) ir 9.5 straipsnio (Didžiausio palankumo režimas) nuostatose, Šalis taip pat nenustato ar toliau netaiko priemonių:

- a) laivams, teikiantiems tarptautinio jūrų transporto paslaugas ir plaukiantiems su kitos Šalies vėliava²³, arba
- b) kitos Šalies tarptautinio jūrų transporto paslaugų teikėjams,

jei tomis priemonėmis jiems nustatomas režimas, mažiau palankus nei tos Šalies panašiose situacijose taikomas savo laivams ar tarptautinio jūrų transporto paslaugų teikėjams arba trečiosios šalies laivams ar tarptautinio jūrų transporto paslaugų teikėjams dėl:

- a) galimybių patekti į uostus;
- b) naudojimosi uostų infrastruktūra ir paslaugomis, pvz., vilkimo ir laivavedybos;
- c) naudojimosi pagalbinėmis jūrų transporto paslaugomis ir susijusių rinkliavų ir mokesčių nustatymu;
- d) galimybių naudotis muitinės įrenginiais arba
- e) prieplaukų bei krovinių pakrovimo ir iškrovimo įrangos skyrimo²⁴.

²³ Šiame skyriuje plaukiojimas su Šalies vėliava Europos Sąjungos atveju reiškia plaukiojimą su Europos Sąjungos valstybės narės vėliava.

²⁴ Ši dalis netaikoma laivams ar tarptautinio jūrų transporto paslaugų teikėjams, kuriems taikomas *Susitarimas dėl uosto valstybės priemonių, kuriomis siekiama užkirsti kelią neteisėtai, nedeklaruojamai ir nereglamentuojamai žvejybai, atgrasyti nuo jos ir ją panaikinti*, priimtas 2009 m. lapkričio 22 d. Romoje.

14.3 STRAIPSNIS

Prievolės

1. Kiekviena Šalis leidžia kitos Šalies tarptautinio jūrų transporto paslaugų teikėjams perkelti jiems priklausančius arba jų nuomojamus tuščius kontenerius, nekomerciniais tikslais pervežamus iš vieno tos Šalies uosto į kitą.
2. Šalis leidžia kitos Šalies tarptautinio jūrų transporto paslaugų teikėjams teikti pervežimo iš vieno tos Šalies uosto į kitą paslaugas.
3. Šalis nesudaro ar toliau netaiko krovinių pasidalijimo susitarimų su trečiąja šalimi dėl bet kokių tarptautinio jūrų transporto paslaugų, įskaitant susijusias su sausaisiais ir skystaisiais biriais kroviniais ir linijiniais laivais.
4. Šalis nenustato ar toliau netaiko priemonių, kuriomis reikalaujama, kad dalis tarptautinio krovinio būtų vežama tik toje Šalyje registruotais arba tos Šalies piliečiams nuosavybės teise priklausančiais ar jų kontroliuojamais laivais.
5. Šalis nenustato ar toliau netaiko priemonių, kuriomis kitos Šalies tarptautinio jūrų transporto paslaugų teikėjams užkertamas kelias tiesiogiai sudaryti sutartis su kitais transporto paslaugų teikėjais dėl vežimo „nuo durų iki durų“ ar daugiarūšio transporto operacijų.

14.4 STRAIPSNIS

Išlygos

1. 14.3 straipsnis netaikomas:
 - a) esamoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, kurias Šalis toliau taiko:
 - i) Europos Sąjungos lygmeniu, kaip nustatyta I priedo Europos Sąjungos sąraše;
 - ii) nacionalinės valdžios lygmeniu, kaip nustatyta I priedo atitinkamos Šalies sąraše;
 - iii) provincijų, teritorijų ar regionų valdžios lygmeniu, kaip nustatyta I priedo atitinkamos Šalies sąraše, arba
 - iv) vietos valdžios lygmeniu;
 - b) pratęstoms ar skubiai atnaujintoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, nurodytoms a punkte, arba
 - c) iš dalies pakeistoms Susitarimo neatitinkančioms priemonėms, nurodytoms a punkte, jei pakeitimas nesumažina priemonių atitikties 14.3 straipsniui prieš pat pakeitimą.
2. 14.3 straipsnis netaikomas priemonėms, kurias Šalis nustato ar toliau taiko dėl II priedo jos sąraše nurodytų sektorių, subsektorių ar veiklos.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

TELEKOMUNIKACIJOS

15.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

siuntimo linija – garso ar televizijos transliacijų signalų perdavimo į programų rengimo centrą linija;

pagrįstas sąnaudomis – nustatytas remiantis sąnaudomis, kurios gali būti apskaičiuojamos įvairiai, priklausomai nuo įrenginių ar paslaugų;

įmonė – įmonė, kaip apibrėžta 8.1 straipsnyje (Apibrėžtys);

pagrindinė infrastruktūra – viešojo telekomunikacijų tinklo įrenginiai ar paslaugos, kuriuos:

- a) išimtinai ar daugiausia teikia vienas paslaugų teikėjas arba ribotas teikėjų skaičius ir
- b) kurių negalima ekonomiškai arba techniškai pakeisti kitais, norint teikti paslaugą;

sujungimas – viešųjų telekomunikacijų tinklų ar paslaugų teikėjų sujungimas, sudarant galimybes vieno teikėjo paslaugų gavėjams susisiekti su kito teikėjo paslaugų gavėjais ir gauti prieigą prie atitinkamų kito teikėjo paslaugų;

bendrovės vidaus ryšių tinklas – telekomunikacijų priemonės, kuriomis įmonė palaiko ryšius įmonės viduje arba su savo patronuojamosiomis įmonėmis, filialais ir, laikantis Šalies teisės, susijusiomis įmonėmis, arba tarp jų; neįtraukiamos komercinės ar nekomercinės paslaugos, teikiamos įmonėms, kurios nėra patronuojamosios įmonės, filialai ar susijusios įmonės arba kurios teikiamos esamiems ar galimiems vartotojams. Šioje apibrėžtyje terminai „patronuojamosios įmonės“, „filialai“ ar „susijusios įmonės“ apibrėžiami pagal kiekvienos Šalies praktiką;

nuomojamieji kanalai – telekomunikacijų įrenginiai, jungiantys du ar daugiau paskirtųjų taškų, skirtų specialioms reikmėms ar konkrečiam vartotojui ar kitiems vartotojo pasirinktiems naudotojams;

pagrindinis paslaugų teikėjas – paslaugų teikėjas, galintis daryti esminį poveikį dalyvavimo tam tikroje viešųjų telekomunikacijų tinklų ar paslaugų rinkoje sąlygoms kainos ir pasiūlos požiūriu, nes:

- a) jis kontroliuoja pagrindinę infrastruktūrą arba
- b) turi galimybę pasinaudoti savo padėtimi rinkoje;

tinklo baigos taškas – fizinė vieta, kurioje naudotojui suteikiama viešojo telekomunikacijų tinklo prieiga;

numerio perkeliamumas – galutiniams viešųjų telekomunikacijų paslaugų naudotojams suteikiama teisė išlaikyti toje pačioje vietoje tą patį telefono ryšio numerį nepabloginant kokybės, patikimumo ar patogumo tuo atveju, kai keičiami panašių viešųjų telekomunikacijų paslaugų teikėjai;

viešasis telekomunikacijų tinklas – vieša telekomunikacijų infrastruktūra, kuria palaikomi telekomunikacijų ryšiai tarp nustatytųjų tinklo baigos taškų;

viešoji telekomunikacijų paslauga – telekomunikacijų paslauga, kurią Šalis tiesiogiai ar faktiškai reikalauja teikti visuomenei ir kuria tikruoju laiku perduodama vartotojo teikiama informacija iš vieno taško į kitą (-us) tašką (-us), tos informacijos formos ar turinio galiniuose taškuose niekaip nepakeičiant. Tokioms paslaugoms, be kitų, gali būti priskiriamos balso telefonijos paslaugos, paketinio duomenų komutavimo paslaugos, grandininio duomenų komutavimo paslaugos, telekso paslaugos, telegrafo paslaugos, fakso paslaugos, privačiųjų nuomojamųjų kanalų paslaugos ir mobiliojo ir asmeninio ryšio paslaugos ir sistemos;

reguliavimo tarnyba – už telekomunikacijų sektoriaus reguliavimą atsakinga institucija;

telekomunikacijų paslaugos – visos paslaugos, kurias sudaro signalų perdavimas ir priėmimas bet kokiomis elektromagnetinėmis priemonėmis, išskyrus ekonominę veiklą, susijusią su informacijos turinio perdavimu telekomunikacijų priemonėmis, ir

naudotojas – įmonė ar fizinis asmuo, kuris naudojasi arba teikia prašymą naudotis viešai prieinama telekomunikacijų paslauga.

15.2 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

1. Šis skyrius taikomas priemonėms, kurias Šalis nustato arba toliau taiko ir kurios susijusios su telekomunikacijų tinklais ar paslaugomis, laikantis Šalies teisės apriboti paslaugų teikimą taip, kaip nustatyta jos išlygų sąrašuose, pateiktuose I arba II priede.
2. Šis skyrius netaikomas Šalies priemonėms, turinčioms poveikio visuomenei skirtų radijo ar televizijos programų perdavimui bet kokiomis telekomunikacijų priemonėmis, įskaitant transliavimo ir kabelinius tinklus. Patikslinama, kad šis skyrius taikomas siuntimo linijoms.
3. Šiuo skyriumi nereikalaujama, kad:
 - a) Šalis kitos Šalies paslaugų teikėjui leistų diegti, statyti, įsigyti, išsinuomoti, naudoti ar teikti telekomunikacijų tinklus ar paslaugas, jei tai konkrečiai nenumatyta šiame Susitarime, arba
 - b) Šalis diegtų, statytų, įsigytų, išsinuomotų, naudotų ar teiktų telekomunikacijų tinklus arba paslaugas, kai tokie tinklai ar paslaugos paprastai nesiūlomi visuomenei, arba kad Šalis priverstų tai daryti paslaugų teikėją.

15.3 STRAIPSNIS

Prieiga prie viešųjų telekomunikacijų tinklų ar paslaugų ir jų naudojimas

1. Šalis užtikrina, kad kitos Šalies įmonėms būtų suteikta prieiga prie viešųjų telekomunikacijų tinklų ar paslaugų ir kad jos galėtų tais tinklais ar paslaugomis naudotis pagrįstomis ir nediskriminacinėmis sąlygomis, taip pat susijusiomis su kokybe, techniniais standartais ir specifikacijomis²⁵. Šalys šią prievolę, be kita ko, taiko kaip nustatyta 2–6 dalyse.
2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad kitos Šalies įmonėms būtų suteikta prieiga prie visų viešųjų telekomunikacijų tinklų ar paslaugų, įskaitant privačius nuomojamuosius kanalus, jos teritorijoje ar už jos ribų, ir galimybę jais naudotis, todėl atitinkamai užtikrina, laikydamasi 5 ir 6 dalių, kad šioms įmonėms būtų leidžiama:
 - a) įsigyti ar išsinuomoti ir prijungti galinius ar kitus su viešuoju telekomunikacijų tinklu sąsają turinčius įrenginius;
 - b) prijungti privačius nuomojamuosius ar nuosavybės teise priklausančius kanalus prie tos Šalies viešųjų telekomunikacijų tinklų ir paslaugų arba prie kitos įmonės nuomojamųjų ar nuosavybės teise jai priklausančių kanalų;
 - c) naudotis laisvai pasirinktais protokolais ir
 - d) vykdyti perjungimo, signalizavimo ir apdorojimo funkcijas.

²⁵ **Nediskriminacinės sąlygos** – režimas, ne mažiau palankus už taikomą bet kuriai kitai įmonei, kuri panašiose situacijose naudoja panašiais viešaisiais telekomunikacijų tinklais ar paslaugomis.

3. Kiekviena Šalis užtikrina, kad visos kitos Šalies įmonės galėtų naudoti viešuosius telekomunikacijų tinklus ir paslaugas informacijai jos teritorijoje ar už jos ribų perduoti, įskaitant tokių įmonių vidaus telekomunikacijų ryšius, ir turėtų prieigą prie duomenų bazėse ar kitokia kompiuterine forma bet kurios iš Šalių teritorijoje laikomos informacijos.

4. Be to, kas numatyta 28.3 straipsnio (Bendrosios išimtys) nuostatose, neatsižvelgdama į 3 dalį Šalis gali imtis tinkamų priemonių, kad apsaugotų:

- a) viešųjų telekomunikacijų paslaugų saugumą bei konfidencialumą ir
- b) viešųjų telekomunikacijų paslaugų naudotojų privatumą,

laikydamosi reikalavimo, kad šiomis priemonėmis nebūtų savavališkai ar nepagrįstai diskriminuojama ar užslėptai ribojama prekyba.

5. Kiekviena Šalis užtikrina, kad nebūtų nustatoma jokių viešųjų telekomunikacijų tinklų ar paslaugų prieigos ir naudojimo sąlygų, išskyrus būtinas:

- a) užtikrinti, kad viešųjų telekomunikacijų tinklų ar paslaugų teikėjai vykdytų pareigas visuomenei, visų pirma gebėtų sudaryti visuomenei galimybę naudotis jų tinklais ar paslaugomis;
- b) apsaugoti viešųjų telekomunikacijų tinklų ar paslaugų techninį vientisumą arba

c) užtikrinti, kad kitos Šalies paslaugų teikėjai neteiktų paslaugų, dėl kurių Šalies išlygose, pateiktose I ar II priedo Šalies sąrašuose, nustatyti apribojimai.

6. Su sąlyga, kad viešųjų telekomunikacijų tinklų ar paslaugų prieigos ir naudojimo sąlygos tenkina 5 dalyje nustatytus kriterijus, jos gali būti tokios:

a) šių paslaugų perpardavimo ar bendro naudojimo apribojimai;

b) reikalavimas norint prisijungti prie tokių tinklų ar paslaugų naudoti nurodytas technines sąsajas, įskaitant sąsajos protokolus;

c) reikalavimas, kad, jei reikia, šios paslaugos būtų sąveikios tarpusavyje;

d) galinių ar kitų įrenginių, naudojamų sąsajai su tinklu, tipo patvirtinimas ir techniniai reikalavimai, susiję su šių įrenginių prijungimu prie tinklų;

e) privačių nuomojamųjų ar nuosavybės teise priklausančių kanalų sujungimo su tais tinklais ar paslaugomis ar su kitos įmonės nuomojamais ar nuosavybės teise priklausančiais kanalais apribojimai ir

f) pranešimo, registravimo ir licencijų išdavimo sąlygos.

15.4 STRAIPSNIS

Pagrindiniams paslaugų teikėjams taikomos konkurencijos apsaugos priemonės

1. Kiekviena Šalis toliau taiko tinkamas priemones, kuriomis paslaugų teikėjams, kurie atskirai ar kartu laikomi pagrindiniais paslaugų teikėjais, užkertamas kelias pradėti ar toliau vykdyti antikonkurencinę veiklą.
2. 1 dalyje minėta antikonkurencinė veikla gali būti:
 - a) antikonkurencinės kryžminės subsidijos;
 - b) konkurenciją pažeidžiantis informacijos, gautos iš konkurentų, naudojimas ir
 - c) techninės informacijos apie pagrindinę įrangą ir komerciškai svarbios informacijos, kuri yra būtina kitiems paslaugų teikėjams teikiant paslaugas, nepateikimas laiku.

15.5 STRAIPSNIS

Prieiga prie pagrindinės infrastruktūros

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos teritorijoje pagrindinis paslaugų teikėjas pagrįstomis ir nediskriminacinėmis sąlygomis bei sąnaudomis pagrįstais tarifais teiktų kitos Šalies telekomunikacijų paslaugų teikėjams prieigą prie pagrindinės infrastruktūros, kuri, be kitų dalykų, gali būti sudaryta iš tinklo elementų, pagalbinių operacinių sistemų ar pagalbinės struktūros.

2. Kiekviena Šalis gali pagal savo įstatymus nustatyti, prie kokios pagrindinės infrastruktūros privaloma teikti prieigą jos teritorijoje.

15.6 STRAIPSNIS

Sujungimas

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos teritorijoje pagrindiniai paslaugų teikėjai užtikrintų sujungimą:

- a) bet kuriame tinklo taške, kur tai techniškai įmanoma;
- b) nediskriminacinėmis sąlygomis, įskaitant techninius standartus ir specifikacijas, ir tarifais;
- c) ne prastesne kokybe nei teikiant savo panašias paslaugas ar nesusijusių paslaugų teikėjų ar jų patronuojamųjų įmonių ar kitų susijusių įmonių panašias paslaugas;
- d) laiku ir taikydami tokias sąlygas (įskaitant techninius standartus ir specifikacijas) ir sąnaudomis pagrįstus tarifus, kurie būtų skaidrūs, tinkami, ekonomiškai pagrįsti ir pakankamai atsieti, kad paslaugų teikėjui netektų mokėti už tinko komponentus ar infrastruktūrą, kurių jam nereikia paslaugai teikti, ir
- e) pagal prašymą papildomuose taškuose nei tinklo baigos taškai, siūlomi daugumai paslaugų naudotojų, ir taikydami mokesčius, atitinkančius papildomos infrastruktūros įrengimo sąnaudas.

2. Paslaugų teikėjas, kuriam leidžiama teikti telekomunikacijų paslaugas, turi teisę derėtis dėl naujo sujungimo sąlygų susitarimo su kitais viešųjų telekomunikacijų tinklų ir paslaugų teikėjais. Kiekviena Šalis užtikrina, kad pagrindiniai paslaugų teikėjai privalėtų parengti pavyzdinį sujungimo sąlygų pasiūlymą ar derėtis dėl sujungimo sąlygų susitarimų su kitais telekomunikacijų tinklų ir paslaugų teikėjais.
3. Kiekviena Šalis užtikrina, kad viešųjų telekomunikacijų paslaugų teikėjai, derybose dėl sujungimo sąlygų iš kito paslaugų teikėjo gavę informacijos, ją naudotų tik tais tikslais, kuriais ji buvo pateikta, ir visuomet užtikrintų perduotos arba laikomos informacijos konfidencialumą.
4. Kiekviena Šalis užtikrina, kad sujungimui su pagrindiniais paslaugų teikėjais taikomos procedūros būtų skelbiamos viešai.
5. Kiekviena Šalis užtikrina, kad pagrindiniai paslaugų teikėjai viešai skelbtų savo sujungimo sąlygų susitarimus ar pavyzdinį sujungimo sąlygų pasiūlymą, jei tinkama.

15.7 STRAIPSNIS

Leidimas teikti telekomunikacijų paslaugas

Kiekviena Šalis užtikrina, kad leidimas teikti telekomunikacijų paslaugas, jei įmanoma, būtų grindžiamas paprasta pranešimo tvarka.

15.8 STRAIPSNIS

Universaliosios paslaugos

1. Kiekviena Šalis turi teisę nustatyti, kokias universaliųjų paslaugų prievoles ji nori toliau taikyti.
2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad visos jos nustatomos ar toliau taikomos priemonės, susijusios su universaliosiomis paslaugomis, būtų tvarkomos skaidriai, objektyviai, nediskriminuojant ir nedarant poveikio konkurencijai. Kiekviena Šalis taip pat užtikrina, kad visos jos nustatomos universaliųjų paslaugų prievolės nesukeltų daugiau naštos nei būtina konkrečios universaliosios paslaugos atžvilgiu, kaip apibrėžta tos Šalies.
3. Visi paslaugų teikėjai turėtų būti tinkami užtikrinti universaliąją paslaugą. Jei paslaugos teikėją ketinama paskirti universaliųjų paslaugų teikėju, Šalis užtikrina, kad atranka būtų vykdoma veiksmingai, skaidriai ir nediskriminuojant.

15.9 STRAIPSNIS

Riboti ištekliai

1. Kiekviena Šalis savo ribotų išteklių, įskaitant dažnius, numerius ir panaudos teises, paskirstymo ir naudojimo procedūras tvarko objektyviai, laiku, skaidriai ir nediskriminuodamos.

2. Neatsižvelgdama į 8.4 straipsnį (Pateikimas į rinką) ir 9.6 straipsnį (Pateikimas į rinką), Šalis gali nustatyti ar toliau taikyti priemones, kuriomis paskiriami ir priskiriami spektro ištekliai ir valdomi dažniai. Atitinkamai kiekviena Šalis išlaiko teisę nustatyti ir taikyti savo spektro ir dažnių valdymo politiką, kuria gali būti ribojamas viešųjų telekomunikacijų paslaugų teikėjų skaičius. Kiekviena Šalis taip pat išlaiko teisę dažnių juostas paskirti atsižvelgiant į esamus ir būsimus poreikius.

3. Kiekviena Šalis viešai paskelbia informaciją apie galiojančias paskirtas dažnių juostas, tačiau neprivalo išsamiai nurodyti dažnius, paskirtus konkrečioms valdžios sektoriaus reikmėms.

15.10 STRAIPSNIS

Numerio perkeliamumas

Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos teritorijoje viešųjų telekomunikacijų paslaugų teikėjai pagrįstomis sąlygomis užtikrintų numerio perkeliamumą.

15.11 STRAIPSNIS

Reguliavimo tarnyba

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos reguliavimo tarnyba būtų teisiškai atskira ir funkciškai nepriklausoma nuo bet kokio telekomunikacijų tinklų, paslaugų ar įrangos teikėjo, įskaitant tuos atvejus, kai telekomunikacijų tinklų ar paslaugų teikėjas nuosavybės teise priklauso Šaliai ar yra jo kontroliuojamas.

2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos reguliavimo tarnybos sprendimai ir procedūros būtų nešališki visų rinkos dalyvių atžvilgiu ir būtų tvarkomi skaidriai ir laiku.
3. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos reguliavimo tarnybai būtų suteikta pakankamai įgaliojimų sektoriui reguliuoti, įskaitant įgaliojimus:
 - a) reikalauti, kad telekomunikacijų tinklų ar paslaugų teikėjai pateiktų reguliavimo tarnybai bet kokią informaciją, kurią ji laiko būtina savo pareigoms vykdyti, ir
 - b) užtikrinti savo sprendimų, susijusių su 15.3–15.6 straipsniuose nustatytomis prievolėmis, vykdymą tinkamomis sankcijomis, kurios taip pat gali būti ir piniginės nuobaudos, nurodymai imtis taisomųjų veiksmų ar licencijų sustabdymas ar atšaukimas.

15.12 STRAIPSNIS

Ginčų telekomunikacijų klausimais sprendimas

Kreipimasis į reguliavimo tarnybą

1. Be to, kas numatyta 27.3 straipsnio (Administraciniai procesai) ir 27.4 straipsnio (Peržiūra ir apskundimas) nuostatose, kiekviena Šalis taip pat užtikrina, kad:
 - a) įmonės galėtų laiku kreiptis į savo reguliavimo tarnybą, kad išspręstų ginčus su viešųjų telekomunikacijų tinklų ar paslaugų teikėjais dėl klausimų, aptariamų 15.3–15.6 straipsniuose ir pagal Šalies teisę priklausančių reguliavimo tarnybos jurisdikcijai. Kai tinkama, reguliavimo tarnyba per pagrįstos trukmės laikotarpį priima privalomą sprendimą dėl ginčo, ir
 - b) kitos Šalies telekomunikacijų tinklų ar paslaugų teikėjai, prašantys prieigos prie pagrindinės infrastruktūros ar sujungimo su pagrindinių paslaugų teikėju Šalies teritorijoje, galėtų per pagrįstos trukmės viešai nurodytą laikotarpį kreiptis į reguliavimo tarnybą, kad išspręstų ginčus su tuo pagrindiniu paslaugų teikėju dėl tinkamų sujungimo ar prieigos sąlygų ir tarifų.

Reguliavimo tarnybos nutarimų ar sprendimų apskundimas ir peržiūra

2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad įmonė, kurios interesus neigiamai paveikė reguliavimo tarnybos nutarimas ar sprendimas, turėtų galimybę, kad tą nutarimą ar sprendimą peržiūrėtų nešališka ir nepriklausoma teisminė, teismo pobūdžio ar administracinė institucija, kaip numatyta Šalies teisėje. Teisminė, teismo pobūdžio ar administracinė institucija pateikia įmonei raštu pagrįstą jos nutarimą ar sprendimą. Kiekviena Šalis užtikrina, kad reguliavimo tarnyba įgyvendintų šiuos nutarimus ar sprendimus, kuriuos taip pat galima apskųsti ar peržiūrėti.
3. Kreipimasis dėl teisminės peržiūros nėra priežastis nesilaikyti reguliavimo tarnybos nutarimo ar sprendimo, nebent atitinkama teisminė institucija atideda jo taikymą.

15.13 STRAIPSNIS

Skaidrumas

1. Be to, kas numatyta 27.1 straipsnio (Skelbimas) ir 27.2 straipsnio (Informacijos teikimas) ir kitose šio skyriaus nuostatose, susijusiose su informacijos skelbimu, kiekviena Šalis viešai skelbia:
 - a) reguliavimo tarnybos uždavinius – lengvai prieinama ir aiškia forma, ypač jei tie uždaviniai pavesti daugiau nei vienai įstaigai;

- b) savo priemones, susijusias su viešaisiais telekomunikacijų tinklais ar paslaugomis, įskaitant:
 - i) reguliavimo tarnybos sprendimus ir jų pagrindą;
 - ii) paslaugų tarifus ir kitas sąlygas;
 - iii) techninių sąsajų specifikacijas;
 - iv) galinių ar kitų įrenginių prijungimo prie viešųjų telekomunikacijų tinklų sąlygas;
 - v) jei yra, pranešimo, leidimų, registravimo ar licencijų išdavimo reikalavimus, ir
- c) informaciją apie įstaigas, atsakingas už su standartais susijusių priemonių rengimą, keitimą ir priėmimą.

15.14 STRAIPSNIS

Netaikymas

Šalys pripažįsta konkurencingos rinkos svarbą siekiant teisėtų viešosios politikos tikslų, susijusių su telekomunikacijų paslaugomis. Todėl kiekviena Šalis savo teisėje nustatytu mastu gali netaikyti telekomunikacijų paslaugos reguliavimo nuostatų, jei atlikus rinkos analizę nustatoma, kad joje susiklosčiusios veiksmingos konkurencijos sąlygos.

15.15 STRAIPSNIS

Ryšys su kitais skyriais

Jeigu šio skyriaus nuostatos neatitinka kito skyriaus nuostatų, tos neatitikties atžvilgiu vadovaujama šio skyriaus nuostatomis.

ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS

ELEKTRONINĖ PREKYBA

16.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

(turinio) **pateiktis** – kompiuterinė programa, tekstas, vaizdo įrašas, atvaizdas, garso įrašas arba kitoks pateikiamas skaitmenintas turinys ir

elektroninė prekyba – prekyba, vykdoma telekomunikacijų priemonėmis atskirai arba kartu su kitomis informacinėmis ir ryšių technologijomis.

16.2 STRAIPSNIS

Tikslas ir taikymo sritis

1. Šalys pripažįsta, kad elektroninė prekyba atveria daugiau ekonomikos augimo ir prekybos galimybių daugelyje sektorių, ir patvirtina, kad elektroninei prekybai taikomos PPO taisyklės. Jos susitaria skatinti elektroninės tarpusavio prekybos vystymąsi, ypač bendradarbiaudamos dėl elektroninės prekybos klausimų, iškeltų pagal šio skyriaus nuostatas.
2. Šiuo skyriumi Šaliai nenustatoma prievolių leisti perduoti pateiktą elektroninėmis priemonėmis, nebent ji taip vykdytų savo prievolės pagal kitas šio Susitarimo nuostatas.

16.3 STRAIPSNIS

Muitų taikymas elektroninėms pateiktims

1. Šalis nenustato jokio maito, mokesčio ar rinkliavos už tam tikro turinio pateiktį elektroninėmis priemonėmis.
2. Patikslinama, kad pagal 1 dalį Šaliai neužkertamas kelias nustatyti savo vidaus mokesčio ar kitokios vidaus rinkliavos turinio pateikčiai elektroninėmis priemonėmis, jeigu tas mokestis ar rinkliava nustatomas laikantis šio Susitarimo nuostatų.

16.4 STRAIPSNIS

Pasitikėjimas elektronine prekyba ir jos patikimumas

Kiekviena Šalis turėtų nustatyti arba toliau taikyti savo elektroninės prekybos naudotojų asmens duomenų apsaugos įstatymus, kitus teisės aktus arba administracines priemones ir tai darydama deramai paisyti tarptautinių duomenų apsaugos standartų, nustatytų atitinkamų tarptautinių organizacijų, kurių narės yra abi Šalys.

16.5 STRAIPSNIS

Bendrosios nuostatos

Turėdamos omenyje elektroninės prekybos kaip socialinės ir ekonominės plėtros priemonės potencialą, Šalys pripažįsta, jog svarbu:

- a) jų nacionalinių reglamentavimo sistemų aiškumas, skaidrumas ir nuspėjamumas, kad būtų kuo lengviau plėtoti elektroninę prekybą;
- b) sistemų sąveikumas, inovacijos ir konkurencija lengvinant elektroninę prekybą ir
- c) sudaryti palankesnes sąlygas mažosioms ir vidutinėms įmonėms naudotis elektronine prekyba.

16.6 STRAIPSNIS

Dialogas dėl elektroninės prekybos

1. Pripažindamos pasaulinį elektroninės prekybos pobūdį, Šalys susitaria tęsti dialogą elektroninės prekybos klausimais, be kita ko, dėl:
 - a) viešai išduotų elektroninių parašų sertifikatų pripažinimo ir palankesnių sąlygų tarpvalstybinėms sertifikavimo paslaugoms sudarymo;
 - b) tarpinių paslaugų teikėjų atsakomybės už informacijos perdavimą ar laikymą;
 - c) neužsakytų elektroninių komercinių pranešimų tvarkymo ir
 - d) asmens duomenų apsaugos ir vartotojų bei įmonių apsaugos nuo sukčiavimo ir nesąžiningos komercinės praktikos elektroninės prekybos srityje.
2. 1 dalyje nurodytas dialogas gali vykti keičiantis informacija dėl atitinkamų Šalių įstatymų, reglamentavimo nuostatų ir kitų su šiais dalykais susijusių priemonių ir dalijantis patirtimi dėl tokių įstatymų, reglamentavimo nuostatų bei kitokių priemonių įgyvendinimo.
3. Pripažindamos pasaulinį elektroninės prekybos pobūdį, Šalys patvirtina, kad labai svarbu aktyviai dalyvauti daugiašaliuose forumuose ir taip skatinti elektroninės prekybos plėtrą.

16.7 STRAIPSNIS

Ryšys su kitais skyriais

Jeigu šio skyriaus nuostatos neatitinka kito šio Susitarimo skyriaus nuostatų, tos neatitikties atžvilgiu vadovaujama to kito skyriaus nuostatomis.

SEPTYNIOLIKTAS SKYRIUS

KONKURENCIJOS POLITIKA

17.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

antikonkurencinė verslo praktika vadinami konkurencijai prieštaraujantys susitarimai, suderinti konkurentų veiksmai arba planai, antikonkurencinė rinkoje dominuojančios įmonės veikla ir bendrovių susijungimai, darantys didelį neigiamą poveikį konkurencijai, ir

visuotinės ekonominės svarbos paslauga Europos Sąjungoje vadinama tokia paslauga, kurios įprastomis rinkos sąlygomis veikianti įmonė negali pakankamai gerai teikti visuomenės interesus atitinkančiomis sąlygomis, įskaitant kainą, objektyvias kokybės savybes, paslaugos teikimo tęstinumą ir prieinamumą. Teikti visuotinės ekonominės svarbos paslaugą valstybė turi patikėti vienai arba daugiau įmonių kaip viešųjų paslaugų teikimo užduotį, kurią formuluojant nustatomos tų įmonių ir valstybės prievolės.

17.2 STRAIPSNIS

Konkurencijos politika

1. Šalys pripažįsta, kad jų prekybos santykiams svarbi laisva ir neiškraipyta konkurencija. Šalys pripažįsta, kad antikonkurencinė verslo praktika gali iškraipyti tinkamą rinkų veikimą ir mažinti prekybos liberalizavimo naudą.
2. Šalys tinkamomis priemonėmis uždraudžia antikonkurencinę verslo praktiką ir pripažįsta, kad tokiomis priemonėmis bus padedama siekti šio Susitarimo tikslų.
3. Šalys bendradarbiauja įvairiais klausimais, susijusiais su antikonkurencinės verslo praktikos uždraudimu laisvosios prekybos erdvėje, remdamosi 1999 m. birželio 17 d. Bonoje priimtu *Europos Bendrijų ir Kanados Vyriausybės Susitarimu dėl konkurencijos įstatymų taikymo*.

4. Taikant 2 dalyje nurodytas priemones laikomasi skaidrumo, nediskriminavimo ir proceso sąžiningumo principų. Konkurencijos teisės aktų taikymo išimtys nustatomos skaidriai. Šalis teikia kitai Šaliai viešą informaciją apie tokias išimtis, numatytas jos konkurencijos teisėje.

17.3 STRAIPSNIS

Konkurencijos politikos taikymas įmonėms

1. Šalis užtikrina, kad 17.2 straipsnio 2 dalyje nurodytos priemonės būtų Šalims taikomos tiek, kiek tai privaloma pagal jos teisės nuostatas.
2. Patikslinama, kad:
 - a) Kanados Konkurencijos aktas (angl. *Competition Act*, R.S.C. 1985, c. C-34) yra privalomas ir taikomas Jos Didenybei Kanadoje arba jos provincijoje atstovaujančiam subjektui, kuris yra bendrovė, tos bendrovės komercinės veiklos atžvilgiu, kurią vykdydama ji faktiškai konkuruoja arba gali konkuruoti su kitais subjektais, tiek, kiek tas aktas būtų taikomas kitam subjektui, kuris neatstovauja Jos Didenybei. Jai atstovaujančiais subjektais gali būti valstybės įmonės, monopolijos ir įmonės, kurioms suteikta specialių ar išimtinių teisių arba privilegijų, ir

- b) Europos Sąjungoje valstybės įmonėms, monopolijoms ir įmonėms, kurioms suteikta specialių teisių arba privilegijų, taikomos Europos Sąjungos konkurencijos taisyklės. Vis dėlto įmonėms, kurioms patikėta teikti visuotinės ekonominės svarbos paslaugas, arba finansinių monopolijų pobūdžio įmonėms šios taisyklės taikomos tik jeigu jų taikymas netrukdo teisiškai ar faktiškai atlikti konkrečių joms skirtų užduočių.

17.4 STRAIPSNIS

Ginčų sprendimas

Šio skyriaus nuostatomis netaikomos jokios ginčų sprendimo procedūros pagal šį Susitarimą.

AŠTUONIOLIKTAS SKYRIUS

VALSTYBĖS ĮMONĖS, MONOPOLIJOS IR ĮMONĖS, KURIOMS SUTEIKTA SPECIALIŲ TEISIŲ ARBA PRIVILEGIJŲ

18.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

subjektu, kuriam taikomas šis Susitarimas, vadinama:

- a) monopolija;
- b) tam tikros prekės tiekėjas arba paslaugos teikėjas, kuris yra vienas iš nedaugelio Šalies oficialiai arba faktiškai įgaliotų ar įsteigtų subjektų, tiekiančių prekes arba teikiančių paslaugas, ir ta Šalis iš esmės neleidžia tiems subjektams konkuruoti tarpusavyje savo teritorijoje;
- c) bet koks subjektas, kuriam Šalis oficialiai arba faktiškai suteikė specialių teisių ar privilegijų tiekti tam tikrą prekę arba teikti paslaugą ir tai iš esmės paveikė visų kitų įmonių galimybes tiekti tą prekę arba teikti tą paslaugą iš esmės lygiavertėmis sąlygomis toje pačioje geografinėje teritorijoje, o tam subjektui sudarytos sąlygos visiškai ar iš dalies išvengti konkurencinio spaudimo arba rinkos suvaržymų²⁶; arba

²⁶ Patikslinama, kad specialia teise iš esmės nelaikoma licencija, išduota nedideliame įmonių skaičiui paskirstant ribotus išteklius pagal objektyvius, proporcingus ir nediskriminacinius kriterijus.

d) valstybės įmonė;

paskirti – sukurti arba leisti sukurti monopoliją arba išplėsti monopoliją į jos veiklos sritį įtraukiant papildomą prekę arba paslaugą;

komerciniais sumetimais – laikantis privačiai įmonei tame verslo arba pramonės sektoriuje įprastos verslo praktikos ir

nediskriminacinis režimas yra nacionalinis režimas arba didžiausio palankumo režimas – tas iš jų, kuris yra palankesnis, kaip nustatyta šiame Susitarime.

18.2 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

1. Šalys patvirtina savo teises ir prievoles pagal GATT 1994 XVII:1–XVII:3 straipsnius, *Susitarimą dėl Bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos 1994 XVII straipsnio aiškinimo* ir GATS VIII:1 ir VIII:2 straipsnius, kurie įtraukiami į šį Susitarimą ir tampa jo dalimi.
2. Šis skyrius netaikomas Šalies viešiesiems pirkimams, kai Šalis perka prekes ar paslaugas valstybės reikmėms ir nesiekdama jų perparduoti komerciniais tikslais arba panaudoti prekėms tiekti ar paslaugoms teikti komercinėje prekyboje, nepaisant to, ar tas pirkimas yra viešasis pirkimas pagal šį Susitarimą, kaip apibrėžta 19.2 straipsnyje (Taikymo sritis ir aprėptis), ar ne.

3. 18.4 ir 18.5 straipsniai netaikomi sektoriams, kurie nurodyti 8.2 straipsnyje (Taikymo sritis) ir 9.2 straipsnyje (Taikymo sritis).

4. 18.4 ir 18.5 straipsniai netaikomi subjekto, kuriam taikomas šis Susitarimas, priemonei, jeigu Šalies taikoma nacionalinio režimo arba didžiausio palankumo režimo prievolės išlyga, nustatyta tos Šalies I, II arba III priedo sąraše, būtų taikoma tuo atveju, jeigu ta pati priemonė būtų tos Šalies priimta arba toliau taikoma.

18.3 STRAIPSNIS

Valstybės įmonės, monopolijos ir įmonės, kurioms suteikta specialių teisių arba privilegijų

1. Nedarant poveikio Šalių teisėms ir prievolėms pagal šį Susitarimą, šio skyriaus nuostatomis Šaliai nedraudžiama įsteigti arba toliau valdyti valstybės įmonių ar monopolijų arba suteikti įmonėms specialių teisių ar privilegijų.

2. Šalis iš subjekto, kuriam taikomas šis Susitarimas, nereikalauja ir jo neskatina elgtis priešingai negu nustatyta šiame Susitarime.

18.4 STRAIPSNIS

Nediskriminacinis režimas

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos teritorijoje subjektas, kuriam taikomas šis Susitarimas, taikytų nediskriminacinį režimą investicijai pagal šį Susitarimą, kitos Šalies prekei arba kitos Šalies paslaugų teikėjui perkant ar parduodant prekę arba paslaugą.
2. Jeigu subjektas, kuriam taikomas šis Susitarimas, kaip apibūdinta šio termino apibrėžties 18.1 straipsnio b–d punktuose, vykdo veiklą pagal 18.5 straipsnio 1 dalį, pripažįstama, kad ta Šalis, kurios teritorijoje yra subjektas, kuriam taikomas šis Susitarimas, vykdo 1 dalyje nustatytas prievoles dėl to subjekto, kuriam taikomas šis Susitarimas.

18.5 STRAIPSNIS

Komerciniai sumetimai

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad subjektas, kuriam taikomas šis Susitarimas, jos teritorijoje pirks arba parduodamas prekes vykdytų veiklą komerciniais sumetimais, be kita ko, dėl kainos, kokybės, prieinamumo, perkamumo, transportavimo ir kitokių pirkimo ar pardavimo sąlygų ir nuostatų, įskaitant atvejus, kai tokios prekės tiekiamos arba paslaugos teikiamos kitos Šalies investuotojo investicijoms ar investicijomis.

2. Jeigu subjekto, kuriam taikomas šis Susitarimas, elgesys atitinka 18.4 straipsnio ir Septyniolikto skyriaus (Konkurencijos politika) nuostatas, 1 dalyje nustatyta prievolė netaikoma:

- a) monopolijos atveju – siekiant tikslo, dėl kurio įsteigta ta monopolija arba dėl kurio jai suteikta specialių teisių ar privilegijų, kaip antai vykdant viešųjų paslaugų prievolę arba siekiant regioninės plėtros, arba
- b) valstybės įmonės atveju – vykdant viešus jos įgaliojimus.

DEVYNIOLIKTAS SKYRIUS

VIEŠIEJI PIRKIMAI

19.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

komercinės prekės arba paslaugos – prekės arba paslaugos, kurios paprastai parduodamos arba siūlomos pirkti komercinėje rinkoje nevyriausybiniais pirkėjams nevalstybiniais tikslais arba paprastai yra jų perkamos;

statybos paslauga – paslauga, kuria siekiama įvairiais būdais atlikti civilinės inžinerijos ar pastatų statybos darbus, nustatytus Jungtinių Tautų laikinojo svarbiausiojo produktų klasifikatoriaus (CPC) 51 skyriuje;

elektroninis aukcionas – kartotinis procesas, vykdomas elektroninėmis priemonėmis, kuriomis tiekėjai praneša apie naujas kainas arba naujas kiekybinių ne kainomis grindžiamų pasiūlymo elementų vertes, susijusias su vertinimo kriterijais, arba ir viena, ir kita; pagal šias naujas kainas ir vertes nustatoma arba peržiūrima pasiūlymų eilės tvarka;

raštu arba **raštiškai** – žodžiais arba skaitmenimis pateikta informacija, kuri gali būti perskaityta, atgaminta ir vėliau perduota. Tai gali būti ir elektroninėmis priemonėmis perduodama bei laikoma informacija;

ribotas konkursas – viešųjų pirkimų būdas, kai perkantysis subjektas pats susisieikia su pasirinktu (-ais) tiekėju (-ais);

priemonė – bet koks įstatymas, reglamentavimo nuostata, procedūra, administracinės gairės ar praktika arba perkančiojo subjekto veiksmas, susijęs su viešuoju pirkimu pagal šį Susitarimą;

daugkartinis sąrašas – tiekėjų, perkančiojo subjekto laikomų atitinkančiais įtraukimo į sąrašą sąlygas, sąrašas, kuriuo perkantysis subjektas ketina naudotis daugiau kaip vieną kartą;

pranešimas apie numatomą viešąjį pirkimą – perkančiojo subjekto paskelbtas pranešimas, kuriuo suinteresuotieji tiekėjai kviečiami teikti paraiškas dalyvauti konkurse ir (arba) konkurso pasiūlymus;

kompensacijos – bet kokios sąlygos ar įsipareigojimai, kuriais skatinama vietos plėtra arba gerinamas Šalies sąskaitų mokėjimo balansas, pavyzdžiui, vietinio turinio naudojimas, technologijos licencijavimas, investicijos, kompensacinė prekyba ir panašūs veiksmai arba reikalavimai;

atviras konkursas – viešųjų pirkimų būdas, kai pasiūlymus gali teikti visi suinteresuotieji tiekėjai;

subjektas suprantamas taip, kaip apibrėžta 1.1 straipsnyje (Visuotinai taikomos apibrėžtys);

perkantysis subjektas – subjektas, įtrauktas į Šalies patekimo į rinką sąrašą pagal šį skyrių 19-1, 19-2 arba 19-3 priedą;

tinkamas tiekėjas – tiekėjas, kurį perkantysis subjektas pripažįsta atitinkančiu dalyvavimo konkurse sąlygas;

atrankinis konkursas – viešųjų pirkimų būdas, kai perkantysis subjektas pasiūlymus teikti kviečia tik tinkamus tiekėjus;

paslaugos – taip pat statybos paslaugos, nebent būtų nurodyta kitaip;

standartas – pripažintos įstaigos patvirtintas dokumentas, kuriame nustatytos visuotiniam ir daugkartiniam naudojimui skirtos taisyklės, gairės arba prekių ar paslaugų savybės, arba atitinkami procesai ir gamybos metodai, kurių laikytis neprivaloma. Į standartą taip pat gali būti įtraukti arba jame pateikti tik terminijos, sutartinių ženklų, pakuotės, žymėjimo arba ženklinimo etiketėmis reikalavimai, taikomi prekei, paslaugai, procesui ar gamybos metodui;

tiekėjas – asmuo arba asmenų grupė, kurie tiekia ar gali tiekti prekes arba teikti paslaugas, ir

techninė specifikacija – konkurso reikalavimas, kuriuo:

- a) nustatomos numatomų įsigyti prekių ar paslaugų savybės, įskaitant kokybę, eksploatacines savybes, saugą ir matmenis, arba jų gamybos ar tiekimo arba teikimo procesai ir būdai, arba
- b) nurodyti prekei arba paslaugai taikytini terminijos, sutartinių ženklų, pakuotės, žymėjimo ar ženklinimo etiketėmis reikalavimai.

19.2 STRAIPSNIS

Taikymo sritis ir aprėptis

Šio skyriaus taikymas

1. Šis skyrius taikomas bet kokiai priemonei, susijusiai su viešuoju pirkimu pagal šį Susitarimą, nepriklausomai nuo to, ar tas pirkimas visiškai ar iš dalies vykdomas elektroninėmis priemonėmis, ar ne.

2. Šiame skyriuje viešasis pirkimas pagal šį Susitarimą – tai viešasis pirkimas valstybės reikmėms:

- a) prekių, paslaugų ar bet kokio jų derinio:
 - i) kaip nustatyta kiekvienos Šalies patekimo į rinką sąrašo prieduose pagal šį skyrį, ir
 - ii) kurių nusipirkus nesiekama jų parduoti ar perparduoti komerciniais tikslais arba panaudoti prekėms gaminti ar tiekti arba paslaugoms teikti komercinio pardavimo ar perpardavimo tikslais;
- b) vykdomas bet kokiomis sutartinėmis priemonėmis, įskaitant pirkimą, lizingą, nuomą ar išperkamąją nuomą, numatant jas įsigyti arba to nenumatant;
- c) kurio vertė, nustatyta pagal šio straipsnio 6–8 dalis, pranešimo paskelbimo pagal 19.6 straipsnį dieną yra lygi atitinkamai ribinei vertei, nurodytai Šalies patekimo į rinką sąrašo prieduose pagal šį skyrį, arba ją viršija;
- d) kurį vykdo perkantysis subjektas ir
- e) kuriam nėra nustatyta netaikymo dėl kokių nors kitų priežasčių išimtis, numatyta 3 dalyje arba Šalies patekimo į rinką sąrašo prieduose dėl šio skyriaus.

3. Jeigu Šalies patekimo į rinką sąrašo prieduose pagal šį skyrių nenustatyta kitaip, šis skyrius netaikomas:

- a) žemės, esamų pastatų arba kito nekilnojamojo turto ar su juo susijusių teisių įsigijimui arba nuomai;
- b) nesutartiniams susitarimams ar Šalies teikiamai bet kokios formos paramai, įskaitant bendradarbiavimo susitarimus, dotacijas, paskolas, kapitalo investicijas, garantijas ir fiskalines paskatas;
- c) fiskalinės įstaigos ar depozitoriumo paslaugų, likvidavimo ir valdymo paslaugų, skirtų reguliuojamoms finansų įstaigoms, ar valstybės skolos vertybinių popierių, įskaitant paskolas ir vyriausybės obligacijas, vekselius ir kitus vertybinius popierius, pardavimo, išpirkimo ir platinimo paslaugų viešajam pirkimui arba įsigijimui;
- d) viešojo sektoriaus darbo sutartims;
- e) viešiesiems pirkimams, vykdomiems:
 - i) siekiant konkretaus tikslo teikti tarptautinę paramą, įskaitant paramą vystymuisi;
 - ii) laikantis konkrečios tvarkos ar sąlygų, nustatytų tarptautiniu susitarimu, susijusiu su karinių dalinių dislokavimu arba su pasirašiusių valstybių bendru projekto įgyvendinimu, arba

- iii) laikantis tarptautinės organizacijos konkrečios tvarkos ar sąlygų arba gaunant finansavimą tarptautinėmis dotacijomis, paslaugomis ar kita parama, jei taikytina tvarka ar sąlygos prieštarauja šio skyriaus nuostatomis.

4. Viešaisiais pirkimais pagal šį skyrių laikomi visi viešieji pirkimai, įtraukti į Kanados ir Europos Sąjungos patekimo į rinką sąrašus, kuriuose kiekvienos Šalies įsipareigojimai nustatyti tokia tvarka:

- a) 19-1 priede – centrinės valdžios subjektai, kurių viešiesiems pirkimams taikomas šis skyrius;
- b) 19-2 priede – centrinei valdžiai pavaldūs valdžios subjektai, kurių viešiesiems pirkimams taikomas šis skyrius;
- c) 19-3 priede – visi kiti subjektai, kurių viešiesiems pirkimams taikomas šis skyrius;
- d) 19-4 priede – prekės, kurioms taikomas šis skyrius;
- e) 19-5 priede – paslaugos, kurioms taikomas šis skyrius, išskyrus statybos paslaugas;
- f) 19-6 priede – statybos paslaugos, kurioms taikomas šis skyrius;
- g) 19-7 priede – bendrosios pastabos ir
- h) 19-8 priede – pagal šį skyrių naudojamos skelbimo priemonės.

5. Jeigu perkantysis subjektas viešojo pirkimo pagal šį Susitarimą atveju reikalauja, kad Šalies patekimo į rinką sąrašo prieduose pagal šį skyrių nenurodyti subjektai viešuosius pirkimus vykdytų laikydamiesi specialių reikalavimų, tokiems reikalavimams *mutatis mutandis* taikomas 19.4 straipsnis.

Įvertinimas

6. Apskaičiuodamas viešojo pirkimo vertę, kad nustatytų, ar viešajam pirkimui taikomas šis Susitarimas, perkantysis subjektas:

- a) neskaido viešojo pirkimo į atskirus viešuosius pirkimus ir nepasirenka bei netaiko konkretaus viešojo pirkimo vertės nustatymo metodo siekdamas, kad viešajam pirkimui šio skyriaus nuostatos būtų visiškai ar iš dalies netaikomos, ir
- b) nurodo didžiausią apskaičiuotą bendrą viešojo pirkimo iš vieno ar daugiau tiekėjų vertę visu viešojo pirkimo laikotarpiu atsižvelgdamas į visas atlyginimo formas, įskaitant:
 - i) priemokas, honorarus, komisinius ir palūkanas ir
 - ii) jei vykdant viešąjį pirkimą numatyta galimybė pasirinkti – bendrą tokių pasirinkimo galimybių vertę.

7. Jei dėl konkretaus viešajam pirkimui taikomo reikalavimo sudaroma daugiau kaip viena sutartis arba sutartys sudaromos keliais etapais (toliau – kartotinio pirkimo sutartys), didžiausia bendra vertė nustatoma remiantis:

- a) tokios pat rūšies prekės ar paslaugos kartotinio pirkimo sutarčių, sudarytų per paskutinius 12 mėnesių arba praėjusiais perkančiojo subjekto finansiniais metais, vertė, kai įmanoma, koreguota dėl numatomų perkamos prekės ar paslaugos kiekio arba vertės pokyčių per ateinančius 12 mėnesių, arba
- b) apskaičiuota tokios pat rūšies prekės ar paslaugos kartotinio pirkimo sutarčių, kurios bus sudarytos per 12 mėnesių po pradinės sutarties sudarymo arba per perkančiojo subjekto finansinius metus, vertė.

8. Prekių lizingo, nuomos, išperkamosios nuomos ar paslaugų pirkimo atveju arba kai bendroji viešojo pirkimo kaina nenurodyta, vertė nustatoma:

- a) kai sutartis yra terminuota:
 - i) jei sutarties terminas ne ilgesnis kaip 12 mėnesių – pagal didžiausią apskaičiuotą bendrąją vertę per visą terminą, arba
 - ii) jei sutarties terminas ilgesnis kaip 12 mėnesių – pagal didžiausią apskaičiuotą bendrą vertę, įskaitant bet kokią apskaičiuotą likutinę vertę;
- b) kai sutartis neterminuota – pagal apskaičiuotą mėnesio sumą, padaugintą iš 48, ir

- c) jeigu neaišku, ar sutartis bus terminuota, taikomas b punktas.

19.3 STRAIPSNIS

Saugumo užtikrinimo ir bendrosios išimtys

1. Nė viena šio skyriaus nuostata Šaliai neužkertamas kelias imtis veiksmų arba atsisakyti atskleisti informaciją, jei ji mano, kad tai būtina siekiant apginti esminius jos saugumo interesus, susijusius su viešuoju pirkimu:
 - a) ginklų, šaudmenų²⁷ ar karinės paskirties medžiagų,
 - b) kuris būtinas nacionaliniam saugumui užtikrinti, arba
 - c) nacionalinės gynybos tikslais.
2. Atsižvelgiant į reikalavimą, pagal kurį tokios priemonės negali būti taikomos savavališkai ar nepateisinamai diskriminuojant Šalis, kai vyrauja tokios pačios sąlygos, arba paslėptai ribojant tarptautinę prekybą, nė viena šio skyriaus nuostata negali būti aiškinama kaip neleidžianti Šaliai nustatyti arba įgyvendinti priemonių, kurios:
 - a) būtinos visuomenės dorovei apsaugoti, viešajai tvarkai palaikyti ar saugai užtikrinti;

²⁷ Šiame straipsnyje vartojamas „šaudmenų“ terminas, angl. *ammunition*, laikomas analogišku angl. k. terminui *munitions*.

- b) būtinos žmonių, gyvūnų ar augalų gyvybei ar sveikatai apsaugoti;
- c) būtinos intelektinei nuosavybei apsaugoti arba
- d) susijusios su neįgaliųjų, labdaros įstaigų ar kalinių pagamintomis prekėmis arba teikiamomis paslaugomis.

19.4 STRAIPSNIS

Bendrieji principai

Nediskriminavimas

1. Imdamasi bet kokių su viešaisiais pirkimais pagal šį Susitarimą susijusių priemonių kiekviena Šalis, įskaitant jos perkančiuosius subjektus, kitos Šalies prekėms bei paslaugoms ir kitos Šalies tiekėjams, siūlantiems tokias prekes ar paslaugas, iškart ir besąlygiškai taiko ne mažiau palankų režimą negu tas, kurį ta Šalis, įskaitant jos perkančiuosius subjektus, taiko savo prekėms, paslaugoms ir tiekėjams. Patikslinama, kad toks režimas apima:

- a) Kanadoje – ne mažiau palankų režimą negu tas, kuris tam tikroje jos provincijoje arba teritorijoje, įskaitant jos perkančiuosius subjektus, taikomas toje provincijoje ar teritorijoje įsikūrusiems tiekėjams, jų prekėms ir paslaugoms, ir

- b) Europos Sąjungoje – ne mažiau palankų režimą negu tas, kuris valstybėje narėje arba jos ne centrinio lygmens regione, įskaitant perkančiuosius subjektus, taikomas toje valstybėje narėje arba, kitu atveju, jos ne centrinio lygmens regione įsikūrusiems tiekėjams, jų prekėms ir paslaugoms.

2. Imdamasi bet kokių su viešaisiais pirkimais, vykdomais pagal šį Susitarimą, susijusių priemonių Šalis, įskaitant jos perkančiuosius subjektus:

- a) savo teritorijoje įsisteigusiam tiekėjui netaiko mažiau palankaus režimo negu kitam savo teritorijoje įsisteigusiam tiekėjui dėl to, kad jį sieja tam tikri priklausomybės ar nuosavybės santykiai su užsienio subjektu, arba
- b) nediskriminuoja savo teritorijoje įsisteigusio tiekėjo dėl to, kad to tiekėjo konkrečiam viešajam pirkimui siūlomos prekės arba paslaugos yra kitos Šalies prekės arba paslaugos.

Elektroninių priemonių naudojimas

3. Vykdydamas viešuosius pirkimus pagal šį Susitarimą elektroninėmis priemonėmis perkantysis subjektas:

- a) užtikrina, kad viešasis pirkimas vyktų naudojant informacinių technologijų sistemas ir programinę įrangą, įskaitant su informacijos autentiškumo patvirtinimu ir šifravimu susijusias sistemas bei programinę įrangą, kurios yra visuotinai prieinamos ir sąveikauja su kitomis visuotinai prieinamomis informacinių technologijų sistemomis ir programine įranga, ir
- b) naudoja priemones, kuriomis užtikrinamas dalyvavimo paraiškų ir pasiūlymų vientisumas, taip pat nustatomas jų gavimo laikas ir užkertamas kelias neleistinai prieigai prie jų.

Viešųjų pirkimų vykdymas

4. Perkantysis subjektas viešuosius pirkimus pagal šį Susitarimą vykdo skaidriai ir nešališkai:
- a) laikydamasis šio skyriaus nuostatų ir taikydamas tokius metodus kaip atviras konkursas, atrankinis konkursas ir ribotas konkursas;
 - b) vengdamas interesų konfliktų ir
 - c) užkirsdamas kelią korupcijai.

Kilmės taisyklės

5. Vykdydama viešuosius pirkimus pagal šį Susitarimą Šalis negali iš kitos Šalies importuojamoms arba jos tiekiamoms prekėms ar paslaugoms taikyti kitokių kilmės taisyklių negu tos, kurias Šalis tuo pačiu metu taiko įprastomis prekybos sąlygomis iš tos pačios Šalies importuojamoms ar tiekiamoms prekėms arba teikiamoms paslaugoms.

Kompensacijos

6. Šalis, įskaitant jos perkančiuosius subjektus, vykdydama viešuosius pirkimus pagal šį Susitarimą nesiekia jokių kompensacijų, neatsižvelgia į jas, jų nenustato ir nereikalauja taikyti.

Priemonės, kurios nėra susijusios vien su viešaisiais pirkimais

7. 1 ir 2 dalys netaikomos: muitams ir bet kokiems mokesčiams, nustatytiems importui ar su juo susijusiems; tokių muitų ir mokesčių surinkimo būdai; kitoms importo taisyklėms ar formalumams ir priemonėms, kurios turi poveikio prekybai paslaugomis ir kurios nėra priemonės, kuriomis reglamentuojami viešieji pirkimai pagal šį Susitarimą.

19.5 STRAIPSNIS

Informacija apie viešųjų pirkimų sistemą

1. Kiekviena Šalis:
 - a) nedelsdama paskelbia visus įstatymus, reglamentavimo nuostatas, teismų sprendimus, visuotinai taikomas administracinius nutarimus, standartines sutarčių sąlygas, nustatytas įstatymu arba kitomis reglamentavimo nuostatomis arba minėtas pagal šį Susitarimą vykdomų viešųjų pirkimų pranešimuose ar konkursų dokumentuose ir procedūrose, ir visus jų pakeitimus, naudodama tam oficialiai skirtas elektronines arba popierines informacijos sklaidos priemones, kurios plačiu mastu platinamos ir lengvai prieinamos visuomenei, ir
 - b) kitai Šaliai paprašius pateikia jų paaiškinimus.
2. Kiekviena Šalis savo patekimo į rinką sąrašo 19-8 priede išvardija:
 - a) elektronines arba popierines informacijos sklaidos priemones, kurias ta Šalis naudoja skelbdama 1 dalyje apibūdintą informaciją;

- b) elektronines arba popierines informacijos sklaidos priemonės, kurias ta Šalis naudoja skelbdama pagal 19.6 straipsnį, 19.8 straipsnio 7 dalį ir 19.15 straipsnio 2 dalį privalomus pranešimus, ir
 - c) adresą (-us) interneto svetainės (-ių), kurioje (-iose) ta Šalis skelbia:
 - i) savo viešųjų pirkimų statistiką pagal 19.15 straipsnio 5 dalį arba
 - ii) savo pranešimus dėl sudaromų sutarčių pagal 19.15 straipsnio 6 dalį.
3. Kiekviena Šalis nedelsdama praneša Viešųjų pirkimų komitetui apie bet kokius 19-8 priede pateiktos Šalies informacijos pakeitimus.

19.6 STRAIPSNIS

Pranešimai

Pranešimas apie numatomą pirkimą

1. Dėl kiekvieno viešojo pirkimo pagal šį Susitarimą, išskyrus 19.12 straipsnyje apibūdintus atvejus, perkantysis subjektas paskelbia pranešimą apie tai, kad ketina surengti viešąjį pirkimą.

Visi pranešimai apie numatomus viešuosius pirkimus yra elektroninėmis priemonėmis tiesiogiai prieinami nemokamai per vieną bendrą prieigos tašką, kaip nustatyta 2 dalyje. Tokie pranešimai taip pat gali būti skelbiami tinkamame popieriniame leidinyje, kuris plačiai išplatintas, ir turi būti lengvai prieinami visuomenei bent iki tol, kol baigsis pranešime nustatytas terminas.

Tinkamos popierinės ir elektroninės pranešimo priemonės kiekvienos Šalies išvardijamos 19-8 priede.

2. Šalis gali taikyti pereinamąjį laikotarpį iki 5 metų nuo šio Susitarimo įsigaliojimo datos į 19-2 ir 19-3 priedus įtrauktiems subjektams, kurie nėra pasirengę prisijungti prie 1 dalyje nurodyto vieno bendro prieigos taško. Tie subjektai tokiu pereinamuoju laikotarpiu teikia savo pranešimus apie numatomus viešuosius pirkimus, jeigu jie prieinami elektroninėmis priemonėmis, naudodamiesi nuorodomis, pateiktomis elektroninės prieigos portale, kuriuo galima naudotis nemokamai ir kuris nurodytas 19-8 priede.
3. Jeigu šiame skyriuje nenustatyta kitaip, kiekviename pranešime apie numatomą viešąjį pirkimą nurodoma:
 - a) perkančiojo subjekto pavadinimas ir adresas ir kita informacija, būtina norint susisiekti su perkančiuoju subjektu ir gauti visus su viešuoju pirkimu susijusius dokumentus, prireikus jų kainą ir mokėjimo sąlygas;
 - b) viešojo pirkimo apibūdinimas, įskaitant prekių arba paslaugų, kurias numatoma pirkti, pobūdį ir kiekį arba, jei kiekis nežinomas, apytikrį kiekį;
 - c) kai perkama pakartotinai, jei įmanoma, nurodomas apytikris vėlesnių pranešimų apie numatomą pirkimą paskelbimo laikas;
 - d) bet kokių pasirinkimo galimybių, jei yra, apibūdinimas;
 - e) nurodomi prekių tiekimo ar paslaugų teikimo terminai arba sutarties galiojimo trukmė;

- f) pasirinktas viešojo pirkimo metodas ir informacija apie tai, ar pagal jį vyks derybos arba elektroninis aukcionas;
- g) kai taikoma, paraiškų dalyvauti viešajame pirkime pateikimo adresas ir bet koks galutinis terminas;
- h) pasiūlymų teikimo adresas ir galutinis terminas;
- i) kalba ar kalbos, kuria (-iomis) galima teikti pasiūlymus arba paraiškas dalyvauti viešajame pirkime, jeigu juos leidžiama teikti kita, o ne valstybine perkančiojo subjekto Šalies kalba;
- j) visų tiekėjams taikomų dalyvavimo sąlygų sąrašas ir trumpas aprašas, įskaitant bet kokius reikalavimus, susijusius su konkrečiais dokumentais arba pažymomis, kuriuos tiekėjai turi pateikti, nebent tokie reikalavimai yra nustatyti konkurso dokumentuose, kurie visiems suinteresuotiems tiekėjams pateikiami tuo pačiu metu kaip ir pranešimas apie numatomą pirkimą;
- k) jeigu pagal 19.8 straipsnį perkantysis subjektas ketina atrinkti ribotą tinkamų tiekėjų, kurie bus kviečiami dalyvauti konkurse, skaičių, nurodomi jų atrankos kriterijai ir, jei taikoma, didžiausias tiekėjų, kuriems bus leista dalyvauti konkurse, skaičius, ir
- l) pastaba, kad viešasis pirkimas vykdomas pagal šį skyrių.

Sutrumpintas pranešimas

4. Dėl kiekvieno numatomo viešojo pirkimo perkantysis subjektas anglų arba prancūzų kalba paskelbia sutrumpintą pranešimą, kuris turi būti lengvai prieinamas ir skelbiamas tuo pačiu metu kaip ir pranešimas apie numatomą viešąjį pirkimą. Sutrumpintame pranešime pateikiama bent ši informacija:

- a) viešojo pirkimo dalykas;
- b) galutinis pasiūlymų pateikimo terminas arba, kai taikoma, bet koks paraiškų dalyvauti viešajame pirkime arba prašymų įtraukti į daugkartinį sąrašą teikimo galutinis terminas, ir
- c) adresas, kuriuo gali būti prašoma siųsti su viešuoju pirkimu susijusius dokumentus.

Pranešimas apie planuojamą pirkimą

5. Perkantieji subjektai raginami kiekvienais finansiniais metais kuo anksčiau 19-8 priede nurodyta tinkama elektronine ir, jei yra, popierine priemone paskelbti pranešimą apie būsimus savo viešųjų pirkimų planus (toliau – pranešimas apie planuojamus viešuosius pirkimus). Pranešimas apie planuojamus viešuosius pirkimus taip pat paskelbiamas vieno bendro prieigos taško svetainėje, kuri įtraukta į 19-8 priedą, pagal 2 dalį. Pranešime apie planuojamus viešuosius pirkimus turėtų būti nurodytas viešųjų pirkimų dalykas ir planuojama pranešimo apie numatomą viešąjį pirkimą paskelbimo data.

6. 19-2 arba 19-3 priede nurodytas perkantysis subjektas pranešimu apie planuojamus viešuosius pirkimus gali remtis kaip pranešimu apie numatomą viešąjį pirkimą, jeigu pranešime apie planuojamus viešuosius pirkimus pateikiama visa subjekto turima 3 dalyje nurodyta informacija ir pareiškimas, kad suinteresuoti tiekėjai perkančiajam subjektui turėtų pranešti apie savo susidomėjimą pirkimu.

19.7 STRAIPSNIS

Dalyvavimo sąlygos

1. Perkantysis subjektas taiko tik tokias dalyvavimo viešajame pirkime sąlygas, kurios būtinos užtikrinant, kad tiekėjui pakaktų teisinių bei finansinių išteklių ir komercinių bei techninių galimybių dalyvauti tame viešajame pirkime.
2. Nustatydamas dalyvavimo sąlygas perkantysis subjektas:
 - a) nenustato sąlygos, kad tiekėjas, norintis dalyvauti viešajame pirkime, turi būti anksčiau sudaręs vieną arba daugiau sutarčių su Šalies perkančiuoju subjektu;
 - b) gali reikalauti, kad tiekėjas turėtų anksčiau įgytos patirties, kuri būtina viešojo pirkimo reikalavimams įvykdyti, ir
 - c) nenustato tokios viešojo pirkimo sąlygos, pagal kurią būtų privaloma turėti anksčiau tos Šalies teritorijoje įgytos patirties.

3. Vertindamas, ar tiekėjas atitinka dalyvavimo sąlygas, perkantysis subjektas:
- a) įvertina tiekėjo finansines, komercines ir technines galimybes atsižvelgdamas į to tiekėjo verslo veiklą tiek perkančiojo subjekto Šalies teritorijoje, tiek už jos ribų; ir
 - b) atlikdamas vertinimą remiasi sąlygomis, savo iš anksto nurodytomis pranešimuose arba konkurso dokumentuose.
4. Jeigu yra tai patvirtinančių įrodymų, Šalis, įskaitant jos perkančiuosius subjektus, gali neleisti tiekėjui dalyvauti viešajame pirkime dėl tokių priežasčių kaip:
- a) bankrotas;
 - b) melagingi pareiškimai;
 - c) dideli arba nuolatiniai trūkumai vykdant bet kokią esminį reikalavimą ar prievolę pagal ankstesnę sutartį arba sutartis;
 - d) galutiniai nuosprendžiai bylose dėl įvykdytų sunkių nusikaltimų ar kitų sunkų teisės pažeidimų;
 - e) profesiniai nusižengimai arba veiksmai ar neveikimas, dėl kurių galima abejoti tiekėjo verslo patikimumu, arba
 - f) vengimas mokėti mokesčius.

19.8 STRAIPSNIS

Tiekėjų tinkamumo vertinimas

Registravimo sistemos ir tinkamumo vertinimo procedūros

1. Šalis, įskaitant jos perkančiuosius subjektus, gali taikyti tiekėjų registravimo sistemą, kurioje suinteresuoti tiekėjai privalėtų užsiregistruoti ir pateikti tam tikrą informaciją.
2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad:
 - a) jos perkantieji subjektai stengtųsi kuo labiau sumažinti savo tinkamumo vertinimo procedūrų skirtumus ir
 - b) registravimo sistemas taikantys perkantieji subjektai stengtųsi kuo labiau sumažinti savo registravimo sistemų skirtumus.
3. Šalis, įskaitant jos perkančiuosius subjektus, nepriima ir netaiko jokių registravimo sistemų ar tinkamumo vertinimo procedūrų, kuriomis būtų siekiama sudaryti arba sudaroma nereikalingų kliūčių kitos Šalies tiekėjams dalyvauti jos viešuosiuose pirkimuose.

Atrankinis konkursas

4. Jei perkantysis subjektas ketina rengti atrankinį konkursą, jis:
 - a) į pranešimą apie numatomą viešąjį pirkimą įtraukia bent 19.6 straipsnio 3 dalies a, b, f, g, j, k ir l punktuose nurodytą informaciją ir pakviečia tiekėjus teikti paraišką dalyvauti viešajame pirkime, ir
 - b) iki konkurso laikotarpio pradžios atitinkamiems tiekėjams, kuriems apie jų tinkamumą praneša pagal 19.10 straipsnio 3 dalies b punktą, pateikia bent 19.6 straipsnio 3 dalies c, d, e, h ir i punktuose nurodytą informaciją.
5. Perkantysis subjektas leidžia konkrečiame viešajame pirkime dalyvauti visiems tinkamiems tiekėjams, nebent perkantysis subjektas pranešime apie numatomą viešąjį pirkimą nustatytų ribotą tiekėjų, kuriems bus leista dalyvauti konkurse, skaičių ir kriterijus, pagal kuriuos atrenkamas ribotas tiekėjų skaičius.
6. Jei konkurso dokumentai nėra viešai prieinami nuo 4 dalyje nurodyto pranešimo paskelbimo dienos, perkantysis subjektas užtikrina, kad visi pagal 5 dalį atrinkti tinkami tiekėjai tuos dokumentus gautų vienu metu.

Daugkartiniai sąrašai

7. Perkantysis subjektas gali turėti parengęs daugkartinį tiekėjų sąrašą su sąlyga, kad pranešimas, kuriuo suinteresuoti tiekėjai kviečiami teikti prašymus įtraukti į sąrašą, būtų:
 - a) skelbiamas kasmet ir

b) jei skelbiamas elektroninėmis priemonėmis – būtų nuolat prieinamas,

naudojant tinkamą priemonę, įtrauktą į 19-8 priedą.

8. 7 dalyje nurodytame pranešime pateikiama:

- a) prekių ar paslaugų, kurias perkant galima naudotis sąrašu, arba jų kategorijų apibūdinimas;
- b) dalyvavimo sąlygos, kurias turi atitikti į sąrašą įtraukiami tiekėjai, ir metodai, kuriais perkantysis subjektas tikrins, ar tiekėjas atitinka šias sąlygas;
- c) perkančiojo subjekto pavadinimas bei adresas ir kita informacija, reikalinga norint susisiekti su tuo subjektu ir gauti visus reikiamus dokumentus pagal sąrašą;
- d) sąrašo galiojimo trukmė ir būdai jį atnaujinti arba panaikinti arba, jei galiojimo trukmė nenurodoma, informacija apie tai, kokių būdu bus pranešama apie sąrašo galiojimo nutraukimą, ir
- e) pastaba, kad tas sąrašas gali būti naudojamas vykdant viešuosius pirkimus pagal šį skyrį.

9. Neatsižvelgiant į 7 dalį, jei daugkartinis sąrašas galioja trejus metus arba trumpiau, perkantysis subjektas 7 dalyje nurodytą pranešimą gali paskelbti tik vieną kartą sąrašo galiojimo laikotarpio pradžioje su sąlyga, kad:

- a) pranešime nurodomas sąrašo galiojimo laikotarpis ir kad daugiau pranešimų nebus skelbiama, ir

b) pranešimas skelbiamas elektroninėmis priemonėmis ir yra prieinamas visą laiką, kol galioja.

10. Perkantysis subjektas leidžia tiekėjams bet kada pateikti prašymą įtraukti į daugkartinį sąrašą ir per priimtinaį trumpą laiką į sąrašą įtraukia visus tinkamus tiekėjus.

11. Kai į daugkartinį sąrašą neįtrauktas tiekėjas pateikia prašymą leisti dalyvauti viešajame pirkime pagal daugkartinį sąrašą ir visus reikiamus dokumentus iki 19.10 straipsnio 2 dalyje nustatyto termino, perkantysis subjektas jo prašymą išnagrinėja. Perkantysis subjektas negali neleisti tiekėjui dalyvauti viešajame pirkime dėl to, kad jam nepakanka laiko tiekėjo paraiškai išnagrinėti, nebent išimtiniais atvejais, kai dėl viešojo pirkimo procedūros sudėtingumo subjektas negali išnagrinėti paraiškos per nustatytą pasiūlymų teikimo laikotarpį.

Į 19-2 ir 19-3 priedus įtraukti perkantieji subjektai

12. Į 19-2 arba 19-3 priedą įtrauktas perkantysis subjektas pranešimą, kuriuo tiekėjai kviečiami teikti prašymus įtraukti į daugkartinį sąrašą, gali naudoti kaip pranešimą apie numatomą viešąjį pirkimą, jeigu:

a) pranešimas paskelbiamas pagal 7 dalį ir jame pateikiama 8 dalyje nurodyta informacija, kuo išsamesnė 19.6 straipsnio 3 dalyje nurodyta informacija ir pareiškimas, kad šis pranešimas laikomas pranešimu apie numatomą viešąjį pirkimą arba kad tik į daugkartinį sąrašą įtraukti tiekėjai gaus tolesnius pranešimus apie viešuosius pirkimus pagal daugkartinį sąrašą, ir

- b) subjektas nedelsdamas pateikia tiekėjams, išreiškusiems susidomėjimą subjekto rengiamu viešuoju pirkimu, pakankamai informacijos, kad jie galėtų įvertinti savo susidomėjimą viešuoju pirkimu, įskaitant visą kitą turimą informaciją, kurią pateikti privaloma pagal 19.6 straipsnio 3 dalį.

13. Į 19-2 arba 19-3 priedą įtrauktas perkantysis subjektas gali leisti tiekėjui, paprašiusiam jį įtraukti į daugkartinį sąrašą pagal 10 dalį, dalyvauti tam tikrame viešajame pirkime, jei perkančiajam subjektui pakanka laiko išnagrinėti, ar tiekėjas atitinka dalyvavimo sąlygas.

Informacija apie perkančiojo subjekto sprendimus

14. Perkantysis subjektas nedelsdamas informuoja visus prašymą dalyvauti viešajame pirkime arba paraišką įtraukti į daugkartinį sąrašą pateikusius tiekėjus apie savo sprendimą dėl tiekėjo prašymo arba paraiškos.

15. Kai perkantysis subjektas tiekėjo prašymą leisti dalyvauti viešajame pirkime arba paraišką įtraukti į daugkartinį sąrašą atmeta, nebelaiko tiekėjo tinkamu arba tiekėją išbraukia iš daugkartinio sąrašo, jis apie tai nedelsdamas praneša tiekėjui ir tiekėjo prašymu nedelsdamas raštu paaiškina savo sprendimo priežastis.

19.9 STRAIPSNIS

Techninės specifikacijos ir konkurso dokumentai

Techninės specifikacijos

1. Perkantysis subjektas neparengia, nepriima arba netaiko jokių techninių specifikacijų arba nenustato jokių atitikties vertinimo procedūrų, kuriomis siektų sukurti arba sukurtų nereikalingų kliūčių tarptautinei prekybai.
2. Nustatydamas perkamų prekių arba paslaugų technines specifikacijas perkantysis subjektas, kai tinka:
 - a) technines specifikacijas išdėsto kaip rezultatų apibūdinimą ir funkcinius reikalavimus, o ne pateikia dizainą ar aprašomąsias savybes, ir
 - b) technines specifikacijas pagrindžia tarptautiniais standartais, jei tokių esama; kitais atvejais jos rengiamos remiantis nacionaliniais techniniais reglamentais, pripažintais nacionaliniais standartais arba statybos standartais.
3. Jei techninėse specifikacijose pateikiamos dizaino arba aprašomosios savybės, perkantysis subjektas prireikus turėtų nurodyti, kad nagrinės pasiūlymus ir dėl lygiaverčių prekių ar paslaugų, kurios akivaizdžiai atitinka to viešojo pirkimo reikalavimus, nes jų konkurso dokumentuose įrašyta „arba lygiavertis“ ar panašūs žodžiai.

4. Perkantysis subjektas nenustato techninių specifikacijų, pagal kurias būtų privalomi arba nurodomi konkretūs prekių ženklai ar pavadinimai, patentai, autorių teisės, dizainas ar tipas, konkreti kilmė, gamintojas arba tiekėjas, nebent nėra jokio kito būdo pakankamai tiksliai ar suprantamai apibūdinti viešųjų pirkimų reikalavimus; tokiais atvejais subjektas konkurso dokumentuose įrašo žodžius „arba lygiavertis“ ar panašius žodžius.

5. Perkantysis subjektas jokia konkurenciją trikdančiu būdu neprašo ir nesutinka gauti konsultacijų, kuriomis būtų galima remtis rengiant ar patvirtinant bet kokias konkrečiaus viešojo pirkimo technines specifikacijas, iš asmens, galinčio turėti su tuo pirkimu susijusių komercinių interesų.

6. Patikslinama, kad Šalis, įskaitant jos perkančiuosius subjektus, gali laikydamasi šio straipsnio nuostatų parengti, priimti arba taikyti technines specifikacijas, kuriomis skatinama tausoti gamtos išteklius arba saugoti aplinką.

Konkurso dokumentai

7. Perkantysis subjektas tiekėjams pateikia konkurso dokumentus su visa reikiama informacija, kad tiekėjai galėtų parengti ir pateikti tinkamus pasiūlymus. Išskyrus atvejus, kai tai jau nurodyta pranešime apie numatomą pirkimą, tokiuose dokumentuose išsamiai aprašoma:

- a) pirkimo objektas, nurodant prekių ar paslaugų, kurias numatoma pirkti, pobūdį ir kiekį arba, jei kiekis nežinomas, apytikrį kiekį, taip pat visus privalomus reikalavimus, įskaitant bet kokias technines specifikacijas, atitikties įvertinimo patvirtinimą, planus, brėžinius arba instrukcijas;

- b) visos tiekėjų dalyvavimo sąlygos, įskaitant su dalyvavimo sąlygomis susijusios informacijos ir dokumentų, kuriuos teikėjai dalyvaudami privalo pateikti, sąrašą;
- c) visi vertinimo kriterijai, kuriais remdamasis subjektas sudarys sutartį, ir (išskyrus atvejus, kai vienintelis kriterijus yra kaina) santykinė tų kriterijų svarba;
- d) jei perkantysis subjektas viešąjį pirkimą ketina vykdyti elektroninėmis priemonėmis, visi informacijos autentiškumo patvirtinimo ir šifravimo reikalavimai arba kiti reikalavimai dėl informacijos pateikimo elektroninėmis priemonėmis;
- e) jei perkantysis subjektas ketina rengti elektroninį aukcioną, tokio aukciono vykdymo taisyklės, įskaitant taisykles, pagal kurias nustatomi su vertinimo kriterijais susiję pasiūlymo elementai;
- f) jei vokai su pasiūlymais bus atplėšiami viešai, vokų atplėšimo procedūros data, laikas ir vieta ir, kai tinkama, dalyvauti įgalioti asmenys;
- g) visos kitos sąlygos, įskaitant atsiskaitymo sąlygas ir bet kokius apribojimus, susijusius su pasiūlymų teikimo būdais, pavyzdžiui, ar pasiūlymai turi būti teikiami popieriniu formatu, ar elektroninėmis priemonėmis, ir
- h) visi prekių pristatymo arba paslaugų suteikimo terminai.

8. Nustatydamas bet kokių perkamų prekių pristatymo arba paslaugų suteikimo terminą perkantysis subjektas atsižvelgia į tokius veiksnius kaip viešojo pirkimo procedūros sudėtingumas, numatomas subrangos mastas ir kiek realiai laiko reikia prekėms pagaminti, sukomplektuoti ir išvežti iš tiekimo vietos arba paslaugoms suteikti.

9. Pranešime apie numatomą pirkimą arba konkurso dokumentuose nustatyti vertinimo kriterijai gali apimti, be kita ko, kainą ir kitus su sąnaudomis susijusius veiksnius, kokybę, techninę vertę, aplinkosaugos aspektus ir pristatymo sąlygas.

10. Perkantysis subjektas nedelsdamas:

- a) pateikia konkurso dokumentus, kad suinteresuotiems tiekėjams pakaktų laiko tinkamiems pasiūlymams pateikti;
- b) prašomas pateikia konkurso dokumentus bet kuriam suinteresuotam tiekėjui ir
- c) atsako į visus pagrįstus bet kurio suinteresuoto ar dalyvaujančio tiekėjo prašymus suteikti susijusios informacijos su sąlyga, kad žinodamas tą informaciją tiekėjas neįgytų pranašumo prieš kitus tiekėjus.

Pakeitimai

11. Jei prieš sudarydamas sutartį perkantysis subjektas pakeičia pranešime apie numatomą viešąjį pirkimą arba viešajame pirkime dalyvaujantiems tiekėjams pateiktuose konkurso dokumentuose nurodytus kriterijus ar reikalavimus arba iš dalies pakeičia ar pakartotinai paskelbia pranešimą arba konkurso dokumentus, jis apie visus tokius pakeitimus arba pakeistą ar pakartotinai paskelbtą pranešimą arba konkurso dokumentus praneša raštu:

- a) visiems tiekėjams, kurie informacijos keitimo arba pakartotinio paskelbimo metu dalyvauja viešajame pirkime, jei šie tiekėjai subjektui yra žinomi, ir visais kitais atvejais tuo pačiu būdu, kuriuo informacija buvo pateikta iš pradžių, ir

- b) pakankamai anksti, kad prireikus tiekėjai galėtų pakeisti ir pakartotinai pateikti iš dalies pakeistus pasiūlymus.

19.10 STRAIPSNIS

Laikotarpiai

Bendrosios nuostatos

1. Perkantysis subjektas pagal pagrįstus savo poreikius suteikia tiekėjams pakankamai laiko parengti ir pateikti paraiškas dalyvauti viešajame pirkime bei tinkamus pasiūlymus, atsižvelgdamas į tokius veiksnius kaip:

- a) viešojo pirkimo pobūdis ir sudėtingumas;
- b) numatomas subrangos mastas ir
- c) laikas, kurio reikės pasiūlymams perduoti ne elektroninėmis priemonėmis iš užsienio šalių, taip pat savo šalies vietovių tais atvejais, kai elektroninės priemonės nenaudojamos.

Šie laikotarpiai ir bet kokie jų pratęsimai yra vienodi visiems viešuoju pirkimu suinteresuotiems ar jame dalyvaujantiems tiekėjams.

Galutiniai terminai

2. Perkantysis subjektas, naudojantis atrankinio konkurso metodą, nustato galutinę paraiškų dalyvauti konkurse datą, kuri paprastai yra ne ankstesnė nei 25 dienos nuo pranešimo apie numatomą viešąjį pirkimą paskelbimo dienos. Jei dėl perkančiojo subjekto tinkamai pagrįsto skubos atvejo šis laikotarpis yra neįmanomas, jis gali būti sutrumpintas iki ne trumpesnio kaip 10 dienų.
3. Išskyrus 4, 5, 7 ir 8 dalyse nurodytus atvejus, perkantysis subjektas nustato galutinę pasiūlymų pateikimo datą, kuri yra ne mažiau kaip 40 dienų nuo:
 - a) atviro konkurso atveju – pranešimo apie numatomą pirkimą paskelbimo dienos, arba
 - b) atrankinio konkurso atveju – dienos, kurią subjektas praneša tiekėjams, kad jie bus kviečiami teikti pasiūlymus, neatsižvelgiant į tai, ar subjektas naudoja daugiartinį sąrašą, ar ne.
4. Perkantysis subjektas gali sutrumpinti pagal 3 dalį nustatytą pasiūlymų teikimo laikotarpį iki ne mažiau kaip 10 dienų, jeigu:
 - a) perkantysis subjektas paskelbė 19.6 straipsnio 5 dalyje aprašytą pranešimą apie planuojamus viešuosius pirkimus bent 40 dienų ir ne daugiau kaip 12 mėnesių iki pranešimo apie numatomą viešąjį pirkimą paskelbimo dienos ir jeigu pranešime apie planuojamus viešuosius pirkimus pateikta:
 - i) viešojo pirkimo apibūdinimas;

- ii) apytikriai galutiniai konkurso pasiūlymų arba prašymų dalyvauti konkurse pateikimo terminai;
 - iii) pareiškimas, kad suinteresuoti tiekėjai turėtų išreikšti perkančiajam subjektui savo susidomėjimą viešuoju pirkimu;
 - iv) adresas, kuriuo galima gauti su viešuoju pirkimu susijusius dokumentus, ir
 - v) tiek turimos informacijos, kiek reikalaujama pateikti pranešime apie numatomą viešąjį pirkimą pagal 19.6 straipsnio 3 dalį;
- b) pasikartojančių sutarčių atveju perkantysis subjektas pradiniam pranešime apie numatomą viešąjį pirkimą nurodo, kad vėlesniuose pranešimuose konkursų laikotarpiai bus nustatomi remiantis šia dalimi, arba
 - c) dėl perkančiojo subjekto tinkamai pagrįsto skubos atvejo pagal 3 dalį nustatytas pasiūlymų pateikimo terminas yra praktiškai netinkamas.

5. Perkantysis subjektas gali sutrumpinti pagal 3 dalį nustatytą pasiūlymų teikimo terminą penkiomis dienomis kiekvienu iš šių atvejų:

- a) kai pranešimas apie numatomą viešąjį pirkimą skelbiamas elektroninėmis priemonėmis;
- b) kai visi konkurso dokumentai pateikiami elektroninėmis priemonėmis nuo pranešimo apie numatomą viešąjį pirkimą paskelbimo dienos ir

c) kai subjektas priima pasiūlymus elektroninėmis priemonėmis.

6. Taikant 5 dalį kartu su 4 dalimi, pagal 3 dalį nustatomas pasiūlymų teikimo laikotarpis jokių atveju negali būti trumpesnis negu 10 dienų nuo pranešimo apie numatomą viešąjį pirkimą paskelbimo dienos.

7. Neatsižvelgiant į kitas šio straipsnio nuostatas, jei perkantysis subjektas perka komercines prekes ar paslaugas arba bet koki jų derinį, jis gali pagal 3 dalį nustatytą pasiūlymų teikimo terminą sutrumpinti iki ne mažiau kaip 13 dienų su sąlyga, kad jis tuo pačiu metu elektroninėmis priemonėmis paskelbia pranešimą apie numatomą pirkimą ir konkurso dokumentus. Be to, jei subjektas leidžia teikti komercinių prekių ar paslaugų pasiūlymus elektroninėmis priemonėmis, pagal 3 dalį nustatytą terminą jis gali sutrumpinti iki ne mažiau kaip 10 dienų.

8. Jei 19-2 ar 19-3 priede nurodytas perkantysis subjektas atrinko visus arba tam tikrą skaičių tinkamų tiekėjų, konkurso terminas gali būti nustatytas bendru perkančiojo subjekto ir atrinktų tiekėjų sutarimu. Jeigu nesusitariama, terminas yra ne trumpesnis kaip 10 dienų.

19.11 STRAIPSNIS

Derybos

1. Šalis savo perkantiesiems subjektams gali numatyti galimybę surengti derybas su tiekėjais:
 - a) kai subjektas apie savo ketinimą surengti derybas paskelbia pranešime apie numatomą viešąjį pirkimą, kurį privaloma pateikti pagal 19.6 straipsnio 3 dalį; arba
 - b) kai atlikus vertinimą paaiškėja, kad pagal konkrečius vertinimo kriterijus, nustatytus pranešime apie numatomą viešąjį pirkimą arba konkurso dokumentuose, nė vienas pasiūlymas nėra akivaizdžiai pranašesnis už visus kitus pasiūlymus.
2. Perkantysis subjektas:
 - a) užtikrina, kad kai tiekėjams neleidžiama dalyvauti derybose, tai būtų daroma vadovaujantis pranešime apie numatomą viešąjį pirkimą arba konkurso dokumentuose nustatytais kriterijais, ir
 - b) užbaigus derybas visiems jose dalyvavusiems tiekėjams nustato bendrą naujų arba pakeistų pasiūlymų pateikimo terminą.

19.12 STRAIPSNIS

Ribotas konkursas

1. Su sąlyga, kad šia nuostata nebus naudojama siekiant išvengti tiekėjų konkurencijos ar diskriminuojant kitos Šalies tiekėjus arba teikiant apsaugą vietos tiekėjams, perkantysis subjektas gali surengti ribotą konkursą ir nuspręsti netaikyti 19.6–19.8 straipsnių, 19.9 straipsnio 7–11 dalių ir 19.10, 19.11, 19.13 ir 19.14 straipsnių tik šiomis aplinkybėmis:

a) jeigu:

- i) nepateikta nė vieno pasiūlymo arba nė vienas tiekėjas nepateikė paraiškos dalyvauti viešajame pirkime;
- ii) nepateikta nė vieno pasiūlymo, atitinkančio esminius konkurso dokumentuose nustatytus reikalavimus;
- iii) nė vienas tiekėjas neatitiko dalyvavimo sąlygų arba
- iv) pasiūlymai pateikti remiantis slaptu tiekėjų sutarimu,

su sąlyga, kad konkurso dokumentuose nustatyti reikalavimai nebūtų iš esmės keičiami;

- b) jeigu prekes tiekti arba paslaugas teikti gali tik konkretus tiekėjas ir nėra tinkamų alternatyvių ar pakaitinių prekių arba paslaugų dėl bet kurios iš šių priežasčių:
 - i) reikia sukurti meno kūrinį;
 - ii) dėl patentų, autorių teisių ar kitų išimtinių teisių apsaugos, arba
 - iii) dėl techninių priežasčių nesusidarius konkurencijai;
- c) jeigu pirminis tiekėjas tiekia papildomas prekes ar paslaugas, kurios nebuvo įtrauktos į pradinį viešąjį pirkimą, kai pakeisti tokių prekių tiekėjo ar paslaugų teikėjo negalima:
 - i) negalima pakeisti dėl ekonominių ar techninių priežasčių, pavyzdžiui, dėl pakeičiamumo arba sąveikos su esama įranga, programine įranga, paslaugomis arba įrenginiais, įsigytais per pirminį viešąjį pirkimą, ir
 - ii) nes dėl to perkančiajam subjektui kiltų didelių nepatogumų arba labai padidėtų jo išlaidos;
- d) jei tai tikrai būtina, kai dėl itin didelės skubos priežasčių, atsiradusių dėl įvykių, kurių perkantysis subjektas negalėjo numatyti, prekių arba paslaugų nebūtų galima įsigyti laiku atviro ar atrankinio konkurso tvarka;
- e) dėl prekių, įsigyjamų biržoje;

- f) jei perkantysis subjektas įsigyja prototipą arba pirmąją prekę ar paslaugą, kurie perkančiojo subjekto prašymu sukurti vykdant ar rengiantis vykdyti konkrečią mokslinių tyrimų, bandymų, studijų ar kūrimo sutartį. Pirmosios prekės ar paslaugos sukūrimas gali apimti ribotą gamybą ar tiekimą siekiant atsižvelgti į bandymų rezultatus ir įrodyti, kad ta prekė ar paslauga yra tinkama gamybai arba tiekimui tokiais kiekiais, kokie atitinka priimtinius kokybės standartus, tačiau neapima gamybos ar tiekimu tokiais kiekiais, kokiais siekiama įtvirtinti komercinį perspektyvumą arba padengti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros sąnaudas;
- g) kai pirkimas atliekamas išskirtinai palankiomis sąlygomis, susidariusiomis per labai trumpą laiką, kai prekės išparduodamos neįprastomis sąlygomis, pavyzdžiui, likvidavimo, bankroto ir turto perdavimo valdyti administratoriams atvejais, o ne įprasto pirkimo iš įprastinių tiekėjų būdu, arba
- h) kai sutartis sudaroma su projekto konkurso nugalėtoju su sąlyga, kad:
 - i) konkursas surengtas laikantis šio skyriaus principų, visų pirma dėl pranešimo apie numatomą viešąjį pirkimą skelbimo, ir
 - ii) dalyviai yra vertinami nepriklausomos komisijos siekiant sudaryti projektavimo sutartį su nugalėtoju.

2. Perkantysis subjektas raštu parengia ataskaitą dėl kiekvienos pagal 1 dalį sudarytos sutarties. Ataskaitoje nurodomas perkančiojo subjekto pavadinimas, perkamų prekių ar paslaugų vertė ir rūšis, taip pat pažymima, kuriomis iš 1 dalyje nurodytų aplinkybių ir sąlygų remiantis buvo surengtas ribotas konkursas.

19.13 STRAIPSNIS

Elektroniniai aukcionai

Jei perkantysis subjektas ketina vykdyti viešąjį pirkimą pagal šį Susitarimą elektroninio aukciono būdu, prieš pradėdamas elektroninį aukcioną subjektas kiekvienam dalyviui praneša:

- a) automatinio vertinimo metodą, įskaitant matematinę formulę, pagrįstą konkurso dokumentuose nustatytais vertinimo kriterijais, kuris bus taikomas aukciono metu automatiškai nustatant arba keičiant pasiūlymų eilės tvarką;
- b) bet kokio jo pasiūlymo elementų pirminio vertinimo rezultatus, kai sutartis turi būti sudaryta atsižvelgiant į naudingiausią pasiūlymą, ir
- c) visą kitą su aukciono vykdymu susijusią informaciją.

19.14 STRAIPSNIS

Pasiūlymų nagrinėjimas ir sutarčių sudarymas

Pasiūlymų nagrinėjimas

1. Perkantysis subjektas visus pasiūlymus gauna, vokus su jais atplėšia ir juos nagrinėja tokia tvarka, kuria užtikrinamas sąžiningas ir nešališkas viešojo pirkimo procesas ir pasiūlymų konfidencialumas.

2. Perkantysis subjektas nesukuria nepalankios padėties tiekėjui, kurio pasiūlymas gaunamas po nustatyto pasiūlymų gavimo termino, jeigu vėluojama tik dėl perkančiojo subjekto netinkamai atliekamo pasiūlymų tvarkymo.

3. Jeigu perkantysis subjektas nuo vokų su pasiūlymais atplėšimo iki sutarties sudarymo tiekėjui suteikia galimybę ištaisyti netyčines formos klaidas, perkantysis subjektas tokią pačią galimybę suteikia visiems dalyvaujantiems tiekėjams.

Sutarčių sudarymas

4. Kad būtų svarstoma galimybė sudaryti sutartį, pasiūlymas turi būti pateiktas raštu, vokų atplėšimo metu turi atitikti esminius pranešimuose ir konkurso dokumentuose nustatytus reikalavimus ir turi būti gautas iš dalyvavimo sąlygas atitinkančio tiekėjo.

5. Išskyrus atvejus, kai perkantysis subjektas, atsižvelgdamas į visuomenės interesus, nusprendžia nesudaryti sutarties, subjektas sutartį sudaro su tuo tiekėju, kuris, perkančiojo subjekto nuomone, gali įvykdyti sutarties sąlygas ir, vertinant tik pagal pranešimuose ir konkurso dokumentuose nustatytus kriterijus, pateikė:

a) naudingiausią pasiūlymą arba

b) jei vienintelis kriterijus yra kaina, pasiūlė mažiausią kainą.

6. Jei perkančiajam subjektui pateikiamas pasiūlymas, kuriame siūloma kaina yra neįprastai mažesnė nei kituose pateiktuose pasiūlymuose nurodytos kainos, jis gali patikrinti, ar tiekėjas atitinka dalyvavimo sąlygas ir ar jis gali įvykdyti sutarties sąlygas.

7. Perkantysis subjektas nesinaudoja galimybėmis rinktis, neatšaukia viešojo pirkimo ir nekeičia sudarytų sutarčių taip, kad išvengtų šiame skyriuje nustatytų prievolių.

19.15 STRAIPSNIS

Informacijos apie viešuosius pirkimus skaidrumas

Tiekėjams teikiama informacija

1. Perkantysis subjektas nedelsdamas, o tiekėjui paprašius – raštu informuoja viešajame pirkime dalyvaujančius tiekėjus apie savo sprendimus sudaryti sutartis. Pagal 19.6 straipsnio 2 dalį ir 19.6 straipsnio 3 dalį perkantysis subjektas prašomas konkurso nelaimėjusiam tiekėjui argumentuoja, kodėl nepasirinko jo pasiūlymo, ir nurodo atitinkamus konkursą laimėjusio tiekėjo pasiūlymo pranašumus.

Informacijos apie sutarties sudarymą paskelbimas

2. Ne vėliau kaip per 72 dienas nuo kiekvienos sutarties sudarymo pagal šį skyrį perkantysis subjektas naudodamas 19-8 priede nurodytą atitinkamą popierinę ar elektroninę informacijos sklaidos priemonę apie tai paskelbia pranešimą. Jei subjektas skelbia pranešimą tik elektroninėmis priemonėmis, ši informacija turi būti lengvai prieinama pakankamai ilgai. Pranešime pateikiama bent tokia informacija:

a) pirktų prekių ar paslaugų apibūdinimas;

- b) perkančiojo subjekto pavadinimas ir adresas;
- c) konkursą laimėjusio tiekėjo pavadinimas ir adresas;
- d) konkursą laimėjusio pasiūlymo vertė arba didžiausios ar mažiausios kainos pasiūlymai, į kuriuos atsižvelgta sudarant sutartį;
- e) sutarties sudarymo data ir
- f) taikytas viešojo pirkimo metodas, o jei taikytas ribotas konkursas pagal 19.12 straipsnį – tokios konkurso procedūros taikymą pagrindžiančios aplinkybės.

Dokumentų ir ataskaitų saugojimas ir elektroninis atsekamumas

- 3. Kiekvienas perkantysis subjektas bent trejus metus nuo sutarties sudarymo saugo:
 - a) viešųjų pirkimų pagal šį Susitarimą dokumentus ir ataskaitas, susijusius su konkurso procedūromis ir sutarčių sudarymu, įskaitant 19.12 straipsnyje nurodytas ataskaitas, ir
 - b) duomenis, kuriais užtikrinamas reikiamas viešųjų pirkimų pagal šį Susitarimą procesų atsekamumas elektroninėmis priemonėmis.

Statistinių duomenų rinkimas ir pateikimas

4. Kiekviena Šalis renka ir Viešųjų pirkimų komitetui pateikia savo sudarytų sutarčių, kurioms taikomas šis skyrius, statistinius duomenis. Šiuo tikslu per dvejus metus po ataskaitinio laikotarpio pabaigos pateikiamos metinės ataskaitos, kuriose pateikiama tokia informacija:

- a) į 19-1 priedą įtrauktų perkančiųjų subjektų atveju:
 - i) visų tokių subjektų sudarytų sutarčių, kurioms taikomas šis skyrius, skaičius ir bendra vertė;
 - ii) visų kiekvieno tokio subjekto sudarytų sutarčių, kurioms taikomas šis skyrius, skaičius ir bendra vertė, nurodyti pagal prekių ir paslaugų kategorijas, nustatytas pagal tarptautiniu mastu pripažintą suderintą klasifikavimo sistemą, ir
 - iii) visų kiekvieno tokio subjekto riboto konkurso tvarka sudarytų sutarčių, kurioms taikomas šis skyrius, skaičius ir bendra vertė;
- b) visų į 19-2 ir 19-3 priedus įtrauktų perkančiųjų subjektų sudarytų sutarčių, kurioms taikomas šis skyrius, skaičius ir bendra vertė, nurodyti pagal kiekvieną priedą, ir
- c) kai tokių duomenų pateikti neįmanoma – apytikriai duomenų, kuriuos reikia pateikti pagal a ir b punktus, skaičiavimai su paaiškinimu, pagal kokią metodiką jie gauti.

5. Kai Šalis savo statistinius duomenis skelbia oficialioje interneto svetainėje laikydamasi 4 dalies reikalavimų, ji gali, užuot teikusi pranešimą Viešųjų pirkimų komitetui, pateikti nuorodą į tą svetainę kartu su reikiama nurodymais, kaip gauti ir naudoti tokius statistinius duomenis.

6. Jei Šalis reikalauja, kad pranešimai apie sudarytas sutartis pagal 2 dalį būtų skelbiami elektroninėmis priemonėmis, ir kai tokie pranešimai yra prieinami visuomenei vienoje duomenų bazėje tokia forma, kad būtų galima analizuoti sutartis, kurioms taikomas šis Susitarimas, ta Šalis gali, užuot teikusi pranešimą Viešųjų pirkimų komitetui, pateikti nuorodą į tą svetainę kartu su reikiama nurodymais, kaip gauti ir naudoti tokius duomenis.

19.16 STRAIPSNIS

Informacijos atskleidimas

Informacijos teikimas Šalims

1. Kitos Šalies prašymu Šalis nedelsdama pateikia visą informaciją, kurios reikia norint nustatyti, ar viešasis pirkimas atliktas sąžiningai, nešališkai ir laikantis šio skyriaus, įskaitant informaciją apie konkursą laimėjusio pasiūlymo ypatumus ir santykinis pranašumus. Tais atvejais, kai tokios informacijos atskleidimas pažeistų konkurenciją būsimuose konkursuose, informaciją gavusi Šalis jos neatskleidžia jokiems tiekėjams, išskyrus atvejus, kai su informaciją pateikusia Šalimi dėl to tartasi ir gautas jos sutikimas.

Informacijos neatskleidimas

2. Neatsižvelgdama į kitas šio skyriaus nuostatas Šalis, įskaitant jos perkančiuosius subjektus, jokiam konkrečiam tiekėjui neteikia informacijos, kuri galėtų pakenkti sąžiningai tiekėjų konkurencijai.

3. Nė viena šio skyriaus nuostata nelaikoma reikalavimu, kad Šalis, įskaitant jos perkančiuosius subjektus, valdžios ir skundų nagrinėjimo institucijas, atskleistų konfidencialią informaciją, jeigu jos atskleidimas:

- a) kliudytų teisėsaugai;
- b) galėtų pakenkti sąžiningai tiekėjų konkurencijai;
- c) prieštarautų konkrečių asmenų teisėtiems komerciniams interesams, įskaitant intelektinės nuosavybės apsaugą, arba
- d) kitaip pažeistų visuomenės interesus.

19.17 STRAIPSNIS

Šalies vidaus skundų nagrinėjimo procedūros

1. Kiekviena Šalis nustato laiku taikomą, veiksmingą, skaidrią ir nediskriminacinę administracinę arba teisminę skundų nagrinėjimo tvarką, kuria tiekėjas gali pateikti skundą dėl:

- a) šio skyriaus pažeidimo atveju arba

- b) jeigu pagal Šalies vidaus teisės aktus tiekėjas neturi teisės tiesiogiai ginčyti šio skyriaus pažeidimo, Šalies priemonių, kuriomis įgyvendinamos šio skyriaus nuostatos, nesilaikymą,

kai vykdomas viešasis pirkimas pagal šį Susitarimą ir tiekėjas yra arba buvo pareiškęs susidomėjimą tuo pirkimu. Visiems ginčams taikomos procedūrinės taisyklės yra nustatomos raštu ir visuotinai prieinamos.

2. Jei tiekėjas pateikia su viešuoju pirkimu pagal šį susitarimą, dėl kurio jis yra arba buvo pareiškęs susidomėjimą, susijusį skundą dėl 1 dalyje nurodyto pažeidimo arba priemonių netaikymo, viešąjį pirkimą vykdančio perkančiojo subjekto Šalis savo perkantįjį subjektą ir tiekėją ragina skundą išspręsti per konsultacijas. Perkantysis subjektas nešališkai ir laiku apsversto bet kokią gautą skundą taip, kad tiekėjui nesukliudytų dalyvauti tuo metu vykstančiame ar vyksiančiame viešajame pirkime arba nebūtų pažeista jo teisė administracinės ar teisminės peržiūros tvarka siekti, kad būtų imtasi reikiamų taisomųjų veiksmų.

3. Kiekvienam tiekėjui suteikiama pakankamai laiko skundui parengti ir pateikti, bet koku atveju ne trumpesnis kaip 10 dienų laikotarpis, skaičiuojamas nuo tada, kai tiekėjas sužinojo arba pagrįstai turėjo sužinoti apie aplinkybes, dėl kurių teikiamas skundas.

4. Kiekviena Šalis įsteigia arba paskiria bent vieną nešališką administracinę ar teisminę instituciją, nepriklausomą nuo savo perkančiųjų subjektų, kuri priimtų ir nagrinėtų tiekėjų skundus dėl viešųjų pirkimų pagal šį Susitarimą.

5. Jei skundą pirmiausia nagrinėja ne 4 dalyje nurodyta institucija, o kita įstaiga, Šalis užtikrina, kad tiekėjas jos pradinį sprendimą galėtų apskųsti nešališkai administracinei arba teisminei institucijai, nepriklausomai nuo perkančiojo subjekto, dėl kurio viešojo pirkimo pateiktas skundas.
6. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jei peržiūros institucija nėra teisminė, jos sprendimai būtų peržiūrimi teisme arba būtų nustatytos procedūros, kuriomis būtų užtikrinama, kad:
- a) perkantysis subjektas pateiktų raštišką atsakymą dėl skundo ir skundų nagrinėjimo įstaigai, į kurią kreipiamasi, pateiktų visus susijusius dokumentus;
 - b) proceso dalyviai (toliau – dalyviai) turėtų teisę būti išklausyti prieš skundų nagrinėjimo įstaigai priimant sprendimą dėl skundo;
 - c) dalyviai turėtų teisę būti atstovaujami ir lydimi;
 - d) dalyviams būtų leidžiama dalyvauti visuose posėdžiuose;
 - e) dalyviai turėtų teisę prašyti, kad procesas vyktų viešai ir jame galėtų dalyvauti liudytojai, ir
 - f) peržiūros įstaiga laiku priimtų savo sprendimus arba rekomendacijas ir juos pateiktų raštu, paaiškindama, kuo pagrįstas kiekvienas sprendimas arba rekomendacija.

7. Kiekviena Šalis nustato arba toliau taiko procedūras, kuriomis:
- a) numatomos skubios laikinosios priemonės, kuriomis išsaugoma tiekėjo galimybė dalyvauti viešajame pirkime. Dėl tokių laikinų priemonių gali būti sustabdytas viešojo pirkimo procesas. Pagal esamas procedūras gali būti numatyta, kad priimant sprendimą dėl tokių priemonių taikymo galima atsižvelgti į svarbiausius neigiamus padarinius atitinkamiems interesams, įskaitant visuomenės interesus. Pagrįsta priežastis, dėl kurios nusprendžiama priemonių netaikyti, nurodoma raštu, ir
 - b) jei peržiūros įstaiga nustato, kad pažeistos nuostatos arba nesiimta priemonių, kaip nurodyta 1 dalyje, imamasi taisomųjų veiksmų arba skiriama kompensacija už patirtus nuostolius ar patirtą žalą, kuriais gali būti laikomos tik pasirengimo konkursui išlaidos arba tik su skundu susijusios išlaidos, arba ir viena, ir kita.
8. Ne vėliau kaip po dešimties metų nuo šio Susitarimo įsigaliojimo Šalys pradeda derybas siekdamas toliau gerinti teisių gynimo priemonių kokybę, įskaitant galimą įsipareigojimą imtis ikisutartinių teisių gynimo priemonių arba toliau jas taikyti.

19.18 STRAIPSNIS

Aprėpties pakeitimai ir pataisos

1. Šalis gali keisti arba taisyti šio skyriaus priedus.

Pakeitimai

2. Kai Šalis keičia šio skyriaus priedą, ji:

- a) raštu apie tai praneša kitai Šaliai ir
- b) tame pranešime taip pat nurodo siūlomus tinkamus kompensacinius pakeitimus, kuriuos kita Šalis turėtų atlikti, kad išlaikytų iki to pakeitimo buvusią šio skyriaus aprėptį.

3. Neatsižvelgiant į 2 dalies b punktą, Šaliai kompensacinių pakeitimų atlikti nereikia, jeigu:

- a) siūlomo pakeitimo poveikis yra nedidelis; arba
- b) tas pakeitimas taikomas subjektui, kurio Šalis faktiškai nebekontroliuoja ar nebeturi jam įtakos.

4. Jeigu kita Šalis nesutinka, kad:

- a) atlikus pagal 2 dalies b punktą pasiūlytą pakeitimą tinkamai išlaikoma abipusiškai sutarta šio skyriaus nuostatų aprėptis;
- b) to pakeitimo poveikis yra nedidelis arba
- c) tas pakeitimas taikomas subjektui, kurio Šalis faktiškai nebekontroliuoja ar nebeturi jam įtakos, kaip nustatyta 3 dalies b punkte,

ji per 45 dienas nuo 2 dalies a punkte nurodyto pranešimo gavimo turi raštu pateikti prieštaravimą, antraip bus laikoma, kad ji sutinka su tuo pakeitimu, be kita ko, pagal Dvidešimt devintą skyrių (Ginčų sprendimas).

Pataisos

5. Pataisomis laikomi toliau nurodyti Šalies priedų pakeitimai, jei jie neturi įtakos abipusiškai sutartai taikymo sričiai, nustatytai šiuo Susitarimu:

- a) subjekto pavadinimo pakeitimas;
- b) dviejų arba daugiau subjektų, išvardytų Susitarimo priede, susijungimas ir
- c) į priedą įtraukto subjekto padalijimas į du arba daugiau subjektų, kurie visi įtraukiami į to paties priedo subjektų sąrašą.

6. Apie siūlomus savo priedų taisymus Šalis praneša kitai Šaliai kas dvejus metus po to, kai įsigalioja šis Susitarimas, pagal pranešimų teikimo ciklą, nustatytą Sutartimi dėl viešųjų pirkimų, kuri įtraukta į PPO steigimo sutarties 4 priedą.

7. Per 45 dienas nuo to pranešimo gavimo Šalis gali pateikti kitai Šaliai prieštaravimą dėl siūlomos pataisos. Prieštaravimą teikianti Šalis nurodo priežastis, kodėl mano, kad siūloma pataisa nėra pakeitimas, nustatytas šio straipsnio 5 dalyje, ir apibūdina poveikį, kurį siūloma pataisa turėtų abipusiškai sutartai taikymo sričiai, nustatytai šiuo Susitarimu. Jei per 45 dienas nuo pranešimo gavimo tokio prieštaravimo raštu nepateikiama, laikoma, kad Šalis sutiko su siūloma pataisa.

19.19 STRAIPSNIS

Viešųjų pirkimų komitetas

1. Pagal 26.2 straipsnio 1 dalies e punktą įsteigtas Viešųjų pirkimų komitetas sudaromas iš kiekvienos Šalies atstovų ir posėdžiauja prireikus, suteikdamas Šalims galimybę tartis bet kokiais su šio skyriaus nuostatų taikymu ar jo tikslų siekimu susijusiais klausimais ir atlikdamas bet kokias kitas Šalių jam patikėtas funkcijas.
2. Viešųjų pirkimų komitetas Šalies prašymu susirenka posėdžio:
 - a) svarstyti kurios nors Šalies pateiktus su viešaisiais pirkimais susijusius klausimus;
 - b) keistis informacija apie kiekvienos Šalies viešųjų pirkimų galimybes;
 - c) aptarti bet kokius kitus su šio skyriaus taikymu susijusius klausimus ir
 - d) svarstyti perspektyvas geriau koordinuojant veiklą padėti tiekėjams lengviau naudotis galimybėmis dalyvauti viešuosiuose pirkimuose kiekvienos Šalies teritorijoje. Ši veikla gali apimti informacinio pobūdžio pasitarimus, ypač siekiant gerinti prieigą elektroninėmis priemonėmis prie viešai skelbiamos informacijos apie kiekvienos Šalies viešųjų pirkimų tvarką, ir iniciatyvas didinti mažųjų ir vidutinių įmonių dalyvavimo galimybes.
3. Kiekviena Šalis Viešųjų pirkimų komitetui kasmet pateikia savo viešųjų pirkimų pagal šį skyrių statistinius duomenis, kaip nustatyta 19.15 straipsnyje.

DVIDEŠIMTAS SKYRIUS

INTELEKTINĖ NUOSAVYBĖ

A SKIRSNIS

Bendrosios nuostatos

20.1 STRAIPSNIS

Tikslai

Šio skyriaus tikslai:

- a) Šalyse lengvinti inovacinių ir kūrybinių prekių gamybą ir tokių paslaugų teikimą ir pritaikymą komercinėms reikmėms ir
- b) tinkamai ir veiksmingai saugoti bei užtikrinti intelektinės nuosavybės teises.

20.2 STRAIPSNIS

Prievolių pobūdis ir taikymo sritis

- 1. Šio skyriaus nuostatomis papildomos Šalių tarpusavio teisės ir prievolės pagal TRIPS sutartį.

2. Kiekviena Šalis gali nustatyti tinkamą šio Susitarimo nuostatų įgyvendinimo būdą, laikydamasi savo teisinės sistemos ir praktikos.
3. Šiuo Susitarimu nenustatoma prievolių dėl išteklių paskirstymo intelektinės nuosavybės teisėms užtikrinti ir teisės nuostatų vykdymui užtikrinti apskritai.

20.3 STRAIPSNIS

Visuomenės sveikatos klausimai

1. Šalys pripažįsta *Dohos deklaracijos dėl TRIPS sutarties ir visuomenės sveikatos*, kurią 2001 m. lapkričio 14 d. priėmė PPO ministrų konferencija (toliau – Dohos deklaracija), svarbą. Aiškindamos ir įgyvendindamos šiame skyriuje nustatytas teises ir prievoles Šalys užtikrina atitiktį minėtai deklaracijai.
2. Šalys prisideda prie 2003 m. rugpjūčio 30 d. *PPO Generalinės tarybos sprendimo dėl Dohos deklaracijos* 6 straipsnio ir 2005 m. gruodžio 6 d. Ženevoje priimto *Protokolo, kuriuo iš dalies keičiama TRIPS sutartis*, įgyvendinimo ir laikosi šio sprendimo ir protokolo.

20.4 STRAIPSNIS

Teisių galiojimo pabaiga

Šis skyrius nedaro poveikio Šalių laisvei nuspręsti, kada ir kokiomis sąlygomis baigia galioti intelektinės nuosavybės teisės.

20.5 STRAIPSNIS

Informacijos atskleidimas

Šiuo skyriumi nereikalaujama, kad Šalis atskleistų informaciją, jei tai prieštarautų jos teisei arba jei tokios informacijos neprivaloma atskleisti pagal Šalies informacijos prieigą ir privatumą reglamentuojančią teisę.

B SKIRSNIS

Intelektinės nuosavybės teisių standartai

20.6 STRAIPSNIS

Apibrėžtis

Šiame skirsnyje:

vaistinis preparatas – gaminys, įskaitant cheminius vaistus, biologinius vaistus, vakcinas ar radioaktyviuosius preparatus, pagamintas, parduodamas ar pateikiamas naudoti:

- a) nustatant medicininę diagnozę, gydant ar švelninant ligą, sutrikimą ar nenormalią fizinę būseną arba jos simptomus, arba visų jų prevencijai, arba
- b) atkuriant, taisant ar keičiant fiziologines funkcijas.

A poskirsnis

Autorių teisės ir gretutinės teisės

20.7 STRAIPSNIS

Taikoma apsauga

1. Šalys laikosi toliau nurodytų tarptautinių susitarimų nuostatų:
 - a) 1971 m. liepos 24 d. Paryžiuje priimtos *Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos* 2–20 straipsnių;
 - b) 1996 m. gruodžio 20 d. Ženevoje priimtos *PINO autorių teisių sutarties* 1–14 straipsnių;
 - c) 1996 m. gruodžio 20 d. Ženevoje priimtos *PINO atlikimų ir fonogramų sutarties* 1–23 straipsnių ir
 - d) 1961 m. spalio 26 d. Romoje priimtos *Tarptautinės konvencijos dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos* 1–22 straipsnių.

2. Tiek, kiek leidžiama 1 dalyje nurodytomis sutartimis, šiuo skyriumi neribojama kiekvienos Šalies teisė riboti fonogramose įrašyto atlikimo intelektualinės nuosavybės apsaugą.

20.8 STRAIPSNIS

Transliavimas ir viešas skelbimas

1. Kiekviena Šalis suteikia atlikėjams išimtinę teisę leisti arba uždrausti transliuoti belaidžio ryšio priemonėmis ir viešai skelbti jų atlikimus, išskyrus tuos atvejus, kai toks atlikimas jau yra transliuojamas atlikimas arba kai jis pagaminamas iš įrašo.

2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad naudotojas sumokėtų tinkamą vienkartinę atlygį, jei fonograma išleista prekybos tikslais arba tokia atgaminta fonograma naudojama transliuoti belaidžio ryšio priemonėmis arba kitomis priemonėmis viešai, ir užtikrina, kad toks atlyginimas būtų paskirstytas atitinkamiems atlikėjams ir fonogramų gamintojams. Jeigu atlikėjai ir fonogramų gamintojai tarpusavyje nesusitaria dėl atlyginimo pasidalijimo, kiekviena Šalis gali nustatyti atlyginimo paskirstymo sąlygas.

20.9 STRAIPSNIS

Techninių apsaugos priemonių apsauga

1. Šiame straipsnyje **techninės apsaugos priemonės** yra bet kokia technologija, prietaisas ar komponentas, skirti tinkamai veikiant užkirsti kelią veiksams, susijusiems su kūrinių, jų atlikimu ar fonogramomis, kuriuos pagal Šalies teisę draudžia autoriai, atlikėjai ar fonogramų gamintojai, arba riboti tokius veiksmus. Nepažeidžiant Šalių teisėje nustatytos autorių teisių arba gretutinių teisių taikymo srities, techninės apsaugos priemonės laikomos veiksmingomis tais atvejais, kai saugomų kūrinių naudojimą, jų atlikimą ar fonogramų naudojimą autoriai, atlikėjai ar fonogramų gamintojai kontroliuoja taikydami tinkamą prieigos kontrolę arba apsaugą, pvz., kodavimą arba šifravimą arba kopijų kontrolės sistemą, kuria užtikrinama apsauga.
2. Kiekviena Šalis nustato tinkamą teisinę apsaugą ir veiksmingas teisių gynimo priemones, neleidžiančias išvengti veiksmingų techninės apsaugos priemonių, kurias autoriai, atlikėjai ar fonogramų gamintojai naudoja savo teisėms užtikrinti ir kuriomis ribojami neteisėti veiksmai, susiję su jų kūrinių, kūrinių atlikimu ir fonogramomis, kurių naudoti neleidžia autoriai, atlikėjai ar fonogramų gamintojai arba kurie draudžiami teisės normomis.

3. Siekdama užtikrinti 2 dalyje nurodytą tinkamą teisinę apsaugą ir veiksmingas teisių gynimo priemones, kiekviena Šalis taiko apsaugą bent šiais atvejais:

a) jos teisėje nustatytais atvejais, kai:

- i) veiksmingų techninės apsaugos priemonių neteisėtai vengiama žinant arba turint pagrįstų priežasčių apie jas žinoti ir
- ii) teikiamos paslaugos visuomenei arba prekiaujama prietaisais arba produktais, įskaitant kompiuterines programas, kurie padeda išvengti veiksmingų techninės apsaugos priemonių, ir

b) prietaisų arba produktų, įskaitant kompiuterines programas, gamybos, importo arba platinimo ar paslaugų teikimo atvejais, kai:

- i) minėti prietaisai, produktai ar paslaugos sukurti arba pagaminti siekiant išvengti veiksmingų techninės apsaugos priemonių arba
- ii) jų paskirtis komerciniu požiūriu yra ribota, išskyrus jų paskirtį veiksmingoms techninės apsaugos priemonėms išvengti.

4. 3 dalyje „jos teisėje nustatytais atvejais“ reiškia, kad kiekviena Šalis gali lanksčiai įgyvendinti a punkto i ir ii papunkčius.

5. Įgyvendindama 2 ir 3 dalis Šalis neprivalo reikalauti, kad kuriant vartotojams skirtus elektronikos, telekomunikacijų arba kompiuterijos produktus arba kuriant ar parenkant tokių produktų komponentus būtų atsižvelgiama į konkrečią techninės apsaugos priemonę, jei produktu nepažeidžiamos tos Šalies priemonės, kuriomis įgyvendinamos minėtos dalys. Šia nuostata siekiama, kad šiuo Susitarimu Šaliai nebūtų nustatomas reikalavimas savo teisėje numatyti privalomos sąveikos, t. y. informacinių ir ryšių technologijų pramonė neprivalo projektuoti prietaisų, produktų, komponentų ar kurti paslaugų taip, kad jie atitiktų tam tikras techninės apsaugos priemones.

6. Norėdama pagal 2 dalį taikyti tinkamą teisinę apsaugą ir veiksmingas teisių gynimo priemones, Šalis gali nustatyti ar toliau taikyti tinkamus 2 ir 3 dalių nuostatų įgyvendinimo priemonių apribojimus ar išimtis. 1 ir 2 dalyse nustatytos prievolės vykdomos nepažeidžiant teisių, apribojimų, išimčių arba apsaugos būdų, susijusių su autorių teisių arba gretutinių teisių pažeidimais pagal Šalies teisę.

20.10 STRAIPSNIS

Teisių valdymo informacijos apsauga

1. Šiame straipsnyje **teisių valdymo informacija** yra:
 - a) informacija, pagal kurią atpažįstamas kūrinys, jo atlikimas arba fonograma, kūrinio autorius, atlikėjas arba fonogramų gamintojas arba bet kokios teisės į kūrinį, jo atlikimą arba fonogramą turėtojas;

- b) informacija apie kūrinio naudojimo, jo atlikimo arba fonogramos naudojimo nuostatas ir sąlygas arba
- c) visi skaičiai arba kodai, kuriais perteikiama a ir b punktuose nurodyta informacija,

kai šie duomenys pridėti prie kūrinio, atlikimo ar fonogramos kopijos arba susiję su kūrinio, atlikimo ar fonogramos viešu skelbimu ar kitu viešiniu.

2. Siekdama apsaugoti elektroninę teisių valdymo informaciją, kiekviena Šalis taiko tinkamą teisinę apsaugą ir veiksmingas teisių gynimo priemones kiekvienam subjektui, kuris sąmoningai be leidimo atliko kurį nors toliau nurodytą veiksmą žinodamas arba turėdamas pagrindo žinoti, kad jo veiksmai sukels, leis padaryti, palengvins ar nulsėps autorių teisių arba gretutinių teisių pažeidimą.

- a) panaikina arba pakeičia elektroninę teisių valdymo informaciją arba
- b) platina, platinimo tikslais importuoja, transliuoja, skelbia arba viešina kūrinių, jų atlikimo ar fonogramų kopijas, žinodamas, kad elektroninė teisių valdymo informacija be leidimo buvo panaikinta ar pakeista.

3. Norėdama pagal 2 dalį taikyti tinkamą teisinę apsaugą ir veiksmingas teisių gynimo priemones, Šalis gali nustatyti ar toliau taikyti tinkamus 2 dalies įgyvendinimo priemonių apribojimus ar išimtis. 2 dalyje nustatytos prievolės vykdomos nepažeidžiant teisių, apribojimų, išimčių arba apsaugos būdų, susijusių su autorių teisių arba gretutinių teisių pažeidimais pagal Šalies teisę.

20.11 STRAIPSNIS

Tarpininkavimo paslaugų teikėjų atsakomybė

1. Laikydamosi kitų šio straipsnių dalių Šalys savo teisėje nustato apribojimus ar išimtis, susijusius su tarpininkavimo paslaugų teikėjų atsakomybe dėl autorių ar gretutinių teisių pažeidimų, vykdomų ryšių tinkluose ar per juos, tiems subjektams teikiant paslaugas ar naudojantis jų teikiamomis paslaugomis.
2. 1 dalyje nurodyti apribojimai ar išimtys:
 - a) taikomi bent šioms funkcijoms:
 - i) informacijos prieglobai prieglobos paslaugų naudotojo prašymu;
 - ii) automatizuotam saugojimui operatyviojoje buferinėje atmintyje, kai paslaugos teikėjas:
 - A) nekeičia informacijos, nebent dėl techninių priežasčių;
 - B) užtikrina, kad būtų laikomasi bet kokių nurodymų, susijusių su saugojimu operatyviojoje buferinėje atmintyje, pateiktų plačiai pripažintu būdu ir naudojamų pramonėje, ir
 - C) netrukdo naudotis teisėtomis technologijomis, kurias pramonė plačiai pripažįsta ir naudoja duomenims apie informacijos naudojimą gauti, ir

- iii) tik duomenų perdavimo kanalo paslaugoms, kai suteikiamos priemonės perduoti naudotojo pateiktą informaciją arba prisijungti prie ryšių tinklo, ir
 - b) jei reikia, ir kitoms funkcijoms, įskaitant informacijos buvimo vietos nustatymo priemonės suteikimo funkciją, automatiškai kopijuojant autorių teisių saugomą medžiagą ir kopijų perdavimo funkciją.
3. Teisė į šiame straipsnyje nustatytus apribojimus ar išimtis negali būti suteikiama su sąlyga, kad paslaugų teikėjas stebės teikiamas paslaugas ar savo iniciatyva ieškos pažeidimo požymių.
4. Kiekviena Šalis savo vidaus teisėje gali nustatyti sąlygas, kuriomis paslaugų teikėjams suteikiama teisė į šiame straipsnyje nustatytus apribojimus ar išimtis. Nepažeisdama pirmesnių nuostatų Šalis gali nustatyti tinkamas procedūras, kuriomis būtų galima veiksmingai pranešti apie įtariamus pažeidimus ir taip pat subjektai galėtų atitinkamai pranešti, kad jų medžiaga pašalinta ar prieiga prie jos panaikinta dėl klaidos ar netinkamo identifikavimo.
5. Šiuo straipsniu nedaromas poveikis kitų apsaugos priemonių, apribojimų ar išimčių dėl autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimų taikymui pagal Šalies teisę. Šiuo straipsniu nedaromas poveikis teismo arba administracinės institucijos galimybei vadovaujantis Šalies teisine sistema reikalauti paslaugų teikėjo nutraukti pažeidimą arba užkirsti jam kelią.

20.12 STRAIPSNIS

Piratinis įrašinėjimas kino salėse

Kiekviena Šalis pagal savo įstatymus ir kitas reglamentavimo nuostatas gali nustatyti persekiojimo baudžiamąja tvarka procedūras ir nuobaudas asmenims, kurie be kino teatro vadovo ar kinematografijos kūrinio autorių teisių subjekto daro to kūrinio ar bet kokios jo dalies kopijas tuo metu, kai tas kūrinys rodomas viešai prieinamose kino filmų rodymo patalpose.

B poskirsnis

Prekių ženklai

20.13 STRAIPSNIS

Tarptautiniai susitarimai

Kiekviena Šalis deda visas pagrįstas pastangas laikytis 2006 m. kovo 27 d. Singapūre priimtose *Singapūro sutarties dėl prekių ženklų įstatymų* 1–22 straipsnių ir prisijungti prie 1989 m. birželio 27 d. Madride priimto *Madrido sutarties dėl tarptautinės ženklų registracijos protokolo*.

20.14 STRAIPSNIS

Registravimo tvarka

Kiekviena Šalis nustato prekių ženklų registravimo sistemą, pagal kurią visi sprendimai, kuriais atsisakoma įregistruoti prekių ženklą, būtų raštu perduodami pareiškėjui, šiam suteikiama galimybė tokį sprendimą užginčyti, o galutinį sprendimą – apskųsti teisminei institucijai. Kiekviena Šalis numato galimybę prieštarauti dėl prekių ženklų paraiškų ar registravimo. Kiekviena Šalis sudaro galimybes naudotis vieša elektronine prekių ženklų paraiškų ir prekių ženklų registravimo duomenų baze.

20.15 STRAIPSNIS

Prekių ženklų suteikiamų teisių išimtys

Kiekviena Šalis numato galimybę tinkamai naudoti aprašomąsias sąvokas, taip pat geografinę kilnę aprašančias sąvokas, kaip ribotą prekių ženklų suteikiamų teisių išimtį. Nustatant, kas yra tinkamas naudojimasis, atsižvelgiama į teisėtus prekių ženklo savininkų ir trečiųjų šalių interesus. Kiekviena Šalis gali nustatyti kitas ribotas išimtis, jei jose atsižvelgiama į teisėtus prekių ženklo savininkų ir trečiųjų šalių interesus.

C poskirsnis

Geografinės nuorodos

20.16 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame poskirsnyje:

geografinė nuoroda – nuoroda, iš kurios galima nustatyti, ar žemės ūkio arba maisto produktas yra kilęs iš Šalies teritorijos ar iš tos teritorijos regiono arba vietovės, kai to produkto kokybė, reputacija ar kiti ypatumai iš esmės priskirtini jo geografinėi kilmei, ir

produkto klasė – į 20-C priedą įtrauktos produktų klasės.

20.17 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

Šis poskirsnis taikomas produktų, kurie priskiriami prie vienos iš į 20-C priedą įtrauktų produktų klasių, geografinėms nuorodoms.

20.18 STRAIPSNIS

Geografinių nuorodų sąrašai

Šiame poskirsnyje:

- a) 20-A priedo A dalyje išvardytos nuorodos – Europos Sąjungos teritorijos arba tos teritorijos regiono ar vietovės kilmės produktų geografinės nuorodos ir
- b) 20-A priedo B dalyje išvardytos nuorodos – Kanados teritorijos arba tos teritorijos regiono ar vietovės kilmės produktų geografinės nuorodos.

20.19 STRAIPSNIS

20-A priede išvardytų geografinių nuorodų apsauga

1. Išnagrinėjusi kitos Šalies geografines nuorodas kiekviena Šalis joms taiko atitinkamo šiame poskirsnyje nustatyto lygio apsaugą.

2. Kiekviena Šalis nustato teisinius būdus, kuriais suinteresuotosios šalys galėtų užkirsti kelią:
 - a) kitos Šalies geografinių nuorodų, įtrauktų į 20-A priedą dėl produktų, priskiriamų vienai iš 20-A priede nurodytų tų geografinių nuorodų produktų klasių, naudojimui, jei tie produktai:
 - i) nėra kilę iš 20-A priede nurodytos tų geografinių nuorodų kilmės vietos arba
 - ii) yra kilę iš 20-A priede nurodytos tų geografinių nuorodų kilmės vietos, tačiau nėra pagaminti pagal kitos Šalies įstatymus ir kitas reglamentavimo nuostatas, kurios būtų taikomos, jei tie produktai būtų skirti vartoti kitoje Šalyje;
 - b) prekes pavadinant ar jas pristatant būtų naudojamos priemonės, kuriomis nurodoma ar kurios leidžia suprasti, kad aptariamų prekių kilmė – kita geografinė sritis, o ne tikroji kilmės vieta, ir taip visuomenė būtų klaidinama dėl prekių geografinės kilmės, ir
 - c) kitokiems naudojimui būdams, kuriais nesąžiningai konkuruojama, kaip apibrėžta 1967 m. liepos 14 d. Stokholme priimtose *Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės saugojimo 10bis* straipsnyje.
3. 2 dalies a punkte nurodyta apsauga užtikrinama net jei nurodoma tikroji produktų kilmė arba jei geografinės nuorodos išverstos arba prie jų prirašomi tokie žodžiai kaip „rūšis“, „tipas“, „stilius“, „imitacija“ ar panašiai.

4. Kiekviena Šalis numato, kad, kiek leidžiama pagal jos teisę, administraciniais veiksmais būtų imamasi vykdymo užtikrinimo priemonių, kuriomis subjektams būtų draudžiama gaminti, ruošti, pakuoti, ženklinti, parduoti, importuoti ar reklamuoti maisto prekes neteisingai, klaidinamai ar apgaulingai arba taip, kad būtų tikėtina, kad bus klaidingai suprasta jų kilmė.
5. Laikydamasi 4 dalies kiekviena Šalis numatys administracinius veiksmus, kurių turi būti imamasi dėl skundų, susijusių su produktų ženklinimu ir jų pateikimu neteisingai, klaidinamai ar apgaulingai arba taip, kad būtų tikėtina, kad bus klaidingai suprasta jų kilmė.
6. Prekių ženklą, kurį visą ar jo dalį sudaro kitos Šalies geografinė nuoroda, įtraukta į 20-A priedą, atsisakoma registruoti arba jo registracija panaikinama, jei Šalies teisės aktais leidžiama, *ex officio*, arba suinteresuotos šalies prašymu, jei tas produktas priskiriamas prie 20-A priede nurodytos tos geografinės nuorodos produkto klasės ir jo kilmė vieta nėra 20-A priede nurodyta tos geografinės nuorodos kilmės vieta.
7. Pagal šį poskirsnį nenustatoma prievolių saugoti geografinės nuorodas, kurios nesaugomos arba nebesaugomos jų kilmės vietoje arba kurios toje vietoje nebevartojamos. Jei Šalies geografinė nuoroda, įtraukta į 20-A priedą, nebesaugoma jos kilmės vietoje arba joje nebevartojama, ta Šalis apie tai praneša kitai Šaliai ir prašo ją panaikinti.

20.20 STRAIPSNIS

Sutampančios geografinės nuorodos

1. Jei Šalių tos pačios produkto klasės produktų geografinės nuorodos sutampa, kiekviena Šalis nusprendžia, kokios turėtų būti praktinės sąlygos, kuriomis sutampančios geografinės nuorodos atskiriamos viena nuo kitos kiekvienos iš Šalių teritorijoje, atsižvelgdamos į poreikį atitinkamiems gamintojams užtikrinti lygias teises ir į tai, kad nebūtų klaidinami vartotojai.
2. Jei Šalis per derybas su trečiąja šalimi siūlo taikyti apsaugą tos trečiosios šalies kilmės produkto geografinei nuorodai ir ta nuoroda sutampa su kitos Šalies geografinės nuoroda, įtraukta į 20-A priedą, o tas produktas priskiriamas prie kitos Šalies tos sutampančios geografinės nuorodos produkto klasės, nurodytos 20-A priede, kitai Šaliai apie tai pranešama ir suteikiama galimybė pateikti pastabų prieš įsigaliojant tos geografinės nuorodos apsaugai.

20.21 STRAIPSNIS

Išimtys

1. Neatsižvelgdama į 20.19 straipsnio 2 ir 3 dalis Kanada neprivalo suinteresuotiems subjektams suteikti teisinių priemonių, kuriomis būtų užkirstas kelias vartoti į 20-A priedo A dalį įtrauktus ir viena žvaigždute²⁸ pažymėtus terminus, kai prie jų prirašomi tokie žodžiai kaip „rūšis“, „tipas“, „stilius“, „imitacija“ ar kiti panašūs žodžiai ir įskaitomai ir matomai nurodoma atitinkamo produkto geografinė nuoroda.

²⁸ Patikslinama, kad ši dalis taip pat taikoma terminui „feta“.

2. Neatsižvelgiant į 20.19 straipsnio 2 ir 3 dalis, į 20-A priedo A dalį įtrauktų ir viena žvaigždute²⁹ pažymėtų geografinių nuorodų apsaugos nuostatos neužkerta kelio subjektams, įskaitant jų veiklos tęsėjus ir patikėtinius, kurie komerciniais tikslais šias nuorodas vartojo sūrių klasei priskiriamiems produktams apibūdinti iki 2013 m. spalio 18 d., toliau vartoti tas nuorodas Kanados teritorijoje.

3. Neatsižvelgiant į 20.19 straipsnio 2 ir 3 dalis, į 20-A priedo A dalį įtrauktų ir dviem žvaigždutėmis pažymėtų geografinių nuorodų apsaugos nuostatos neužkerta kelio subjektams, įskaitant jų veiklos tęsėjus ir patikėtinius, kurie komerciniais tikslais šias nuorodas vartojo šviežios, užšaldytos ir perdirbtos mėsos klasei priskiriamiems produktams apibūdinti bent penkerius metus iki 2013 m. spalio 18 d., toliau vartoti tas nuorodas. Subjektams, įskaitant jų veiklos tęsėjus ir patikėtinius, kurie komerciniais tikslais tas nuorodas vartojo šviežios, užšaldytos ir perdirbtos mėsos klasei priskiriamiems produktams apibūdinti trumpiau nei penkerius metus iki 2013 m. spalio 18 d., taikomas penkerių metų nuo šio straipsnio įsigaliojimo pereinamasis laikotarpis, kurio metu neužkertamas kelias vartoti minėtųjų nuorodų.

4. Neatsižvelgiant į 20.19 straipsnio 2 ir 3 dalis, į 20-A priedo A dalį įtrauktų ir trim žvaigždutėmis pažymėtų geografinių nuorodų apsaugos nuostatos neužkerta kelio subjektams, įskaitant jų veiklos tęsėjus ir patikėtinius, kurie komerciniais tikslais tas nuorodas vartojo atitinkamai vytintos mėsos ir sūrių klasėms priskiriamiems produktams apibūdinti bent dešimt metų iki 2013 m. spalio 18 d., toliau vartoti tas nuorodas. Subjektams, įskaitant jų veiklos tęsėjus ir patikėtinius, kurie komerciniais tikslais tas nuorodas vartojo vytintos mėsos ir sūrių klasėms priskiriamiems produktams apibūdinti trumpiau nei dešimt metų iki 2013 m. spalio 18 d., taikomas penkerių metų nuo šio straipsnio įsigaliojimo pereinamasis laikotarpis, kurio metu neužkertamas kelias vartoti minėtųjų nuorodų.

²⁹ Patikslinama, kad ši dalis taip pat taikoma terminui „feta“.

5. Jei prekių ženklo paraiška pateikta arba įregistruota sąžiningai, arba jei prekių ženklo teisės gautos jį sąžiningai naudojant Šalyje iki 6 dalyje nustatytos taikytinos datos, priemonėmis, nustatytomis šiam poskirsniiui įgyvendinti toje Šalyje, nedaromas poveikis prekių ženklo tinkamumui registruoti ar registracijos galiojimui arba teisei naudoti prekių ženklą, remiantis tuo, kad prekių ženklas identiškias geografinei nuorodai ar panašus į ją.

6. Įgyvendinant 5 dalį taikytina data yra:

- a) į 20-A priedą šio Susitarimo pasirašymo dieną įtrauktų geografinių nuorodų atžvilgiu – šio poskirsnio įsigaliojimo data, arba
- b) į 20-A priedą po šio Susitarimo pasirašymo pagal 20.22 straipsnį dienos įtrauktų geografinių nuorodų atžvilgiu – geografinės nuorodos įtraukimo data.

7. Jei geografinės nuorodos vertimas yra tapatus terminui, įprastai vartojamam bendrinėje kalboje kaip produkto bendrinis pavadinimas Šalies teritorijoje, arba toks terminas yra jos dalis, arba jei geografinė nuoroda nėra tapati tokiam terminui, bet jis yra jos dalis, šio poskirsnio nuostatomis nedaromas poveikis bet kokio subjekto teisei vartoti tą terminą tokiam produktui apibūdinti tos Šalies teritorijoje.

8. Nė viena nuostata neužkertamas kelias Šalies teritorijoje produktui apibūdinti vartoti įprastą augalų ar gyvūnų veislės pavadinimą, egzistuojantį tos Šalies teritorijoje šio poskirsnio įsigaliojimo dieną.

9. Šalis gali numatyti, kad kiekvienas prašymas pagal šį poskirsnį, susijęs su prekių ženklo naudojimu ar registracija, turi būti pateiktas per penkerius metus nuo tada, kai toje Šalyje tapo plačiai žinoma apie neteisėtą saugomos nuorodos panaudojimą, arba nuo tada, kai prekių ženklas buvo įregistruotas toje Šalyje, su sąlyga, kad tas prekių ženklas buvo paskelbtas iki tos dienos, jeigu ta diena buvo anksčiau negu toje Šalyje tapo plačiai žinoma apie neteisėtą panaudojimą, su sąlyga, kad geografinė nuoroda nėra naudojama ar įregistruota nesąžiningai.
10. Šio poskirsnio nuostatomis nedaromas poveikis bet kokio subjekto teisei prekiaujant naudoti savo arba savo verslo pirmtako asmenvardį, išskyrus atvejus, kai vartojant tokį asmenvardį būtų klaidinami vartotojai.
11. a) Šio poskirsnio nuostatomis nedaromas poveikis bet kokio subjekto teisei naudoti arba įregistruoti Kanadoje prekių ženklą, kurio dalis ar jis visas sudarytas iš terminų, įtrauktų į 20-B priedo A dalį, ir
- b) jei vartojant tuos terminus vartotojai klaidinami dėl prekių geografinės kilmės, į 20-B priedo A dalį įtrauktiems terminams a punktas netaikomas.
12. Šio poskirsnio nuostatos netaikomos į 20-B priedo B dalį įtrauktų terminų vartosenai Kanadoje.
13. Pagal 2–4 dalis suteikiamomis teisėmis neperduodama teisė atskirai naudoti konkrečią geografinę nuorodą.

20.22 STRAIPSNIS

20-A priedo pakeitimai

1. Pagal 26.1 straipsnį (IEPS jungtinis komitetas) įsteigtas IEPS jungtinis komitetas, bendru sutarimu ir IEPS geografinių nuorodų komiteto rekomendacija, gali nuspręsti iš dalies keisti 20-A priedą, pridėdamas ar pašalindamas geografinės nuorodas, kurios nebėra saugomos arba vartojamos jų kilmės vietoje.
2. Geografinės nuorodos, kurių pavadinimai šio Susitarimo pasirašymo dieną yra įtraukti į atitinkamą Europos Sąjungos registrą ir jų statusas yra „įregistruota“ Europos Sąjungos valstybės narės atžvilgiu, į 20-A priedo A dalį iš esmės negali būti įtrauktos.
3. Konkrečios Šalies kilmės produktų geografinės nuorodos neįtraukiamos į 20-A priedą:
 - a) jei jos tapačios prekių ženklui, įregistruotam kitoje Šalyje dėl tų pačių ar panašių produktų, arba prekių ženklui, kurio teisės kitoje Šalyje įgytos sąžiningai jį naudojant, ir dėl tų pačių ar panašių produktų pateikta paraiška;
 - b) jei jos tapačios įprastam augalų ar gyvūnų veislės pavadinimui, egzistuojančiam kitoje Šalyje, arba

- c) jei jos tapačios bendrinės kalbos terminui, įprastai vartojamam kaip tokio produkto bendrinis pavadinimas kitoje Šalyje.

20.23 STRAIPSNIS

Kita apsauga

Šio poskirsnio nuostatomis nedaromas poveikis teisei prašyti, kad geografinė nuoroda būtų pripažinta ir saugoma pagal atitinkamą Šalies teisę.

D poskirsnis

Dizainas

20.24 STRAIPSNIS

Tarptautiniai susitarimai

Kiekviena Šalis deda visas pagrįstas pastangas prisijungti prie 1999 m. liepos 2 d. Ženevoje priimto *Hagos susitarimo dėl pramoninio dizaino tarptautinės registracijos Ženevos akto*.

20.25 STRAIPSNIS

Ryšys su autorių teisėmis

Dizaino dalykas gali būti apsaugotas pagal autorių teisių teisės aktus, jei tenkinamos tokios apsaugos sąlygos. Kiekviena Šalis nustato apsaugos aprėptį ir jos taikymo sąlygas, taip pat būtiną originalumo lygį.

E poskirsnis

Patentai

20.26 STRAIPSNIS

Tarptautiniai susitarimai

Kiekviena Šalis deda visas pagrįstas pastangas laikytis 2000 m. birželio 1 d. Ženevoje priimtos *Patentų teisės sutarties* 1–14 straipsnių ir 22 straipsnio.

20.27 STRAIPSNIS

Vaistinių preparatų *sui generis* apsauga

1. Šiame straipsnyje:

pagrindinis patentas – patentas, kuriuo apsaugomas pats produktas, jo gavimo procesas ar taikymas, ir kurį patentu, kuris gali būti laikomas pagrindiniu patentu, savininkas nurodė kaip pagrindinį patentą *sui generis* apsaugos taikymo reikmėms, o

produktas – vaistinio preparato veiklioji medžiaga arba jų derinys.

2. Kiekviena Šalis patentu savininko ar jo teisių perėmėjo prašymu nustato *sui generis* apsaugos laikotarpį produktams, kurie saugomi galiojančiu pagrindiniu patentu, jei tenkinamos šios sąlygos:

- a) suteiktas leidimas tos Šalies rinkai tiekti tą produktą kaip vaistinį preparatą (šiam straipsnyje – rinkodaros leidimas);
- b) produktui dar nebuvo taikomas *sui generis* apsaugos laikotarpis ir
- c) a punkte nurodytas rinkodaros leidimas yra pirmasis leidimas tos Šalies rinkai pateikti tą produktą kaip vaistinį preparatą.

3. Kiekviena Šalis gali:

- a) nustatyti *sui generis* apsaugos laikotarpį tik jei pirmoji rinkodaros leidimo paraiška pateikta per tos Šalies nurodytą pagrįstos trukmės laikotarpį ir
- b) prašymui taikyti *sui generis* apsaugos laikotarpį pateikti nustatyti terminą, kuris nėra trumpesnis kaip 60 dienų nuo pirmojo rinkodaros leidimo suteikimo dienos. Vis dėlto, jei pirmasis rinkodaros leidimas suteiktas prieš suteikiant patentą, kiekviena Šalis nustatys laikotarpį, kuris nėra trumpesnis kaip 60 dienų nuo patento suteikimo, per kurį galima pateikti prašymą taikyti apsaugos laikotarpį pagal šį straipsnį.

4. Jei produktas saugomas vieno pagrindinio patento, *sui generis* apsaugos laikotarpis įsigalioja nuo to patento teisėto galiojimo pabaigos.

Jei produktas saugomas daugiau nei vieno patento, kuris gali būti laikomas pagrindiniu patentu, Šalis gali nustatyti tik vieną *sui generis* apsaugos laikotarpį, kuris įsigalioja nuo pagrindinio patento teisėto galiojimo pabaigos,

- a) jei visi patentai, kurie gali būti laikomi pagrindiniu patentu, priklauso vienam subjektui, jį pasirenka subjektas, prašantis taikyti *sui generis* apsaugą, ir
- b) jei patentai, kurie gali būti laikomi pagrindiniu patentu, priklauso ne vienam subjektui ir dėl to teikiami prieštaringi prašymai taikyti *sui generis* apsaugą, jis pasirenkamas patentų savininkų sutarimu.

5. Kiekviena Šalis nustato, kad *sui generis* apsaugos laikotarpis būtų lygus laikotarpiui, praėjusiam nuo dienos, kurią pateikta pagrindinio patento paraiška, iki pirmojo rinkodaros leidimo dienos, atėmus penkerius metus.

6. Neatsižvelgiant į 5 dalį ir nedarant poveikio galimam Šalies *sui generis* apsaugos laikotarpio pratęsimui siekiant skatinti ar remti mokslinius tyrimus tam tikrose tikslinėse grupėse, pvz., vaikų grupėje, *sui generis* apsaugos laikotarpis negali būti ilgesnis nei dveji–penkeri metai, kaip nustato kiekviena Šalis.

7. Kiekviena Šalis gali nustatyti, kad *sui generis* apsaugos laikotarpis nustotų galioti:

a) jei naudos gavėjas atsisako *sui generis* apsaugos arba

b) jei nesumokėtos būtinos administracinės rinkliavos.

Kiekviena Šalis gali sutrumpinti *sui generis* apsaugos laikotarpį lygiaverčiai bet kokiems nepagrįstiems vėlavimams dėl pareiškėjo neveikimo pateikus rinkodaros leidimo paraišką, jei rinkodaros leidimo paraišką pateikia pagrindinio patento savininkas ar su juo susijęs subjektas.

8. Laikantis pagrindinio patento suteikiamos apsaugos aprėpties, *sui generis* apsauga taikoma tik vaistiniam preparatui, nurodytam rinkodaros leidime, ir to preparato kaip vaistinio preparato naudojimui, kuris leistas iki *sui generis* apsaugos galiojimo pabaigos. Nepažeidžiant ankstesnio sakinio, *sui generis* apsauga suteikiamos tokios pat teisės kaip ir patentu ir taikomi tie patys apribojimai ir prievolės.

9. Neatsižvelgdama į 1–8 dalis kiekviena Šalis gali taip pat apriboti apsaugos aprėptį, apsaugos laikotarpiui nustatydamą produktų gamybos, naudojimo, siūlymo parduoti, pardavimo ar importo eksporto tikslais išimtis.

10. Kiekviena Šalis gali atšaukti *sui generis* apsaugą dėl pagrindinio patento negaliojimo, įskaitant tuos atvejus, jei patentas nustojo galioti prieš jo teisėto galiojimo pabaigą arba yra atšaukiamas ar apribojamas taip, kad produktas, kuriam buvo suteikta pasauga, nebėra saugojamas pagrindinio patento teiginiais, arba dėl priežasčių, susijusių su atitinkamos rinkos rinkodaros leidimo (-ų) atšaukimu, arba jei apsauga suteikta pažeidžiant 2 dalies nuostatas.

20.28 STRAIPSNIS

Vaistinių preparatų patentų susiejimas

Jei Šalis taiko patentų susiejimo tvarką, tai yra, jei generiniams vaistiniams preparatams rinkodaros leidimai (arba atitikties liudijimai ar panašiai) suteikiami susiejant juos su esama patentų apsauga, ji užtikrina, kad visoms bylos šalims būtų suteikiamos lygiavertės ir veiksmingos apskundimo teisės.

F poskirsnis

Duomenų apsauga

20.29 STRAIPSNIS

Su vaistiniais preparatais susijusių konfidencialių duomenų apsauga

1. Jei Šalis reikalauja, kad vaistinių preparatų, kuriuose naudojamos naujos cheminės medžiagos³⁰, rinkodaros leidimui (toliau šiame straipsnyje – leidimas) gauti reikia pateikti konfidencialius bandymų ar kitus duomenis, būtinus tų vaistinių preparatų saugai ir veiksmingumui įvertinti, Šalis užtikrina, kad šie duomenys nebūtų atskleisti, jei juos parengti prireikė didelių pastangų, išskyrus tuos atvejus, kai šiuos duomenis būtina atskleisti dėl visuomenės saugumo arba jei imtasi veiksmų užtikrinti, kad duomenys nebūtų nesąžiningai panaudoti komerciniais tikslais.
2. Kiekviena Šalis nustato, kad duomenų, kuriems taikoma 1 dalis ir kurie pateikti Šaliai įsigaliojus šiam Susitarimui:
 - a) bent šešerius metus nuo dienos, kai Šalis suteikė leidimą subjektui, kuris pateikė duomenis tam leidimui gauti, leidimo paraiškai paremti negalėtų naudoti joks subjektas, išskyrus juos pateikusį arba jo leidimu, ir

³⁰ Patikslinama, kad kalbant apie duomenų apsaugą Kanadoje cheminėms medžiagoms priskiriami biologiniai ar radioaktyvieji vaistiniai preparatai, reglamentuojami kaip nauji vaistai pagal Kanados maisto ir vaistų reglamentavimo nuostatas.

- b) bent aštuonerius metus nuo dienos, kai Šalis suteikė leidimą subjektui, kuris pateikė duomenis tam leidimui gauti, Šalis nesuteikia leidimo jokiame subjektui, kuris remiasi šiais duomenimis, nebent duomenis parengęs subjektas tai leistų.

Laikantis šios dalies nuostatų Šalims nedraudžiama diegti supaprastintas šių produktų leidimo išdavimo procedūras, remiantis biologinio ekvivalentiškumo ir biologinio įsisavinimo tyrimais.

20.30 STRAIPSNIS

Su augalų apsaugos produktais susijusių duomenų apsauga

1. Prieš leisdama teikti rinkai augalų apsaugos produktus (toliau šiame straipsnyje – leidimas), kiekviena Šalis nustato saugos ir veiksmingumo reikalavimus.
2. Kiekviena Šalis bandymų ar tyrimų ataskaitoms, pateiktoms norint pirmą kartą gauti leidimą, nustato ribotos trukmės duomenų apsaugos laikotarpį. Kiekviena Šalis nustato, kad per tą laikotarpį bandymo ar tyrimo ataskaita nebūtų naudojama kito subjekto, siekiančio gauti leidimą, naudai, nebent pateikiama įrodymų, kad pirmasis leidimo turėtojas aiškiai sutinka.
3. Bandymo ar tyrimo ataskaita turėtų būti būtina leidimui suteikti arba pakeisti, kad produktą būtų galima naudoti kitiems pasėliams.

4. Kiekvienoje Šalyje bandymų ar tyrimų ataskaitoms, pateiktoms naujos veikliosios medžiagos leidimui gauti, ir duomenims, kuriais remiantis tuo pat metu įregistruotas galutinio naudojimo produktas, kurio sudėtyje yra tos veikliosios medžiagos, duomenų apsaugos laikotarpis yra bent dešimt metų nuo dienos, kai toje Šalyje suteiktas pirmasis leidimas. Apsaugos trukmę galima pratęsti, skatinant leisti naudoti mažiau pavojingus augalų apsaugos produktus ir rečiau naudojamus produktus.
5. Kiekviena Šalis taip pat gali nustatyti duomenų apsaugos ar finansinių kompensacijų reikalavimus, susijusius su bandymų ar tyrimų ataskaitomis, kuriomis remiamas leidimo pakeitimas ar atnaujinimas.
6. Kiekviena Šalis nustato bandymų su stuburiniais gyvūnais dubliavimo prevencijos taisykles. Pareiškėjas, ketinantis atlikti bandymus ar tyrimus su stuburiniais gyvūnais, turėtų būti skatinamas imtis būtinų priemonių, kad patikrintų, ar tokie bandymai ir tyrimai dar neatlikti ar nepradėti.
7. Kiekviena Šalis turėtų skatinti naujus pareiškėjus ir atitinkamų leidimų turėtojus dėti pastangas užtikrinti, kad būtų dalijamasi informacija apie bandymus ir tyrimus su stuburiniais gyvūnais. Keitimosi šių bandymų ir tyrimų ataskaitomis sąnaudos nustatomos sąžiningai, skaidriai ir nediskriminuojant. Pareiškėjas privalo apmokėti tik tos informacijos, kurią privalo pateikti, kad patenkintų leidimo reikalavimus, sąnaudas.
8. Atitinkamo leidimo turėtojas (-ai) turi teisę, kad pareiškėjas, naudojantis jo (jų) bandymų ar tyrimų ataskaitas naujo augalų apsaugos produkto leidimui gauti, jam (jiems) atlygintų sąžiningą dalį sąnaudų, patirtų dėl tos bandymo ar tyrimo ataskaitos, kuria paremtas tas leidimas. Kiekviena Šalis gali nurodyti susijusioms šalims išspręsti kylančius klausimus privalomo arbitražo tvarka pagal Šalies teisę.

G poskirsnis

Augalų veislės

20.31 STRAIPSNIS

Augalų veislės

Kiekviena Šalis bendradarbiauja skatindama ir stiprindama augalų veislių apsaugą pagal 1961 m. gruodžio 2 d. Paryžiuje priimtos *Tarptautinės konvencijos dėl naujų augalų veislių apsaugos* 1991 m. aktą.

C SKIRSNIS

Intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimas

20.32 STRAIPSNIS

Bendrosios prievolės

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimo procedūros būtų sąžiningos ir teisingos, nebūtų nepagrįstai sudėtingos arba brangios ar dėl jų nebūtų nustatomi nepagrįsti terminai ar nepateisinamai vilkinama. Šios procedūros taikomos taip, kad nebūtų kliudoma teisėtai prekybai ir kad būtų numatyta apsauga nuo piktnaudžiavimo jomis.

2. Įgyvendindama šio skirsnio nuostatas kiekviena Šalis atsižvelgia į būtinybę užtikrinti pažeidimo sunkumo, trečiųjų šalių interesų, taikytinų priemonių, teisių gynimo priemonių ir sankcijų proporcingumą.
3. 20.33–20.42 straipsniai susiję su teisių užtikrinimu civilinėse bylose.
4. Jeigu nenustatyta kitaip, 20.33–20.42 straipsniuose **intelektinės nuosavybės teisės** – tai visų kategorijų intelektinė nuosavybė, kuriai taikomi TRIPS sutarties II dalies 1–7 skirsniai.

20.33 STRAIPSNIS

Tinkami pareiškėjai

Kiekviena Šalis pripažįsta, kad teisė prašyti taikyti 20.34–20.42 straipsniuose nurodytas procedūras ir teisių gynimo priemonės suteikiama:

- a) intelektinės nuosavybės teisių subjektams pagal Šalies teisės nuostatas;
- b) visiems kitiems subjektams, turintiems teisę naudotis tomis teisėmis, jei šie subjektai turi teisę kreiptis dėl žalos pagal Šalies teisės nuostatas;
- c) intelektinės nuosavybės teisių kolektyvinio teisių administravimo organizacijoms, kurios reguliariai pripažįstamos turinčiomis teisę atstovauti intelektinės nuosavybės teisių subjektams, jei tos organizacijos turi teisę kreiptis dėl žalos pagal Šalies teisės nuostatas, ir

- d) profesinėms teisių gynimo institucijoms, kurios reguliariai pripažįstamos turinčiomis teisę atstovauti intelektinės nuosavybės teisių subjektams, jei tos institucijos turi teisę kreiptis dėl žalos pagal Šalies teisės nuostatas.

20.34 STRAIPSNIS

Įrodymai

Jei, kaip įtariama, intelektinės nuosavybės teisė pažeidžiama turint komercinių tikslų, kiekviena Šalis užtikrina, kad teisminės institucijos būtų įgaliotos, esant būtinybei ir gavusios prašymą, nurodyti joms pateikti susijusią informaciją, kaip nustatyta Šalies teisėje, įskaitant bankų, finansinius ar komercinius dokumentus, kuriuos tvarko atsakovas, laikydamosi konfidencialios informacijos apsaugos nuostatų.

20.35 STRAIPSNIS

Įrodymų saugojimo priemonės

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad dar prieš pradedant procesą dėl bylos esmės, subjekto, pateikusio pagrįstai turimus įrodymus paremti pretenzijoms, kad yra pažeistos ar gali būti pažeistos jo intelektinės nuosavybės teisės, prašymu teisminės institucijos galėtų reikalauti skubiai imtis veiksmingų laikinųjų priemonių su įtariamu pažeidimu susijusiems įrodymams išsaugoti, laikydamosi konfidencialios informacijos apsaugos nuostatų.

2. Kiekviena Šalis gali nustatyti, kad 1 dalyje nurodytos priemonės galėtų būti tokios: išsamus aprašymas imant mėginius arba jų neimant, arba prekių, pagamintų tariamai pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, ir, tinkamais atvejais, joms gaminti arba platinti reikalingų medžiagų ir priemonių bei susijusių dokumentų fizinis konfiskavimas. Teisminė institucija yra įgaliota imtis tokių priemonių, jei reikia, neišklausiusi kitos šalies, ypač jei uždelsus teisių subjektui gali būti padaryta neatitaisoma žala arba jei yra akivaizdi rizika, kad įrodymai gali būti sunaikinti.

20.36 STRAIPSNIS

Teisė gauti informaciją

Nepažeisdama savo teisės nuostatų dėl pirmenybės, informacijos šaltinių konfidencialumo apsaugos arba asmens duomenų tvarkymo, kiekviena Šalis nustato, kad civiliniuose teismo procesuose dėl intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimo, teisių subjektui pagrįstai paprašius, jos teisminės institucijos būtų įgalios nurodyti, kad faktinis arba įtariamasis pažeidėjas teisių subjektui arba teisminėms institucijoms bent įrodymų rinkimo tikslais pateiktą atitinkamą informaciją, kurią jis turi arba tvarko, kaip nustatyta Šalies taikytiniuose įstatymuose ir kitose reglamentavimo nuostatose. Ši informacija gali būti informacija apie bet kokį subjektą, bet koku būdu susijusį su faktiniu arba įtariamu pažeidimu, ir apie gamybos priemones arba neteisėtų ar įtariamų neteisėtų prekių ar paslaugų platinimo kanalus, įskaitant trečiųjų asmenų, kurie įtariamai dalyvavę gaminant ir platinant tokias prekes ar paslaugas, tapatybę ir jų naudojamus platinimo kanalus.

20.37 STRAIPSNIS

Laikinosios ir prevencinės priemonės

1. Kiekviena Šalis nustato, kad jos teisminės institucijos būtų įgaliotos nurodyti imtis neatidėliotinų ir veiksmingų laikinųjų ir prevencinių priemonių, įskaitant laikinus teismo draudimus šalies arba, kai tinkama, trečiosios šalies, kuri pavaldi atitinkamos teisminės institucijos jurisdikcijai, atžvilgiu, kad būtų užkirstas kelias pažeisti bet kokią intelektinės nuosavybės teisę, visų pirma užkirstas kelias prekėms, susijusioms su intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu, patekti į prekybos srautus.
2. Kiekviena Šalis nustato, kad jos teisminės institucijos būtų įgaliotos nurodyti areštuoti ar kitaip sulaikyti prekes, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, kad jos nepatektų į prekybos srautus ar jais nejudėtų.
3. Jei, kaip įtariama, intelektinės nuosavybės teisė pažeidžiama turint komercinių tikslų, kiekviena Šalis nustato, kad teisminės institucijos galėtų, laikydamosi Šalies teisės, nurodyti prevenciškai areštuoti įtariamo pažeidėjo turtą, įskaitant banko sąskaitų ir kito turto įšaldymą. Todėl teisminės institucijos gali nurodyti pateikti susijusius bankų, finansinius ar komercinius dokumentus arba, kaip tinkama, sudaryti joms sąlygas susipažinti su kita susijusia informacija.

20.38 STRAIPSNIS

Kitos teisių gynimo priemonės

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad teisminės institucijos pareiškėjo prašymu ir nedarydamos poveikio teisių subjekto, kurio teisės buvo pažeistos, teisėms į žalos atlyginimą, ir be jokios kompensacijos galėtų nurodyti galutinai pašalinti iš prekybos srautų arba sunaikinti prekes, kuriomis, kaip nustatyta, pažeistos intelektinės nuosavybės teisės. Kiekviena Šalis užtikrina, kad, jei tinkama, teisminės institucijos taip pat galėtų nurodyti sunaikinti medžiagas ir priemones, daugiausia naudotas tokioms prekėms sukurti arba pagaminti. Nagrinėjant prašymą taikyti šias teisių gynimo priemones atsižvelgiama į tai, kad nustatytos priemonės turi būti proporcingos pažeidimo sunkumui, ir į trečiųjų šalių interesus.
2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad teisminės institucijos būtų įgaliotos nurodyti, kad 1 dalyje minėtos priemonės būtų taikomos pažeidėjo sąskaita, nebent būtų konkrečių priežasčių nurodyti kitaip.

20.39 STRAIPSNIS

Draudimai

1. Kiekviena Šalis nustato, kad civiliniuose teismo procesuose dėl intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimo jos teisminės institucijos būtų įgaliotos priimti šaliai nepalankų nurodymą nebedaryti pažeidimo, ir be kitų dalykų, nurodymą, skirtą tai šaliai arba, jei reikia, trečiajai šaliai, pavaldžiai atitinkamos teisminės institucijos jurisdikcijai, kad būtų užkirstas kelias prekėms, susijusioms su intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu, patekti į prekybos srautus.

2. Neatsižvelgdama į kitas šio skirsnio nuostatas Šalis gali nustatyti, kad valdžios sektoriaus ar jo įgaliotų trečiųjų šalių naudojimo, negavus teisių subjekto leidimo, atžvilgiu taikomos teisių gynimo priemonės apsiribotų atlygio sumokėjimu, jei Šalis laikosi TRIPS sutarties II dalies nuostatų, konkrečiai skirtų tokiam naudojimui. Kitais atvejais taikomos šiame skirsnyje nustatytos teisių gynimo priemonės arba, jei jos neatitinka Šalies teisės, priimami deklaratyvūs teismo sprendimai ir nustatomos tinkamos kompensacijos.

20.40 STRAIPSNIS

Žalos atlyginimas

1. Kiekviena Šalis nustato, kad:
 - a) civiliniuose teismo procesuose jos teisminės institucijos būtų įgaliotos nurodyti pažeidėjui, kuris sąmoningai arba turėdamas pagrindą žinoti dalyvavo veikloje, kuria pažeistos intelektinės nuosavybės teisės, atlyginti teisių subjektui:
 - i) žalą, kad būtų kompensuota teisių subjekto dėl pažeidimo patirta žala, arba
 - ii) pažeidėjo dėl pažeidimo gautą pelną, kuris gali būti lygus i papunktyje nurodytai žalai, ir
 - b) nustatydamas dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo padarytos žalos dydį Šalies teisminės institucijos galėtų svarstyti, be kitų dalykų, galimybę taikyti bet kokią teisių subjekto pasiūlytą teisėtą vertės matą, įskaitant prarastą pelną.

2. Užuoat taikant 1 dalį, Šalies teisėje gali būti numatyta, kad teisių subjektui būtų atlyginta už neteisėtą jo intelektinės nuosavybės naudojimą, sumokant kompensaciją, kaip antai honorarą ar mokestį.

20.41 STRAIPSNIS

Teismo išlaidos

Kiekviena Šalis nustato, kad baigus civilinį teismo procesą dėl intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimo jos teisminės institucijos, kai tinkama, būtų įgalios nurodyti, kad pralaimėjusi šalis apmokėtų šalies, kurios naudai priimtas teismo sprendimas, teismo išlaidas ir kitas išlaidas, kaip numatyta Šalies teisėje.

20.42 STRAIPSNIS

Autorystės ar nuosavybės prielaida

1. Civilinėse bylose, susijusiose su autorių ar gretutinėmis teisėmis, tam, kad literatūros ar meno kūrinio autorius būtų laikomas autoriumi ir turėtų teisę pradėti procedūras dėl pažeidimo, jei nėra priešingų įrodymų, pakanka, kad autoriaus vardas būtų įprastu būdu nurodytas ant to kūrinio. Registracija gali būti laikoma priešingu įrodymu.

2. 1 dalis *mutatis mutandis* taikoma gretutinių teisių subjektams dėl tokių teisių saugomų objektų.

D SKIRSNIS

Pasienyje taikomos priemonės

20.43 STRAIPSNIS

Pasienyje taikomų priemonių aprėptis

1. Šiame skirsnyje:

suklastotos geografinės nuorodos prekė – prekė, kaip apibrėžta 20.17 straipsnyje, priskiriama vienai iš į 20-C priedą įtrauktų produktų klasių, įskaitant jos pakuotę, be leidimo pažymėta geografinė nuoroda, tapačia geografinėi nuorodai, tinkamai užregistruotai ar kitaip apsaugotai tokio pobūdžio prekės atžvilgiu, kuria, remiantis Šalies, kurios pasienyje taikomos priemonės, teise, pažeidžiamos atitinkamos geografinės nuorodos teisių savininko ar subjekto teisės;

suklastoto prekių ženklo prekė – prekė, įskaitant jos pakuotę, be leidimo pažymėta prekių ženklu, tapačiu prekių ženkliui, tinkamai užregistruotam tokio pobūdžio prekės atžvilgiu, arba ženklu, kurio pagal jo esminius požymius negalima atskirti nuo tokio prekių ženklo, ir kuriuo, remiantis Šalies, kurios pasienyje taikomos priemonės, teise, pažeidžiamos atitinkamo prekės ženklo savininko teisės;

eksportuojamos siuntos – prekių siuntos, išvežamos iš Šalies teritorijos į vietovę už tos teritorijos ribų, išskyrus muitinio tranzito siuntas ir perkraunamas siuntas;

importuojamos siuntos – prekių siuntos, įvežamos į Šalies teritoriją iš vietovės už tos teritorijos ribų, kol jos yra muitinės prižiūrimos, įskaitant prekes, įvežtas į teritorijos laisvąją zoną ar muitinės sandėlį, bet išskyrus muitinio tranzito siuntas ir perkraunamas siuntas;

piratinės prekės, kuriomis pažeidžiamos autorių teisės – prekės, kurios yra kopijos, padarytos be teisių subjekto ar jo tinkamai įgalioto subjekto jų gamybos šalyje, sutikimo ir kurios yra pagamintos tiesiogiai ar netiesiogiai iš gaminio, iš kurio tos kopijos padarymas būtų autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimas, remiantis Šalies, kurios pasienyje taikomos priemonės, teise;

muitinio tranzito siuntos – prekių siuntos, įvežtos į Šalies teritoriją iš vietovės už tos teritorijos ribų ir skirtos išvežti iš Šalies teritorijos, kurias muitinė leido pervežti, nuolat muitinei prižiūrint, iš įvežimo įstaigos į išvežimo įstaigą. Muitinio tranzito siuntos, kurioms vėliau leista nebetaikyti muitinės priežiūros, bet kurios iš Šalies teritorijos neišvežtos, laikomos importuojamomis siuntomis, ir

perkraunamos siuntos – prekių siuntos, muitinei prižiūrint perkeliamos iš importo transporto priemonės į eksporto transporto priemonę vienos muitinės įstaigos, kuri yra ir importo, ir eksporto įstaiga, teritorijoje.

2. Šiame skirsnyje intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu laikomi atvejai, susiję su suklastoto prekių ženklo prekėmis, piratinėmis prekėmis, kuriomis pažeidžiamos autorių teisės, ir suklastotos geografinės nuorodos prekėmis.

3. Šalys susitaria, kad šiame skirsnyje nustatytų procedūrų nebūtina taikyti prekėms, kurias kitos šalies rinkai teikia teisių subjektas arba tai daroma su jo sutikimu.
4. Kiekviena Šalis nustato ar toliau taiko procedūras, susijusias su importuojamomis ir eksportuojamomis siuntomis, kuriomis teisių subjektas galėtų pasinaudoti prašydamas Šalies kompetentingų institucijų sustabdyti prekių, kuriomis, kaip įtariama, pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės, išleidimą arba tas prekes sulaikyti.
5. Kiekviena Šalis nustato ar toliau taiko procedūras, susijusias su importuojamomis ir eksportuojamomis siuntomis, pagal kurias jos kompetentingos institucijos gali savo iniciatyva laikinai sustabdyti prekių, kuriomis, kaip įtariama, pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės, išleidimą arba tas prekes sulaikyti, kad teisių subjektas turėtų galimybę oficialiai prašyti pagalbos pagal 4 dalį.
6. Kiekviena Šalis gali susitarti su viena ar daugiau trečiųjų šalių ir nustatyti bendras saugaus muitinio įforminimo procedūras. Pagal minėtas bendras muitinės procedūras įformintos prekės laikomos atitinkančiomis 4 ir 5 dalis, jei ta Šalis išlaiko teisinius įgaliojimus laikytis minėtų dalių.
7. Kiekviena Šalis gali nustatyti ar toliau taikyti 4 ir 5 dalyse nustatytas procedūras perkraunamoms siuntoms ir muitinio tranzito siuntoms.
8. Kiekviena Šalis gali netaikyti šio straipsnio nedideliems kiekiams nekomercinio pobūdžio prekių, vežamų keliautojų asmeniniame багаže, arba nedideliems kiekiams nekomercinio pobūdžio prekių, siunčiamų nedidelėmis siuntomis.

20.44 STRAIPSNIS

Teisių subjekto teikiami prašymai

1. Kiekviena Šalis nustato, kad jos kompetentingos institucijos reikalautų, kad teisių subjektas, prašantis taikyti 20.43 straipsnyje nustatytas procedūras, pateiktų kompetentingai institucijai įtikinti pakankamų įrodymų, kad *prima facie* pažeistos jo intelektinės nuosavybės teisės, ir pakankamos informacijos, kurią tas teisių subjektas turėtų turėti, kad kompetentingos institucijos turėtų pagrindo atpažinti įtartinas prekes. Reikalavimu pateikti pakankamos informacijos 20.43 straipsnyje nustatytų procedūrų taikymas nepagrįstai nevilkkinamas.
2. Kiekviena Šalis nustato, kad būtų galima teikti prašymus jos teritorijoje sustabdyti prekių, kuriomis, kaip įtariama, pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės, išvardytų 20.43 straipsnyje, išleidimą arba tas prekes sulaikyti muitinei prižiūrint. Reikalavimui nustatyti, kad būtų galima teikti tokius prašymus, taikomos prievolės nustatyti procedūras, nurodytas 20.43 straipsnio 4 ir 5 dalyse. Kompetentingos institucijos gali nustatyti, kad šie prašymai būtų taikomi kelioms siuntoms. Kiekviena Šalis gali nustatyti, kad teisių subjekto pageidavimu prašymas sustabdyti prekių, kuriomis, kaip įtariama, pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės, išleidimą arba tas prekes sulaikyti, būtų taikomas tam tikriems muitinės prižiūrimiems įvežimo ir išvežimo punktam.
3. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos kompetentingos institucijos per pagrįstos trukmės laikotarpį praneštų prašymo teikėjui, ar jo prašymas priimtas. Jei kompetentingos institucijos priėmė prašymą, jos taip pat praneša prašymo teikėjui apie prašymo galiojimo laikotarpį.

4. Kiekviena Šalis gali nustatyti, kad prašymo teikėjui piktnaudžiavus 20.43 straipsnyje apibūdintomis procedūromis arba esant kitai pagrįstai priežasčiai jos kompetentingos institucijos galėtų atmesti prašymą arba sustabdyti arba nutraukti jo galiojimą.

20.45 STRAIPSNIS

Teisių subjekto teikiama informacija

Kiekviena Šalis leidžia savo kompetentingoms institucijoms prašyti teisių subjekto pateikti svarbios informacijos, kurią teisių subjektas turėtų turėti, kad ji padėtų kompetentingoms institucijoms imtis šiame skirsnyje nurodytų pasienyje taikomų priemonių. Kiekviena Šalis taip pat gali leisti teisių subjektui pateikti tokią informaciją jos kompetentingoms institucijoms.

20.46 STRAIPSNIS

Užstatas arba lygiavertė garantija

1. Kiekviena Šalis nustato, kad jos kompetentingos institucijos būtų įgaliotos prašyti, kad teisių subjektas, prašantis taikyti 20.43 straipsnyje apibūdintas procedūras, pateiktą pagrįsto dydžio užstatą ar lygiavertę garantiją, pakankamą atsakovui ir kompetentingoms institucijoms apsaugoti ir užkirsti kelią piktnaudžiavimui. Kiekviena Šalis nustato, kad tokiu užstatu ar lygiaverte garantija procedūrų taikymas nebūtų nepagrįstai vilkinamas.

2. Kiekviena Šalis gali nustatyti, kad minėtas užstatas būtų pateiktas kaip garantija, kad atsakovas, sustabdžius jo prekių išleidimą arba jas sulaikius, nepatirs jokių nuostolių ar žalos, jei kompetentingos institucijos nuspręs, kad prekėmis teisės nepažeidžiamos. Tik išimtinėmis aplinkybėmis arba teismo nurodymu Šalis gali leisti atsakovui pasiimti įtartinas prekes, pateikus užstatą ar kitą garantiją.

20.47 STRAIPSNIS

Pažeidimo nustatymas

Kiekviena Šalis nustato ar toliau taiko procedūras, kuriomis kompetentingos institucijos gali per pagrįstos trukmės laikotarpį nuo procedūrų, apibūdintų 20.43 straipsnyje, pradžios nuspręsti, ar įtartinomis prekėmis pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės.

20.48 STRAIPSNIS

Teisių gynimo priemonės

1. Kiekviena Šalis nustato, kad jos kompetentingos institucijos būtų įgalios nurodyti sunaikinti prekes, jei pagal 20.47 straipsnį nustatoma, kad jomis pažeidžiamos teisės. Jei tokios prekės nesunaikinamos, kiekviena Šalis užtikrina, jei nėra išimtinių aplinkybių, kad jomis būtų atsikratyta nenaudojant prekybos srautų ir taip, kad teisių subjektas nepatirtų jokios žalos.

2. Kalbant apie suklastoto prekių ženklo prekes, jei nėra išimtinių aplinkybių, tam, kad prekes būtų galima leisti išleisti į prekybos srautus, nepakanka vien pašalinti neteisėtai pritvirtintą prekių ženklą.

3. Kiekviena Šalis nustato, kad jos kompetentingos institucijos būtų įgaliotos taikyti administracines sankcijas, jei pagal 20.47 straipsnį nustatoma, kad prekėmis pažeidžiamos teisės.

20.49 STRAIPSNIS

Bendradarbiavimas taikant priemones pasienyje

1. Šalys susitaria bendradarbiauti tarpusavyje, kad panaikintų tarptautinę prekybą prekėmis, kuriomis pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės. Siekdama šio tikslo kiekviena Šalis savo administracijoje įsteigia ryšių centrus ir pasirengia keistis informacija apie prekes, kuriomis pažeidžiamos teisės. Visų pirma, kiekviena Šalis skatina savo muitinės keistis informacija ir bendradarbiauti su kitos Šalies muitinėmis klausimais, susijusiais su prekyba prekėmis, kuriomis pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės.

2. Bendradarbiaujant pagal 1 dalį gali būti keičiamasi informacija apie informacijos iš teisių subjektų gavimo būdus, geriausios praktikos pavyzdžius ir patirtį taikant rizikos valdymo strategijas, taip pat informacija, kuri galėtų padėti nustatyti siuntas, kuriose yra prekių, kuriomis, kaip įtariama, pažeidžiamos teisės.

3. Pagal šį skirsnį bendradarbiaujama laikantis susijusių tarptautinių susitarimų, privalomų abiem Šalims. Jungtinis muitinių bendradarbiavimo komitetas, nurodytas 6.14 straipsnyje (Jungtinis muitinių bendradarbiavimo komitetas), nustatys Šalių kompetentingų institucijų bendradarbiavimo pagal šį skirsnį prioritetus ir tinkamą tvarką.

E SKIRSNIS

Bendradarbiavimas

20.50 STRAIPSNIS

Bendradarbiavimas

1. Kiekviena Šalis susitaria bendradarbiauti su kita Šalimi, kad padėtų įgyvendinti pagal šį skyrių priimtus įsipareigojimus ir prievoles. Bendradarbiaujant keičiamasi informacija arba patirtimi apie:

- a) intelektinės nuosavybės teisių, įskaitant geografines nuorodas, apsaugą ir užtikrinimą, ir
- b) savo atitinkamų kolektyvinio administravimo asociacijų susitarimų sudarymą.

2. Pagal 1 dalį kiekviena Šalis sutinka pradėti ir palaikyti veiksmingą dialogą intelektinės nuosavybės klausimais, kad aptartų temas, susijusias su intelektinės nuosavybės teisėmis, kurioms taikomas šis skyrius, apsauga bei užtikrinimu ir bet kokius kitus susijusius klausimus.

DVIDEŠIMT PIRMAS SKYRIUS

BENDRADARBIAVIMAS REGLAMENTAVIMO SRITYJE

21.1 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

Šis skyrius taikomas reglamentavimo priemonių, kurias Šalių reglamentavimo institucijos taiko, be kita ko, pagal TPK sutartį, SFS sutartį, GATT 1994, GATS, šio Susitarimo Ketvirtą skyrių (Techninės kliūtys prekybai), Penktą skyrių (Sanitarijos ir fitosanitarijos priemonės), Devintą skyrių (Prekyba paslaugomis per sieną), Dvidešimt antrą skyrių (Prekyba ir darnus vystymasis), Dvidešimt trečią skyrių (Prekyba ir darbo jėga) ir Dvidešimt ketvirtą skyrių (Prekyba ir aplinka), rengimo, peržiūros ir metodiniams aspektams.

21.2 STRAIPSNIS

Principai

1. Šalys dar kartą patvirtina savo teises ir prievoles dėl reglamentavimo priemonių pagal TPK sutartį, SFS sutartį, GATT 1994 ir GATS.
2. Šalys įsipareigoja užtikrinti žmonių, gyvūnų ir augalų gyvybės ir sveikatos ir aplinkos aukšto lygio apsaugą pagal TPK sutartį, SFS sutartį, GATT 1994, GATS ir šį Susitarimą.

3. Šalys pripažįsta naudą, kurią teikia dvišalis ir daugiašalis bendradarbiavimas reglamentavimo srityje su atitinkamais jų prekybos partneriais. Kai tik bus praktiškai įmanoma ir abipusiškai naudinga, Šalys reglamentavimo srityje bendradarbiaus taip, kad galėtų dalyvauti ir kiti tarptautinės prekybos partneriai.

4. Šalys įsipareigoja, nevaržydamos kiekvienos Šalies gebėjimo užsiimti savo reglamentavimo, teisėkūros ir politine veikla, toliau plėtoti tarpusavio bendradarbiavimą reglamentavimo srityje siekdamos bendrų interesų:

- a) be reikalo nekelti kliūčių prekybai ir investicijoms ir šalinti tokias kliūtis;
- b) sudaryti konkurencingumui ir inovacijoms palankias sąlygas, be kita ko, siekdamos reglamentavimo suderinamumo, lygiavertiškumo pripažinimo ir konvergencijos, ir
- c) remti skaidrius, efektyvius ir veiksmingus reglamentavimo procesus, kuriais padedama siekti viešosios politikos tikslų ir vykdomi reglamentavimo institucijų įgaliojimai, be kita ko, skatindamos keistis informacija ir daugiau naudotis geriausios praktikos pavyzdžiais.

5. Šiuo skyriumi pakeičiami Kanados Vyriausybės ir Europos Komisijos 2004 m. gruodžio 21 d. Briuselyje patvirtinti Bendradarbiavimo ir skaidrumo reglamentavimo srityje pagrindai ir reglamentuojama pirmiau pagal tą pagrindų dokumentą vykdyta veikla.

6. Šalys gali savo noru imtis bendradarbiavimo reglamentavimo srityje veiksmų. Patikslinama, kad Šalis neprivalo imtis jokių konkrečių su reglamentavimu susijusio bendradarbiavimo veiksmų, gali atsisakyti bendradarbiauti arba nutraukti bendradarbiavimą. Vis dėlto, jeigu Šalis atsisako pradėti bendradarbiauti reglamentavimo srityje arba bendradarbiavimą nutraukia, ji turėtų būti pasirengusi paaiškinti tokio savo sprendimo priežastis kitai Šaliai.

21.3 STRAIPSNIS

Bendradarbiavimo reglamentavimo srityje tikslai

Bendradarbiaujant reglamentavimo srityje, be kitų, siekiama šių tikslų:

- a) padėti saugoti žmonių gyvybę ir sveikatą arba užtikrinti saugumą, saugoti gyvūnų ir augalų gyvybę ir sveikatą, taip pat saugoti aplinką:
 - i) skiriant daugiau tarptautinių išteklių tokioms sritims kaip moksliniai tyrimai, peržiūra prieš išleidžiant produktus į rinką ir rizikos analizė, kad būtų sprendžiami svarbūs vietos, nacionalinės ir tarptautinės reikšmės reglamentavimo klausimai, ir
 - ii) pildant sukaupią informaciją, kuria reglamentavimo institucijos naudojasi nustatydamos, vertindamos ir valdydamos riziką;
- b) stiprinti pasitikėjimą, geriau tarpusavyje suprasti reglamentavimu grindžiamą valdymą ir keistis vertingomis specialiosiomis žiniomis ir požiūriais siekiant:
 - i) geriau planuoti ir rengti reglamentavimo pasiūlymus;
 - ii) skatinti skaidriau ir nuspėjamesnė rengti ir priimti reglamentavimo nuostatas;
 - iii) didinti reglamentavimo nuostatų veiksmingumą;
 - iv) nustatyti, kokių alternatyvių priemonių galima imtis;

- v) pripažinti su reglamentavimu susijusį poveikį;
 - vi) vengti be reikalo skirtingo reglamentavimo ir
 - vii) geriau įgyvendinti reglamentavimo nuostatas ir jų laikytis;
- c) lengvinti dvišalę prekybą ir investicijas:
- i) remiantis esamais bendradarbiavimo susitarimais;
 - ii) mažinant nereikalingus reglamentavimo skirtumus ir
 - iii) atrandant naujų būdų bendradarbiauti konkrečiuose sektoriuose;
- d) padėti didinti pramonės konkurencingumą ir efektyvumą:
- i) kiek įmanoma mažinant administracines išlaidas;
 - ii) kiek įmanoma mažinant atvejų, kai kartojami tie patys reikalavimai, taigi mažinant ir išlaidas, patiriamas siekiant jų laikytis, ir
 - iii) siekiant suderinti reglamentavimo metodus, be kita ko, kai įmanoma ir kai tinka:
 - A) taikant technologiniu požiūriu neutralius reglamentavimo metodus ir
 - B) pripažįstant lygiavertiškumą arba skatinant konvergenciją.

21.4 STRAIPSNIS

Bendradarbiavimo reglamentavimo srityje veiksmai

Siekdamos 21.3 straipsnyje nustatytų tikslų Šalys imasi su bendradarbiavimo reglamentavimo srityje veiksmų, kurie, be kita ko, gali būti:

- a) tolesnės dvišalės diskusijos reglamentavimu grindžiamo valdymo klausimais, įskaitant:
 - i) diskusijas dėl reglamentavimo reformos ir jos poveikio Šalių santykiams;
 - ii) įgytos patirties aptarimą;
 - iii) kai tinka, alternatyvių požiūrių į reglamentavimą svarstymą ir
 - iv) keitimąsi patirtimi, įgyta taikant reglamentavimo priemones, įskaitant reglamentavimo poveikio vertinimus, rizikos vertinimą, atitikties ir vykdymo užtikrinimo strategijas;
- b) tinkamos tarpusavio konsultacijos ir keitimasis informacija viso reglamentavimo tobulinimo proceso metu. Taip konsultuotis ir keistis informacija reikėtų pradėti nuo pačios šio proceso pradžios;
- c) keitimasis viešai neskelbtina informacija tiek, kiek šią informaciją galima teikti užsienio šalių vyriausybėms pagal ją teikiančios Šalies taikomas taisykles;

- d) pranešimas apie siūlomas techninio arba sanitarinio ir fitosanitarinio reglamentavimo nuostatas, galinčias turėti įtakos prekybai su kita Šalimi; apie tai pranešti reikėtų kuo anksčiau, kad būtų galima atsižvelgti į pastabas ir pasiūlymus kaip pakeisti;
- e) siūlomų reglamentavimo nuostatų pateikimas kitai Šaliai, kai ji to prašo, laikantis taikomų privatumo apsaugos teisės nuostatų ir paliekant pakankamai laiko suinteresuotosioms šalims raštu pateikti savo pastabas;
- f) keitimasis informacija apie galimus svarstomus reglamentavimo veiksmus, priemones arba pakeitimus, apie tai pranešant kuo anksčiau, siekiant:
 - i) suprasti, kokiais argumentais Šalis grindžia savo reglamentavimo nuostatas, įskaitant pasirinktą priemonę, ir ištirti, kaip Šalys galėtų geriau suderinti būdus, kuriais jų reglamentavimo nuostatose nurodomi tikslai ir apibrėžiama taikymo sritis. Šalys taip pat turėtų apsvarstyti reglamentavimo nuostatų, standartų ir atitikties vertinimo sąsają šiomis aplinkybėmis, ir
 - ii) palyginti, pagal kokius metodus ir prielaidas analizuojami reglamentavimo pasiūlymai, įskaitant, kai tinka, techninio arba ekonominio įvykdomumo analizę ir naudą siekiant tikslo pagal bet kokius svarbius alternatyvius reglamentavimo reikalavimus arba galimas perspektyvas. Taip galima keisti informaciją ir apie atitikties strategijas bei poveikio vertinimą, be kita ko, lyginant galimą siūlomo reglamentavimo akto ekonominį efektyvumą su svarbių alternatyvių reglamentavimo reikalavimų arba svarstomų požiūrių ekonominiu efektyvumu;

- g) tyrimas, kokių esama galimybių mažinti nereikalingus reglamentavimo nuostatų skirtumus, pavyzdžiui:
 - i) jei tai praktiškai įmanoma ir abipusiškai naudinga, vienu metu arba kartu atliekant rizikos vertinimą, taip pat atliekant reglamentavimo poveikio vertinimą;
 - ii) sprendžiant problemą suderintu, lygiaverčiu arba derančiu būdu, arba
 - iii) svarstant galimybę konkrečiais atvejais siekti abipusio pripažinimo;
- h) bendradarbiavimas su tarptautinių standartų, gairių ir rekomendacijų rengimu, patvirtinimu, įgyvendinimu ir tolesniu taikymu susijusiais klausimais;
- i) tyrimas, kada tinka ir kokių galimybių esama rinkti tuos pačius arba panašius duomenis apie tai, dėl kokio pobūdžio, masto ir dažnumo problemų gali reikėti imtis reglamentavimo veiksmų, kai tai padėtų greičiau išspręsti tas problemas statistiškai reikšmingu būdu;
- j) reguliariai atliekamas duomenų rinkimo praktikos palyginimas;
- k) tyrimas, kada tinka ir kada įmanoma pagal tokias pačias kaip kitos Šalies arba panašias prielaidas ir metodikas analizuoti duomenis ir vertinti pagrindinius klausimus, spręstinus reglamentavimo priemonėmis, siekiant:
 - i) panašiau nustatyti probleminius klausimus ir
 - ii) gauti panašesnius rezultatus;

- l) reguliariai atliekamas analizės prielaidų ir metodikų palyginimas;
- m) keitimasis informacija apie reglamentavimo nuostatų administravimą, įgyvendinimą ir vykdymą ir apie tai, kokiais būdais galima jų laikytis ir vertinti jų laikymąsi;
- n) bendradarbiavimas pagal mokslinių tyrimų darbotvarkes siekiant:
 - i) kuo mažiau kartoti vienodų tyrimų;
 - ii) gauti daugiau informacijos patiriant mažiau išlaidų;
 - iii) rinkti geriausius duomenis;
 - iv) kai tinka, kaupti bendrą mokslo žinių bazę;
 - v) nuosekliau spręsti aktualiausias reglamentavimo problemas, daugiau dėmesio skiriant rezultatams, ir
 - vi) stengtis, kad siūlomose naujose reglamentavimo nuostatose būtų kuo mažiau nereikalingų skirtumų, kartu efektyviau gerinant sveikatos apsaugą, saugą ir aplinkos apsaugą;
- o) reglamentavimo arba politikos priemonių peržiūra po įgyvendinimo;
- p) tokių po įgyvendinimo atliekamų peržiūrų metodų ir prielaidų, kuriomis remiamasi, palyginimas;
- q) kai taikoma, keitimasis tokių po įgyvendinimo atliktų peržiūrų rezultatų santraukomis;

- r) nustatymas, pagal kokį metodą tinka mažinti esamų reglamentavimo skirtumų neigiamą poveikį dvišalei prekybai ir investicijoms Šalies nustatytuose sektoriuose, be kita ko, kai tinka, siekiant didesnės konvergencijos ir abipusio pripažinimo, taikant kuo mažiau prekybą ir investicijas iškraipančių reglamentavimo priemonių ir naudojantis tarptautiniais standartais, įskaitant reikalavimų atitikties vertinimo standartus bei gaires, arba
- s) keitimasis gyvūnų gerovės informacija, specialiosiomis žiniomis ir patirtimi, siekiant skatinti su tuo susijusį Šalių bendradarbiavimą.

21.5 STRAIPSNIS

Reglamentavimo priemonių suderinamumas

Siekdama didinti Šalių reglamentavimo priemonių konvergenciją ir suderinamumą kiekviena Šalis, kai tinka, atsižvelgia į kitos Šalies reglamentavimo priemones ar iniciatyvas tomis pačiomis arba susijusiomis temomis. Šaliai nekliudoma imtis kitokių reglamentavimo priemonių arba vykdyti kitokių iniciatyvų dėl tokių priežasčių kaip skirtingi institucijų darbo ar teisėkūros principai, aplinkybės, vertybės arba konkretūs tos Šalies prioritetai.

21.6 STRAIPSNIS

Bendradarbiavimo reglamentavimo srityje forumas

1. Pagal 26.2 straipsnio (Specialieji komitetai) 1 dalies h punktą įsteigiamas Bendradarbiavimo reglamentavimo srityje forumas (toliau – BRSF), turintis lengvinti ir skatinti su reglamentavimu susijusį Šalių bendradarbiavimą pagal šio skyriaus nuostatas.

2. BRSF atlieka šias funkcijas:

- a) tai yra forumas, kuriame diskutuojama Šalių nustatytais abipusiškai svarbiais reglamentavimo politikos klausimais, be kita ko, konsultuojamasi pagal 21.8 straipsnio nuostatas;
- b) pavieniams reglamentavimo organams padeda rasti galimų bendradarbiavimo veiklos partnerių ir pateikia toms reikmėms tinkamų priemonių, kaip antai konfidencialumo susitarimų pavyzdžių;
- c) aptaria vykdomas arba numatomas vykdyti reglamentavimo iniciatyvas, dėl kurių, Šalies manymu, gali būti perspektyvu bendradarbiauti. Šie aptarimai, vyksiantys konsultuojantis su administracijų reglamentavimo padaliniais ir tarnybomis, turėtų padėti įgyvendinti šį skyrių ir
- d) skatina plėtoti dvišalio bendradarbiavimo veiklą pagal 21.4 straipsnį ir remdamasis iš administracijų reglamentavimo padalinių bei tarnybų gauta informacija apžvelgia su konkrečių sektorių reglamentavimu susijusio bendradarbiavimo iniciatyvų vykdymo pažangą, pasiekimus ir geriausios praktikos pavyzdžius.

3. BRSF bendrai pirmininkauja Kanados Vyriausybės aukšto rango (viceministro lygio, lygiavertis ar paskirtas) atstovas ir Europos Komisijos aukšto rango (generalinio direktoriaus lygio, lygiavertis arba paskirtas) atstovas; forumą sudaro kiekvienos Šalies atitinkamų sričių pareigūnai. Šalys gali abipusiu sutarimu kviesti BRSF susitikimuose dalyvauti kitas suinteresuotąsias šalis.

4. BRSF:

- a) po šio Susitarimo įsigaliojimo pirmame posėdyje patvirtina savo įgaliojimus, darbo tvarką ir darbo planą;

- b) po to susitinka per vienus metus nuo šio Susitarimo įsigaliojimo dienos ir vėliau renkasi bent kartą per metus, nebent Šalys nutartų kitaip, ir
- c) apie šio skyriaus įgyvendinimą tinkamai praneša IEPS jungtiniam komitetui.

21.7 STRAIPSNIS

Tolesnis Šalių bendradarbiavimas

1. Pagal 21.6 straipsnio 2 dalies c punktą ir siekdamos stebėti būsimus reglamentavimo projektus ir atrasti daugiau galimybių bendradarbiauti reglamentavimo srityje, Šalys reguliariai keičiasi informacija apie savo atsakomybės srityse vykdomus arba planuojamus vykdyti reglamentavimo projektus. Kai tinka, reikėtų keistis ir informacija apie numatomus siūlyti arba priimti naujus techninius reglamentus bei esamų techninių reglamentų pakeitimus.
2. Bendradarbiavimą reglamentavimo srityje Šalys gali lengvinti nustatyta tvarka organizuodamos pareigūnų mainus.
3. Šalys stengiasi savanoriškai bendradarbiauti ir dalytis informacija ne maisto produktų saugos srityje. Taip bendradarbiauti arba keistis informacija galima visų pirma:
 - a) moksliniais, techniniais ir reglamentavimo klausimais, siekiant gerinti ne maisto produktų saugą;
 - b) naujais sveikatai ir saugai svarbiais klausimais, tenkančiais Šalies valdžios institucijų kompetencijai;
 - c) vykdant su standartizacija susijusią veiklą;

- d) vykdančią rinkos priežiūrą ir reikalavimų vykdymo užtikrinimo veiklą;
- e) taikant rizikos vertinimo metodus ir atliekant gaminių bandymus ir
- f) koordinuojant produktų atšaukimo ar kitokius panašius veiksmus.

4. Šalys gali pradėti tarpusavyje keistis informacija apie vartojimo prekių saugą ir apie taikomas prevencines, ribojamąsias bei taisomąsias priemones. Visų pirma, Kanadai gali būti leidžiama susipažinti su rinktine Europos Sąjungos perspėjimo sistemos RAPEX ar vėlesnės sistemos informacija apie vartojimo prekes, kaip nurodyta 2001 m. gruodžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2001/95/EB dėl bendros gaminių saugos. Europos Sąjunga gali gauti ankstyvojo perspėjimo informaciją apie ribojamąsias priemones ir gaminių atšaukimo atvejus iš Kanados pranešimo apie su vartojimo prekėmis susijusius incidentus sistemos (RADAR) arba vėlesnės sistemos, skirtoms vartojimo prekėms, kaip apibrėžta Kanados akte dėl vartojimo prekių saugos (angl. *Canada Consumer Product Safety Act*, S.C. 2010, c. 21), ir kosmetikai, kaip apibrėžta Maisto ir vaistų akte (angl. *Food and Drugs Act*, R.S.C. 1985, c. F-27). Taip abipusiškai keistis informacija reikia pagal susitarimą, kuriuo patvirtinamos 5 dalyje nurodytos priemonės.

5. Prieš pradėdamos keistis informacija, kaip numatyta 4 dalyje, Šalys įsitikina, kad Prekybos prekėmis komitetas pritaria tokių mainų vykdymo priemonėms. Šalys užtikrina, kad šiomis priemonėmis būtų nustatytas informacijos, kuria turi būti keičiamasi, pobūdis, keitimosi ja tvarka ir konfidencialumo bei asmens duomenų apsaugos taisyklių taikymas.

6. Prekybos prekėmis komitetas 5 dalyje nurodytoms priemonėms pritaria per vienus metus nuo šio Susitarimo įsigaliojimo dienos, nebent Šalys nuspręstų šį terminą pratęsti.

7. 5 dalyje nurodytas priemonės Šalys gali vėliau keisti. Bet kokiam tų priemonių keitimui turi pritarti Prekybos prekėmis komitetas.

21.8 STRAIPSNIS

Konsultacijos su privačiais subjektais

Siekdama sužinoti ne valdžios sektoriaus požiūrius į dalykus, su kuriais susijęs šio skyriaus įgyvendinimas, kiekviena Šalis ar abi Šalys gali tinkamai konsultuotis su suinteresuotaisiais subjektais ir suinteresuotosiomis šalimis, įskaitant mokslo bendruomenės, idėjų institutų, nevyriausybinių organizacijų, įmonių, vartotojų ir kitų organizacijų atstovus. Šios konsultacijos gali vykti bet kokia Šaliai ar abiem Šalims priimtina forma.

21.9 STRAIPSNIS

Ryšių centrai

1. Šalių ryšių centrai, palaikantys ryšius pagal šį skyrių kylančiais klausimais, yra:
 - a) Kanados atveju – Užsienio reikalų, prekybos ir vystymosi departamento Techninių kliūčių ir reglamentavimo padalinys arba jo veiklos tęsėjas ir
 - b) Europos Sąjungos atveju – Europos Komisijos Vidaus rinkos, pramonės, verslumo ir MVĮ generalinio direktorato Tarptautinių reikalų skyrius arba jo veiklos tęsėjas.

2. Kiekvienas ryšių centras yra atsakingas už tai, kad prireikus pagal šį skyrių kylančiais klausimais būtų konsultuojamasi ir darbas būtų koordinuojamas su atitinkamais administracijos reglamentavimo padaliniais ir tarnybomis.

DVIDEŠIMT ANTRAS SKYRIUS

PREKYBA IR DARNUS VYSTYMASIS

22.1 STRAIPSNIS

Aplinkybės ir tikslai

1. Šalys prisimena 1992 m. Rio de Žaneiro aplinkos ir vystymosi deklaraciją, 1992 m. Aplinkos ir vystymosi 21-ąją darbotvarę, 2002 m. Johanesburgo darnaus vystymosi deklaraciją ir 2002 m. Pasaulinio aukščiausiojo lygio susitikimo darnaus vystymosi klausimais įgyvendinimo planą, 2006 m. Jungtinių Tautų Ekonominės ir Socialinės Tarybos priimtą ministrų deklaraciją dėl palankių sąlygų sudarymo nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis siekiant visiško ir našaus užimtumo bei deramo darbo visiems ir to poveikio darniam vystymuisi, taip pat 2008 m. TDO deklaraciją dėl socialinio teisingumo siekiant teisingos globalizacijos. Šalys pripažįsta, kad ekonominė plėtra, socialinis vystymasis ir aplinkos apsauga yra vienas nuo kito priklausomi ir vienas kitą stiprinantys darniam vystymuisi svarbūs veiksniai, ir patvirtina savo pasiryžimą skatinti tarptautinės prekybos plėtrą taip, kad padėtų siekti darnaus vystymosi tikslo – esamų ir būsimų kartų gerovės.

2. Šalys pabrėžia, kad su prekyba susijusius darbo ir aplinkos apsaugos klausimus pravartu laikyti bendro požiūrio į prekybą ir darnų vystymąsi dalimi. Todėl Šalys susitaria, kad į teises ir prievoles, nustatytas Dvidešimt trečiame skyriuje (Prekyba ir darbo jėga) ir Dvidešimt ketvirtame skyriuje (Prekyba ir aplinka), reikia atsižvelgti bendrame šio Susitarimo kontekste.
3. Taigi, įgyvendindamos Dvidešimt trečią skyrių (Prekyba ir darbo jėga) ir Dvidešimt ketvirtą skyrių (Prekyba ir aplinka) Šalys siekia:
- a) remti darnų vystymąsi labiau koordinuodamos ir susiedamos atitinkamas savo darbo, aplinkos ir prekybos politikos kryptis bei priemones;
 - b) skatinti tarpusavio dialogą ir bendradarbiavimą plėtojant prekybos ir ekonominius tarpusavio santykius taip, kad tai padėtų taikyti atitinkamas Šalių darbo ir aplinkos apsaugos priemones bei standartus, ir toliau siekti savo aplinkos bei darbo jėgos apsaugos tikslų palaikydamos laisvus, atvirus ir skaidrius prekybos santykius;
 - c) griežčiau užtikrinti atitinkamą savo darbo teisės ir aplinkos apsaugos įstatymų ir tarptautinių darbo ir aplinkos apsaugos susitarimų vykdymą;
 - d) skatinti visapusiškai taikyti tokias priemones kaip poveikio vertinimas ir konsultavimasis su suinteresuotaisiais subjektais reglamentuojant prekybos, darbo ir aplinkos apsaugos dalykus ir raginti įmones, pilietinės visuomenės organizacijas bei piliečius pradėti ir vykdyti veiklą, kuria jie padėtų siekti darnaus vystymosi tikslų, ir
 - e) skatinti konsultuotis su visuomene ir skatinti visuomenę dalyvauti diskutuojant pagal šį Susitarimą kylančiais darnaus vystymosi klausimais ir rengiant susijusius teisės aktus bei politikos priemones.

22.2 STRAIPSNIS

Skaidrumas

Šalys pabrėžia, jog itin svarbu užtikrinti skaidrumą kaip būtiną veiksnį skatinant dalyvauti visuomenę ir viešinti šiame skyriuje numatytą informaciją pagal šio skyriaus ir Dvidešimt septinto skyriaus (Skaidrumas) nuostatas, taip pat pagal 23.6 straipsnį (Visuomenės informavimas ir sąmoningumas) ir 24.7 straipsnį (Visuomenės informavimas ir sąmoningumas).

22.3 STRAIPSNIS

Bendradarbiavimas ir darniam vystymuisi palankios prekybos skatinimas

1. Šalys pripažįsta tarptautinio bendradarbiavimo naudą siekiant darnaus vystymosi tikslo ir tarptautiniu lygmeniu susiejant ekonominės, socialinės ir aplinkos plėtros ir apsaugos iniciatyvas, veiksmus bei priemones. Taigi, Šalys susitaria palaikyti dialogą ir viena su kita konsultuotis bendros svarbos darnaus vystymosi klausimais, susijusiais su prekyba.
2. Šalys patvirtina, kad prekyba turėtų skatinti darnų vystymąsi. Todėl kiekviena Šalis stengiasi skatinti tokią prekybą, ekonominius srautus ir praktiką, kad jais būtų prisidedama prie deramo darbo ir aplinkos apsaugos, be kita ko:
 - a) skatindamos kurti ir naudoti savanoriškas tvarios prekių gamybos ir paslaugų teikimo, kaip antai ekologinio ženklavimo ir sąžiningos prekybos sistemas;

- b) skatindamos savanoriškai kaupti ir naudoti geriausios socialine įmonių atsakomybe grindžiamos praktikos pavyzdžius, kaip antai išdėstytus EBPO rekomendacijose daugiašalėms įmonėms, taip darniau siekiant ekonominių, socialinių ir aplinkos apsaugos tikslų;
- c) skatindamos atsižvelgti į darnaus vystymosi aspektus priimant sprendimus dėl vartojimo privačiajame ir viešajame sektoriuose ir
- d) skatinant rengti, nustatyti, toliau įgyvendinti arba gerinti su aplinkos apsaugos veiksmingumu susijusius uždavinius ir standartus.

3. Šalys pripažįsta, kad itin svarbu spręsti konkrečius darnaus vystymosi klausimus vertinant galimų veiksmų potencialų ekonominį ir socialinį poveikį ir poveikį aplinkai, atsižvelgiant į suinteresuotųjų subjektų nuomones. Taigi, kiekviena Šalis įsipareigoja apžvelgti, stebėti ir vertinti šio Susitarimo įgyvendinimo poveikį darniam vystymuisi savo teritorijoje, siekdama nustatyti, ar dėl šio Susitarimo gali reikėti imtis kokių nors veiksmų. Šalys gali kartu atlikti vertinimus. Šie vertinimai atliekami laikantis kiekvienai Šaliai priimtinos praktikos ir sąlygų, pagal atitinkamus kolektyvinius Šalių procesus ir šiame Susitarime numatytus procesus.

22.4 STRAIPSNIS

Instituciniai mechanizmai

1. Pagal 26.2 straipsnio (Specialieji komitetai) 1 dalies g punktą įsteigtą Prekybos ir darnaus vystymosi komitetą sudaro Šalių aukšto lygio atstovai, atsakingi už šiame skyriuje, Dvidešimt trečiame skyriuje (Prekyba ir darbo jėga) ir Dvidešimt ketvirtame skyriuje (Prekyba ir aplinka) numatytus dalykus. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas prižiūri, kaip įgyvendinami šie skyriai, įskaitant bendradarbiavimo veiklą ir šio Susitarimo poveikio darniam vystymuisi peržiūrą, ir nuosekliai sprendžia bet kokius abiem Šalims svarbius klausimus dėl ekonominės plėtros, socialinio vystymosi ir aplinkos apsaugos sąsajos. Pagal Dvidešimt trečią skyrių (Prekyba ir darbo jėga) ir Dvidešimt ketvirtą skyrių (Prekyba ir aplinka) Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas taip pat gali vykdyti savo pareigas organizuodamas specialias posėdžių sesijas, kurių dalyviai būtų kompetentingi spręsti bet kokį klausimą, kuriems atitinkamai taikomi šie skyriai.
2. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas pirmą kartą susirenka posėdžio per pirmus metus nuo šio Susitarimo įsigaliojimo ir vėliau posėdžiauja taip dažnai, kaip, Šalių manymu, to reikia. 23.8 straipsnyje (Instituciniai mechanizmai) ir 24.13 straipsnyje (Instituciniai mechanizmai) nurodyti ryšių centrai yra atsakingi už Šalių ryšius tų posėdžių ar specialių sesijų tvarkaraščių sudarymo ir organizavimo klausimais.
3. Kartu su kiekvienu reguliariu Prekybos ir darnaus vystymosi komiteto posėdžiu ar specialia sesija rengiamas pasitarimas su visuomene siekiant aptarti su atitinkamų šio Susitarimo skyrių įgyvendinimu susijusius klausimus, nebent Šalys nuspręstų kitaip.

4. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas skatina skaidrumą ir visuomenės dalyvavimą. Šiuo tikslu:

- a) viešai skelbiamas kiekvienas Prekybos ir darnaus vystymosi komiteto sprendimas arba ataskaita, nebent jis nuspręstų kitaip;
- b) Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas 22.5 straipsnyje nurodytam Pilietinės visuomenės forumui pateikia naujausią informaciją, susijusią su bet koku su šiuo skyriumi susijusiu dalyku, įskaitant jo įgyvendinimą. Pilietinės visuomenės forumas bet koki savo požiūrį arba nuomonę išdėsto Šalims tiesiogiai arba 23.8 straipsnio (Instituciniai mechanizmai) 3 dalyje ir 24.13 straipsnyje (Instituciniai mechanizmai) nustatyta konsultavimosi tvarka. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas kasmetinėse ataskaitose praneša apie tolesnius veiksmus, kurių imtasi atsižvelgiant į tuos atsiliepimus;
- c) Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas kasmetinėse ataskaitose praneša apie bet kokius savo sprendžiamus klausimus pagal 24.7 straipsnio (Visuomenės informavimas ir sąmoningumas) 3 dalį arba 23.8 straipsnio (Instituciniai mechanizmai) 4 dalį.

22.5 STRAIPSNIS

Pilietinės visuomenės forumas

1. Siekdamos palaikyti dialogą su darniu vystymusi susijusiais klausimais pagal šį Susitarimą Šalys padeda organizuoti bendrą Pilietinės visuomenės forumą, kurį sudaro Šalių teritorijose įsisteigusių pilietinės visuomenės organizacijų atstovai, įskaitant 23.8 straipsnio (Instituciniai mechanizmai) 3 dalyje ir 24.13 straipsnyje (Instituciniai mechanizmai) nurodytą konsultavimosi procedūrą dalyvius.

2. Pilietinės visuomenės forumas renkasi kartą per metus, nebent Šalys susitartų kitaip. Šalys skatina jame proporcingai atstovauti susijusioms interesų grupėms, įskaitant nepriklausomas darbdavių organizacijas, profesines sąjungas, darbuotojų ir verslininkų organizacijas, aplinkosaugos grupes ir, kai tinka, kitas susijusias pilietinės visuomenės organizacijas. Šalys gali palengvinti dalyvavimą forume ir virtualiomis priemonėmis.

DVIDEŠIMT TREČIAS SKYRIUS

PREKYBA IR DARBO JĖGA

23.1 STRAIPSNIS

Aplinkybės ir tikslai

1. Šalys pripažįsta, kad tarptautinis bendradarbiavimas ir susitarimai darbo klausimais yra svarbus tarptautinės bendruomenės atsakas į dėl globalizacijos kylančias ekonomikos, užimtumo ir socialines problemas bei galimybes. Jos pripažįsta, kad tarptautinė prekyba gali prisidėti siekiant visiško ir našaus užimtumo ir deramo darbo visiems, ir įsipareigoja tinkamai konsultuotis ir bendradarbiauti abipusiškai svarbiais su prekyba susijusiais darbo ir užimtumo klausimais.
2. Patvirtindamos darnesnės politikos reikšmę deramam darbui, įskaitant pagrindinius darbo standartus, ir aukšto lygio darbo apsaugai kartu su užtikrintu šių nuostatų vykdymu Šalys pripažįsta, kad veiksmai šiose srityse gali būti naudingi ekonomikos efektyvumui, inovacijoms ir našumui, įskaitant eksporto rodiklius. Jos taip pat pripažįsta, kad svarbu palaikyti socialinį dialogą darbo klausimais tarp darbuotojų, darbdavių, atitinkamų jų organizacijų ir vyriausybių, ir įsipareigoja tokį dialogą skatinti.

23.2 STRAIPSNIS

Reglamentavimo teisė ir apsaugos lygis

Pripažindama kiekvienos Šalies teisę nustatyti su darbu susijusius savo prioritetus, darbo jėgos apsaugos lygį ir atitinkamai priimti arba keisti savo įstatymus ir politiką pagal tarptautinius savo įsipareigojimus darbo srityje, įskaitant įsipareigojimus pagal šio skyriaus nuostatas, kiekviena Šalis siekia užtikrinti, kad tais įstatymais ir politika būtų numatyta ir skatinama palaikyti aukštą darbo jėgos apsaugos lygį, ir stengiasi toliau tobulinti tokius įstatymus ir politiką siekdama aukšto lygio darbo jėgos apsaugos.

23.3 STRAIPSNIS

Daugiašaliai darbo standartai ir susitarimai

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad pagal jos darbo teisę ir praktiką būtų nustatyta ir užtikrinama pagrindinių toliau išvardytų darbo principų ir teisių apsauga. Šalys patvirtina savo įsipareigojimą gerbti, remti ir įgyvendinti tuos principus ir teises pagal savo, kaip Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) narių, įsipareigojimus ir pasižadėjimus pagal TDO pagrindinių darbo principų ir teisių deklaraciją ir 1998 m. Tarptautinės darbo konferencijos 86-osios sesijos metu priimtą jos tęsinį:

- a) laisvę burtis į asociacijas ir veiksmingą kolektyvinių derybų teisės pripažinimą;
- b) visų formų priverstinio arba privalomo darbo panaikinimą;
- c) veiksmingą vaikų darbo panaikinimą ir

d) su užimtumumu ir profesija susijusios diskriminacijos panaikinimą.

2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos darbo teise ir praktika būtų padedama siekti toliau išvardytų tikslų, kurie įtraukti į TDO deramo darbo darbotvarkę, ir pagal TDO 2008 m. Tarptautinės darbo konferencijos 97-osios sesijos metu priimtą Deklaraciją dėl socialinio teisingumo siekiant teisingos globalizacijos ir kitus tarptautinius įsipareigojimus:

- a) sveikatos ir saugos darbe, įskaitant profesinių traumų ir ligų prevenciją ir kompensacijas tokių traumų arba ligų atvejais;
- b) nustatyti priimtinus minimalius užimtumo standartus darbo užmokesčio gavėjams, įskaitant tuos, kurie dirba ne pagal kolektyvines sutartis, ir
- c) nieko nediskriminuoti, sudarant tinkamas darbo sąlygas visiems, įskaitant darbuotojus migrantus.

3. Pagal 2 dalies a punktą kiekviena Šalis užtikrina, kad pagal jos darbo teisę ir praktiką būtų nustatyta ir užtikrinama apsauga palaikant darbuotojų sveikatai ir saugai tinkamas darbo sąlygas, be kita ko, tokia politika, kuria įtvirtinami pagrindiniai principai siekiant išvengti nelaimingų atsitikimų ir traumų dėl darbo ar darbo metu ir siekiant puoselėti saugos bei sveikatos profilaktikos kultūrą, kurioje prevencijos principui teikiama pirmenybė. Rengdama ir įgyvendindama sveikatos apsaugos ir saugos darbe užtikrinimo priemonės, kurios gali turėti įtakos Šalių tarpusavio prekybai ar investicijoms, kiekviena Šalis atsižvelgia į esamą susijusią mokslinę ir techninę informaciją ir atitinkamus tarptautinius standartus, gaires arba rekomendacijas. Šalys pripažįsta, jog tokiu atveju, kai galima pagrįstai tikėtis, kad esami arba galimi pavojai ar sąlygos gali tapti fizinio asmens traumos ar ligos priežastimi, Šalis neturi dėl nevisiško mokslinio tikrumo atidėlioti ekonomiškai efektyvių apsaugos priemonių taikymo.

4. Kiekviena Šalis patvirtina savo įsipareigojimą pagal savo įstatymus ir praktiką visoje savo teritorijoje efektyviai įgyvendinti pagrindines TDO konvencijas, kurias yra atitinkamai ratifikavusi Kanada ir Europos Sąjungos valstybės narės. Šalys toliau nuosekliai stengiasi ratifikuoti pagrindines TDO konvencijas, jei to dar nepadarė. Šalys keičiasi informacija apie atitinkamą savo padėtį ir pažangą, pasiektą ratifikuojant pagrindines, prioritetines ir kitas TDO konvencijas, kurias TDO laiko nepasenusiomis.

23.4 STRAIPSNIS

Tinkamo apsaugos lygio užtikrinimas

1. Šalys pripažįsta, kad prekybos arba investicijų netinka skatinti mažinant arba silpninant apsaugą, užtikrinamą jų darbo teise ir standartais.
2. Šalis neatsisako savo darbo teisės ir standartų ar kitaip nuo jų nenukrypsta ir nesiūlo jų atsisakyti ar kitaip nuo jų nukrypti siekdama skatinti prekybą arba steigti, įsigyti, plėtoti ar išlaikyti investicijas savo teritorijoje.
3. Skatindama prekybą arba investicijas Šalis negali savo nuosekliais ar kartotiniaisi veiksmais arba neveikimu liautis veiksmingai užtikrinti savo darbo teisės ir standartų taikymą.

23.5 STRAIPSNIS

Vykdymo užtikrinimo procedūros, administraciniai procesai ir administracinių veiksmų peržiūra

1. Pagal 23.4 straipsnį kiekviena Šalis skatina laikytis savo darbo teisės ir veiksmingai užtikrina jos vykdymą, be kita ko:
 - a) taikydama darbo inspekcijų sistemą pagal savo tarptautinius įsipareigojimus siekdama užtikrinti, kad būtų vykdomos teisės aktų nuostatos dėl darbo sąlygų ir darbuotojų apsaugos ir jų vykdymą užtikrintų darbo inspektoriai, ir
 - b) užtikrindama, kad administraciniais ir teismo procesais galėtų naudotis asmenys, turintys teisėtai pripažintą su konkrečiu dalyku susijusį interesą ir tvirtinantys, kad jų teisės pažeistos pagal tos Šalies įstatymus, siekdama leisti imtis efektyvių veiksmų dėl savo darbo teisės pažeidimų, įskaitant tinkamas teisių gynimo priemones tokių teisės pažeidimų atvejais.
2. Kiekviena Šalis pagal savo teisės aktus užtikrina, kad 1 dalies b punkte nurodyti procesai nebūtų be reikalo sudėtingi ir ne per daug kainuotų, nebūtų nepagrįstų terminų ar nepateisinamo vėlavimo, tinkamais atvejais būtų taikomas atleidimas nuo prievolių ir procesai vyktų sąžiningai ir teisingai, be kita ko:
 - a) pagrįstai pranešant atsakovams apie proceso pradžią, įskaitant proceso tvarkos apibūdinimą ir ieškinio pagrindimą;

- b) suteikiant proceso šalims pagrįstą galimybę paremti arba ginti atitinkamas savo pozicijas, be kita ko, pateikti informacijos arba įrodymų iki galutinio sprendimo priėmimo;
- c) nustatant, kad galutiniai sprendimai turi būti priimami raštu, tinkamai pagrindžiami pagal bylos aplinkybes ir priimami remiantis informacija arba įrodymais, dėl kurių proceso šalims suteikta galimybė būti išklausytoms, ir
- d) suteikiant administracinio proceso šalims galimybę siekti, kad galutiniai administraciniai sprendimai būtų peržiūrimi ir, kai tinka, per pagrįstos trukmės laikotarpį pakeičiami teisiškai įsteigtos ginčų sprendimo kolegijos, suteikiant reikiamų garantijų dėl tokio teismo nepriklausomumo ir nešališkumo.

23.6 STRAIPSNIS

Visuomenės informavimas ir sąmoningumas

1. Laikydamosi 27.1 straipsnyje (Paskelbimas) nustatytų savo prievolių kiekviena Šalis taip pat skatina viešas diskusijas su nevalstybinio sektoriaus subjektais ir tarp jų dėl rengiamos ir nustatomos politikos, pagal kurią jos valdžios institucijos gali priimti darbo teisės aktus ir standartus.
2. Kiekviena Šalis stengiasi didinti visuomenės sąmoningumą savo darbo teisės ir standartų, taip pat reikalavimų vykdymo užtikrinimo ir atitikties procedūrų klausimais, be kita ko, užtikrindama informacijos prieinamumą ir imdamasi priemonių, kad darbuotojai, darbdaviai ir jų atstovai turėtų daugiau žinių ir geriau suprastų šiuos dalykus.

23.7 STRAIPSNIS

Bendradarbiavimo veikla

1. Šalys įsipareigoja bendradarbiauti siekdamos šio skyriaus tikslų tokiais veiksmais kaip:
 - a) keisdamosi informacija apie geriausios praktikos pavyzdžius bendros svarbos klausimais ir apie susijusius renginius, veiklą bei iniciatyvas;
 - b) bendradarbiaudamos tarptautiniuose forumuose, kuriuose sprendžiami svarbūs su prekyba ir darbu susiję klausimai, visų pirma PPO ir TDO;
 - c) tarptautiniu mastu remdamos ir veiksmingai taikydamos pagrindinius 23.3 straipsnio 1 dalyje nurodytus darbo principus ir teises ir TDO deramo darbo darbotvarkę;
 - d) palaikydamos dialogą ir keisdamosi informacija apie darbo nuostatas pagal atitinkamus savo prekybos susitarimus ir juos įgyvendindamos;
 - e) ieškodamos galimybių bendradarbiauti pagal su trečiosiomis šalimis susijusias iniciatyvas ir
 - f) bendradarbiaudamos bet kokia kitokia priimtina forma.
2. Nustatydamos bendradarbiavimo sritis ir bendradarbiaudamos Šalys atsižvelgs į bet kokias darbuotojų, darbdavių ir pilietinės visuomenės organizacijų dėl to išreikštas nuomones.

3. Šalys gali nustatyti bendradarbiavimo su TDO ir kitomis kompetentingomis tarptautinėmis arba regioninėmis organizacijomis tvarką, kad galėtų naudotis jų kompetencija ir ištekliais siekdamos šių skyriaus tikslų.

23.8 STRAIPSNIS

Instituciniai mechanizmai

1. Kiekviena Šalis paskiria tam tikrą savo administracijos padalinį, kuris veiktų kaip ryšių su kita Šalimi centras įgyvendinant šį skyrių, be kita ko, dėl:

- a) bendradarbiavimo programų ir veiklos pagal 23.7 straipsnį;
- b) pateiktų pareiškimų ir pranešimų gavimo pagal 23.9 straipsnį ir
- c) informacijos teikimo kitai Šaliai, ekspertų grupėms ir visuomenei.

2. Kiekviena Šalis kitai Šaliai raštu praneša apie savo ryšių centrą, nurodytą 1 dalyje.

3. Pagal 26.2 straipsnio 1 dalies g punktą (Specialieji komitetai) įsteigtas Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas rengdamas savo reguliarius posėdžius arba specialias sesijas, kurių dalyviai yra atsakingi už reikalus pagal šį skyrių:

- a) prižiūri šio skyriaus nuostatų įgyvendinimą ir apžvelgia pagal jį padarytą pažangą, įskaitant jo taikymą ir veiksmingumą, ir

b) svarsto bet koki kitą klausimą, kuriam taikomas šis skyrius.

4. Kiekviena Šalis sudaro naujas arba konsultuojasi su esamomis savo darbo ar darnaus vystymosi srities patariamosiomis grupėmis, kad išklaustų jų nuomones ir gautų patarimų su šiuo skyriumi susijusiais klausimais. Šios grupės apima nepriklausomas pilietinei visuomenei atstovaujančias organizacijas, kuriose proporcingai atstovaujama darbdaviams, profesinėms sąjungoms, darbo ir verslo organizacijoms ir, kai tinka, kitiems susijusiems suinteresuotiesiems subjektams. Jos gali savo iniciatyva reikšti nuomones ir teikti rekomendacijų bet koku su šiuo skyriumi susijusiu klausimu.

5. Kiekviena Šalis dėmesingai išklauso ir deramai atsižvelgia į visuomenės atsiliepimus su šiuo skyriumi susijusiais klausimais, įskaitant pranešimus dėl problemų, kylančių jį įgyvendinant. Kiekviena Šalis apie tokius pranešimus informuoja atitinkamas savo darbo arba darnaus vystymosi srities patariamąsias grupes.

6. Šalys atsižvelgia į TDO veiklą siekdamos glaudžiau bendradarbiauti ir nuosekliau derinti savo darbą su TDO.

23.9 STRAIPSNIS

Konsultacijos

1. Šalis gali prašyti konsultacijų su kita Šalimi bet koku su šiuo skyriumi susijusiu klausimu, dėl to pateikdama prašymą raštu kitos Šalies ryšių centrui. Savo prašyme Šalis aiškiai išdėsto susijusį reikalą, nurodo spręstinus klausimus ir glaustai apžvelgia bet kokias pagal šį skyrių pareikštas pretenzijas. Konsultacijos turi būti pradėtos nedelsiant, kai tik Šalis pateikia prašymą konsultuotis.

2. Konsultacijų metu kiekviena Šalis pateikia kitai Šaliai pakankamai savo turimos informacijos, kad ja remiantis būtų galima išsamiai išnagrinėti iškeltus klausimus, laikydamasi savo teisės nuostatų dėl konfidencialios asmeninės ir komercinės informacijos.
3. Jeigu tinka ir jeigu abi Šalys sutinka, Šalys prašo informacijos arba prašo išreikšti nuomonę bet kokio asmens, organizacijos ar įstaigos, įskaitant TDO, kai tai gali padėti išnagrinėti kilusį klausimą.
4. Jei Šalis nusprendžia, kad tą klausimą reikia dar išsamiau aptarti, ta Šalis pateikdama prašymą raštu kitos Šalies ryšių centrui gali prašyti surengti Prekybos ir darnaus vystymosi komiteto posėdį ir tą klausimą svarstyti jame. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas susirenka posėdžio nedelsdamas ir stengiasi tą klausimą išspręsti. Kai tinka, jis prašo Šalių darbo arba darnaus vystymosi srities patariamųjų grupių patarimo 23.8 straipsnyje nustatyta konsultavimosi tvarka.
5. Kiekviena Šalis viešai paskelbia apie bet kokią atrastą problemos sprendimo būdą arba nutarimą pagal šį straipsnį svarstyti klausimu.

23.10 STRAIPSNIS

Ekspertų grupė

1. Dėl bet kokio klausimo, kurio nepavyksta pakankamai gerai išspręsti konsultuojantis pagal 23.9 straipsnį, Šalis, gavusi prašymą konsultuotis, gali per 90 dienų nuo jo gavimo pagal 23.9 straipsnio 1 dalį raštu pateikti kitos Šalies ryšių centrui prašymą sudaryti ekspertų grupę, kuri tą klausimą apsvarstytų.

2. Pagal šio skyriaus nuostatas Šalys, jeigu nenusprendžia kitaip, taiko 29-A ir 29-B prieduose nustatytas Darbo tvarkos taisykles ir Elgesio kodeksą.
3. Ekspertų grupę sudaro trys nariai.
4. Per 10 darbo dienų nuo to, kai atsakančioji Šalis gauna prašymą sudaryti ekspertų grupę, Šalys pasikonsultuoja siekdamas susitarti dėl tos ekspertų grupės sudėties. Deramai stengiamasi užtikrinti, kad siūlomi kandidatai į grupės narius atitiktų 7 dalyje išdėstytus reikalavimus ir būtų kompetentingi dirbti tuo konkrečiu klausimu.
5. Jeigu Šalys negali nuspręsti dėl ekspertų grupės sudėties per 4 dalyje nustatytą laiko tarpą, pagal 29.7 straipsnio (Arbitražo kolegijos sudėtis) 3–7 dalyse nustatytą atrankos procedūrą grupės nariai išrenkami iš 6 dalyje nurodyto sąrašo.
6. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas per savo pirmą posėdį po šio Susitarimo įsigaliojimo sudaro bent devynių asmenų, pasirinktų dėl jų objektyvumo, patikimumo ir sveikos nuovokos ir norinčių bei galinčių būti ekspertų grupės nariais, sąrašą. Kiekviena Šalis į šį sąrašą įtraukia bent tris savo siūlomus kandidatus į ekspertų grupės narius. Šalys taip pat nurodo bent tris asmenis, kurie nėra nė vienos iš Šalių piliečiai, norinčius ir galinčius pirmininkauti ekspertų grupei. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas užtikrina, kad sąrašė visada būtų tiek asmenų, kiek nurodyta.

7. Į grupės narius siūlomi kandidatai ekspertai turi turėti specialių žinių arba praktinės patirties, susijusių su darbo teise, kitais šiame skyriuje aptariamais klausimais arba pagal tarptautinius susitarimus kylančių ginčų sprendimu. Jie turi būti nepriklausomi, dalyvauti kaip individualūs asmenys ir nevykdyti jokios organizacijos ar vyriausybės nurodymų tuo klausimu. Jie neturi būti saistomi jokių ryšių su Šalių vyriausybėmis ir turi laikytis 2 dalyje nurodyto Elgesio kodekso.

8. Jei per penkias darbo dienas nuo ekspertų grupės narių išrinkimo dienos Šalys nesusitaria kitaip, ekspertų grupės įgaliojimai yra tokie:

„atsižvelgiant į atitinkamas Dvidešimt trečio skyriaus (Prekyba ir darbo jėga) nuostatas nagrinėti klausimą, pateiktą prašyme sudaryti ekspertų grupę, ir pateikti ataskaitą pagal Dvidešimt trečio skyriaus (Prekyba ir darbo jėga) 23.10 straipsnį (Ekspertų grupė), kurioje būtų rekomenduojama, kaip išspręsti tą klausimą.“

9. Dėl klausimų, susijusių su daugiašaliais susitarimais, kaip nurodyta 23.3 straipsnyje, ekspertų grupė turėtų prašyti TDO suteikti informacijos, įskaitant bet kokias susijusias TDO paskelbtas aiškinamąsias gaires, nustatytus faktus arba priimtus sprendimus³¹.

10. Ekspertų grupė gali prašyti ir raštu gauti atsiliepimą ar bet kokios kitokios informacijos iš asmenų, turinčių reikiamos informacijos arba specialių žinių.

³¹ Šią nuostatą Šalys taiko pagal 42 taisyklę, nustatytą 29-A priede (Arbitražo darbo tvarkos taisyklės).

11. Ekspertų grupė pateikia Šalims tarpinę ir galutinę ataskaitas, kuriose išdėstomi nustatyti faktai, grupės išvados svarstomu klausimu, įskaitant tai, ar atsakančioji Šalis įvykdė savo prievolės pagal šį skyrių, ir bet kokių grupės nustatytų faktų, padarytų išvadų ir pateiktų rekomendacijų pagrindimas. Tarpinę ataskaitą ekspertų grupė pateikia Šalims per 120 dienų nuo paskutinio grupės nario išrinkimo arba kitokia Šalių sutarta tvarka. Šalys gali pateikti ekspertų grupei pastabų dėl tarpinės ataskaitos per 45 dienas nuo jos pateikimo. Atsižvelgusi į šias pastabas ekspertų grupė gali persvarstyti savo ataskaitą arba prireikus toliau tinkamai nagrinėti tą klausimą. Galutinę ataskaitą ekspertų grupė pateikia Šalims per 60 dienų po to, kai pateikta tarpinė ataskaita. Kiekviena Šalis viešai paskelbia galutinę ataskaitą per 30 dienų nuo jos pateikimo.

12. Jei galutinėje ekspertų grupės ataskaitoje nustatoma, kad Šalis nevykdė savo prievolių pagal šį skyrių, Šalys dėl to diskutuoja ir stengiasi per tris mėnesius nuo galutinės ataskaitos pateikimo pasirinkti tinkamas priemones arba, jeigu tinka, nuspręsti dėl abipusiškai priimtino veiksmų plano. Taip diskutuodamos Šalys atsižvelgia į galutinę ataskaitą. Atsakančioji Šalis laiku praneša savo darbo arba darnaus vystymosi srities patariamosioms grupėms ir prašančiajai Šaliai apie savo sprendimą imtis bet kokių veiksmų arba priemonių. Prašančioji Šalis taip pat laiku informuoja savo darbo arba darnaus vystymosi patariamąsias grupes ir atsakančiąją Šalį apie bet kokius kitus veiksmus ar priemones, kurių gali nuspręsti imtis po galutinės ataskaitos, kad paskatintų išspręsti šį klausimą pagal šį Susitarimą priimtinu būdu. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas stebi, kokių veiksmų toliau imamasi po galutinės ataskaitos ir kaip atsižvelgiama į ekspertų grupės rekomendacijas. Šalių darbo arba darnaus vystymosi patariamąsios grupės ir Pilietinės visuomenės forumas gali pateikti dėl to pastabų Prekybos ir darnaus vystymosi komitetui.

13. Jeigu Šalys susitaria abipusiškai priimtinu būdu išspręsti kilusį klausimą po ekspertų grupės sudarymo, jos apie tokį sprendimą praneša Prekybos ir darnaus vystymosi komitetui ir sudarytai ekspertų grupei. Gavusi tą pranešimą ekspertų grupė baigia darbą.

23.11 STRAIPSNIS

Ginčų sprendimas

1. Bet kokį pagal šio skyriaus nuostatas kilusį ginčą Šalys sprendžia laikydamosi tik šiame skyriuje nustatytų taisyklių ir procedūrų.
2. Šalys visomis išgalėmis stengiasi ginčą išspręsti abipusiškai priimtinu būdu. Norėdamos jį išspręsti Šalys gali bet kada naudotis geranoriška pagalba, taikiniu arba tarpininkavimu.
3. Šalys supranta, kad šiame skyriuje nustatytos prievolės yra privalomos ir jų vykdymas užtikrinamas pagal 23.10 straipsnyje nustatytas ginčų sprendimo procedūras. Atsižvelgdamos į tai, Šalys Prekybos ir darnaus vystymosi komiteto posėdžiuose svarsto šio skyriaus nuostatų įgyvendinimo veiksmingumą, kiekvienos Šalies politikos raidą, tarptautinių susitarimų permainas ir suinteresuotųjų subjektų išreikštas nuomones, taip pat galimą 23.10 straipsnyje nustatytų ginčų sprendimo procedūrų peržiūrą.
4. Jei nepavyksta susitarti pagal 3 dalį, Šalis gali prašyti konsultacijų 23.9 straipsnyje nustatyta tvarka, kad būtų peržiūrėtos 23.10 straipsnio ginčų sprendimo nuostatos ir klausimas būtų išspręstas abipusiškai priimtinu būdu.

5. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas gali rekomenduoti IEPS jungtiniam komitetui keisti atitinkamas šio skyriaus nuostatas pagal 30.2 straipsnyje (Pakeitimai) nustatytas keitimo procedūras.

DVIDEŠIMT KETVIRTAS SKYRIUS

PREKYBA IR APLINKA

24.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtis

Šiame skyriuje:

aplinkos apsaugos įstatymas – įstatymas, įskaitant teises ar reglamentavimo nuostatas, arba kita teisiškai privaloma Šalies priemonė, kurios tikslas yra saugoti aplinką, įskaitant aplinkos veiksnių keliamo pavojaus žmonių gyvybei ar sveikatai prevenciją, kaip antai siekiant:

- a) neleisti išskirti, išleisti arba išmesti į aplinką teršalų ar kitokių aplinką teršiančių medžiagų ir mažinti arba kontroliuoti tokį teršimą;
- b) tvarkyti chemines medžiagas ir atliekas ar skleisti apie tai informaciją, arba

- c) išsaugoti ir toliau saugoti laukinę augaliją ir gyvūniją, įskaitant nykstančias rūšis ir jų buveines, taip pat saugomas teritorijas,

tačiau tai nėra tik darbuotojų sveikatai ir saugai skirta Šalies priemonė, kuriai taikomas Dvidešimt trečias skyrius (Prekyba ir darbo jėga), arba Šalies priemonė, kurios tikslas – valdyti pragyvenimo šaltinius ar tradicinę vietos gyventojų gamtos išteklių rinkimą.

24.2 STRAIPSNIS

Aplinkybės ir tikslai

Šalys pripažįsta, kad aplinka yra vienas pagrindinių darnaus vystymosi aspektų ir kad vykdant prekybą galima prisidėti prie darnaus vystymosi. Šalys pabrėžia, kad glaudžiau bendradarbiauti dėl aplinkos apsaugos ir išsaugojimo yra naudinga, nes taip:

- a) remiamas darnus vystymasis;
- b) stiprinamas Šalių aplinkos valdymas;
- c) remiamasi tarptautiniais aplinkos srities susitarimais, kurių šalys jos yra, ir
- d) papildomi šiame Susitarime nustatyti tikslai.

24.3 STRAIPSNIS

Reglamentavimo teisė ir apsaugos lygis

Šalys pripažįsta kiekvienos Šalies teisę nustatyti savo aplinkos apsaugos prioritetus, nustatyti savo aplinkos apsaugos lygį ir atitinkamai priimti arba keisti savo įstatymus ir politiką laikantis daugiašalių aplinkos apsaugos susitarimų, kurių šalis ji yra, ir šio Susitarimo. Kiekviena Šalis stengiasi užtikrinti, kad tais įstatymais ir politika būtų nustatytas aukštas aplinkos apsaugos lygis ir skatinama jo siekti, būtų siekiama toliau tobulinti tokius įstatymus ir politiką bei stiprinti jais užtikrinamą apsaugą.

24.4 STRAIPSNIS

Daugiašaliai aplinkos srities susitarimai

1. Šalys pripažįsta, kad tarptautinis aplinkos valdymas ir šios srities susitarimai yra svarbus tarptautinės bendruomenės atsakas į pasaulines arba regionines aplinkos problemas, ir pabrėžia, kad reikia siekti didesnio abipusio prekybos ir aplinkos politikos, taisyklių ir priemonių suderinamumo.
2. Kiekviena Šalis dar kartą patvirtina savo įsipareigojimą veiksmingai įtraukti daugiašalius aplinkos srities susitarimus, kurių šalis ji yra, į savo teisės nuostatas ir praktiką visoje savo teritorijoje.

3. Šalys įsipareigoja tinkamai konsultuotis ir bendradarbiauti abipusiškai svarbiais aplinkos apsaugos klausimais, susijusiais su daugiašaliais aplinkos srities susitarimais ir ypač su prekyba. Taip įsipareigojama ir keisti informacija apie:

- a) daugiašalių aplinkos srities susitarimų, prie kurių yra prisijungusi Šalis, įgyvendinimą;
- b) tolesnes derybas dėl naujų daugiašalių aplinkos srities susitarimų ir
- c) kiekvienos Šalies nuomonę dėl prisijungimo prie papildomų daugiašalių aplinkos srities susitarimų.

4. Šalys pripažįsta savo teisę taikyti 28.3 straipsnį (Bendrosios išimtys) aplinkos apsaugos priemonėms, įskaitant tas, kurių imamasi pagal daugiašalius aplinkos srities susitarimus, kurių šalys jos yra.

24.5 STRAIPSNIS

Tinkamo apsaugos lygio užtikrinimas

- 1. Šalys pripažįsta, kad prekybos ar investicijų netinka skatinti mažinant ar silpninant apsaugą, užtikrinamą jų aplinkos apsaugos įstatymais.
- 2. Šalis neatsisako savo aplinkos apsaugos įstatymų ar kitaip nuo jų nenukrypsta ir nesiūlo jų atsisakyti ar kitaip nuo jų nukrypti siekdama skatinti prekybą arba steigti, įsigyti, plėtoti ar išlaikyti investicijas savo teritorijoje.

3. Skatindama prekybą arba investicijas Šalis negali savo nuosekliais ar kartotiniais veiksmais arba neveikimu liautis veiksmingai užtikrinti savo aplinkos apsaugos įstatymų taikymą.

24.6 STRAIPSNIS

Galimybė naudotis teisių gynimo priemonėmis ir procesinėmis garantijomis

1. Pagal 24.5 straipsnyje nustatytas prievolės:

- a) kiekviena Šalis laikydamasi savo teisės nuostatų užtikrina, kad jos institucijos, kurios yra kompetentingos užtikrinti, kad būtų vykdomi aplinkos apsaugos įstatymai, deramai atsižvelgtų į įtariamus aplinkos apsaugos įstatymų pažeidimus, apie kuriuos praneša bet kokie tos Šalies teritorijoje gyvenantys arba įsisteigę suinteresuoti subjektai, ir
- b) kiekviena Šalis užtikrina, kad administraciniais ar teismo procesais galėtų naudotis subjektai, turintys teisėtai pripažintą su konkrečiu dalyku susijusį interesą arba tvirtinantys, kad jų teisės pažeistos pagal tos Šalies įstatymus, siekdama leisti imtis efektyvių veiksmų dėl savo aplinkos apsaugos įstatymų pažeidimų, įskaitant tinkamas teisių gynimo priemones tokių įstatymų pažeidimų atvejais.

2. Kiekviena Šalis pagal savo vidaus teisės nuostatomis užtikrina, kad 1 dalies b punkte nurodyti procesai nebūtų be reikalo sudėtingi ir ne per daug kainuotų, nebūtų nepagrįstų terminų ar nepateisinamo vėlavimo, tinkamais atvejais būtų taikomas atleidimas nuo prievolių ir procesai vykėtų sąžiningai, teisingai ir skaidriai, be kita ko:

- a) pagrįstai pranešant atsakovams apie proceso pradžią, įskaitant proceso tvarkos apibūdinimą ir ieškinio pagrindimą;

- b) suteikiant proceso šalims pagrįstą galimybę paremti arba ginti atitinkamas savo pozicijas, be kita ko, pateikti informacijos arba įrodymų iki galutinio sprendimo priėmimo;
- c) nustatant, kad galutiniai sprendimai turi būti priimami raštu, tinkamai pagrindžiami pagal bylos aplinkybes ir priimami remiantis informacija arba įrodymais, dėl kurių proceso šalims suteikta galimybė būti išklausytoms, ir
- d) suteikiant administracinio proceso šalims galimybę siekti, kad galutiniai administraciniai sprendimai būtų peržiūrimi ir, kai tinka, per pagrįstos trukmės laikotarpį pakeičiami teisiškai įsteigtos ginčų sprendimo kolegijos, suteikiant reikiamų garantijų dėl tokio teismo nepriklausomumo ir nešališkumo.

24.7 STRAIPSNIS

Visuomenės informavimas ir sąmoningumas

1. Taikydama 27.1 straipsnį (Paskelbimas) kiekviena Šalis taip pat skatina viešas diskusijas su nevalstybinio sektoriaus subjektais ir tarp jų dėl rengiamos ir nustatomos politikos, pagal kurią jos valdžios institucijos gali priimti aplinkos apsaugos įstatymus.
2. Kiekviena Šalis stengiasi didinti visuomenės sąmoningumą savo aplinkos apsaugos įstatymų, taip pat jų vykdymo užtikrinimo ir atitikties procedūrų klausimais, užtikrindama, kad informacija apie tai būtų prieinama suinteresuotiesiems subjektams.

3. Kiekviena Šalis dėmesingai išklauso ir deramai atsižvelgia į visuomenės atsiliepimus su šiuo skyriumi susijusiais klausimais, įskaitant pranešimus dėl problemų, kylančių jį įgyvendinant. Kiekviena Šalis apie tokius pranešimus informuoja atitinkamas savo pilietinės visuomenės organizacijas 24.13 straipsnio 5 dalyje nurodyta konsultavimosi tvarka.

24.8 STRAIPSNIS

Mokslinė ir techninė informacija

1. Rengdama ir įgyvendindama aplinkos apsaugos priemonės, kurios gali turėti įtakos Šalių tarpusavio prekybai ar investicijoms, kiekviena Šalis atsižvelgia į svarbią mokslinę ir techninę informaciją ir atitinkamus tarptautinius standartus, gaires arba rekomendacijas.
2. Šalys pripažįsta, jog kai esama grėsmės padaryti didelę arba neatitaisomą žalą aplinkai, dėl nevisiško mokslinio tikrumo neturi būti atidėliojamas ekonomiškai efektyvių priemonių, skirtų užtikrinti, kad aplinkos būklė neblogėtų, taikymas.

24.9 STRAIPSNIS

Aplinkos apsaugai palanki prekyba

1. Šalys pasižada stengtis lengvinti ir skatinti prekybą ekologiškomis prekėmis ir paslaugomis ir investicijas į jas, be kita ko, šalindamos netarifines kliūtis, susijusias su šiomis prekėmis ir paslaugomis.

2. Laikydamosi savo tarptautinių prievolių Šalys skiria daugiau dėmesio tam, kad būtų lengviau šalinti kliūtis prekybai arba investicijoms į prekes ir paslaugas, kurios itin svarbios švelninant klimato kaitą, ir ypač prekybai atsinaujinančiųjų išteklių energetikos prekėmis ir susijusiomis paslaugomis ir investicijoms į jas.

24.10 STRAIPSNIS

Prekyba miškininkystės produktais

1. Šalys pripažįsta miškų išsaugojimo ir tvarios miškotvarkos svarbą palaikant aplinkos ekologines funkcijas ir didinant dabarties bei ateities kartų ekonominę ir socialinę potencialą ir pripažįsta, jog labai svarbu, kad į rinkas patenkantys miškininkystės produktai būtų paruošti laikantis jų ruošos šalies įstatymų ir gauti iš tvariai tvarkomų miškų.

2. Šiuo tikslu Šalys, laikydamosi savo tarptautinių prievolių, įsipareigoja:

- a) skatinti prekybą miškininkystės produktais, kurie gauti iš tvariai tvarkomų miškų ir paruošti laikantis jų ruošos šalies įstatymų;
- b) keistis informacija ir, kai tinka, bendradarbiauti dėl tvarios miškotvarkos skatinimo iniciatyvų, įskaitant iniciatyvas kovoti su neteisėta medienos ruoša ir susijusia prekyba;
- c) skatinti veiksmingai taikyti 1973 m. kovo 3 d. Vašingtone pasirašytą *Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvenciją* nykstančių medžių rūšių medienai ir

- d) kai tinka, bendradarbiauti tarptautiniuose forumuose miškų išsaugojimo ir tvarios miškotvarkos klausimais.

3. 2 dalyje nurodytus dalykus Šalys svarsto Prekybos ir darnaus vystymosi komitete arba palaikydamos Dvidešimt penktame skyriuje (Dvišaliai dialogai ir bendradarbiavimas) nurodytą dvišalį dialogą dėl miškininkystės produktų, laikydamosi atitinkamų savo kompetencijos sričių.

24.11 STRAIPSNIS

Prekyba žuvininkystės ir akvakultūros produktais

1. Šalys pripažįsta žuvininkystės ir akvakultūros išteklių išsaugojimo ir tvaraus bei atsakingo valdymo svarbą ir jų reikšmę suteikiant dabarties ir ateities kartoms daugiau galimybių gerinti aplinkos būklę ir ekonomines bei socialines sąlygas.
2. Šiuo tikslu Šalys, laikydamosi savo tarptautinių prievolių, įsipareigoja:
 - a) nustatyti arba toliau taikyti veiksmingas stebėsenos, kontrolės ir priežiūros priemones, kaip antai stebėtojų sistemas, laivų stebėjimo sistemas, perkrovimo kontrolę, patikras jūroje ir uosto valstybės kontrolę ir imtis susijusių sankcijų siekdamos išsaugoti žuvų išteklius ir išvengti peržvejojimo;

- b) imtis veiksmų arba toliau juos vykdyti ir bendradarbiauti kovodamos su neteisėta, nedeklaruojama ir nereglamentuojama (NNN) žvejyba, be kita ko, kai tinka, keisdamosi informacija apie NNN veiklą savo vandenyse ir įgyvendindamos reikiamą politiką bei priemones, kad NNN produktai nepatektų į prekybos srautus ir nebūtų naudojami žuvų auginimo ūkių veikloje;
- c) bendradarbiauti su regioninėmis žuvininkystės valdymo organizacijomis ir, kai tinka, šiose organizacijose, kuriose Šalys dalyvauja kaip narės, stebėtojos ar bendradarbiaujančios susitarimo nepasirašiusios šalys, siekdamos gero valdymo tikslų, be kita ko, skatinti šiose organizacijose priimti mokslo žiniomis grindžiamus sprendimus ir jų laikytis, ir
- d) skatinti plėtoti už aplinką atsakingą ir ekonomiškai konkurencingą akvakultūros pramonę.

24.12 STRAIPSNIS

Bendradarbiavimas aplinkos apsaugos klausimais

1. Šalys pripažįsta, kad siekiant šio skyriaus tikslų svarbu glaudžiau bendradarbiauti, ir įsipareigoja bendradarbiauti su prekyba susijusiais bendros svarbos aplinkos apsaugos klausimais tokiose srityse kaip:
 - a) galimas šio Susitarimo poveikis aplinkai ir galimybės didinti tokį poveikį, išvengti poveikio arba jį mažinti atsižvelgiant į bet kokią Šalių atliktą poveikio vertinimą;

- b) aktyvumas tarptautiniuose forumuose, kuriuose sprendžiami ir prekybos, ir aplinkos politikai svarbūs klausimai, visų pirma PPO, EBPO, pagal Jungtinių Tautų aplinkos programą ir daugiašalius aplinkos srities susitarimus;
- c) aplinkai svarbūs įmonių socialinės atsakomybės ir atskaitomybės aspektai, įskaitant tarptautiniu mastu pripažintų gairių įgyvendinimą ir tolesnį laikymąsi;
- d) aplinkos srities taisyklių ir standartų poveikis prekybai ir prekybos bei investicijų taisyklių poveikis aplinkai, be kita ko, aplinkos apsaugos taisyklių ir politikos rengimui;
- e) su prekyba susiję dalykai, svarbūs esamam ir būsimam tarptautiniam klimato kaitos režimui, taip pat nacionalinei klimato politikai ir klimato kaitos mažinimo bei prisitaikymo prie jos programoms, įskaitant su anglies dioksido rinkomis susijusius klausimus, neigiamo prekybos poveikio klimatui mažinimo būdus, priemones, kuriomis skatinama efektyviai vartoti energiją, ir mažo anglies dioksido kiekio bei kitokių klimatui nekenkiančių technologijų kūrimą ir diegimą;
- f) prekyba ekologiškomis prekėmis ir paslaugomis ir investicijos į jas, įskaitant aplinkosaugos ir žaliąsias technologijas ir praktiką, atsinaujinančiųjų išteklių energiją, energijos vartojimo efektyvumą, taip pat vandens naudojimą, apsaugą ir valymą;
- g) bendradarbiavimas su prekyba susijusiais biologinės įvairovės išsaugojimo ir tausaus naudojimo klausimais;
- h) skatinimas valdyti prekių gyvavimo ciklą, įskaitant anglies dioksido apskaitą ir gyvavimo ciklo pabaigos tvarkymą, sustiprintą gamintojų atsakomybę, atliekų perdirbimą, jų kiekio mažinimą ir kitokius geriausios praktikos pavyzdžius;

- i) siekis geriau suprasti ekonominės veiklos ir rinkos jėgų poveikį aplinkai ir
 - j) keitimasis nuomonėmis apie daugiašalių aplinkos srities susitarimų ryšį su tarptautinėmis prekybos taisyklėmis.
2. Pagal 1 dalį bendradarbiaujama imantis reikiamų veiksmų ir priemonių, galbūt įskaitant keitimąsi technine ir kita informacija bei geriausios praktikos pavyzdžiais, mokslinių tyrimų projektus, studijas, ataskaitas, konferencijas ir praktinius seminarus.
3. Šalys atsižvelgs į visuomenės ir suinteresuotųjų subjektų nuomones ar pagalbą dėl savo bendradarbiavimo veiklos apibrėžimo ir vykdymo ir, kai tinka, gali labiau įtraukti į šią veiklą tokius suinteresuotuosius subjektus.

24.13 STRAIPSNIS

Instituciniai mechanizmai

1. Kiekviena Šalis paskiria savo administracijos padalinį, kuris veiktų kaip ryšių su kita Šalimi centras įgyvendinant šio skyriaus nuostatas, be kita ko, dėl:
- a) bendradarbiavimo programų ir veiklos pagal 24.12 straipsnį;
 - b) pateiktų pareiškimų ir pranešimų gavimo pagal 24.7 straipsnio 3 dalį ir
 - c) informacijos teikimo kitai Šaliai, ekspertų grupei ir visuomenei.

2. Kiekviena Šalis kitai Šaliai raštu praneša apie savo ryšių centrą, nurodytą 1 dalyje.
3. Pagal 26.2 straipsnio 1 dalies g punktą (Specialieji komitetai) įsteigtas Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas rengdamas savo reguliarius posėdžius arba specialias sesijas, kurių dalyviai yra atsakingi už reikalus pagal šį skyrių:
 - a) prižiūri šio skyriaus nuostatų įgyvendinimą ir apžvelgia pagal jį padarytą pažangą;
 - b) svarsto bendros svarbos klausimus ir
 - c) abiejų Šalių sprendimu svarsto bet kokią kitą klausimą, kuriam taikomas šis skyrius.
4. Šalys atsižvelgia į susijusių daugiašalių aplinkos apsaugos organizacijų ir įstaigų veiklą siekdamas aktyviau bendradarbiauti su šiomis organizacijomis bei įstaigomis ir su jomis derinti savo veiksmus.
5. Kiekviena Šalis naudojasi esama arba nustato naują konsultavimosi tvarką, kaip antai sudarydama vidaus patariamąsias grupes, siekdama išklausti nuomones ir prašyti patarimo su šio skyriaus taikymu susijusiais klausimais. Pagal šią konsultavimosi tvarką dalyvauja nepriklausomos pilietinei visuomenei atstovaujančios organizacijos, kuriose vienodai atstovaujama aplinkos apsaugos grupėms, verslo organizacijoms ir kitoms susijusioms suinteresuotosioms šalims. Tokia konsultavimosi tvarka suinteresuotieji subjektai gali savo iniciatyva reikšti nuomones ir teikti rekomendacijų bet kokių su šiuo skyriumi susijusių klausimų.

24.14 STRAIPSNIS

Konsultacijos

1. Šalis gali prašyti konsultacijų su kita Šalimi bet koku su šiuo skyriumi susijusiu klausimu, dėl to pateikdama prašymą raštu kitos Šalies ryšių centrui. Tokiame prašyme Šalis aiškiai išdėsto susijusį reikalą, nurodo spręstinus klausimus ir glaustai apžvelgia bet kokias pagal šį skyrių pareikštas pretenzijas. Konsultacijos turi būti pradėtos nedelsiant, kai tik Šalis pateikia prašymą konsultuotis.
2. Konsultacijų metu kiekviena Šalis pateikia kitai Šaliai pakankamai savo turimos informacijos, kad ja remiantis būtų galima išsamiai išnagrinėti iškeltus klausimus, laikydamasi savo teisės nuostatų dėl konfidencialios arba privačios informacijos apsaugos.
3. Jeigu tinka ir jeigu abi Šalys sutinka, Šalys prašo informacijos arba prašo išreikšti nuomonę bet kokio asmens, organizacijos ar įstaigos, įskaitant atitinkamą tarptautinę organizaciją arba įstaigą, kurie gali padėti išnagrinėti kilusį klausimą.
4. Jei Šalis nusprendžia, kad tą klausimą reikia dar išsamiau aptarti, ta Šalis pateikdama prašymą raštu kitos Šalies ryšių centrui gali prašyti surengti Prekybos ir darnaus vystymosi komiteto posėdį ir tą klausimą svarstyti jame. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas susirenka posėdžio nedelsdamas ir stengiasi tą klausimą išspręsti. Kai tinka, jis prašo Šalių pilietinės visuomenės organizacijų patarimo 24.13 straipsnio 5 dalyje nustatyta konsultavimosi tvarka.

5. Kiekviena Šalis viešai paskelbia apie bet kokią atrastą problemos sprendimo būdą arba nutarimą pagal šį straipsnį svarstyti klausimu.

24.15 STRAIPSNIS

Ekspertų grupė

1. Dėl bet kokio klausimo, kurio nepavyksta pakankamai gerai išspręsti konsultuojantis pagal 24.14 straipsnį, Šalis, gavusi prašymą konsultotis, gali per 90 dienų nuo jo gavimo pagal 24.14 straipsnio 1 dalį pateikti kitos Šalies ryšių centrui prašymą raštu sudaryti ekspertų grupę, kuri tą klausimą apsvarstytų.
2. Pagal šio skyriaus nuostatas Šalys, jeigu nenusprendžia kitaip, taiko 29-A ir 29-B prieduose nustatytas Darbo tvarkos taisykles ir Elgesio kodeksą.
3. Ekspertų grupę sudaro trys nariai.
4. Per 10 darbo dienų po to, kai atsakančioji Šalis gauna prašymą sudaryti ekspertų grupę, Šalys pasikonsultuoja siekdamas susitarti dėl tos ekspertų grupės sudėties. Deramai stengiamasi užtikrinti, kad siūlomi kandidatai į grupės narius atitiktų 7 dalyje išdėstytus reikalavimus ir būtų kompetentingi dirbti tuo konkrečiu klausimu.
5. Jeigu Šalys negali nuspręsti dėl ekspertų grupės sudėties per 4 dalyje nustatytą laiko tarpą, pagal 29.7 straipsnio (Arbitražo kolegijos sudėtis) 3–7 dalyse nustatytą atrankos procedūrą grupės nariai išrenkami iš 6 dalyje nurodyto sąrašo.

6. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas per pirmąjį posėdį po šio Susitarimo įsigaliojimo sudaro bent devynių asmenų, pasirinktų dėl jų objektyvumo, patikimumo ir sveikos nuovokos ir norinčių bei galinčių būti ekspertų grupės nariais, sąrašą. Kiekviena Šalis į šį sąrašą įtraukia bent tris savo siūlomus kandidatus į ekspertų grupės narius. Šalys taip pat nurodo bent tris asmenis, kurie nėra nė vienos iš Šalių piliečiai, norinčius ir galinčius pirmininkauti ekspertų grupei. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas užtikrina, kad sąrašė visada būtų tiek asmenų, kiek nurodyta.

7. Į grupės narius siūlomi kandidatai ekspertai turi turėti specialių žinių arba praktinės patirties, susijusių su aplinkos apsaugos teisės aktais, kitais šiame skyriuje aptariamais klausimais arba pagal tarptautinius susitarimus kylančių ginčų sprendimu. Jie turi būti nepriklausomi, dalyvauti kaip individualūs asmenys ir nevykdyti jokios organizacijos ar vyriausybės nurodymų tuo klausimu. Jie neturi būti saistomi jokių ryšių su Šalių vyriausybėmis ir turi laikytis 2 dalyje nurodyto Elgesio kodekso.

8. Jei per penkias darbo dienas po ekspertų grupės narių išrinkimo dienos Šalys nesusitaria kitaip, ekspertų grupės įgaliojimai yra tokie:

„atsižvelgiant į atitinkamas Dvidešimt trečio skyriaus (Prekyba ir aplinka) nuostatas nagrinėti klausimą, pateiktą prašyme sudaryti ekspertų grupę, ir pateikti ataskaitą pagal Dvidešimt trečio skyriaus (Prekyba ir aplinka) 24.15 straipsnį (Ekspertų grupė), kurioje būtų rekomenduota, kaip išspręsti tą klausimą.“

9. Spręsdama su daugiašaliais aplinkos apsaugos susitarimais susijusius klausimus, kaip nurodyta 24.4 straipsnyje, ekspertų grupė turėtų prašyti atitinkamų pagal šiuos susitarimus įsteigtų organų išreikšti savo nuomonę ir pateikti informacijos, įskaitant bet kokias susijusias esamas aiškinamąsias gaires, nustatytus faktus arba sprendimus, kuriuos priėmė tie organai³².

10. Ekspertų grupė pateikia Šalims tarpinę ir galutinę ataskaitas, kuriose išdėstomi nustatyti faktai, grupės išvados tuo klausimu, įskaitant tai, ar atsakančioji Šalis įvykdė savo prievolės pagal ši skyrių, ir bet kokių grupės nustatytų faktų, padarytų išvadų ir pateiktų rekomendacijų pagrindimas. Tarpinę ataskaitą ekspertų grupė pateikia Šalims per 120 dienų nuo paskutinio grupės nario išrinkimo arba kitokia Šalių sutarta tvarka. Šalys gali pateikti ekspertų grupei pastabų dėl tarpinės ataskaitos per 45 dienas po jos pateikimo. Atsižvelgusi į šias pastabas ekspertų grupė gali persvarstyti savo ataskaitą arba prireikus toliau tinkamai nagrinėti tą klausimą. Galutinę ataskaitą ekspertų grupė pateikia Šalims per 60 dienų po to, kai pateikta tarpinė ataskaita. Kiekviena Šalis viešai paskelbia galutinę ataskaitą per 30 dienų nuo jos pateikimo.

³² Šią nuostatą Šalys taiko pagal 42 taisyklę, nustatytą 29-A priede (Arbitražo darbo tvarkos taisyklės).

11. Jei galutinėje ekspertų grupės ataskaitoje nustatoma, kad Šalis neįvykdė savo prievolių pagal šį skyrį, Šalys dėl to diskutuoja ir stengiasi per tris mėnesius po galutinės ataskaitos pateikimo pasirinkti tinkamą priemonę arba, jeigu tinka, nuspręsti dėl abipusiškai priimtino veiksmų plano. Taip diskutuodamos Šalys atsižvelgia į galutinę ataskaitą. Atsakančioji Šalis laiku informuoja savo pilietinės visuomenės organizacijas 24.13 straipsnio 5 dalyje nurodyta konsultavimosi tvarka ir prašančiajai Šaliai praneša apie savo sprendimą imtis bet kokių veiksmų arba priemonių. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas stebi, kokių veiksmų toliau imamasi po galutinės ataskaitos ir kaip atsižvelgiama į ekspertų grupės rekomendacijas. Pilietinės visuomenės organizacijos 24.13 straipsnio 5 dalyje nurodyta konsultavimosi tvarka ir Pilietinės visuomenės forumas gali pateikti dėl to pastabų Prekybos ir darnaus vystymosi komitetui.

12. Jeigu Šalys susitaria abipusiškai priimtinu būdu išspręsti kilusį klausimą po ekspertų grupės sudarymo, jos apie tokį sprendimą praneša Prekybos ir darnaus vystymosi komitetui ir sudarytai ekspertų grupei. Gavusi tą pranešimą ekspertų grupė baigia darbą.

24.16 STRAIPSNIS

Ginčų sprendimas

1. Bet kokią pagal šio skyriaus nuostatas kilusį ginčą Šalys sprendžia laikydamosi tik šiame skyriuje nustatytų taisyklių ir procedūrų.

2. Šalys visomis išgalėmis stengiasi ginčą išspręsti abipusiškai priimtinu būdu. Norėdamos jį išspręsti Šalys gali bet kada naudotis geranoriška pagalba, taikiniu arba tarpininkavimu.

DVIDEŠIMT PENKTAS SKYRIUS

DVIŠALIAI DIALOGAI IR BENDRADARBIAVIMAS

25.1 STRAIPSNIS

Tikslai ir principai

1. Remdamosi savo tvirtai užmegztais partnerystės ryšiais ir bendromis vertybėmis, Šalys susitaria sudaryti palankesnes sąlygas bendradarbiavimui bendros svarbos klausimais, be kita ko:
 - a) stiprinti dvišalį bendradarbiavimą biotechnologijų srityje palaikydamos dialogą patekimo į biotechnologijų rinką klausimais;
 - b) stiprinti ir lengvinti dvišalį dialogą ir keitimąsi informacija su prekyba miškininkystės produktais susijusiais klausimais, palaikant dvišalį dialogą dėl miškininkystės produktų;
 - c) stengtis pradėti ir tęsti veiksmingą bendradarbiavimą žaliavų klausimais palaikydamos dvišalį dialogą dėl žaliavų; ir
 - d) skatinti glaudžiau bendradarbiauti mokslo, technologijų, mokslinių tyrimų ir inovacijų klausimais.

2. Jeigu šiame Susitarime nenustatyta kitaip, dvišaliai dialogai organizuojami bet kurios Šalies arba IEPS jungtinio komiteto prašymu ir nepagrįstai nedelsiant. Jiems bendrai pirmininkauja Kanados ir Europos Sąjungos atstovai. Abu pirmininkai tarpusavyje derina susitikimų tvarkaraščius ir darbotvarkes.
3. Dvišalio dialogo abu pirmininkai IEPS jungtiniam komitetui praneša apie dvišalio dialogo tvarkaraščius ir darbotvarkes likus pakankamai laiko iki organizuojamų susitikimų. Dvišalio dialogo abu pirmininkai ataskaitose IEPS jungtiniam komitetui išdėsto dialogo rezultatus ir išvadas tinkama tvarka arba atsakydami į IEPS jungtinio komiteto prašymą. Pradėjus arba tęsiant dialogą bet kuri Šalis vis vien gali bet koku klausimu tiesiogiai kreiptis į IEPS jungtinį komitetą.
4. IEPS jungtinis komitetas gali nuspręsti pakeisti su dialogu susijusią užduotį, imtis ją vykdyti arba baigti dialogą.
5. Gavusios IEPS jungtinio komiteto sutikimą Šalys gali pagal šį Susitarimą dvišaliu pagrindu bendradarbiauti ir kitose srityse.

25.2 STRAIPSNIS

Dialogas patekimo į biotechnologijų rinką klausimais

1. Šalys susitaria, kad pagal jų abiejų interesus svarbu bendradarbiauti ir keistis informacija su biotechnologijų produktais susijusiais klausimais. Taip bendradarbiaujama ir informacija keičiamasi palaikant dvišalį dialogą abipusiškai svarbiais patekimo į žemės ūkio biotechnologijų rinką klausimais, kuris pradėtas 2009 m. liepos 15 d. Kanados ir Europos Sąjungos abipusiškai sutartu sprendimu po PPO diskusijos dėl Europos Bendrijų priemonių, darančių poveikį biotechnologijų produktų patvirtinimui ir rinkodarai (WT/DS292). Šis dvišalis dialogas apima bet kokią abiem Šalims svarbų klausimą, įskaitant:

- a) biotechnologijų produktų patvirtinimą Šalių teritorijoje ir, kai tinka, teikiamas paraiškas dėl komercinę reikšmę bet kuriai Šaliai turinčių produktų patvirtinimo;
- b) komercines ir ekonomines su būsimu biotechnologijų produktų patvirtinimu siejamas perspektyvas;
- c) bet kokią su nevienalaikiu biotechnologijų produktų patvirtinimu arba netyčiniu nepatvirtintų produktų išleidimu į apyvartą siejamą poveikį prekybai ir bet kokias tokiomis atvejais tinkamas priemones;
- d) bet kokias su biotechnologijomis susijusias priemones, galinčias paveikti Šalių tarpusavio prekybą, įskaitant Europos Sąjungos valstybių narių taikomas priemones;
- e) bet kokius naujus biotechnologijų srities teisės aktus ir
- f) geriausios biotechnologijas reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimo praktikos pavyzdžius.

2. Šalys atkreipia dėmesį ir į tai, kad bendradarbiaujant biotechnologijų srityje svarbu siekti šių bendrų tikslų:

- a) keisti informacija su biotechnologijų produktais susijusiais politikos, reguliavimo ir techniniais bendros svarbos klausimais, visų pirma informacija apie atitinkamas jų rizikos vertinimo sistemas ir procesus priimant sprendimus dėl genetiškai modifikuotų organizmų naudojimo;
- b) skatinti patvirtinti biotechnologijų produktus pagal efektyvius mokslo žiniomis grindžiamus procesus;
- c) tarptautiniu lygmeniu bendradarbiauti su biotechnologijomis susijusiais klausimais, kaip antai dėl nedidelio genetiškai modifikuotų organizmų kiekio produktuose, ir
- d) bendradarbiauti reglamentavimo srityje siekiant kuo labiau mažinti neigiamą biotechnologijų produktų reglamentavimo praktikos poveikį prekybai.

25.3 STRAIPSNIS

Dvišalis dialogas dėl miškininkystės produktų

1. Šalys susitaria, kad dvišalis dialogas, bendradarbiavimas ir keitimasis informacija bei nuomonėmis dėl atitinkamų įstatymų, reglamentavimo nuostatų, politikos ir svarbių klausimų, susijusių su miškininkystės produktų gamyba, prekyba ir vartojimu, atitinka jų abiejų interesus. Šalys susitaria tęsti šį dialogą, bendradarbiavimą ir mainus kaip dialogą dėl miškininkystės produktų, įskaitant:

- a) atitinkamų įstatymų, reglamentavimo nuostatų, politikos ir standartų rengimą, priėmimą ir įgyvendinimą, taip pat bandymų, sertifikavimo bei akreditavimo reikalavimus ir galimą jų poveikį Šalių tarpusavio prekybai miškininkystės produktais;

- b) su tvaria miškotvarka ir miškų valdymu susijusias Šalių iniciatyvas;
- c) mechanizmus, kuriais užtikrinama teisėta arba tvari miškininkystės produktų kilmė;
- d) miškininkystės produktų patekimą į Šalių arba kitas rinkas;
- e) perspektyvas dėl daugiašalių ir keliašalių organizacijų ir procesų, kuriuose jos dalyvauja ir kuriais siekiama skatinti tvarią miškotvarką arba kovoti su neteisėta miško ruoša;
- f) 24.10 straipsnyje (Prekyba miškininkystės produktais) nurodytus klausimus ir
- g) bet koki kitą su miškininkystės produktais susijusį klausimą, kaip susitaria Šalys.

2. Dvišalio dialogo dėl miškininkystės produktų dalyviai susitinka per pirmus metus nuo šio Susitarimo įsigaliojimo ir vėliau 25.1 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka.

3. Šalys susitaria, kad iš diskusijų, vykstančių palaikant dvišalį dialogą dėl miškininkystės produktų, galima semtis informacijos diskusijoms Prekybos ir darnaus vystymosi komitete.

25.4 STRAIPSNIS

Dvišalis dialogas dėl žaliavų

1. Pripažindamos atviros, nediskriminacinės ir skaidrios nustatytomis taisyklėmis ir mokslo žiniomis grindžiamos prekybos aplinkos svarbą Šalys stengiasi pradėti ir toliau palaikyti sėkmingą bendradarbiavimą žaliavų srityje. Žaliavos, dėl kurių taip bendradarbiaujama, apima mineralus, metalus ir pramonėje naudojamus žemės ūkio produktus.
2. Dvišaliu dialogu dėl žaliavų sprendžiamas bet koks abipusiai svarbus klausimas, be kita ko:
 - a) sudaromas diskusijų forumas dėl Šalių tarpusavio bendradarbiavimo žaliavų srityje siekiant remti žaliavų patekimą į rinką, susijusias paslaugas bei investicijas ir vengti netarifinių kliūčių prekybai žaliavomis;
 - b) stengiamasi geriau tarpusavyje sutarti žaliavų srities klausimais siekiant keistis informacija apie geriausią praktiką ir apie Šalių reglamentavimo politiką žaliavų atžvilgiu;
 - c) skatinama veikla, kuria remiama socialinė įmonių atsakomybė pagal tarptautiniu mastu pripažintus standartus, kaip antai EBPO rekomendacijas daugiašalėms įmonėms ir EBPO išsamaus tikrinimo gaires dėl atsakingo tiekimo grandinių tiekiant mineralus iš konfliktų paveiktų ir didelės rizikos zonų, ir
 - d) tinkamai lengvinamos konsultacijos dėl Šalių pozicijų daugiašaliuose arba dvišaliuose forumuose, kuriuose galima kelti ir svarstyti su žaliavomis susijusius klausimus.

25.5 STRAIPSNIS

Glaudesnis bendradarbiavimas mokslo, technologijų, mokslinių tyrimų ir inovacijų srityse

1. Šalys pripažįsta mokslo, technologijų, mokslinių tyrimų, inovacijų ir tarptautinės prekybos bei investicijų tarpusavio priklausomybę didinant pramonės konkurencingumą ir socialinę bei ekonominę gerovę.
2. Remdamosi šiuo bendru supratimu Šalys susitaria glaudžiau bendradarbiauti mokslo, technologijų, mokslinių tyrimų ir inovacijų srityse.
3. Šalys stengiasi skatinti, plėtoti ir lengvinti bendradarbiavimo veiklą abipusiu pagrindu, kuria būtų remiamas arba papildomas 1995 m. birželio 17 d. Halifakse priimtas *Susitarimas dėl Europos Bendrijos ir Kanados bendradarbiavimo mokslo ir technologijų srityse*. Šalys susitaria šią veiklą vykdyti pagal tokius principus:
 - a) ta veikla turi būti Šalims abipusiai naudinga;
 - b) Šalys susitaria dėl tos veiklos masto ir sąlygų ir
 - c) vykdant tą veiklą reikėtų atsižvelgti į didelę privačiojo sektoriaus ir mokslinių tyrimų įstaigų dalyvavimo reikšmę mokslo raidai, technologijoms, moksliniams tyrimams ir inovacijoms ir taip sukurtų prekių bei paslaugų komercializavimui.

4. Šalys taip pat pripažįsta, kad labai svarbu glaudžiau bendradarbiauti mokslo, technologijų, mokslinių tyrimų ir inovacijų srityse, kaip antai tada, kai veiklą pradeda, plėtoja arba vykdo įvairūs suinteresuotieji subjektai, įskaitant Kanados federalinę vyriausybę, Kanados provincijas ir teritorijas, Europos Sąjungą ir jos valstybes nares.
5. Kiekviena Šalis pagal savo įstatymus skatina privačiojo sektoriaus atstovus, mokslinių tyrimų institucijas ir pilietinę visuomenę savo teritorijoje dalyvauti stiprinant bendradarbiavimą.

DVIDEŠIMT ŠEŠTAS SKYRIUS

ADMINISTRACINĖS IR INSTITUCINĖS NUOSTATOS

26.1 STRAIPSNIS

IEPS jungtinis komitetas

1. Šalys įsteigia IEPS jungtinį komitetą, kurį sudaro Europos Sąjungos atstovai ir Kanados atstovai. IEPS jungtiniam komitetui bendrai pirmininkauja Kanados tarptautinės prekybos ministras ir už prekybą atsakingas Europos Komisijos narys arba jų atitinkamai paskirti asmenys.
2. IEPS jungtinis komitetas posėdžiauja kartą per metus arba bet kurios Šalies prašymu. IEPS jungtinis komitetas susitaria dėl savo posėdžių tvarkaraščio ir jų darbotvarkės.

3. IEPS jungtinis komitetas yra atsakingas už visų Šalių tarpusavio prekybos ir investicijų klausimų sprendimą ir šio Susitarimo įgyvendinimą bei taikymą. Šalis gali kreiptis į IEPS jungtinį komitetą bet koku su šio Susitarimo įgyvendinimu ir aiškinimu susijusiu klausimu ar bet koku kitu klausimu dėl Šalių tarpusavio prekybos ir investicijų.

4. IEPS jungtinis komitetas:

- a) prižiūri ir lengvina šio Susitarimo įgyvendinimą ir taikymą ir padeda siekti bendrųjų jo tikslų;
- b) prižiūri visų specialiųjų komitetų ir kitų pagal šį Susitarimą įsteigtų organų darbą;
- c) nepažeisdamas Aštunto skyriaus (Investicijos), Dvidešimt antro skyriaus (Prekyba ir darnus vystymasis), Dvidešimt trečio skyriaus (Prekyba ir darbo jėga), Dvidešimt ketvirto skyriaus (Prekyba ir aplinka) ir Dvidešimt devinto skyriaus (Ginčų sprendimas) nuostatų siekia tinkamais būdais ir metodais išvengti problemų, galinčių kilti tose srityse, kurioms taikomas šis Susitarimas, arba išspręsti ginčus, kurių gali kilti dėl šio Susitarimo aiškinimo arba taikymo;
- d) nustato savo darbo tvarkos taisykles;
- e) priima sprendimus 26.3 straipsnyje nustatyta tvarka ir
- f) svarsto visus kitus svarbius klausimus, susijusius su sritimis, kurioms taikomas šis Susitarimas.

5. IEPS jungtinis komitetas gali:
- a) perduoti tam tikras pareigas specialiesiems pagal 26.2 straipsnį įsteigtiems komitetams;
 - b) palaikyti ryšius su visomis suinteresuotosiomis šalimis, įskaitant privačiojo sektoriaus ir pilietinės visuomenės organizacijas;
 - c) svarstyti šio Susitarimo pakeitimus arba tartis dėl jų, kaip numatyta šiame Susitarime;
 - d) stebėti Šalių tarpusavio prekybos plėtrą ir ieškoti būdų toliau stiprinti Šalių prekybos santykius;
 - e) aiškinti šio Susitarimo nuostatas; jo aiškinimų privalo laikytis arbitražo kolegijos, įsteigtos pagal Aštunto skyriaus (Investuotojų ir valstybių ginčų dėl investicijų sprendimas) F skirsnį ir Dvidešimt devintą skyrių (Ginčų sprendimas);
 - f) teikti rekomendacijas dėl prekybos ir investicijų plėtros skatinimo, kaip numatyta šiame Susitarime;
 - g) keisti arba atlikti pagal 26.2 straipsnį įsteigtiems specialiesiems komitetams patikėtas užduotis arba panaikinti bet kurį iš šių specialiųjų komitetų;
 - h) steigti specialiuosius komitetus ir organizuoti dvišalius dialogus, kurie jam padėtų atlikti savo užduotis; ir
 - i) atliekant savo funkcijas imtis kitokių veiksmų, kaip nusprendžia Šalys.

26.2 STRAIPSNIS

Specialieji komitetai

1. Įsteigiami toliau išvardyti specialieji komitetai, o c punkte nurodytam Jungtiniam muitinių bendradarbiavimo komitetui suteikiami įgaliojimai dirbti IEPS jungtinio komiteto prižiūrimam:
 - a) Prekybos prekėmis komitetas, sprendžiantis su prekyba prekėmis, muitų tarifais, techninėmis prekybos kliūtimis, Protokolu dėl atitikties vertinimo rezultatų abipusio pripažinimo ir prekių intelektinės nuosavybės teisėmis susijusius klausimus. Šalies prašymu ar remiantis atitinkamo specialiojo komiteto rekomendacija arba rengiantis diskusijai IEPS jungtiniame komitete Prekybos prekėmis komitetas taip pat gali spręsti klausimus, kylančius kilmės taisyklių, kilmės procedūrų, muitinės procedūrų ir prekybos lengvinimo bei pasienio priemonių, sanitarijos ir fitosanitarijos priemonių, viešųjų pirkimų arba su reglamentavimu susijusio bendradarbiavimo srityse, jei taip padedama išspręsti klausimą, kurio kitaip negalėtų išspręsti atitinkamas specialusis komitetas. Žemės ūkio komitetas, Vynų ir spiritinių gėrimų komitetas ir Jungtinė vaistų sektoriaus darbo grupė taip pat įsteigiami kaip Prekybos prekėmis komitetui pavaldūs organai ir teikia jam ataskaitas;
 - b) Paslaugų ir investicijų komitetas, sprendžiantis su prekyba paslaugomis per sieną, investicijomis, laikinu atvykimu į šalį, elektronine prekyba ir paslaugų intelektinės nuosavybės teisėmis susijusius klausimus. Šalies prašymu ar remiantis atitinkamo specialiojo komiteto rekomendacija arba rengiantis diskusijai IEPS jungtiniame komitete Paslaugų ir investicijų komitetas taip pat gali spręsti klausimus, kylančius finansinių paslaugų arba viešųjų pirkimų srityje, jei taip padedama išspręsti klausimą, kurio kitaip negalėtų išspręsti atitinkamas specialusis komitetas.

Profesinių kvalifikacijų abipusio pripažinimo jungtinis komitetas įsteigiamas kaip Paslaugų ir investicijų komitetui pavaldus organas ir teikia jam ataskaitas;

- c) Jungtinis muitinių bendradarbiavimo komitetas (JMBK), įsteigtas pagal 1997 m. gruodžio 4 d. Otavoje priimtą *Kanados ir Europos bendrijos susitarimą dėl muitinių bendradarbiavimo ir savitarpio pagalbos muitinių veiklos srityje* (1998 m.), sprendžiantis pagal šį Susitarimą aktualius kilmės taisyklių, kilmės procedūrų, muitinės procedūrų ir prekybos lengvinimo, pasienio priemonių ir lengvatinio muitų tarifų režimo laikino sustabdymo klausimus;
- d) Jungtinis sanitarijos ir fitosanitarijos priemonių valdymo komitetas, sprendžiantis su sanitarijos ir fitosanitarijos priemonėmis susijusius klausimus;
- e) Viešųjų pirkimų komitetas, sprendžiantis su viešaisiais pirkimais susijusius klausimus;
- f) Finansinių paslaugų komitetas, sprendžiantis su finansinėmis paslaugomis susijusius klausimus;
- g) Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas, sprendžiantis su darniu vystymusi susijusius klausimus;
- h) Bendradarbiavimo reglamentavimo srityje forumas, sprendžiantis su bendradarbiavimu reglamentavimo srityje susijusius klausimus, ir
- i) IEPS geografinių nuorodų komitetas, sprendžiantis su geografinėmis nuorodomis susijusius klausimus.

2. Pagal 1 dalį įsteigti specialieji komitetai dirba pagal 3–5 dalių nuostatas.
3. Pagal 1 dalį įsteigtų specialiųjų komitetų įgaliojimai ir užduotys išsamiau apibrėžti atitinkamuose šio Susitarimo skyriuose ir protokoluose.
4. Specialieji komitetai posėdžiauja kartą per metus, nebent šiame Susitarime būtų nustatyta kitaip arba bendrapirmininkai nuspręstų kitaip. Papildomi posėdžiai gali būti rengiami Šalies arba IEPS jungtinio komiteto prašymu. Jiems bendrai pirmininkauja Kanados ir Europos Sąjungos atstovai. Specialieji komitetai nustato savo posėdžių tvarkaraštį ir darbotvarkę bendru sutarimu. Jie pagal savo poreikius nustato ir keičia savo darbo tvarkos taisykles. Specialieji komitetai gali siūlyti sprendimų projektus, kad juos priimtų IEPS jungtinis komitetas, arba patys priimti sprendimus, kai tai numatyta šiame Susitarime.
5. Kiekviena Šalis užtikrina, kad specialiojo komiteto posėdžiuose būtų atstovaujama visoms kiekvienu jo darbotvarkės klausimu kompetentingoms institucijoms, kaip atrodo tinkama kiekvienai Šaliai, ir kad kiekvieną klausimą galėtų apsvarstyti pakankamai kompetentingi to dalyko specialistai.
6. Specialieji komitetai pakankamai iš anksto iki savo posėdžių praneša IEPS jungtiniam komitetui apie jų tvarkaraščius ir darbotvarkes ir teikia IEPS jungtiniam komitetui kiekvieno savo posėdžio rezultatų bei išvadų ataskaitas. Įsteigus specialųjį komitetą arba jam veikiant jokiai Šaliai neužkertamas kelias bet kokių klausimų kreiptis tiesiogiai į IEPS jungtinį komitetą.

26.3 STRAIPSNIS

Sprendimų priėmimas

1. Siekiant šio Susitarimo tikslų IEPS jungtinis komitetas įgaliojamas priimti sprendimus visais klausimais, kai tai numatyta šiame Susitarime.
2. IEPS jungtinio komiteto sprendimai Šalims yra privalomi ir Šalys juos vykdo pagal bet kokius savo vidaus reikalavimus bei procedūras. IEPS jungtinis komitetas taip pat gali pateikti tinkamų rekomendacijų.
3. IEPS jungtinis komitetas sprendimus priima ir rekomendacijas teikia bendru sutarimu.

26.4 STRAIPSNIS

Dalijimasis informacija

Kai Šalis pateikia IEPS jungtiniam komitetui ar bet kokiam pagal šį Susitarimą įsteigtam specialiajam komitetui informaciją, kuri laikoma konfidencialia arba saugoma nuo atskleidimo pagal tos Šalies įstatymus, kita Šalis taip pat laiko tą informaciją konfidencialia.

26.5 STRAIPSNIS

IEPS ryšių centrai

1. Kiekviena Šalis nedelsdama paskiria IEPS ryšių centrą ir apie tai praneša kitai Šaliai per 60 dienų nuo šio Susitarimo įsigaliojimo.
2. IEPS ryšių centrai:
 - a) stebi visų pagal šį Susitarimą įsteigtų institucinių organų darbą, įskaitant pranešimus apie tų organų veiklos tęsėjus;
 - b) koordinuoja rengimosi komitetų posėdžiams darbus;
 - c) imasi tolesnių veiksmų dėl bet kokių IEPS jungtinio komiteto priimtų sprendimų;
 - d) jeigu šiame Susitarime nenustatyta kitaip, priima visus pagal šį Susitarimą teikiamus pranešimus bei informaciją ir prireikus padeda palaikyti Šalių tarpusavio ryšius bet koku klausimu, kuriam taikomas šis Susitarimas;
 - e) atsako į bet kokius prašymus pateikti informacijos pagal 27.2 straipsnį (Informacijos teikimas) ir
 - f) IEPS jungtinio komiteto įgaliojimu svarsto bet kokius kitus klausimus, galinčius turėti įtakos šio Susitarimo veikimui.
3. IEPS ryšių centrai palaiko reikiamus ryšius.

26.6 STRAIPSNIS

Posėdžiai

1. Į šiame skyriuje nurodytus posėdžius turėtų būti renkamosi asmeniškai. Šalys taip pat gali susitarti rengti posėdžius kaip vaizdo konferencijas arba konferencijas telefonu.
2. Šalys stengiasi surengti posėdį per 30 dienų po to, kai Šalis gauna kitos Šalies prašymą susirinkti posėdžio.

DVIDEŠIMT SEPTINTAS SKYRIUS

SKAIDRUMAS

27.1 STRAIPSNIS

Paskelbimas

1. Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos įstatymai, reglamentavimo nuostatos, procedūros ir visuotinai taikomi administraciniai nutarimai bet koku klausimu, kuriam taikomas šis Susitarimas, būtų nedelsiant paskelbiami viešai arba pateikiami taip, kad suinteresuoti subjektai ir kita Šalis galėtų su jais susipažinti.

2. Kiek įmanoma, kiekviena Šalis:

- a) iš anksto paskelbia apie bet kokią savo siūlomą priimtą priemonę ir
- b) suinteresuotiems subjektams ir kitai Šaliai pagrįstai suteikia galimybę pateikti pastabų dėl tokių siūlomų priemonių.

27.2 STRAIPSNIS

Informacijos teikimas

- 1. Šalis kitos Šalies prašymu ir, kiek įmanoma, nedelsdama pateikia informaciją ir atsako į klausimus dėl bet kokios esamos arba siūlomos priemonės, darančios reikšmingą poveikį šio Susitarimo veikimui.
- 2. Pagal šį straipsnį pateikta informacija neturi poveikio tam, ar ta priemonė yra suderinama su šiuo Susitarimu.

27.3 STRAIPSNIS

Administraciniai procesai

Kiekviena Šalis nuosekliai, nešališkai ir pagrįstai administruodama šio Susitarimo srityje visuotinai taikomas priemones užtikrina, kad pagal jos administracinius procesus taikant 27.1 straipsnyje nurodytas priemones konkrečiam kitos Šalies asmeniui, prekei arba paslaugai konkrečiu atveju:

- a) kai įmanoma, kitos Šalies subjektui, kuriam procesas turi tiesioginį poveikį, pagal vidaus procedūras būtų pateiktas pagrįstas pranešimas apie proceso pradžią, taip pat aprašytas proceso pobūdis, pateiktas teisinės institucijos, kurios jurisdikcijai pavaldus pradedamas procesas, pareiškimas ir bendras ginčytinų klausimų aprašymas;
- b) a punkte nurodytam subjektui būtų pagrįstai suteikta galimybė pateikti faktų ir argumentų savo pozicijai pagrįsti prieš tai, kai bus imtasi bet kokių galutinių administracinių veiksmų, jei tai įmanoma turint omenyje terminą, proceso pobūdį ir viešuosius interesus, ir
- c) tai būtų atliekama pagal jos teisės nuostatas.

27.4 STRAIPSNIS

Peržiūra ir apskundimas

1. Kiekviena Šalis paskiria arba palieka toliau dirbti teismines, teismo pobūdžio ar administracines institucijas arba taiko procedūras siekdama greitai peržiūrėti ir prireikus koreguoti galutinius administracinius veiksmus, susijusius su dalykais, kuriems taikomas šis Susitarimas. Kiekviena Šalis užtikrina, kad tokios jos institucijos būtų nešališkos ir nepriklausomos nuo įstaigos arba institucijos, kuriai pavesta užtikrinti administracinių reikalavimų vykdymą, ir kad jos neturėtų jokių svarbių interesų, susijusių su to klausimo sprendimo rezultatu.
2. Kiekviena Šalis užtikrina, kad 1 dalyje nurodytose institucijose arba taikant joje nurodytas procedūras proceso šalims būtų suteikiama teisė:
 - a) gauti pagrįstą galimybę paremti ar apginti savo pozicijas ir

b) į tai, kad būtų priimtas sprendimas, pagrįstas įrodymais ir pateikta bylos medžiaga, arba, jei to reikalaujama pagal Šalies teisės aktus, administracinės institucijos surinkta bylos medžiaga.

3. Kiekviena Šalis, atsižvelgdama į savo teisės nuostatose numatytą galimybę apskūsti arba peržiūrėti sprendimą, užtikrina, kad tokie sprendimai būtų įstaigų arba institucijų įgyvendinami ir jais būtų grindžiama su tuo administraciniu veiksmu susijusi įstaigų arba institucijų darbo praktika.

27.5 STRAIPSNIS

Bendradarbiavimas siekiant daugiau skaidrumo

Šalys susitaria bendradarbiauti dvišaliuose, regioniniuose ir daugiašaliuose forumuose dėl to, kokiais būdais galima skatinti skaidriau vykdyti tarptautinę prekybą ir investicijas.

DVIDEŠIMT AŠTUNTAS SKYRIUS

IŠIMTYS

28.1 STRAIPSNIS

Apibrėžtys

Šiame skyriuje:

gyvenamoji vieta reiškia gyvenamąją vietą mokesčių tikslais;

mokesčių konvencija – konvencija, priimta siekiant išvengti dvigubo apmokestinimo, ar kitoks tarptautinis mokesčių srities susitarimas arba procedūra, ir

mokesčiams ir apmokestinimo priemonėms priskiriami ir akcizai, tačiau nepriskiriama:

- a) maitas, kaip apibrėžta 1.1 straipsnyje (Bendrosios apibrėžtys), ir
- b) priemonė, kuriai tinka b arba c punkto išimtis apibrėžiant „muito“ sąvoką 1.1 straipsnyje (Bendrosios apibrėžtys).

28.2 STRAIPSNIS

Konkrečiai Šaliai taikomos apibrėžtys

Šiame skyriuje:

konkurencijos institucija:

- a) Kanados atveju – konkurencijos reikalų komisaras arba jo darbo tęsėjas, apie kurį pranešta kitai Šaliai per IEPS ryšių centrus, ir
- b) Europos Sąjungos atveju – Europos Komisija pagal savo įgaliojimus, kurie nustatyti pagal Europos Sąjungos konkurencijos teisės aktus;

konkurencijos teisės nuostatos:

- a) Kanados atveju – Konkurencijos aktas (angl. *Competition Act*, R.S.C. 1985, c. C-34) ir
- b) Europos Sąjungos atveju – 2007 m. gruodžio 13 d. *Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo* 101, 102 ir 106 straipsniai, 2004 m. sausio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės, jų įgyvendinimo reglamentai ir pakeitimai, ir

informacija, saugoma pagal jos konkurencijos teisės nuostatas, yra:

- a) Kanados atveju – informacija pagal Konkurencijos akto (angl. *Competition Act*, R.S.C. 1985, c. C-34) 29 skirsnį ir
- b) Europos Sąjungos atveju – informacija pagal 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo 28 straipsnį, 2004 m. sausio 20 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės 17 straipsnį.

28.3 STRAIPSNIS

Bendrosios išimtys

1. Pagal 30.8 straipsnio 5 dalį (Kitų galiojančių susitarimų nutraukimas, sustabdymas ar įtraukimas), Antrą skyrių (Nacionalinis režimas ir patekimas į prekių rinką), Penktą skyrių (Sanitarijos ir fitosanitarijos priemonės) ir Šeštą skyrių (Muitinė ir prekybos lengvinimas), Protokolą dėl kilmės taisyklių ir kilmės procedūrų ir Aštunto skyriaus (Investicijos) B skirsnį (Investicijų steigimas) ir C skirsnį (Nediskriminacinis režimas) GATT 1994 XX straipsnis įtraukiamas į šį Susitarimą ir tampa jo dalimi. Šalys supranta, kad GATT 1994 XX straipsnio b punkte nurodytos priemonės apima ir aplinkos apsaugos priemones, būtinas žmonių, gyvūnų ar augalų gyvybei arba sveikatai apsaugoti. Šalys supranta, kad GATT 1994 XX straipsnio g punktas taikomas gyvųjų ir negyvųjų senkančių gamtos išteklių apsaugos priemonėms.
2. Pagal Devintą skyrių (Prekyba paslaugomis per sieną), Dešimtą skyrių (Laikinas fizinių asmenų atvykimas ir buvimas verslo reikalais), Dvyliktą skyrių (Šalių vidaus reglamentavimo nuostatos), Tryliktą skyrių (Finansinės paslaugos), Keturioliktą skyrių (Tarptautinio jūrų transporto paslaugos), Penkioliktą skyrių (Telekomunikacijos), Šešioliktą skyrių (Elektroninė prekyba) ir Aštunto skyriaus (Investicijos) B skirsnį (Investicijų steigimas) ir C skirsnį (Nediskriminacinis režimas), laikantis reikalavimo, jog tokių priemonių taikymas neturi reikšti savavališkos arba nepateisinamos diskriminacijos tarp Šalių, kuriose vyrauja panašios sąlygos, arba paslėptų prekybos paslaugomis apribojimų, jokia šio Susitarimo nuostata neaiškinama kaip neleidžianti Šaliai patvirtinti arba įgyvendinti priemonių, būtinų:
 - a) visuomenės saugumui užtikrinti, visuomenės dorovei apsaugoti arba viešajai tvarkai palaikyti³³;

³³ Išimtys dėl visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos gali būti taikomos tik tada, kai vienam iš pagrindinių visuomenės interesų kyla tikras ir pakankamai didelis pavojus.

- b) žmonių, gyvūnų ar augalų gyvybei arba sveikatai apsaugoti³⁴, arba
- c) užtikrinti, kad būtų laikomasi šio Susitarimo nuostatas atitinkančių įstatymų ar reglamentavimo nuostatų, įskaitant nuostatas, susijusias su:
 - i) apgaulės ir sukčiavimo prevencija arba sutarčių nevykdymo padarinių šalinimu;
 - ii) asmens privataus gyvenimo apsauga tvarkant bei teikiant asmens duomenis ir asmens dokumentų bei sąskaitų slaptumo apsauga, arba
 - iii) sauga.

28.4 STRAIPSNIS

Laikinos apsaugos priemonės, susijusios su kapitalo judėjimu ir mokėjimo operacijomis

1. Kai išimtinėmis aplinkybėmis dėl kapitalo judėjimo ir mokėjimo operacijų, įskaitant lėšų pervedimus, kyla arba gali kilti didelių su Europos Sąjungos ekonominės ir pinigų sąjungos veikimu susijusių sunkumų, Europos Sąjunga gali ne ilgesniam kaip 180 dienų laikotarpiui nustatyti būtiniausias apsaugos priemones tokioms problemoms spręsti.

³⁴ Šalys supranta, kad b punkte nurodytos priemonės apima ir aplinkos apsaugos priemones, būtinas žmonių, gyvūnų ar augalų gyvybei arba sveikatai apsaugoti.

2. Priemonėmis, kurių Europos Sąjunga imasi pagal 1 dalį, negali būti savavališkai ar nepagrįstai diskriminuojama Kanada arba jos investuotojai, palyginti su trečiąja šalimi arba jos investuotojais. Europos Sąjunga apie tai praneša Kanadai ir kuo greičiau pateikia tokių priemonių panaikinimo tvarkaraštį.

28.5 STRAIPSNIS

Apribojimai kilus didelių sunkumų, susijusių su mokėjimų balansu ir tarptautiniais finansais

1. Kai Kanada arba ekonominei ir pinigų sąjungai nepriklausanti Europos Sąjungos valstybė narė patiria arba gali patirti didelių sunkumų, susijusių su mokėjimų balansu arba tarptautiniais finansais, ji gali nustatyti arba toliau taikyti ribojamąsias priemones kapitalo judėjimui arba mokėjimo operacijoms, įskaitant lėšų pervedimus.
2. 1 dalyje nurodytos priemonės:
 - a) negali būti Šaliai mažiau palankios negu trečiajai šaliai panašiais atvejais;
 - b) turi būti suderinamos su taikomų 1944 m. liepos 22 d. Breton Vudse priimtų *Tarptautinio valiutos fondo steigimo sutarties* straipsnių nuostatomis;
 - c) neturi be reikalo kenkti Šalies komerciniams, ekonominiams ir finansiniams interesams;

d) turi būti laikinos ir jų turi būti laipsniškai atsisakoma gerėjant 1 dalyje nurodytai padėčiai; jos taikomos ne ilgiau kaip 180 dienų. Itin išskirtinėmis aplinkybėmis, kai Šalis siekia toliau taikyti tokias priemones ir 180 dienų laikotarpiui pasibaigus, ji dėl bet kokio siūlomo tolesnio jų taikymo iš anksto tariasi su kita Šalimi.

3. Norėdama apsaugoti savo mokėjimų balansą arba išorės finansinę poziciją Šalis gali nustatyti ribojamąsias priemones, skirtas prekybai prekėmis. Tos priemonės turi atitikti GATT 1994 ir *Susitarimą dėl 1994 m. Bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos Mokėjimų balanso nuostatų*, pateiktą PPO steigimo sutarties 1A priede.

4. Norėdama apsaugoti savo mokėjimų balansą arba išorės finansinę poziciją Šalis gali nustatyti ribojamąsias priemones, skirtas prekybai paslaugomis. Šios priemonės turi atitikti GATS.

5. 1 dalyje nurodytą priemonę nustatanti arba toliau taikanti Šalis nedelsdama apie tai praneša kitai Šaliai ir kuo greičiau pateikia tokios priemonės panaikinimo tvarkaraštį.

6. Nustačius arba toliau taikant apribojimus pagal šį straipsnį nedelsiant organizuojamos Šalių tarpusavio konsultacijos IEPS jungtiniame komitete, jei tokios konsultacijos dar nevyksta kitokia forma ne pagal šį Susitarimą. Konsultuojantis pagal šios dalies nuostatas įvertinami mokėjimų balanso ar tarptautiniai finansiniai sunkumai, dėl kurių imtasi atitinkamų priemonių, atsižvelgiant, be kitų dalykų, į tokius veiksnius:

a) sunkumų pobūdį ir mastą;

b) tarptautinę ekonominę ir prekybos aplinką arba

c) galimybes imtis alternatyvių taisomųjų priemonių.

7. Konsultuojantis pagal 6 dalį aptariama, ar bet kokios ribojamosios priemonės, kurių imtasi, atitinka 1–4 dalių nuostatas. Šalys sutinka su visais Tarptautinio valiutos fondo (TVF) pateiktais statistiniais ir kitokiais faktiniais duomenimis, susijusiais su valiutų keitimu, pinigų atsargomis ir mokėjimų balansu, o jų išvados grindžiamos TVF pateiktu atitinkamos Šalies mokėjimų balanso ir jos tarptautinės finansinės padėties vertinimu.

28.6 STRAIPSNIS

Nacionalinis saugumas

Nė viena šio Susitarimo nuostata nelaikoma:

- a) reikalavimu, kad Šalis pateiktų informaciją arba suteiktų prieigą prie informacijos, kurios atskleidimas, Šalies nuomone, prieštarautų esminiems jos saugumo interesams; arba
- b) kliūtimi Šaliai imtis, jos manymu, esminiems jos saugumo interesams užtikrinti būtinų veiksmų:
 - i) kurie susiję su ginklų, šaudmenų ir karinių medžiagų gamyba ar prekyba jais ir tokia prekyba bei sandoriais, susijusiais su kitomis prekėmis ir medžiagomis, paslaugomis ir naudojamomis technologijomis, taip pat su ekonomine veikla, vykdoma tiesiogiai arba netiesiogiai karinio ar kitokio saugumo paskirties objekto aprūpinimo tikslu³⁵;

³⁵ Šiame straipsnyje vartojama „ginklų, šaudmenų ir karinių medžiagų“ sąvoka, angl. *traffic in arms, ammunition and implements of war*, yra analogiška angl. k. sąvokai *trade in arms, munitions and war material*.

- ii) kurių imamasi karo metu ar susidarius kitai ekstremaliai tarptautinių santykių padėčiai, arba
 - iii) kurie susiję su daliosiomis ir termobranduolinėmis daliosiomis medžiagomis arba medžiagomis, iš kurių jos gautos, arba
- c) kliūtimi Šaliai imtis bet kokių veiksmų vykdant savo tarptautinius įsipareigojimus siekiant užtikrinti tarptautinę taiką ir saugumą.

28.7 STRAIPSNIS

Apmokestinimas

1. Nė viena šio Susitarimo nuostata Šaliai neužkertamas kelias nustatyti arba toliau taikyti bet kokią apmokestinimo priemonę, pagal kurią skirtųsi įvairių mokesčių mokėtojų padėtis, ypač dėl jų gyvenamosios vietos arba kapitalo investavimo vietos.
2. Nė viena šio Susitarimo nuostata Šaliai neužkertamas kelias nustatyti arba toliau taikyti bet kokią apmokestinimo priemonę, kuria būtų siekiama neleisti vengti ar nemokėti mokesčių pagal jos mokesčių įstatymus arba mokesčių konvencijas.
3. Šis Susitarimas neturi poveikio Šalies teisėms ir prievolėms pagal mokesčių konvencijas. Jei mokesčių konvencijos nuostatos neatitinka šio Susitarimo nuostatų, tos neatitikties atžvilgiu vadovaujamosi tos konvencijos nuostatomis.

4. Nė viena šio Susitarimo nuostata ir jokia pagal šį Susitarimą nustatyta tvarka netaikoma:
- a) Šalies apmokestinimo priemonei, kuria korporacijai arba korporacijos akcininkui nustatoma palankesnė apmokestinimo tvarka dėl to, kad ta korporacija visiškai ar iš dalies priklauso arba yra tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojama vieno ar daugiau investuotojų, kurie yra tos Šalies rezidentai;
 - b) Šalies apmokestinimo priemonei, kuria suteikiama lengvata dėl įmokų arba pajamų pagal susitarimą, kuriuo numatyta atidėti mokesčio mokėjimą ar atleisti nuo mokesčio dėl pensijos, išėjimo į pensiją, santaupų, švietimo, sveikatos, negalios arba kitais panašiais tikslais su sąlyga, kad būtų laikomasi reikalavimo, jog Šalis nuolat turėtų jurisdikciją palaikyti tokį režimą;
 - c) Šalies apmokestinimo priemonei, kuria suteikiama lengvata dėl konkrečios paslaugos pirkimo arba vartojimo, laikantis reikalavimo, kad ta paslauga būtų teikiama tos Šalies teritorijoje;
 - d) Šalies apmokestinimo priemonei, kuria siekiama užtikrinti, jog mokesčiai būtų nustatomi arba renkami teisingai ir veiksmingai, įskaitant priemonę, kurią Šalis taiko siekdama užtikrinti savo apmokestinimo sistemos nuostatų laikymąsi;
 - e) apmokestinimo priemonei, kuria suteikiama lengvata vyriausybei, jos daliai arba subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai priklauso vyriausybei, yra jos kontroliuojamas arba įsteigtas;

- f) esamai reikalavimų neatitinkančiai apmokestinimo priemonei, kuriai kitaip netaikomos šio straipsnio 1, 2 dalys ir 4 dalies a–e punktai, tokios priemonės tolesniam taikymui ar skubiam atnaujinimui arba pakeitimui su sąlyga, kad taip ją pakeitus ji ir toliau atitiktų šio Susitarimo nuostatas kaip ir iki to pakeitimo.
5. Patikslinama, kad kai apmokestinimo priemone reikšmingai keičiama esama apmokestinimo priemonė, ji taikoma iškart po jos paskelbimo, ja išaiškinamas numatytas esamos apmokestinimo priemonės taikymas arba ji daro netikėtą poveikį investuotojui ar investicijai pagal šį Susitarimą, tai nebūtinai savaime yra 8.10 straipsnio (Investuotojams ir investicijoms pagal šį Susitarimą taikomas režimas) pažeidimas.
6. 8.7 straipsnis (Didžiausio palankumo režimas), 9.5 straipsnis (Didžiausio palankumo režimas) ir 13.4 straipsnis (Didžiausio palankumo režimas) netaikomi Šalies pagal mokesčių konvenciją taikomam pranašumui.
7. a) Kai investuotojas pateikia prašymą konsultuotis pagal 8.19 straipsnį (Konsultacijos) tvirtindamas, kad taikoma apmokestinimo priemone pažeidžiama prievolė pagal Aštunto skyriaus (Investicijos) C skirsnį (Nediskriminacinis režimas) arba D skirsnį (Investicijų apsauga), respondentas gali perduoti tą klausimą Šalims konsultuotis ir bendrai nuspręsti, ar:
- i) ta priemonė yra apmokestinimo priemonė;
 - ii) ta priemone, jeigu nustatoma, kad ji yra apmokestinimo priemonė, pažeidžiama prievolė pagal Aštunto skyriaus (Investicijos) C skirsnį (Nediskriminacinis režimas) arba D skirsnį (Investicijų apsauga), arba

iii) esama neatitikimo tarp šio Susitarimo prievolių, kurios, kaip tvirtinama, yra pažeistos, ir prievolių pagal mokesčių konvenciją.

- b) Atvejis perduodamas nagrinėti pagal a punktą ne vėliau negu tą dieną, kai Ginčų sprendimo kolegija nurodo atsakovui pateikti savo priešinį pareiškimą. Kai atsakovas perduoda tą atvejį toliau nagrinėti, Aštunto skyriaus (Investicijos) F skirsnyje (Investuotojų ir valstybių ginčų dėl investicijų sprendimas) nustatyti laikotarpiai arba procesai sustabdomi. Jeigu per 180 dienų po perdavimo Šalys nesusitaria apsvarstyti šio klausimo arba kartu jo išspręsti, atitinkamų laikotarpių ar procesų sustabdymas nebetaikomas ir investuotojas gali pareikšti savo pretenziją.
- c) Ginčų sprendimo kolegija privalo laikytis bendro Šalių nutarimo pagal a punktą.
- d) Kiekviena Šalis užtikrina, kad jos delegacijoje konsultuojantis pagal a punktą dalyvautų asmenys, kompetentingi spręsti šiame straipsnyje nurodytus klausimus, įskaitant atitinkamų kiekvienos Šalies mokesčių institucijų atstovus. Tokie Kanados atstovai yra jos Finansų departamento pareigūnai.

8. Patikslinama, kad:

- a) **Šalies apmokestinimo priemonė** yra apmokestinimo priemonė, priimta bet kokio lygmens Šalies valdžios institucijų, ir
- b) taikant ne nacionalinio, o žemesnio valdžios lygmens priemones **Šalies rezidentas** yra arba to žemesnio, ne nacionalinio, lygmens jurisdikcijos, arba Šalies, kuriai priklauso tos teritorijos jurisdikcija, rezidentas.

28.8 STRAIPSNIS

Informacijos atskleidimas

1. Pagal šį Susitarimą Šalis neprivalo pateikti ar atskleisti informacijos, kurios atskleidimas trukdytų teisėsaugai arba kurios atskleidimas draudžiamas ar ribojamas pagal jos teisės nuostatas.
2. Vykdamas ginčų sprendimo procedūrą pagal šį Susitarimą:
 - a) Šalis neprivalo pateikti ar atskleisti informacijos, kuri yra saugoma pagal jos konkurencijos teisės nuostatas, ir
 - b) Šalies konkurencijos institucija neprivalo pateikti ar atskleisti informacijos, kurią leidžiama atskleisti tik išrinktiems asmenims arba kuri kitaip saugoma nuo atskleidimo.

28.9 STRAIPSNIS

Kultūrai taikomos išimtys

Šalys prisimena kultūrai taikomas išimtis, kurios išdėstytos atitinkamose Septinto skyriaus (Subsidijos), Aštunto skyriaus (Investicijos), Devinto skyriaus (Prekyba paslaugomis per sieną), Dvylikto skyriaus (Šalių vidaus reglamentavimo nuostatos) ir Devyniolikto skyriaus (Viešieji pirkimai) nuostatose.

28.10 STRAIPSNIS

Laikinas atleidimas nuo įsipareigojimų PPO

Kai tam tikra teisė arba prievolė pagal šį Susitarimą dubliuoja teisę arba prievolę pagal PPO steigimo sutartį, Šalys susitaria, kad priemonė, atitinkanti PPO pagal PPO steigimo sutarties IX straipsnį priimtą sprendimą dėl laikino atleidimo nuo įsipareigojimų, taip pat atitinka analogišką šio Susitarimo nuostatą.

DVIDEŠIMT DEVINTAS SKYRIUS

GINČŲ SPRENDIMAS

A SKIRSNIS

Pradinės nuostatos

29.1 STRAIPSNIS

Bendradarbiavimas

Šalys visada siekia susitarti dėl šio Susitarimo aiškinimo ir taikymo ir visomis išgalėmis stengiasi bendradarbiaudamos ir konsultuodamosi abipusiškai priimtinais būdais išspręsti bet kokią klausimą, galintį daryti poveikį Susitarimo veikimui.

29.2 STRAIPSNIS

Taikymo sritis

Jeigu šiame Susitarime nenurodyta kitaip, šis skyrius taikomas bet kokiam ginčui, kilusiam dėl šio Susitarimo nuostatų aiškinimo arba taikymo.

29.3 STRAIPSNIS

Forumo pasirinkimas

1. Naudojimasis šio skyriaus ginčų sprendimo nuostatomis netrukdo naudotis ginčų sprendimo procedūra pagal PPO steigimo sutartį ar bet koki kitą susitarimą, prie kurio yra prisijungusios Šalys.
2. Neatsižvelgiant į 1 dalies nuostatas, jei tam tikra prievolė yra iš esmės lygiavertė pagal šį Susitarimą ir PPO steigimo sutartį ar bet koki kitą susitarimą, prie kurio yra prisijungusios Šalys, Šalis negali siekti atlyginti žalos dėl tokios prievolės nesilaikymo abiejuose forumuose. Tokiu atveju, pradėjus ginčų sprendimo procesą pagal vieną susitarimą, Šalis neteikia ieškinio atlyginti žalą dėl iš esmės lygiavertės prievolės, nustatytos kitame susitarime, pažeidimo, nebent pasirinktas forumas dėl procesinių ar jurisdikcijos priežasčių, išskyrus panaikinimą pagal 29-A priedo 20 punktą, negalėtų priimti sprendimo dėl to ieškinio.

3. Pagal 2 dalį:

- a) laikoma, kad ginčų sprendimo procesas pagal PPO steigimo sutartį inicijuojamas Šalies prašymu pagal Susitarimo dėl ginčų sprendimo 6 straipsnį įsteigti tam skirtą kolegiją;
- b) laikoma, kad ginčų sprendimo procesas pagal šį skyrių inicijuojamas Šalies prašymu pagal 29.6 straipsnį įsteigti arbitražo kolegiją, ir
- c) laikoma, kad ginčų sprendimo procesas pagal bet kokią kitą susitarimą inicijuojamas Šalies prašymu įsteigti ginčo sprendimo grupę arba kolegiją pagal to susitarimo nuostatas.

4. Jokia šio Susitarimo nuostata netrukdo Šaliai laikinai sustabdyti prievolių vykdymo PPO ginčų sprendimo institucijai leidus. Šalis negali remdamasi PPO steigimo sutartimi neleisti kitai Šaliai sustabdyti savo prievolių vykdymo pagal šį skyrių.

B SKIRSNIS

Konsultacijos ir tarpininkavimas

29.4 STRAIPSNIS

Konsultacijos

1. Šalis gali raštu prašyti surengti konsultacijas su kita Šalimi bet koku 29.2 straipsnyje nurodytu klausimu.
2. Konsultacijų prašanti Šalis nusiunčia dėl to prašymą atsakančiajai Šaliai ir nurodo priežastis, dėl kurių teikiamas prašymas, įskaitant konkrečią susijusią priemonę ir skundo teisinį pagrindą.
3. Laikydamosi 4 dalies nuostatų Šalys pradeda konsultuotis per 30 dienų nuo tos dienos, kai prašymą gauna atsakančioji Šalis.
4. Skubos atvejais, be kita ko, kai tai susiję su greitai gendančiomis arba sezoninėmis prekėmis ar paslaugomis, greitai netenkančiomis prekinės vertės, konsultuotis pradedama per 15 dienų po tos dienos, kai prašymą gauna atsakančioji Šalis.
5. Šalys visomis išgalėmis stengiasi abipusiškai priimtinais išspręsti problemą konsultuodamosi. Šiuo tikslu kiekviena Šalis:
 - a) pateikia pakankamai informacijos, kad būtų galima nuodugniai išnagrinėti esamą problemą;

- b) saugo bet kokią konfidencialią arba privačią informaciją, kuria keičiamasi konsultuojantis, kaip to prašo informaciją pateikusi Šalis; ir
 - c) įtraukia savo vyriausybinių įstaigų arba kitų reguliavimo institucijų pareigūnus, kompetentingus spręsti klausimą, dėl kurio konsultuojamasi.
6. Konsultacijos vyksta konfidencialiai ir nepažeidžiant Šalių teisių procesuose pagal šį skyrį.
7. Konsultacijos rengiamos į prašymą atsakančios Šalies teritorijoje, nebent Šalys susitartų kitaip. Konsultuotis galima dalyvaujant asmeniškai arba kitais Šalių sutartais būdais.
8. Dėl Šalies siūlomos priemonės gali būti konsultuojamasi pagal šį straipsnį, tačiau negali būti tarpininkaujama pagal 29.5 straipsnį ar taikomos ginčų sprendimo procedūros pagal C skirsnio nuostatas.

29.5 STRAIPSNIS

Tarpininkavimas

Šalys gali naudotis tarpininkavimu dėl tam tikros priemonės, kuri kenkia Šalių tarpusavio prekybai ir investicijoms. Tarpininkavimo procedūros nustatytos 29-C priede.

C SKIRSNIS

Ginčų sprendimo procedūros ir jų laikymasis

A poskirsnis

Ginčų sprendimo procedūros

29.6 STRAIPSNIS

Prašymas įsteigti arbitražo kolegiją

1. Jeigu Šalis nėra susitarusios kitaip, kai 29.4 straipsnyje nurodytas klausimas neišsprendžiamas per:

- a) 45 dienas po tos dienos, kai gautas prašymas konsultuotis, arba
- b) 25 dienas po tos dienos, kai gautas prašymas konsultuotis dėl dalykų, nurodytų 29.4 straipsnio 4 dalyje,

prašančioji Šalis gali perduoti tą klausimą spręsti arbitražo kolegijai pateikdama atsakančiajai Šaliai prašymą raštu, kad arbitražo kolegija būtų įsteigta.

2. Prašančioji Šalis savo rašytiniame prašyme nurodo konkrečią ginčytiną priemonę ir skundo teisinį pagrindą, įskaitant paaiškinimą, kaip ta priemone pažeidžiamos 29.2 straipsnyje nurodytos nuostatos.

29.7 STRAIPSNIS

Arbitražo kolegijos sudėtis

1. Arbitražo kolegiją sudaro trys arbitrai.
2. Per 10 darbo dienų po to, kai atsakančioji Šalis gauna prašymą įsteigti arbitražo kolegiją, Šalys pasikonsultuoja siekdamos susitarti dėl tos arbitražo kolegijos sudėties.
3. Jeigu Šalys negali susitarti dėl arbitražo kolegijos sudėties per 2 dalyje nustatytą laiko tarpą, bet kuri Šalis gali prašyti IEPS jungtinio komiteto pirmininko arba jo įgalioto asmens išrinkti arbitrus burtų keliu iš pagal 29.8 straipsnį sudaryto sąrašo. Vienas arbitras burtų keliu renkamas iš prašančiosios Šalies sudarytos sąrašo dalies, kitas iš atsakančiosios Šalies sudarytos sąrašo dalies ir trečias – iš tos sąrašo dalies, iš kurios turi būti išrinktas pirmininkas. Jei Šalys susitaria dėl vieno arba daugiau arbitrų, likę arbitrai išrenkami ta pačia tvarka iš tinkamų kandidatų į arbitrus sąrašo dalies. Jei Šalys susitaria dėl vieno arbitro, tačiau ne pirmininko, ir jis nėra nė vienos iš Šalių pilietis, pirmininkas ir likęs arbitras išrenkami iš siūlomų pirmininkų sąrašo dalies.

4. IEPS jungtinio komiteto pirmininkas arba jo atstovas išrenka arbitrus kuo greičiau, paprastai per penkias darbo dienas po to, kai bet kuri Šalis pateikia 3 dalyje nurodytą prašymą. Pirmininkas arba pirmininko atstovas pagrįstai suteikia galimybę kiekvienos Šalies atstovams dalyvauti traukiant burtus. Vienas iš pirmininkų gali savarankiškai atlikti atranką burtais, jei kitam pirmininkui pranešama apie tokio burtų traukimo datą, laiką ir vietą ir jis nepateikia sutikimo dalyvauti per penkias darbo dienas po to, kai pateiktas 3 dalyje minėtas prašymas.
5. Arbitražo kolegijos įsteigimo diena yra ta diena, kai išrenkamas paskutinis iš trijų arbitrų.
6. Jeigu 29.8 straipsnyje nurodytas sąrašas nėra sudarytas arba jame nėra pakankamai asmenų tuo metu, kai pateikiamas prašymas pagal 3 dalį, visi trys arbitrai išrenkami burtų keliu iš kandidatų į arbitrus, kuriuos pasiūlė viena arba abi Šalys pagal 29.8 straipsnio 1 dalį.
7. Arbitrai keičiami tik dėl 29-A priedo 21–25 punktuose nurodytų priežasčių ir juose nurodyta tvarka.

29.8 STRAIPSNIS

Arbitrų sąrašas

1. IEPS jungtinis komitetas per pirmąjį posėdį po šio Susitarimo įsigaliojimo sudaro bent 15 asmenų, pasirinktų dėl jų objektyvumo, patikimumo ir sveikos nuovokos ir norinčių bei galinčių būti arbitrais, sąrašą. Sąrašą sudaro trys dalys: po vieną kiekvienos Šalies sąrašą ir vienas asmenų, kurie nėra nė vienos Šalies piliečiai, sąrašas, kuriame išvardyti kandidatai į pirmininkus. Į kiekvieną sąrašo dalį įtraukiami bent penki asmenys. IEPS jungtinis komitetas gali bet kada peržiūrėti šį sąrašą ir užtikrina, kad jis atitiktų šio straipsnio nuostatas.
2. Arbitrai turi turėti specialiųjų tarptautinės prekybos teisės srities žinių. Pirmininkaujantys arbitrai taip pat turi būti patyrę patarėjai arba darbo grupių dalyviai sprendžiant ginčus dėl dalykų, kuriems taikomas šis Susitarimas. Arbitrai yra nepriklausomi, dalyvauja kaip individualūs asmenys, nevykdo jokios organizacijos ar vyriausybės nurodymų, nėra saistomi jokių ryšių su Šalių vyriausybėmis ir laikosi 29-B priede pateikto Elgesio kodekso.

29.9 STRAIPSNIS

Tarpinė arbitražo kolegijos ataskaita

1. Arbitražo kolegija ne vėliau kaip per 150 dienų po to, kai ji sudaryta, pateikia Šalims tarpinę ataskaitą. Ataskaitoje pateikiama:
 - a) nustatyti faktai ir

b) nutarimai, ar atsakančioji Šalis įvykdė savo prievoles pagal šį Susitarimą.

2. Kiekviena Šalis gali arbitražo kolegijai pateikti pastabų raštu dėl tarpinės ataskaitos iki bet kokio arbitražo kolegijos nustatyto termino. Atsižvelgusi į tokias gautas pastabas arbitražo kolegija gali:

a) persvarstyti savo ataskaitą arba

b) toliau nagrinėti tą klausimą, jeigu mano, kad to reikia.

3. Arbitražo kolegijos tarpinė ataskaita yra konfidenciali.

29.10 STRAIPSNIS

Galutinė arbitražo kolegijos ataskaita

1. Jeigu Šalys nėra susitarusios kitaip, arbitražo kolegija paskelbia ataskaitą pagal šio skyriaus nuostatas. Galutinėje arbitražo kolegijos ataskaitoje išdėstomi nustatyti faktai, atitinkamų šio Susitarimo nuostatų taikymas ir svarbiausi argumentai, kuriais grindžiami bet kokie jos nustatyti faktai ir išvados. Šalys privalo vykdyti arbitražo kolegijos nutarimą, kuris pateiktas galutinėje jos ataskaitoje.

2. Arbitražo kolegija pateikia galutinę ataskaitą Šalims ir IEPS jungtiniam komitetui per 30 dienų po tarpinės ataskaitos pateikimo.

3. Kiekviena Šalis pagal 29-A priedo 39 punktą galutinę arbitražo kolegijos ataskaitą paskelbia viešai.

29.11 STRAIPSNIS

Skubos tvarka

Skubos atvejais, be kita ko, kai tai susiję su greitai gendančiomis arba sezoninėmis prekėmis ar paslaugomis, greitai netenkančiomis prekinės vertės, arbitražo kolegija ir Šalys visomis išgalėmis stengiasi kiek įmanoma paspartinti procesą. Arbitražo kolegija siekia pateikti Šalims tarpinę ataskaitą per 75 dienas po to, kai ji buvo įsteigta, ir galutinę ataskaitą per 15 dienų po tarpinės ataskaitos pateikimo. Šalies prašymu arbitražo kolegija per 10 dienų po to, kai gautas prašymas, pateikia preliminarų nutarimą, ar tą atvejį reikia nagrinėti skubos tvarka.

B poskirsnis

Nuostatų vykdymas

29.12 STRAIPSNIS

Arbitražo kolegijos galutinės ataskaitos nuostatų vykdymas

Atsakančioji Šalis imasi visų reikiamų priemonių, kad įvykdytų arbitražo kolegijos galutinės ataskaitos nuostatas. Ne vėliau kaip per 20 dienų nuo to, kai Šalys gauna galutinę arbitražo kolegijos ataskaitą, atsakančioji Šalis kitai Šaliai ir IEPS jungtiniam komitetui praneša apie savo ketinimą vykdyti jos nuostatas.

29.13 STRAIPSNIS

Pagrįstos trukmės laikotarpis, per kurį reikia įvykdyti ataskaitos nuostatas

1. Jeigu ataskaitos nuostatų iškart vykdyti neįmanoma, ne vėliau kaip per 20 dienų nuo to, kai Šalys gauna galutinę arbitražo kolegijos ataskaitą, atsakančioji Šalis prašančiajai Šaliai ir IEPS jungtiniam komitetui praneša, kiek laiko reikės jos nuostatoms įvykdyti.
2. Tuo atveju, jei Šalys nesutartų dėl pagrįstos trukmės laikotarpio, per kurį reikia įvykdyti arbitražo kolegijos galutinės ataskaitos nuostatas, prašančioji Šalis per 20 dienų po to, kai gautas pranešimas pagal 1 dalį iš atsakančiosios Šalies, raštu paprašo arbitražo kolegijos nustatyti pagrįstą tokio laikotarpio trukmę. Apie tokį prašymą tuo pačiu metu pranešama kitai Šaliai ir IEPS jungtiniam komitetui. Arbitražo kolegija paskelbia savo nutarimą Šalims ir IEPS jungtiniam komitetui per 30 dienų nuo prašymo pateikimo dienos.
3. Pagrįstos trukmės laikotarpis gali būti pratęstas abipusiu Šalių sutarimu.
4. Šiam pagrįstos trukmės laikotarpiui įpusėjus, bet kuriuo metu, prašančiosios Šalies prašymu atsakančioji Šalis pasirengia diskutuoti dėl savo veiksmų, kurių imasi siekdama laikytis galutinės kolegijos ataskaitos nuostatų.
5. Iki pagrįstos trukmės laikotarpio pabaigos atsakančioji Šalis praneša kitai Šaliai ir IEPS jungtiniam komitetui apie priemones, kurių ėmėsi vykdydama galutinės arbitražo kolegijos ataskaitos nuostatas.

29.14 STRAIPSNIS

Laikinosios priemonės nuostatų nevykdymo atveju

1. Jeigu:

- a) atsakančioji Šalis nepraneša apie savo ketinimą vykdyti arbitražo kolegijos galutinės ataskaitos nuostatas pagal 29.12 straipsnį arba kiek laiko jai reikės toms nuostatoms vykdyti pagal 29.13 straipsnio 1 dalį;
- b) atsakančioji Šalis nepraneša apie jokiais priemonėmis, kurių imamasi arbitražo kolegijos galutinės ataskaitos nuostatoms vykdyti, iki pagrįstos trukmės laikotarpio pabaigos, arba
- c) arbitražo kolegija dėl nuostatų vykdymo, kaip nurodyta 6 dalyje, nustato, kad priemonė, kurios imtasi nuostatoms vykdyti, neatitinka tos Šalies prievolių pagal 29.2 straipsnio nuostatas,

prašančioji Šalis turi teisę sustabdyti prievolių vykdymą arba gauti kompensaciją. Negautos naudos ir padarytos žalos, dėl kurių reikėtų skirti kompensaciją, dydis pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai Šalims pranešta apie galutinę arbitražo kolegijos ataskaitą.

2. Prieš sustabdydama prievolių vykdymą prašančioji Šalis praneša atsakančiajai Šaliai ir IEPS jungtiniam komitetui apie savo ketinimą tai daryti, įskaitant tai, iki kokio lygio ji ketina sustabdyti prievolių vykdymą.

3. Jeigu šiame Susitarime nenustatyta kitaip, prievolių vykdymas gali būti sustabdytas pagal bet kurią 29.2 straipsnio nuostatą ir tik tiek, kiek reikia proporcingai pagal dėl to pažeidimo negautos naudos arba padarytos žalos dydį.

4. Prašančioji Šalis gali sustabdyti prievolių vykdymą praėjus 10 darbo dienų nuo to, kai gautas 2 dalyje nurodytas pranešimas iš atsakančiosios Šalies, nebent kuri nors Šalis prašytų pagal 6 ir 7 dalis taikyti arbitražo procedūrą.
5. Šalių nesutarimas dėl bet kokios priemonės, kurios imtasi siekiant vykdyti nuostatas, arba dėl jos atitikties 29.2 straipsnio nuostatoms („nesutarimas dėl atitikties“) arba dėl lygiavertiškumo tarp sustabdymo lygio ir naudos negavimo arba žalos, patirtos dėl pažeidimo („nesutarimas dėl lygiavertiškumo“), perduodamas nagrinėti arbitražo kolegijai.
6. Šalis gali dar kartą sušaukti arbitražo kolegiją pateikdama dėl to prašymą raštu arbitražo kolegijai, kitai Šaliai ir IEPS jungtiniam komitetui. Jei nesutariama dėl atitikties, arbitražo kolegija dar kartą sušaukiama prašančiosios Šalies. Jei nesutariama dėl lygiavertiškumo, arbitražo kolegija dar kartą sušaukiama atsakančiosios Šalies. Tuo atveju, jeigu nesutariama ir dėl atitikties, ir dėl lygiavertiškumo, arbitražo kolegija priima nutarimą dėl nesutarimo dėl atitikties prieš priimdama nutarimą dėl nesutarimo dėl lygiavertiškumo.
7. Arbitražo kolegija atitinkamai praneša apie savo nutarimą Šalims ir IEPS jungtiniam komitetui:
- a) jeigu nesutariama dėl atitikties – per 90 dienų po to, kai pateiktas prašymas dar kartą sušaukti arbitražo kolegiją;
 - b) jeigu nesutariama dėl lygiavertiškumo – per 30 dienų po to, kai pateiktas prašymas dar kartą sušaukti arbitražo kolegiją;
 - c) jeigu nesutariama ir dėl atitikties, ir dėl lygiavertiškumo, – per 120 dienų po to, kai pateiktas pirmas prašymas dar kartą sušaukti arbitražo kolegiją.

8. Prašančioji Šalis nestabdo prievolių vykdymo iki tol, kol pagal 6 ir 7 straipsnius sušaukta arbitražo kolegija priims savo nutarimą. Bet koks prievolių vykdymo sustabdymas turi atitikti arbitražo kolegijos nutarimo nuostatas.

9. Prievolių vykdymas sustabdomas laikinai ir tik iki tol, kol 29.2 straipsnyje nurodytų nuostatų neatitinkanti priemonė bus panaikinta arba pakeista taip, kad atitiktų tas nuostatas, kaip nustatyta 29.15 straipsnyje, arba kol Šalys išspręs dėl to kilusį ginčą.

10. Prašančioji Šalis bet kada gali prašyti atsakančiosios Šalies pasiūlyti laikiną kompensaciją ir atsakančioji Šalis turi pateikti dėl to savo pasiūlymą.

29.15 STRAIPSNIS

Priemonių, kurių imtasi siekiant atitikti reikalavimus po to, kai sustabdytas prievolių vykdymas,
peržiūra

1. Jeigu po to, kai sustabdomas prašančiosios Šalies prievolių vykdymas, atsakančioji Šalis imasi priemonių siekdama laikytis galutinės arbitražo kolegijos ataskaitos nuostatų, atsakančioji Šalis apie tai praneša kitai Šaliai ir IEPS jungtiniam komitetui ir prašo baigti prašančiosios Šalies taikytą prievolių sustabdymą.

2. Jeigu Šalys per 60 dienų nuo pranešimo gavimo nesusitaria dėl to, ar priemonė, apie kurią pranešta, atitinka 29.2 straipsnyje nurodytas nuostatas, prašančioji Šalis raštu pateikia prašymą arbitražo kolegijai priimti sprendimą tuo klausimu. Apie tokį prašymą tuo pačiu metu pranešama kitai Šaliai ir IEPS jungtiniam komitetui. Apie galutinę arbitražo kolegijos ataskaitą Šalims ir IEPS jungtiniam komitetui pranešama per 90 dienų nuo prašymo pateikimo dienos. Jeigu arbitražo kolegija nusprendžia, kad bet kokia priemonė, kurios imtasi nuostatoms vykdyti, atitinka 29.2 straipsnyje nurodytas nuostatas, prievolių vykdymo sustabdymas nutraukiamas.

D SKIRSNIS

Bendrosios nuostatos

29.16 STRAIPSNIS

Darbo tvarkos taisyklės

Ginčų sprendimo procedūra pagal šį skyrių vykdoma laikantis arbitražo darbo tvarkos taisyklių, kurios nustatytos 29-A priede, nebent Šalys susitartų kitaip.

29.17 STRAIPSNIS

Bendroji nuostatų aiškinimo taisyklė

Arbitražo kolegija aiškina šio Susitarimo nuostatas pagal įprastas tarptautinės viešosios teisės aiškinimo taisykles, įskaitant tas, kurios nustatytos *Vienos konvencijoje dėl tarptautinių sutarčių teisės*. Arbitražo kolegija taip pat atsižvelgia į susijusius aiškinimus, pateiktus PPO ginčų sprendimo institucijos priimtose kolegijų ir Nuolatinio apeliacinio komiteto ataskaitose.

29.18 STRAIPSNIS

Arbitražo kolegijos nutarimai

Arbitražo kolegijos nutarimais negali būti nustatyta daugiau arba mažiau teisių ir prievolių negu pagal šio Susitarimo nuostatas.

29.19 STRAIPSNIS

Abipusiškai priimtini sprendimai

Šalys bet kada gali susitarti abipusiškai priimtinomis sąlygomis išspręsti ginčą pagal šio skyriaus nuostatas. Apie tokį sprendimą jos praneša IEPS jungtiniam komitetui ir arbitražo kolegijai. Gavusi pranešimą apie abipusiškai priimtą sprendimą arbitražo kolegija nutraukia darbą ir procesas baigiamas.

TRISDEŠIMTAS SKYRIUS

BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

30.1 STRAIPSNIS

Šio Susitarimo neatskiriamos dalys

Šio Susitarimo protokolai, priedai, deklaracijos, bendros deklaracijos, susitarimai ir išnašos yra neatskiriama jo dalis.

30.2 STRAIPSNIS

Pakeitimai

1. Šalys gali raštu susitarti iš dalies keisti šį Susitarimą. Pakeitimas įsigalioja po to, kai Šalys apsikeičia raštiškais pranešimais, patvirtinančiais, kad jos įgyvendino atitinkamus taikytinus savo vidaus reikalavimus ir procedūras, būtinus pakeitimui įsigalioti, arba konkrečią Šalių sutartą datą.

2. Neatsižvelgdamas į 1 dalį IEPS jungtinis komitetas gali nuspręsti iš dalies keisti šio Susitarimo protokolus ir priedus. Šalys gali patvirtinti IEPS jungtinio komiteto sprendimą pagal atitinkamus savo vidaus reikalavimus ir procedūras, būtinus pakeitimui įsigaliooti. Toks sprendimas įsigalioja Šalių sutartą datą. Ši tvarka netaikoma I, II ir III priedų pakeitimams ir Aštunto skyriaus (Investicijos), Devinto skyriaus (Prekyba paslaugomis per sieną), Dešimto skyriaus (Laikinas fizinių asmenų atvykimas ir buvimas verslo reikalais) ir Trylikto skyriaus (Finansinės paslaugos) pakeitimams, išskyrus 10-A priedą (Europos Sąjungos valstybių narių ryšių centrų sąrašas).

30.3 STRAIPSNIS

Naudojimasis lengvatomis

10 metų nuo šio Susitarimo įsigaliojimo Šalys keičiasi ketvirtiniais SS 1–97 skirsnių muitų tarifų eilučių duomenimis, susijusiais su kitos Šalies prekių, kurioms pagal šį Susitarimą taikomos didžiausio palankumo režimo tarifų normos ir nuolaidos, importu. Jeigu Šalys nesusitaria kitaip, šis laikotarpis bus atnaujintas penkeriems metams ir gali būti vėliau Šalių dar pratęsiamas.

30.4 STRAIPSNIS

Einamoji sąskaita

Šalys, laikydamosi 1944 m. liepos 22 d. Breton Vudse priimtose *Tarptautinio valiutos fondo steigimo sutarties* straipsnių VIII straipsnio, leidžia atlikti Šalių tarpusavio mokėjimus ir pervedimus laisvai konvertuojama valiuta į mokėjimų balanso einamąją sąskaitą.

30.5 STRAIPSNIS

Kapitalo judėjimas

Šalys konsultuojasi tarpusavyje, kad palengvintų tarpusavio kapitalo judėjimą, toliau įgyvendindamos savo politiką, susijusią su kapitalo liberalizavimu ir finansine sąskaita bei remdamos stabilią ir saugią ilgalaikio investavimo sistemą.

30.6 STRAIPSNIS

Privačių asmenų teisės

1. Nė viena šio Susitarimo nuostata nelaikoma nustatančia asmenims teisių ar prievolių, išskyrus Šalių nustatytas tarpusavio teises ir prievoles pagal tarptautinę viešąją teisę, ar leidžiančia tiesiogiai taikyti šį Susitarimą Šalių vidaus teisinėse sistemose.
2. Šalis nenustato teisės pareikšti ieškinį kitos Šalies atžvilgiu pagal savo vidaus teisės nuostatas, remdamasi tuo, kad kitos Šalies priemonė neatitinka šio Susitarimo.

30.7 STRAIPSNIS

Įsigaliojimas ir laikinas taikymas

1. Šalys patvirtina šį Susitarimą pagal savo atitinkamus vidaus reikalavimus ir procedūras.

2. Šis Susitarimas įsigalioja pirmą antro mėnesio po Šalių pasikeitimo raštiškais pranešimais, kuriais patvirtinama įvykdžius atitinkamus jų vidaus reikalavimus ir procedūras, dieną arba kitą Šalių sutartą datą.

3. a) Šalys gali laikinai taikyti šį Susitarimą pirmą kito mėnesio po Šalių pranešimo viena kitai įvykdžius atitinkamus vidaus reikalavimus ir procedūras, būtinus laikinam Susitarimo taikymui, dieną arba kitą Šalių sutartą datą.

b) Jei Šalis neketina laikinai taikyti šio Susitarimo nuostatos, iš pradžių ji praneša kitai Šaliai, kurių nuostatų ji laikinai netaikys, ir nedelsdama pasiūlo pradėti konsultacijas. Per 30 dienų nuo šio pranešimo kita Šalis gali paprieštarauti ir tokiu atveju šis Susitarimas nebus laikinai taikomas, arba pateikti savo pranešimą apie lygiavertę šio Susitarimo nuostatą, jei tokių yra, kurių ji neketina laikinai taikyti. Jei per 30 dienų nuo antrojo pranešimo kita Šalis paprieštarauja, šis Susitarimas laikinai netaikomas.

Nuostatas, dėl kurių Šalis nepateikė pranešimo, ta Šalis laikinai taiko nuo pirmos kito mėnesio po vėlesnio pranešimo dienos, arba kitos Šalių sutartos datos, su sąlyga, kad Šalys apsikeitė pranešimais pagal a punktą.

c) Šalis gali nutraukti laikiną šio Susitarimo taikymą raštu pranešdama kitai Šaliai. Laikino taikymo nutraukimas įsigalioja pirmą antro mėnesio po to pranešimo pateikimo dieną.

- d) jei šis Susitarimas ar tam tikros jo nuostatos taikomi laikinai, Šalys susitaria, kad frazė „šio Susitarimo įsigaliojimas“ reiškia dieną, kai Susitarimas pradėtas laikinai taikyti. Tuo metu, kai šis Susitarimas laikinai taikomas, IEPS jungtinis komitetas ir kiti šiuo Susitarimu įsteigti organai gali vykdyti savo funkcijas. Vykdamas šias funkcijas priimti sprendimai neteks galios, jei šio Susitarimo laikinas taikymas bus nutrauktas pagal c punktą.

4. Kanada teikia pranešimus pagal šį straipsnį Europos Sąjungos Tarybos generaliniam sekretoriui arba jo veiklos tęsėjui. Europos Sąjunga teikia pranešimus pagal šį straipsnį Kanados Užsienio reikalų, prekybos ir vystymosi departamentui arba jo veiklos tęsėjui.

30.8 STRAIPSNIS

Nutraukimas, sustabdymas ar kitų esamų susitarimų įtraukimas

1. 30-A priede išvardyti susitarimai nustoja galioti ir pakeičiami šiuo Susitarimu. 30-A priede išvardyti susitarimai nebegalioja nuo šio Susitarimo įsigaliojimo dienos.
2. Neatsižvelgiant į 1 dalį, galima pateikti pretenziją pagal 30-A priede išvardytus susitarimus, laikantis juose nustatytų taisyklių ir procedūrų, jei:
 - a) režimas, dėl kurio teikiama pretenzija, taikytas tuomet, kai susitarimas nebuvo nutrauktas, ir

b) nuo susitarimo nutraukimo praėjo ne daugiau kaip treji metai.

3. 1989 m. vasario 28 d. Briuselyje priimtas *Europos ekonominės bendrijos ir Kanados susitarimas dėl alkoholinių gėrimų verslo ir prekybos* (1989 m. Susitarimas dėl alkoholinių gėrimų) su pakeitimais ir 2003 m. rugsėjo 16 d. Najagara on de Leike priimtas *Europos bendrijos ir Kanados susitarimas dėl prekybos vynais ir spiritiniais gėrimais* (2003 m. Susitarimas dėl vynų ir spiritinių gėrimų) įtraukiami į šį Susitarimą ir tampa jo dalimi su pakeitimais, padarytais 30-B priedu.

4. Jei 1989 m. Susitarimo dėl alkoholinių gėrimų ir 2003 m. Susitarimo dėl vynų ir spiritinių gėrimų nuostatos nesutampa su bet kokia kita šio Susitarimo nuostata, taikomos minėtų susitarimų nuostatos su pakeitimais, įtrauktos į šį Susitarimą.

5. 1998 m. gegužės 14 d. Londone priimtas *Susitarimas dėl abipusio pripažinimo tarp Europos bendrijos ir Kanados* (toliau – Susitarimas dėl abipusio pripažinimo) nutraukiamas nuo šio Susitarimo įsigaliojimo dienos. Jei Ketvirtas skyrius (Prekybos techninės kliūtys) taikomas laikinai pagal 30.7 straipsnio 3 dalies a punktą, *Susitarimas dėl abipusio pripažinimo* ir pagal jį įgytos teisės ir prievolės sustabdomi nuo laikino taikymo dienos. Jei laikinas taikymas nutraukiamas, Susitarimo dėl abipusio pripažinimo sustabdymas nutraukiamas.

6. Šalys pripažįsta pažangą, padarytą pagal *Europos bendrijos ir Kanados Vyriausybės susitarimą dėl sanitarinių priemonių visuomenės ir gyvūnų sveikatai apsaugoti prekiaujant gyvais gyvūnais ir gyvūninės kilmės produktais* (toliau – *Veterinarijos susitarimas*), priimtą 1998 m. gruodžio 17 d. Otavoje, ir patvirtina ketinančios tęsti šią veiklą pagal šį Susitarimą. *Veterinarijos susitarimas* nutraukiamas nuo šio Susitarimo įsigaliojimo dienos. Jei Penktas skyrius (Sanitarijos ir fitosanitarijos priemonės) taikomas laikinai pagal 30.7 straipsnio 3 dalies a punktą, *Veterinarijos susitarimas* ir pagal jį įgytos teisės ir prievolės sustabdomi nuo laikino taikymo dienos. Jei laikinas taikymas nutraukiamas, Veterinarijos susitarimo sustabdymas nutraukiamas.

7. 30.7 straipsnio 3 dalies d punkte pateikta „šio Susitarimo įsigaliojimo“ apibrėžtis šiam straipsniui netaikoma.

30.9 STRAIPSNIS

Nutraukimas

1. Šalis gali denonsuoti šį Susitarimą, pateikdama raštišką pranešimą apie nutraukimą Europos Sąjungos Tarybos generaliniam sekretoriui ir Kanados Užsienio reikalų, prekybos ir vystymosi departamentui arba jų veiklos tęsėjams. Šis Susitarimas nutraukiamas praėjus 180 dienų po tokio pranešimo dienos. Pranešimą apie nutraukimą teikianti Šalis jo kopiją taip pat pateikia IEPS jungtiniam komitetui.

2. Neatsižvelgiant į 1 dalį, jei šis Susitarimas nutraukiamas, Aštunto skyriaus (Investicijos) nuostatos dar 20 metų nuo šio Susitarimo nutraukimo dienos galioja iki tos datos padarytoms investicijoms.

30.10 STRAIPSNIS

Naujos Europos Sąjungos valstybės narės

1. Europos Sąjunga praneša Kanadai apie visus šalių prašymus įstoti į Europos Sąjungą.
2. Vykstant Europos Sąjungos ir narystės siekiančios šalies deryboms Europos Sąjunga:
 - a) Kanados prašymu pateikia, jei įmanoma, informacijos apie bet kokį klausimą, kuriam taikomas šis Susitarimas, ir
 - b) atsižvelgia į visas Kanados pateiktas pastabas.
3. Europos Sąjunga praneša Kanadai apie įstojimo į Europos Sąjungą įsigaliojimą.
4. Pakankamai iš anksto iki šalies įstojimo į Europos Sąjungą IEPS jungtinis komitetas išnagrinėja įstojimo poveikį šiam Susitarimui ir nusprendžia dėl reikiamų pataisymų ar pereinamojo laikotarpio priemonių.

5. Bet kokia nauja Europos Sąjungos valstybė narė prisijungia prie šio Susitarimo nuo jos įstojimo į Europos Sąjungą dienos, į jos stojimo į Europos Sąjungą aktą įtraukus atitinkamą nuostatą. Jei stojimo į Europos Sąjungą akte nenumatyta, kad Europos Sąjungos valstybė narė savaime prisijungia prie šio Susitarimo, atitinkama Europos Sąjungos valstybė narė prie jo prisijungia deponuodama prisijungimo prie šio Susitarimo aktą Europos Sąjungos Tarybos generaliniam sekretoriatui ir Kanados Užsienio reikalų, prekybos ir vystymosi departamentui arba jų veiklos tęsėjams.

30.11 STRAIPSNIS

Autentiški tekstai

Šis Susitarimas parengiamas dviem egzemplioriais anglų, bulgarų, čekų, danų, estų, graikų, ispanų, italų, kroatų, latvių, lenkų, lietuvių, maltiečių, nyderlandų, portugalų, prancūzų, rumunų, slovakių, slovėnų, suomių, švedų, vengrų ir vokiečių kalbomis, visi tekstai yra autentiški.